

TOWARZYSTWO NAUKOWE PŁOCKIE
SOCIETAS SCIENTIARUM PLOCENSIS

ISSN 1233-6696

SPRAWOZDANIE
z działalności
Towarzystwa Naukowego Płockiego
za rok 2020

STOWARZYSZENIE

TOWARZYSTWO NAUKOWE

PŁOCKIE

09-402 Płock, pl. Narutowicza 8

tel./fax 24 262 26 04, 24 366 99 50

www.tnp.org.pl

Płock, marzec 2021 r.

CZŁONEK

TOWARZYSTWA NAUKOWEGO PŁOCKIEGO

PANI/PAN

.....

.....

ZAWIADOMIENIE

Na podstawie § 22 pkt 3 i § 24 Statutu Zarząd Towarzystwa Naukowego Płockiego zawiadamia, że w poniedziałek 14 czerwca 2021 r. o godz. 16.45, a o godz. 17.00 w drugim terminie, w Sali Konferencyjnej im. Marii i Aleksandra Macieszów w siedzibie Towarzystwa odbędzie się

ZWYCZAJNE WALNE ZEBRANIE CZŁONKÓW

Zawiadamiając o powyższym, uprzejmie prosimy
o wzięcie udziału w Walnym Zebraniu

Sekretarz Generalny

Prezes

dr Tomasz Piekarski

prof. Zbigniew Kruszewski

PORZĄDEK DZIENNY
ZWYCZAJNEGO WALNEGO ZEBRANIA CZŁONKÓW
STOWARZYSZENIA – TOWARZYSTWA
NAUKOWEGO PŁOCKIEGO

w dniu 14 czerwca 2021 r.

1. Zagajenie i uczczenie zmarłych członków.
2. Wybór przewodniczącego Walnego Zebrania.
3. Wybór protokolanta Walnego Zebrania.
4. Wręczenie Jubilatom okolicznościowych dyplomów.
5. Wręczenie Medali i Dyplomów 200-lecia TNP.
6. Wybór Komisji Uchwał i Wniosków.
7. Sprawozdanie Zarządu z działalności Towarzystwa Naukowego Płockiego za rok 2020.
8. Sprawozdanie Komisji Rewizyjnej za rok 2020.
9. Wytoczne do planu pracy na rok 2021.
10. Plan finansowy na rok 2021.
11. Dyskusja.
12. Podjęcie uchwał w sprawach: przyjęcia i zatwierdzenia sprawozdania Zarządu; przyjęcia i zatwierdzenia sprawozdania finansowego; przyjęcia i zatwierdzenia sprawozdania Komisji Rewizyjnej; udzielenia absolutorium członkom Zarządu; przyjęcia i zatwierdzenia wytycznych do planu pracy oraz planu finansowego.
13. Wolne wnioski.

Rada naukowa:

ks. Daniel Brzeziński, Grzegorz Gołębiowski,
Zbigniew Kruszewski (przewodniczący), Jan Milner,
Tomasz Piekarski, Liliana Tomaszewska, Daniela Żuk

Redakcja: Zespół

Zdjęcia: Archiwum TNP

Skład i druk:

P.P.-H. „Drukarnia” Sp. z o.o. Sierpc
tel./fax: 24 275 19 35
www.drukarniasierpc.pl

SPIS TREŚCI

A. Protokół Zwyczajnego Walnego Zebrania Członków Stowarzyszenia – Towarzystwa Naukowego Płockiego z 22 czerwca 2020 r.	7
Protokół Nadzwyczajnego Walnego Zebrania Członków Stowarzyszenia – Towarzystwa Naukowego Płockiego z 17 października 2020 r.	58
B. Sprawozdanie z działalności Towarzystwa Naukowego Płockiego za rok 2020	83
I. Sprawy organizacyjne	83
II. Działalność naukowa i popularyzatorska	87
Konferencje, sesje, odczyty, wystawy oraz inne wydarzenia naukowe i popularnonaukowe	87
Praca w sekcjach	104
Granty	120
III. Udział TNP w konferencjach, sesjach naukowych i innych wydarzeniach	121
IV. Sprawozdanie z działalności Proseminarium Naukowego przy TNP	122
V. Działalność Oddziału TNP w Sierpcu	126
VI. Działalność Oddziału TNP w Łęczycy	134

VII. Działalność Fundacji Odnowy Zabytków Płocka im. B. Krzywoustego	139
VIII. Działalność wydawnicza TNP	141
IX. Sprawozdanie z działalności Biblioteki im. Zielińskich TNP	143
X. Sprawozdanie z działalności Archiwum TNP	151
XI. Sprawozdanie z działalności Muzeum TNP	153
XII. Wizyty gości w TNP	157
XIII. Sprawy różne	158
XIV. Sprawy administracyjne i gospodarcze	161
XV. Dotacje i darowizny	164
XVI. Sprawozdanie finansowe	177
XVII. Rejestr członków zwyczajnych według stanu na 31 grudnia 2020 r.	181
C. Artykuły	189
<i>Zbigniew Kruszewski, Towarzystwo Naukowe Płockie – rys dziejów w 200-leciu .....</i>	189
<i>Arkadiusz Wagner, Dwusetlecie bibliofilskiego tezaurusa. Wprowadzenie do katalogu .....</i>	277

A.

**PROTOKÓŁ Z POSIEDZENIA
ZWYCZAJNEGO WALNEGO ZEBRANIA CZŁONKÓW
STOWARZYSZENIA –
TOWARZYSTWA NAUKOWEGO PŁOCKIEGO
obradującego dnia 22 czerwca 2020 r.
w drugim terminie o godz. 17.00
w siedzibie Szkoły Wyższej im. Pawła Włodkowica w Płocku
na podstawie § 24 Statutu TNP**

W dniu 22 czerwca 2020 r. o godz. 16.45 w Zwyczajnym Walnym Zebraniu uczestniczyło mniej niż połowa członków Towarzystwa, wobec czego w pierwszym terminie nie mogło dojść do skutku.

W drugim terminie w dniu 22 czerwca 2020 r. o godz. 17.00 w zebraniu wzięło udział 40 członków Towarzystwa, co zgodnie ze Statutem pozwala na podjęcie ważnych i skutecznych uchwał.

Uczestnicy Zebrania uprawnieni do głosowania wg wpisów na liście (40 osób): Zbigniew Kruszewski, Michał Nowosielski, Anna Nowacka, Tomasz Piekarski, ks. Hubert Komorowski, Henryka Piekarska, Krystyna Jodłowska, Jan Milner, Tomasz Stolarczyk, Jan Waluś, Maria Anna Żółtowska, Andrzej Zajdel, Tadeusz Zombirt, Andrzej Borczuk, Marian Hanusz, Zbigniew Fafiński, Barbara Konarska-Pabiniak, Teresa Dobrosielska, Ewa Jaszczak, ks. Daniel Brzeziński, Rajmund Głowacki, ks. Michał Grzybowski, Maria Chmielewska, Ewa Walczak, Mariusz Portalski, Rafał Kania, Mariola Szewczyk-Jarocka, Henryk Malesa, Andrzej Kansy, Adam Mieczkowski, Grzegorz Gołębiwski, Daniela Żuk, Jan Chojnacki, Krystyna Grochowska-Iwańska, Joanna Banasiak, Mirosław Grabecki, Małgorzata Kamińska, Tomasz Bodal, Jan Przedpełski, Konrad Waluś.

Pracownicy TNP – uczestnicy zebrania wg wpisów na liście (6 osób): Maciej Wróbel, Dorota Krawczyńska, Hanna Woroniecka, Grażyna Szumlicka-Rychlik, Agnieszka Ciechomska, Wiesława Rydz.

22 czerwca 2020 r. Zwyczajne Walne Zebranie Członków TNP. Na zdjęciu od lewej: dr Tomasz Piekarski – Sekretarz Generalny TNP, prof. Michał Nowosielski – Przewodniczący Zebrania, prof. Zbigniew Kruszewski – Prezes TNP

Ad 1: Zagajenie i uczczenie zmarłych członków

Na wstępie zgromadzeni odśpiewali Hymn Towarzystwa. Zwyczajne Walne Zebranie otworzył Prezes TNP prof. Zbigniew Kruszewski słowami:

„Otwieram doroczne Walne Zebranie Członków. Zgodnie ze zwyczajem z żalem komunikuję, iż w roku sprawozdawczym 2019 odeszło od nas na zawsze sześciu członków. Uczcijmy Ich pamięć powstaniem i wspomnieniem”.

Prof. dr hab. Andrzej Poppe – zmarł 31 stycznia 2019 r. Miał 92 lata. Był Członkiem Honorowym TNP od 1995 r. Wybitny mediewista, specjalizował się w historii średniowiecznej Rusi i Bizancjum, naukowiec ceniony na całym świecie.

Urodził się 12 lipca 1926 r.; pochodził z Kresów Wschodnich. W czasie II wojny światowej członek Armii Krajowej; po aresztowaniu, w latach 40. XX wieku pracował przymusowo jako górnik w Związku Radzieckim. Po powrocie do Polski, w 1950 r. ukończył tzw. Studium Przygotowawcze (odpowiednik matury). Następnie podjął studia w Instytucie Historycznym Uniwersytetu Warszawskiego, gdzie pod kierunkiem prof. Aleksandra Gieysztorą w 1955 r. uzyskał magisterium, a w 1960 r. doktorat. Habilitację otrzymał w 1969 r., profesorem nadzwyczajnym został w 1987 r., zaś profesorem zwyczajnym w 1992 r. W latach 1955–1959 był asystentem w Instytucie Historii Kultury Materialnej PAN, po czym związał się zawodowo z Instytutem Historycznym UW, gdzie pracował do emerytury. Był profesorem wizytującym wielu uniwersytetów zagranicznych, m.in. w Moskwie, w Kioto, w Waszyngtonie, w uczelniach niemieckich i w Uniwersytecie Oksfordzkim. Autor licznych książek i artykułów naukowych opublikowanych w prestiżowych czasopismach zagranicznych oraz polskich (m.in. „Kwartalnik Historyczny” i „Przegląd Historyczny”). Jego główne zainteresowania badawcze to dzieje kościoła i początki chrześcijaństwa na Rusi oraz stosunki rusko-bizantyńskie. Kilka prac poświęcił romańskim Drzwiom Płockim. Za całokształt badań i pracy naukowej został laureatem Nagrody Specjalnej Przeglądu Wschodniego XXV edycji za rok 2017.

Prof. dr hab. Ryszard Juskiewicz – zmarł 15 lutego 2019 r. Miał 91 lat. Był członkiem TNP od 1970 r. Prawnik, historyk, regionalista, badacz dziejów Ziemi Mławskiej i północnego Mazowsza.

Urodził się 1 stycznia 1928 r. w Janowie, od 1941 r. mieszkał w Mławie. Na Uniwersytecie Warszawskim w 1952 r. ukończył studia prawnicze pierwszego stopnia, następnie studia drugiego stopnia oraz studia historyczne, a w 1969 r. obronił doktorat. Habilitację uzyskał w 1991 r. na Uniwersytecie Marii Curie-Skłodowskiej w Lublinie. Od 1996 r. był profesorem nadzwyczajnym. Wykładał na Wydziale Humanistycznym oraz Prawa i Administracji Uniwersytetu Warmińsko-Mazurskiego w Olsztynie. Współtworzył i od 2001 r. kilka lat kierował mławskim Instytutem Filologiczno-Historycznym

ówczesnej Państwowej Wyższej Szkoły Zawodowej w Ciechanowie. Od 1952 r. przez ponad 35 lat był sędzią Sądu Powiatowego, a następnie Rejonowego w Mławie oraz Sądu w Żurominie. W okresie stanu wojennego zaangażowany w działalność „Solidarności”. Senator I i II kadencji w latach 1989–1993, członek Krajowej Rady Sądownictwa. W latach 1990–1993 był dyrektorem Głównej Komisji Badania Zbrodni przeciwko Narodowi Polskiemu. Należał do wielu stowarzyszeń naukowych, był współtwórcą Stacji Naukowej im. prof. Stanisława Herbsta w Mławie i Muzeum Ziemi Zawkrzeńskiej. Stworzył też prywatne muzeum z kolekcją militariów. Autor lub współautor ponad 30 książek i 600 artykułów, głównie na temat historii Mławy i północnego Mazowsza w pierwszej połowie XX wieku. Za swą działalność otrzymał m.in. Krzyż Komandorski Orderu Odrodzenia Polski, Krzyż Armii Krajowej, Złoty Krzyż Zasługi, Medal Zygmunta Glogera, Medal Zasłużony dla Wymiaru Sprawiedliwości – Bene Merentibus Iustitiae. Był Kawalerem Orderu Świętego Stanisława I klasy oraz Honorowym Obywatel Mławy.

Prof. dr hab. Witold Stankiewicz – zmarł 27 maja 2019 r. Miał 99 lat. Był członkiem TNP od 1982 r., a od 1995 r. Członkiem Honorowym. Historyk, specjalista w zakresie najnowszych dziejów wsi i ruchu ludowego, spółdzielczości, polonii oraz bibliotekoznawstwa. Wieloletni dyrektor Biblioteki Narodowej.

Urodził się 30 sierpnia 1919 r. w Kargoszyńku w powiecie ciechanowskim. Przed II wojną światową był pracownikiem spółdzielczości. W czasie okupacji jako żołnierz Armii Krajowej walczył w powstaniu warszawskim. Na początku lat 50. XX wieku był słuchaczem Instytutu Kształcenia Kadr Naukowych przy Komitecie Centralnym PZPR, w którym pracował później w pionie nauki. Studia ukończył w 1956 r. na Uniwersytecie Warszawskim, gdzie następnie w 1961 r. uzyskał doktorat. Habilitował się w Instytucie Historii PAN w 1971 r., a w 1977 r. otrzymał tytuł profesora. W latach 1957–1989 był pracownikiem Instytutu Historii PAN; ponadto wykładał na Uniwersytecie Warszawskim oraz w Akademii Humanistycznej im. Aleksandra Gieysztora w Pułtusku. Jako dyrektor Biblioteki Narodowej w latach 1962–1982, znacząco przyczynił się do budowy

jej nowoczesnej siedziby na Polu Mokotowskim w Warszawie. W 1965 r. stworzył „Rocznik Biblioteki Narodowej” i przez 17 lat był redaktorem naczelnym. Należał też do redakcji innych czasopism naukowych, m.in. „Roczników Dziejów Ruchu Ludowego” czy „Kwartalnika Historycznego”. Autor blisko 250 publikacji. W latach 1972–1981 był przewodniczącym Stowarzyszenia Bibliotekarzy Polskich, należał do Międzynarodowej Federacji Stowarzyszeń Bibliotekarskich (IFLA), był członkiem Komitetu Badań nad Migracjami Ludności i Polonią oraz Komitetu Nauk Historycznych PAN, Polskiego Towarzystwa Historycznego i Towarzystwa Miłośników Historii. Odznaczony m.in. Krzyżem Komandorskim Orderu Odrodzenia Polski.

Mgr Irena Nyckowska – zmarła 20 czerwca 2019 r. Miała 85 lat. Była członkiem TNP od 1973 r. Zasłużony pracownik płockiej oświaty, pedagog, historyk.

Urodziła się 20 sierpnia 1933 r. w Kutnie. Po ukończeniu Liceum Pedagogicznego w Płocku rozpoczęła pracę nauczycielską w płockich szkołach podstawowych: nr 8, nr 6 – dla pracujących oraz w Szkole Podstawowej w Radziwiu. Następnie ukończyła studia wyższe na Uniwersytecie Śląskim w Katowicach uzyskując tytuł magistra historii i od końca lat 60. XX wieku uczyła historii i wychowania obywatelskiego w Liceum Ogólnokształcącym im. Marsz. Stanisława Małachowskiego, z którym związana była do końca kariery zawodowej, również po przejściu na emeryturę. Współpracowała też ze szkołami prywatnymi. Cały czas pozostając czynnym nauczycielem, w różnych okresach pracowała również w urzędzie wojewódzkim i kuratorium oświaty, była konsultantem ds. doskonalenia kadry kierowniczej i nadzoru pedagogicznego w Mazowieckim Samorządowym Centrum Doskonalenia Nauczycieli oraz ekspertem Ministerstwa Edukacji Narodowej. W TNP zaangażowana była w działalność Sekcji Historycznej, a w okresie od września 1980 r. do lutego 1982 r. pełniła funkcję dyrektora Biblioteki im. Zielińskich. Była autorką artykułów z zakresu edukacji oraz opracowań nt. dziejów płockiego szkolnictwa.

Mgr inż. Kazimierz Klęk – zmarł 12 sierpnia 2019 r. Miał 79 lat. Był członkiem TNP od 1969 r. Chemik, dyrektor Mazowieckich Zakładów Rafineryjnych i Petrochemicznych w Płocku, minister przemysłu chemicznego.

Urodził się 3 marca 1940 r. w Glewie w województwie małopolskim. Lata szkolne spędził w Bielsku-Białej. Ukończył Wydział Chemiczny Politechniki Śląskiej uzyskując tytuł magistra inżyniera w 1962 r. Pracę w Mazowieckich Zakładach Rafineryjnych i Petrochemicznych w Płocku rozpoczął od stanowiska stażysty, wkrótce został mistrzem, a następnie kierownikiem załogi Reformingu I. Od 1968 r. kierował Wydziałem Procesów Katalitycznych, a pod koniec 1970 r. przeszedł do pionu inwestycji jako główny inżynier budowy. W 1971 r., po pożarze Rafinerii Czechowice, został skierowany tam na stanowisko dyrektora. Opanował trudną sytuację i doprowadził do wznowienia produkcji. W 1976 r. powrócił do Płocka obejmując funkcję dyrektora naczelnego Mazowieckich Zakładów Rafineryjnych i Petrochemicznych. Pod jego kierownictwem przedsiębiorstwo zyskało opinię najlepszego w całym resorcie chemii. W 1980 r. został posłem na Sejm VIII kadencji i objął funkcję wiceministra, a następnie ministra przemysłu chemicznego. Po ogłoszeniu stanu wojennego, na przełomie 1981 i 1982 r. ponownie kierował płockim Kombinatem. W latach 1982–1986 był radcą handlowym Ambasady PRL w Rzymie, a później m.in. wiceministrem handlu zagranicznego i wiceministrem przemysłu. Od 1990 r. przez 3 lata ponownie pracował w Ambasadzie w Rzymie. Po powrocie do kraju pełnił funkcje doradcy, m.in. premiera Waldemara Pawlaka oraz zasiadał w radach nadzorczych wielu firm, w tym płockiej Petrochemii. Za swoją działalność odznaczony m.in. Krzyżem Oficerskim Orderu Odrodzenia Polski i Złotym Krzyżem Zasługi.

Mgr Danuta Rychlewska – zmarła w sierpniu 2019 r. Miała 90 lat. Była członkiem TNP od 1969 r. Literaturoznawczyni, nauczycielka języka polskiego, poetka.

Urodziła się 31 maja 1929 r. w Płocku, dzieciństwo spędziła w podpłockich wsiach Żerniki i Robertowo. W 1950 r. zdała maturę

w Liceum im. Władysława Jagiełły w Płocku, a w 1953 r. ukończyła studia pierwszego stopnia na Wydziale Filologii Polskiej Uniwersytetu Łódzkiego. Nakazem pracy została skierowana do Słupska, a następnie do Szczytna. W 1963 r. powróciła do Płocka i podjęła pracę w szkole zawodowej i technikum przy Fabryce Maszyn Żywnych. W 1965 r. ukończyła studia magisterskie w zakresie filologii polskiej na Uniwersytecie Warszawskim. Rok wcześniej rozpoczęła pracę w Studium Nauczycielskim w Płocku (później Kolegium Nauczycielskim), gdzie była zatrudniona do końca działalności placówki w 2001 r. Jednocześnie uczyła języka polskiego również w III Liceum Ogólnokształcącym w Płocku, a po przejściu na emeryturę pracowała na pół etatu w Seminarium Duchownym. W TNP od 1976 r. przewodniczyła Sekcji Literatury i Kultury Języka, przemianowanej później na Sekcję Filologiczną, którą kierowała do 2012 r. Całe życie tworzyła poezję, wydała 10 tomików wierszy, była członkiem Związku Literatów Polskich. W 2004 r. otrzymała Nagrodę Prezydenta Miasta Płocka za całokształt działalności społecznej, kulturalnej i twórczej.

Ad 2: Wybór przewodniczącego Walnego Zebrania Członków

Prezes TNP prof. Zbigniew Kruszewski zaproponował prof. Michała Nowosielskiego jako kandydata na Przewodniczącego Zebrania.

Za wnioskiem oddano 39 głosów, przeciwko oddano 0 głosów, głosy wstrzymujące 1.

Ad 3: Wybór protokolanta Walnego Zebrania Członków

Prof. Michał Nowosielski zaproponowała mgr Agnieszkę Ciechomską jako kandydata na Protokolanta Zebrania.

Za wnioskiem oddano 40 głosów, przeciwko oddano 0 głosów, głosy wstrzymujące 0.

W dalszej kolejności Przewodniczący zaproponował przyjęcie następującego porządku obrad:

Porządek dzienny
Zwyczajnego Walnego Zebrania Członków
Stowarzyszenia – Towarzystwa Naukowego Płockiego
22 czerwca 2020 r.

1. Zagajenie i uczczenie zmarłych członków.
2. Wybór przewodniczącego Walnego Zebrania Członków.
3. Wybór protokolanta Walnego Zebrania Członków.
4. Referat okolicznościowy z okazji Jubileuszu 200-lecia TNP.
5. Prezentacja znaczka TNP.
6. Prezentacja druku bibliofilskiego.
7. Wręczenie Jubilatów okolicznościowych dyplomów.
8. Wybór Komisji Uchwał i Wniosków.
9. Podjęcie uchwały w sprawie przyjęcia Hymnu TNP.
10. Wystąpienie autora słów Hymnu TNP mgr. inż. arch. Jana Chojnackiego.
11. Podjęcie uchwał w sprawie nadania Członkostwa Honorowego: prof. dr hab. Iwonie Hofman, dr. Tomaszowi Makowskiemu, lek. Adamowi Struzikowi.
12. Sprawozdanie Zarządu z działalności Towarzystwa Naukowego Płockiego za rok 2019.
13. Sprawozdanie Komisji Rewizyjnej za rok 2019.
14. Wytyczne do planu pracy na rok 2020.
15. Plan finansowy na rok 2020.
16. Dyskusja.
17. Przyjęcie i zatwierdzenie sprawozdań, podjęcie uchwały w sprawie absolutorium, przyjęcie i zatwierdzenie wytycznych pracy oraz planu finansowego.
18. Wolne wnioski.

Za wnioskiem o przyjęcie zaproponowanego porządku obrad oddano 40 głosów, głosów wstrzymujących oddano 0, głosów przeciwnych uchwale oddano 0.

Przewodniczący Zgromadzenia stwierdził, że zaproponowany porządek obrad został przyjęty.

Ad 4: Referat okolicznościowy z okazji Jubileuszu 200-lecia TNP – prof. SWPW dr hab. inż. Zbigniew Kruszewski, Prezes Towarzystwa Naukowego Płockiego

Szanowni Państwo!

Dzieje naszego Towarzystwa Naukowego Płockiego nierozzerwalnie związane są z dziejami Polski i Płocka. Przed stu laty naszym przodkom nie było dane uroczyście obchodzić stulecia, tak i nam dzisiaj, po kolejnych stu latach nie jest dana możliwość organizacji obchodów dwusetlecia, tak jak zaplanowaliśmy. Zmuszeni jesteśmy czynić to ukradkiem, w pośpiechu, bez głębszej refleksji i zadumy. Jesteśmy na froncie walki z wirusem, który zagroził całej ludzkości na planecie. My tutaj też nie mamy pełnego rozeznania, co do jego istnienia i niebezpieczeństw jakie na nas, być może, czyhają. Stąd mój planowany referat ograniczę do kilku stwierdzeń, by maksymalnie skrócić jego czas, jak i całego naszego dzisiejszego spotkania. Może z tej sytuacji płynąć też nauka. Mark Twain powiedział: „Dobre przemówienie ma dobry początek i dobry koniec – oba powinny być najbliżej siebie”. Postaram się, aby tak było, jeżeli idzie o początek i koniec. Ocenę pozostawiam Państwu.

Wielce Szanowni Zebrani!

Przed dwustu laty Kajetan Morykoni powiedział: „[...] chociażby robota nasza od kogo za mniej skuteczną uważana była, chociażby się komu próżną praca nasza wydawała [...] – dla współczesnych, dla mieszkańców Ziemi Płockiej przynajmniej nie jest obojętną [...]”. Jestem przekonany, że myśli te są aktualne i dzisiaj.

W bardzo trudnej sytuacji politycznej, po klęsce powstania kościuszkowskiego, po upadku nadziei związanej z Napoleonem, powstała namiastka państwa polskiego – Królestwo Polskie. Istniała potrzeba wzmocnienia pozycji Polski. Światli ludzie upatrywali realizacji tych potrzeb w rozwoju nauki i kultury, a także w umacnianiu świadomości narodowej Polaków. Żywe pozostawały idee Oświecenia polskiego i europejskiego. Na czele Komisji Rządowej Wyznań Religijnych i Oświecenia Publicznego stał minister Stanisław Kostka Potocki. Człowiek światły i otwarty, widzący w edukacji drogę dla narodu nowoczesnego, który „nakazywał profesorom układać naukowe zapisy”. W 1800 roku powstało Warszawskie Towarzystwo Przyjaciół Nauk, w 1815 roku – Towarzystwo Naukowe Krakowskie, w 1818 roku – Towarzystwo Naukowe w Lublinie. Następne było nasze, powstało w 1820 roku. Kolejne – Towarzystwo Przyjaciół Nauk w Poznaniu utworzono dopiero 1857 roku. Wcześniej, bo w 1816 roku powołano Uniwersytet Warszawski, z pierwszym rektorem ks. Wojciechem Szwejkowskim, nauczycielem Szkoły Wojewódzkiej Płockiej.

Płock w roku 1820 liczył ponad sześć tysięcy mieszkańców i był ważnym ośrodkiem administracyjnym, posiadał dobrze zorganizowane szkolnictwo, ze Szkołą Wojewódzką na czele. Dyrektorem tej najstarszej szkoły w Polsce, której początek datowany jest na rok 1180, został w 1819 roku Kajetan Morykoni, przybyły z Lublina. Człowiek, który odegrał w dziejach płockiej Szkoły ważną rolę, zdecydowanie podniósł poziom nauczania, poprawił warunki nauki. Szkoła stała się placówką naukową z odpowiednim zapleczem badawczym – biblioteką i muzeum.

Kajetan Morykoni, 19 marca 1820 roku, podczas uroczystości szkolnej przedstawił „Pierwsze myśli względem utworzenia Towarzystwa Naukowego przy Szkole Wojewódzkiej w Płocku”. W referacie wskazywał cel Towarzystwa: „upowszechnić i wznosić, ile możność dozwoli oświecenie w kraju”. Zaproponował w związku z tym działania: po pierwsze, publikować w pismach opracowania dziejów narodowych, zwłaszcza dotyczących województwa płockiego, przedstawiać też potrzeby regionu; po drugie, umożliwiać społeczeństwu nabywanie i pogłębianie ważnych, potrzebnych wiadomości,

młodzież zachęcać do zdobywania wiedzy i kształcenia umiejętności; po trzecie, współpracować z innymi towarzystwami, korzystać z ich doświadczeń i dzielić się swoimi.

Pierwsze założycielskie zebranie odbyło się 3 czerwca 1820 roku w Szkole Wojewódzkiej. Zebranie wybrało biskupa płockiego ks. Adama Prażmowskiego na prezesa. Na sekretarza wybrano Kajetana Morykoniego, który prowadził i organizował życie Towarzystwa. Biskup pełnił swoją funkcję prezesa raczej honorowo. Sekretarz opracował pierwszy statut i program działania, pozyskiwał nowych członków i sympatyków. Przydzielał zadania i kierował prośby do członków Towarzystwa. K. Morykoni już 23 września 1821 roku otrzymał zgodę ówczesnych władz na prowadzenie Biblioteki Publicznej i Szkolnej Województwa Płockiego oraz Muzeum Publicznego i Szkolnego Województwa Płockiego. Morykoni kierował apele do obywateli, członków Towarzystwa i nauczycieli szkoły o gromadzenie wiadomości i pomoc w badaniach. Apele te nie zawsze znajdowały odzew. Program pracy Towarzystwa został przedstawiony w „Prospekcie działań Towarzystwa Naukowego przy Szkole Wojewódzkiej Płockiej”, uchwalonym 28 stycznia 1821 roku. Prospekt wyznaczał wspólny kierunek tematycznych badań dla wszystkich członków Towarzystwa, jako indywidualnych prac, które miały składać się na opracowanie zwanego dzieła przedstawiającego obraz województwa. Wymagało to określonej metodologii, która została jasno w „Prospekcie” przedstawiona: po pierwsze, wszelkie przedmioty i fakty w obrazie województwa nie ujmować statystycznie, lecz w ich rozwoju i przemianach; po drugie, nie poprzestawać na stwierdzeniu faktów, lecz wnikać w ich przyczyny, rozwój, przemiany; po trzecie, odkrywać wzajemne związki między przemianami; po czwarte, nie poprzestawać na stwierdzeniu niezadowolającego stanu, lecz proponować środki zaradcze; po piąte, zbierać dane ze źródeł wiarygodnych – wszystko to należy wyrażać jednoznacznie i tylko w dziesięciu wierszach.

W pracach Towarzystwa aktywnie uczestniczyła młodzież szkolna, która dostarczała własne opracowania, książki do biblioteki, jak i obiekty muzealne. Najbardziej aktywnym członkiem był

ówczesny prokurator Wincenty Hipolit Gawarecki, autor wielu rozpraw, monografii, przyczynków, rękopisów o tematyce prawnej oraz opisów miast i województwa płockiego. Wyróżniał się też w pracach Towarzystwa Augustyn Żdzarski, który był poetą, tłumaczem, wydawcą pierwszego płockiego czasopisma o charakterze literackim „Dziedzilija”. Istotne dla działalności naukowej Towarzystwa były też opracowania K. Morykoniego. Prace badawcze Gawareckiego i Morykoniego niewątpliwie były pionierskie i zapoczątkowały badania historyczne nad dziejami Płocka, Ziemi Płockiej oraz Mazowsza. Waldemar Rolbiecki – badacz początków naszego Towarzystwa, jak i abp Antoni Julian Nowowiejski w swojej monografii historycznej, uważają, że ostatnie publiczne posiedzenie Towarzystwa Naukowego odbyło się 23 września 1827 roku i datę tę wskazują na zaprzestanie działalności.

Można jednak w sprawozdaniu Szkoły Wojewódzkiej za rok 1828/1829 znaleźć notę, że istnieje potrzeba w późniejszym czasie przedstawienia prac Towarzystwa. Po dacie wrześniowej 1827 roku była więc prowadzona działalność – może ograniczona – ponieważ znajduje się zapowiedź odbycia spotkania we wrześniu 1830 roku. Ostatecznie jednak wybuch powstania listopadowego, jak i śmierć 27 grudnia 1830 roku Kajetana Morykoniego zakończyły pierwszy okres funkcjonowania naszego Towarzystwa. Za datę zawieszenia działalności przyjmuje się 1830 rok.

Po klęsce powstania listopadowego działalność innych towarzystw naukowych także zamarła. Nasiliły się represje, wprowadzono nowy podział administracyjny, rugowano ze szkół polskich nauczycieli. Przykładowo w Płocku Szkołę Wojewódzką przemianowano na Gimnazjum Gubernialne z nauczaniem w języku rosyjskim.

Szanowni Państwo, na podsumowanie...

Powstałe towarzystwa, razem z naszym Towarzystwem, wiele dokonały w tym stosunkowo krótkim okresie funkcjonowania. Założyciele i członkowie byli przedstawicielami rodzącej się świeckiej klasy inteligentkiej. Upatrywali oni w oświacie, nauce i kulturze dróg

22 czerwca 2020 r. Zwyczajne Walne Zebranie Członków TNP. Prezes Towarzystwa prof. Zbigniew Kruszewski wygłasza referat okolicznościowy

dla rozwoju narodu, jego unowocześnienia. W Płocku takim człowiekiem był Kajetan Morykoni, który starał się cywilizować i rozwijać umysł człowieka. Uważał, że cele te można osiągnąć przez przysparzanie wiedzy o dziejach, historii regionu, miejscowości, opis przyrody i kultury. Zarazem działania te prowadzić miały do scalenia i umacniania tożsamości narodu, poczucia więzi, zwrócenia uwagi na wartości. Członkowie naszego Towarzystwa przyczynili się walcem do manifestacji narodowej, o dużym ładunku patriotycznym, jakim był ponowny pochówek szczątków Władysława Hermana i Bolesława Krzywoustego w sarkofagu z Orłem Białym w katedrze płockiej w 1825 roku.

Działacze naszego Towarzystwa z tamtego okresu pozostawili istotne prace historyczne, zbiory muzealne, zbiory biblioteczne, jako

wartości materialne, będące warsztatem pracy umysłowej. Pozostawiono jednak coś znacznie cenniejszego, pobudzenie szeregu osób w Płocku do działań i myślenia na rzecz kraju, własnej, najbliższej okolicy, regionu.

Zapoczątkowano badania regionalistyczne wskazujące, gdzie są nasze korzenie, a przez to ożywienie patriotyczne. Uruchomiono mecenat społeczny jako bazę ideową, w tym młodzież, która aktywnie uczestniczyła w szeregu przedsięwzięć Towarzystwa.

Towarzystwo Naukowe Płockie stało i stoi w swojej działalności naukowej, oświatowej i kulturalnej na straży myśli humanistycznej, traktując tę ideę jako rozumienie innych ludzi, ich pragnień i problemów, a szczególnie ich godności. Towarzystwo nasze kształtuje świadomość, więzi lokalne oraz postawy regionalistyczne, przyczynia się do przekazywania dziedzictwa kulturowego następnym pokoleniom. Upowszechnia wiedzę o Płocku i Ziemi Płockiej.

Towarzystwo Naukowe Płockie jako instytucja samorządna, niezależna od władz państwowych i lokalnych, przyczynia się do budowania społeczeństwa obywatelskiego, społeczeństwa wiedzy, tak potrzebnego we współczesnej Polsce.

Towarzystwo nasze przez swoje dziedzictwo, kulturę, naukę, trwanie jest kontynuatorem idei i myśli zrodzonej przed dwustu laty.

Ad 5: Prezentacja znaczka TNP – mgr Jan Milner, Skarbnik Towarzystwa Naukowego Płockiego

Odnaka powstała specjalnie z okazji jubileuszu TNP, choć pomysł realizacji narodził się już wcześniej. Wpinka ma kształt elipsy (szerokość 25 mm, wysokość 20 mm). Przedstawia logo organizacji – stylizowany klasycystyczny fronton budynku z rokiem założenia 1820 oraz skrótem TNP, nad logiem pełna nazwa: Towarzystwo Naukowe Płockie. Znaczek został wytłoczony w liczbie 500 sztuk, a jego wykonawcą jest Polskie Centrum Metaloplastyki Barossa. Użyty materiał to stop cynku i tytanu, wykończenie patyna. Autorem

projektu jest mgr Jan Milner wraz z zespołem. Znaczek otrzymał każdy z uczestników Walnego Zebrania, trafi on również wkrótce do wszystkich członków TNP.

Znaczek organizacyjny TNP w postaci tzw. wpinki

Ad 6: Prezentacja druku bibliofilskiego – dr Tomasz Piekarski, Sekretarz Generalny Towarzystwa Naukowego Płockiego

Z okazji 200-lecia istnienia Towarzystwo Naukowe Płockie wydało okolicznościowy druk bibliofilski. Zawiera on nazwiska wszystkich członków Towarzystwa w jubileuszowym dwusetnym roku istnienia. Oprócz ułożonych alfabetycznie nazwisk członków zawiera także rok wstąpienia do TNP. Znajduje się tam również lista z nazwiskami Członków Honorowych oraz Zarządu, a także zarządów poszczególnych Sekcji i Oddziałów Towarzystwa.

W ten sposób chciano uczcić 200 lat istnienia TNP, a także podkreślić dumę z faktu, że w roku znaczącego jubileuszu możliwe jest jego wspólne obchodzenie. Będzie to także swoista pamiątka dla

przyszłych pokoleń. W ten sposób członkowie wspólnie zaznaczą swój ślad w historii Towarzystwa Naukowego Płockiego.

Ad 7: Wręczenie Jubilatom okolicznościowych dyplomów

Dyplomy dla członków obchodzących okrągłą rocznicę wstąpienia do TNP w roku sprawozdawczym 2019 wręczył prof. SWPW dr hab. inż. Zbigniew Kruszewski – Prezes TNP oraz dr Tomasz Piekarski – Sekretarz Generalny TNP. Były to następujące osoby:

Lp.	Imię i nazwisko	Liczba lat w TNP
1.	dr Marian Chudzyński (czł. hon.)	60 lat
2.	prof. dr hab. Benon Dymek	50 lat
3.	mgr Marian Hanusz	50 lat
4.	mgr Grzegorz Jachimiak	50 lat
5.	mgr inż. Aniela Kłobukowska	50 lat
6.	lek. wet. Stanisław Kłobukowski	50 lat
7.	mgr Jacek Kowalczyk	50 lat
8.	mgr Zbigniew Lubacz	50 lat
9.	prof. dr hab. Antoni Rajkiewicz (czł. hon.)	50 lat
10.	lek. Maria Rybicka	50 lat
11.	mgr Robert Czapiewski	45 lat
12.	mgr Lech Dobrosielski	45 lat
13.	mgr Edward Kalinowski	45 lat
14.	dr Barbara Konarska-Pabiniak	45 lat
15.	prof. dr hab. inż. Włodzimierz Kotowski	45 lat
16.	prof. dr hab. Mirosław Krajewski	40 lat
17.	dr Antoni Sadowski	40 lat
18.	lek. Mieczysław Bąkowski	35 lat
19.	dr inż. Krystyna Jankowska	35 lat
20.	dr Alina Klocek	35 lat
21.	mgr Irena Trojanek-Gago	35 lat

22.	mgr Tomasz Bodal	30 lat
23.	mgr inż. Rajmund Głowacki	30 lat
24.	dr Henryka Piekarska	30 lat
25.	dr Grzegorz Gołębiowski	25 lat
26.	mgr Krzysztof Kwiatkowski	25 lat
27.	prof. dr hab. Andrzej Lenart	25 lat
28.	prof. dr hab. Grzegorz Radomski	25 lat
29.	mgr Maria Sęczkowska	25 lat
30.	mgr Piotr Szczodrowski	25 lat

22 czerwca 2020 r. Zwyczajne Walne Zebranie Członków TNP.
 Od lewej: dr Tomasz Piekarski – Sekretarz Generalny i prof. Zbigniew Kruszewski –
 Prezes TNP wręczają dyplom z okazji 45-lecia członkostwa w TNP
 dr Barbarze Konarskiej-Pabiniak

Ad 8: Wybór Komisji Uchwał i Wniosków

Przewodniczący prof. ucz. dr hab. Michał Nowosielski poinformował, iż wpłynęły następujące kandydatury do Komisji Uchwał i Wniosków: prof. dr hab. inż. Daniela Żuk, mgr inż. Mariusz Portalski, mgr inż. Jan Waluś.

Za wyborem Komisji Uchwał i Wniosków w takim składzie oddano 40 głosów, przeciwko oddano 0 głosów, głosy wstrzymujące 0.

Ad 9: Podjęcie uchwały w sprawie przyjęcia Hymnu TNP

Przewodnicząca Komisji Uchwał i Wniosków prof. dr hab. inż. Daniela Żuk przedstawiła zebranym Uchwałę.

Uchwała nr 1/2020

Zwyczajnego Walnego Zebrania Członków
Stowarzyszenia – Towarzystwa Naukowego Płockiego
z dnia 22 czerwca 2020 r.
w sprawie przyjęcia Hymnu TNP

Na podstawie § 23 pkt 5 Statutu TNP Zwyczajne Walne Zebranie Członków Stowarzyszenia – Towarzystwa Naukowego Płockiego uchwala co następuje:

§ 1

Przyjmuje się Hymn Towarzystwa Naukowego Płockiego (Hymn TNP) jako oficjalną pieśń organizacyjną.

§ 2

1. Hymnem TNP jest utwór muzyczny ze słowami autorstwa Jana Chojnackiego i muzyką skomponowaną przez Tadeusza Paciorkiewicza.
2. Słowa Hymnu TNP stanowią załącznik nr 1 do niniejszej uchwały.
3. Zapis nutowy muzyki Hymnu TNP stanowi załącznik nr 2 do niniejszej uchwały.

§ 3

Uchwała wchodzi w życie z dniem podjęcia.

Załącznik nr 1 do Uchwały nr 1/2020

Słowa Hymnu TNP autorstwa Jana Chojnackiego:

I.

Wspaniałą skarpe nad Wisłą
wieńczą Tumskiego Wzgórza mury
– tu piękna przeszłość i godna przyszłość
w służbie nauki, kultury.

Refren:

W pejzaż Mazowsza już trwale wpisane,
w patynie szczytnych ram,
Societas Scentiarum Plocensis
niech żyje, żyje nam!

II.

Niech nas działanie jednoczy,
jak zachwyt nad Płockimi Drzwiami,
jak u Zielińskich księgi urocze
powstałe przed wiekami.

Refren:

W pejzaż Mazowsza już trwale wpisane,
w patynie szczytnych ram,
Societas Scentiarum Plocensis
niech żyje, żyje nam!

III.

Nam bliskie dziedzictwo całe
– od Piastów po czas Petrochemii –
więc czynmy wszystko, by piękne miało
oblicze... jutro tej ziemi...

Refren:

W pejzaż Mazowsza już trwale wpisane,
w patynie szczytnych ram,
Societas Scentiarum Plocensis
niech żyje, żyje nam!

Załącznik nr 2 do Uchwały nr 1/2020

Zapis nutowy muzyki Hymnu TNP skomponowanej przez Tadeusza Paciorkiewicza:

CHÓR

Hymn Towarzystwa Naukowego Płockiego *muż. T. Paciorkiewicza*
słowa: J. Chojnacki

1) Wspania - ła skarpe nad Wisłą
2) Nisza nas działa - nie jedno - czy
3) Nam bli - skie dziedzictwo całe

Wieniec Turskiego Wzgórza mury tu piękna prenzioś
jak zachwał nad Płockiem dziedzic jak u Zielińskich
od Piastów podczas Petro - cheni niżej czynmy wszystko

i godna przyszłość usłubię na - u - ki Kultu - - - ry
Książki u - ho - rze powitać przednie - ka - mi

Refr. by pięknie miało oblicze jutro tej' zie - - - ni
W pejzaż Ma - zo - usza już trwa - le wpi - sa - ne upa - ty - nie

szczytnych ram So - cie - tas Scientia - rum Plocensis

niech żyje ży - je nam nam

Za przyjęciem uchwały oddano 40 głosów, głosów przeciwnych uchwale oddano 0, głosów wstrzymujących oddano 0.

Ad 10: Wystąpienie autora słów Hymnu TNP mgr. inż. arch. Jana Chojnackiego

Panie Przewodniczący, Panie Prezesie, Drodzy Państwo!

Jako architekt, w roku 1951 zostałem wcielony do budowy w wojsku lotnisk z BETONOWYMI pasami startowymi i BETONOWYMI drogami kołowania dla pierwszych samolotów odrzutowych w Polsce. Zbudowałem ich sporo i nawet dosłużyłem się stopnia pułkownika w korpusie oficerów lotnictwa. Uważam jednak, że prawdziwym skarbem po mnie, to nie będzie BETON! Nie BETON i nie PUŁKOWNIK, ale twórca *OGRODU PRZEPIĘKNOŚCI w którym rozkwitła dojrzała poezja, pieśń, eseje, rysunki i obrazy*. Nawiasem mówiąc, mój ważny obraz, pod tytułem *OPTYMISTYCZNE WEJŚCIE DO TNP* od lat zdobi recepcję przy placu Narutowicza, a kilka innych obrazów stanowi dziś galerię w Małachowiance. A przede wszystkim miałem szczęście już od roku 1945, zostać twórcą ponad 30 pieśni, w tym wielu płockich i mazowieckich oraz twórcą aż pięciu czynnych hymnów. Dwóch ogólnopolskich: Związku Żołnierzy WP i Ligi Obrony Kraju, które nagrał Reprezentacyjny Chór WP oraz trzech hymnów płockich: Małachowianki, Chorągwi Mazowieckiej ZHP i Płockiego Hufca ZHP.

Natomiast w roku 1986, będąc już doświadczonym poetą i kompozytorem, zostałem nagle pilnie poproszony telefonicznie o kolejną wielką rzecz! A mianowicie o słowa Hymnu dla naszego Towarzystwa. Do nich następnie muzykę skomponował, również członek TNP, Rektor Akademii Muzycznej im. Szopena, dziś już śp. profesor Tadeusz Paciorkiewicz. W sprawie hymnu, mając w ręku gotowe słowa, spotkałem się z nim przy kawie. Widziałem jego twórcze zaangażowanie w błyskawiczne napisanie Hymnu. Ba, był nawet przekonany, że wszyscy będziemy jego utwór gremialnie śpiewać. Śpiewać na razie nie umiemy, ale proponuję w tej chwili uczcić dzieło kompozytora oklaskami...

Dlaczego – wg mnie – akurat hymny są tak ważne? Bo to bywają żywe, jednoczące symbole państw, stowarzyszeń lub instytucji, a jednocześnie – co tu dużo gadać? – niosą takiemu twórcy jak ja: radość, dumę oraz przekonanie, że warto żyć!, warto tworzyć! I – co przy tym nieodzowne – warto kochać! A jeszcze dobitniej myśl o hymnie i uczuciach wyraziłem w ważnym płockim wierszu pod dziwnym tytułem: *Nie mogę tak od razu DO WIDZENIA... i już*. Pierwsza strofa dzisiaj brzmi tak:

*Nie mogę tak od razu DO WIDZENIA... i już,
bo tu babcia Kanigowska, Mela ze Zgody i jej syn Włodek,
bo tu me wiersze i niekiedy nawet długowieczne pieśni,
bo tu ma melodia „serce się pali, wiślaną ogrzej wodę”,
a sen o szczęściu? Sen o szczęściu właśnie tu, dziś
i dzięki Wam, Drodzy Państwo, jeszcze się nie prześnił!*

Natomiast finalna strofa wiersza brzmi na dzisiaj tak:

*Kocham cudowność Płocka i pewnej,
obecnej tu dziś, Dziewczyny.
A gdy kiedyś już nawet cieniem nie stanę
pośród Tumskich Wzgórz,
to nie martw się Miła.
Pobędę tu nieco dłużej z prostej przyczyny:
Zapisany w Hymnie 200-letniego
Towarzystwa Naukowego Płockiego
nie mogę tak od razu: DO WIDZENIA...i już!*

Pozwólcie Państwo, że teraz złożę osobisty hołd śp. doktorowi Tadeuszowi Chrostowskiemu, Wiceprezesowi TNP, który – jako pierwszy – żarliwie i gorąco walczył o powstanie Hymnu. Prosił najpierw kolegę Stanisława Kostaneckiego, a potem mnie, o słowa, zaś Profesora Paciorkiewicza o napisanie melodii (szerzej historię Hymnu TNP zamierzam przedstawić w referacie podczas jesiennej

konferencji naukowej). Natomiast w tym miejscu pozwolę sobie przytoczyć fragment wiersza dla mego imiennika, śp. Prezesa Chojnackiego, bowiem za jego czasów – a nawet przy jego oporze – PIEŚŃ POWSTAŁA. Później zaś Jakub razem ze mną, starał się skutecznie o jej nagranie przez 100-letni chór męski HARFA, związany z Płockiem przez założyciela, Waclawa Lachmana.

*A powiem tylko jedno – świętej pamięci Jakubie Drogi!
Za wszystko starczy, że pod Płockimi Drzwiami
mogę chwilę podumać i ugiąć nogi przed MISTRZAMI,
co to już tak dawno, tak dawno przed nami ...*

Zaś teraz, *niejako na deser*, postaram się po prostu *oczarować* PAŃSTWA fragmentem słów dzisiejszego Hymnu:

*Nam bliskie dziedzictwo całe,
od Piastów po czas Petrochemii.
Czyńmy więc wszystko,
by piękne miało oblicze
...jutro tej ziemi.
W pejzaż Mazowska już trwale wpisane
w patynie szczytnych ram:
Societas Scentiarum Plocensis
niech żyje, żyje nam!*

Proszę Państwa! Aby nie powstało wrażenie, że cały mój świat zamykam w *Ogrodzie Przepiękności*, to wspomnę tylko, że w dorobku naukowym mam m.in. wydane dwa, równie unikalne dzieła. Pierwsze, to historia polskich lotnisk 1910–1939 wraz z tajnymi, budowanymi w majątkach obszarowych i ośmiuset terenami opisanymi jako lotniska polowe na czas wojny. A drugie, to biografia mego Ojca, Bronisława Chojnackiego, który ucząc się w gubernialnej szkole, gdzie obecna Małachowianka, w 1913 r. należał do tajnej kompanii strzeleckiej w Jagiellonce. Potem, jako peowiak rozbrajał Niemców, a jako żołnierz-ochotnik został ranny w bitwie z bolszewikami.

Był piłsudczykiem, pedagogiem, działaczem i posłem na sejm. Następnie przebył pod konspiracyjnym nazwiskiem Wł. Biłgorajskiego, katorgę Pawiaka, Auschwitz, Penemunde i innych obozów koncentracyjnych.

Natomiast teraz, na koniec wystąpienia, wylewnie i gorąco podziękuję, komu? Oczywiście! Zacnemu Panu Prezesowi, Profesorowi Zbigniewowi Kruszewskiemu, Zarządowi oraz Wszystkim Członkom TNP, za dzisiejszą nobilitację naszego – wspólnego z Tadeuszem Paciorkiewiczem – dzieła, które – kto wie? – może nawet przeżyje nas wszystkich i stanie się WIEKOPOMNE?... Ponadto, obecnym tu Państwu, dziękuję za łaskawe wysłuchanie mego wystąpienia, jako szczęśliwego dziś WSPÓŁAUTORA Hymnu!... Musiałem je wygłosić ze względu na znaczenie Hymnu, w czas 200-lecia TNP, ze względu na dostojeństwo mych tu Słuchaczy oraz ze względu na zapowiedzianą obecność wśród nas wspaniałej *Muzy mego OGRODU PRZEPIĘKNOŚCI*, pani Joanny Banasiak, która w mój świat przysłała wierszem, piosenką, obrazem... bardzo odległą, albo bardzo razem. Tak więc, sami Państwo widzicie, że *NIE MOGŁEM TAK OD RAZU, DO WIDZENIA I JUŻ!*

22 czerwca 2020 r. Zwyczajne Walne Zebranie Członków TNP.
Historię Hymnu TNP przedstawia autor słów Jan Chojnacki

Ad 11: Podjęcie uchwał w sprawie nadania Członkostwa Honorowego: prof. dr hab. Iwonie Hofman, dr. Tomaszowi Makowskiemu, lek. Adamowi Struzikowi

Przewodnicząca Komisji Uchwał i Wniosków prof. dr hab. inż. Daniela Żuk przedstawiła zebranym Uchwałę nr 2/2020.

Uchwała nr 2/2020

Zwyczajnego Walnego Zebrania Członków
Stowarzyszenia – Towarzystwa Naukowego Płockiego
z dnia 22 czerwca 2020 r.

Zwyczajne Walne Zebranie Członków
Stowarzyszenia – Towarzystwa Naukowego Płockiego
działając w oparciu o § 15 i § 23 pkt 8, w związku z § 27 pkt 4 Statutu TNP,
na wniosek Zarządu TNP z dnia 24 lutego 2020 r. nadaje

godność Członka Honorowego Towarzystwa Naukowego Płockiego

prof. dr hab. Iwonie Hofman

Dyrektor Instytutu Nauk o Komunikacji Społecznej i Mediach Uniwersytetu Marii Curie-Skłodowskiej w Lublinie, Prezes Polskiego Towarzystwa Komunikacji Społecznej, Przewodniczącej Rady Towarzystw Naukowych przy Prezydium Polskiej Akademii Nauk, członkini Prezydium Komitetu Nauk Politycznych PAN; zasłużonej dla nauki specjalistce w zakresie komunikacji społecznej i mediów, autorce wielu ważnych prac poświęconych publicystyce i myśli politycznej polskiej emigracji po 1945 r., a także zagadnieniom dziennikarstwa oraz związków polityki i mediów.

Za przyjęciem uchwały oddano 40 głosów, głosów wstrzymujących oddano 0, głosów przeciwnych uchwale oddano 0.

Następnie Przewodnicząca Komisji Uchwał i Wniosków prof. dr hab. inż. Daniela Żuk przedstawiła zebranym Uchwałę nr 3/2020.

Uchwała nr 3/2020

Zwyczajnego Walnego Zebrania Członków
Stowarzyszenia – Towarzystwa Naukowego Płockiego
z dnia 22 czerwca 2020 r.

Zwyczajne Walne Zebranie Członków
Stowarzyszenia – Towarzystwa Naukowego Płockiego
działając w oparciu o § 15 i § 23 pkt 8, w związku z § 27 pkt 4 Statutu TNP,
na wniosek Zarządu TNP z dnia 24 lutego 2020 r. nadaje

godność Członka Honorowego Towarzystwa Naukowego Płockiego

dr. Tomaszowi Makowskiemu

Dyrektorowi Biblioteki Narodowej, Przewodniczącemu Krajowej Rady Bibliotecznej oraz Rady ds. Narodowego Zasobu Bibliotecznej; wykładowcy akademickiemu w Uniwersytecie Kardynała Stefana Wyszyńskiego w Warszawie; rękopisoznawcy; wybitnemu specjalście i autorowi ważnych opracowań z zakresu historii kultury, ze szczególnym uwzględnieniem dziejów i roli bibliotek.

Za przyjęciem uchwały oddano 40 głosów, głosów przeciwnych uchwale oddano 0, głosów wstrzymujących oddano 0.

Z kolei Przewodnicząca Komisji Uchwał i Wniosków prof. dr hab. inż. Daniela Żuk przedstawiła zebranym Uchwałę nr 4/2020.

Uchwała nr 4/2020

Zwyczajnego Walnego Zebrania Członków
Stowarzyszenia – Towarzystwa Naukowego Płockiego
z dnia 22 czerwca 2020 r.

Zwyczajne Walne Zebranie Członków
Stowarzyszenia – Towarzystwa Naukowego Płockiego
działając w oparciu o § 15 i § 23 pkt 8, w związku z § 27 pkt 4 Statutu TNP,
na wniosek Zarządu TNP z dnia 24 lutego 2020 r. nadaje

godność Członka Honorowego Towarzystwa Naukowego Płockiego

lek. Adamowi Struzikowi

Marszałkowi Województwa Mazowieckiego od 2001 r., członkowi Komitetu Regionów od chwili wstąpienia Polski do Unii Europejskiej, Marszałkowi Senatu RP w latach 1993–1997; znakomitemu samorządowcy, który przyczynił się do dynamicznego i zrównoważonego rozwoju Mazowsza i Płocka, m.in. poprzez inicjowanie i promowanie programów zwiększania innowacyjności i konkurencyjności gospodarki regionu oraz ochrony i upowszechniania lokalnego dziedzictwa kulturowego; lekarzowi – specjalście chorób wewnętrznych; członkowi zwyczajnemu TNP od 1992 r.

Za przyjęciem uchwały oddano 40 głosów, głosów przeciwnych uchwale oddano 0, głosów wstrzymujących oddano 0.

Ad 12: Sprawozdanie Zarządu z działalności Towarzystwa Naukowego Płockiego za rok 2019 – dr Grzegorz Gołębiwski, Wiceprezes Towarzystwa Naukowego Płockiego

Panie Przewodniczący, Panie Prezesie, Panie Sekretarzu Generalny, Szanowni Członkowie Towarzystwa Naukowego Płockiego!

Tradycyjnie już przedstawię syntetyczne sprawozdanie z działalności naszego Towarzystwa za ubiegły rok. Szczegółowe sprawozdanie zawarte jest w wersji drukowanej, którą wszyscy Państwo otrzymaliście.

Na koniec 2019 r. TNP liczyło niemal tyle samo członków, co w 2018 r., czyli 335 oraz jednego członka wspierającego i 9 Członków Honorowych. W ubiegłym roku przyjęto 6 nowych członków zwyczajnych, zmarło również 6 członków i jeden złożył rezygnację. W 2019 r. odbyło się 35 różnych spotkań naukowych, wśród których były konferencje, sesje, odczyty, prelekcje i promocje książek. Oczywiście, największą wagę miały konferencje i sesje naukowe z różnych dziedzin. Zapoznajmy się z nimi w porządku chronologicznym.

18 stycznia 2019 r. odbyła się konferencja, zorganizowana wspólnie przez TNP oraz Okręgową Izbę Lekarską i Płockie Towarzystwo Lekarskie. Tematem była *Profilaktyka, diagnostyka i wczesne wykrywanie raka jelita grubego*. Referaty wygłosiło 6 prelegentów (dr n. med. Jacek Zieleniewski, prof. dr hab. Michał Filip Kamiński, Agnieszka Busz, lek. Przemysław Kapczyński, dr n. med. Marek Mądrecki, lek. Alina Kępka).

5 lutego 2019 r. odbyła się sesja naukowa, poświęcona 100. rocznicy wyborów do Sejmu Ustawodawczego. Referaty na temat wyborów w okręgu płockim wygłosili: dr Grzegorz Gołębiwski, dr Tomasz Piekarski i ks. prof. dr hab. Michał Marian Grzybowski.

1 marca 2019 r. miała miejsce ogólnopolska konferencja naukowa, zorganizowana w ramach grantu naukowo-badawczego Prezesa TNP. Tytuł konferencji i grantu: *Problematyka edukacji w polskiej myśli politycznej po 1989 roku*. Kierownikiem grantu był prof. UMK dr hab. Grzegorz Radomski. Podczas konferencji wygłoszonych zostało 13 referatów (s. 70–71 Sprawozdania). Prelegenci reprezentowali różne uczelnie i ośrodki naukowe, choć przeważały UMK i PWSZ w Płocku.

26 kwietnia i 27 czerwca 2019 r. Sekcja Nauk Technicznych zorganizowała dwuczęściową konferencję pt. *Przedsiębiorco, twój biznes w prawie własności przemysłowej* z dwoma referatami pracowników Urzędu Patentowego.

3 i 6 czerwca 2019 r. – w 30-lecie wyborów do Sejmu i Senatu 4 czerwca 1989 r. w TNP odbyły się dwie imprezy naukowe.

3 czerwca dr hab. Radosław Ptaszyński i dr Michał Przeperski przeprowadzili dyskusję pod kierunkiem Jarosława Kozaneckiego nt. *Stommizm. Czy inna polityka była/jest możliwa?* Obaj historycy zastanawiali się nad koncepcjami politycznymi Stanisława Stommy – katolickiego polityka i senatora z okręgu płockiego w latach 1989–1991.

6 czerwca odbyła się sesja naukowa na temat wyborów 4 czerwca 1989 r. i ich konsekwencji. Referaty wygłosili: prof. dr hab. Wojciech Polak (*Wybory 4 czerwca 1989 r. – geneza – przebieg – skutki*), prof. ISP PAN dr hab. Irena Anna Słodkowska (*Ruch*

Komitetów Obywatelskich w 1989 r.) i Jarosław Kozanecki (Rok 1989 w dokumentach Komitetu Wojewódzkiego PZPR i Służby Bezpieczeństwa w Płocku).

25 października 2019 r. odbyła się konferencja naukowa, zorganizowana przez TNP wspólnie z płockim oddziałem Zakładu Ubezpieczeń Społecznych nt. *Doskonalenie organizacji – nauka i praktyka w poszukiwaniu właściwych rozwiązań*. Przedmiotem konferencji było funkcjonowanie Zakładu Ubezpieczeń Społecznych i Urzędu Skarbowego. Referaty wygłosiło 8 prelegentów, w tym prowadzący obrady Przewodniczący Sekcji Nauk Społecznych dr Waldemar Podel.

Tak więc w minionym roku w murach naszego Towarzystwa miało miejsce wiele interesujących konferencji i sesji o wysokim poziomie naukowym i zróżnicowanej tematyce.

Szanowni Państwo!

W minionym roku równie aktywnie działały sekcje TNP, które zorganizowały wiele odczytów i prelekcji. Wymieńmy najważniejsze:

- Sekcja Dialogu, kierowana przez ks. prof. dr. hab. Ireneusza Mroczkowskiego zorganizowała 7 spotkań, poświęconych bardziej lub mniej znanym płocczanom: prezydentowi Płocka Andrzejowi Drętkiewiczowi, posłance SLD Wandzie Sokołowskiej, siostrze Helenie Pszczołkowskiej i Marzenie Kalaszczyńskiej, prof. Czesławowi Kajdasowi, reżyserowi i pierwszemu dyrektorowi Teatru Dramatycznego w Płocku Janowi Skotnickiemu, ks. Lechowi Grabowskiemu. Ostatnie spotkanie – 13 listopada 2019 r. – było poświęcone twórczości laureatki literackiej Nagrody Nobla Olgi Tokarczuk.
- Sekcja Historyczna pod kierownictwem dr. Grzegorza Gołębińskiego – poza wymienionymi już sesją i konferencją – zorganizowała 5 prelekcji w siedzibie TNP: dr. Tomasza Stolarczyka nt. historii Łęczycy, Piotra Wodtke nt. walk w okolicy Płocka w 1939 r., Pawła Śliwińskiego nt. Ligi

Morskiej i Rzecznej, Adama Łaszczewskiego nt. Policji Państwowej w Płocku lat 1918–1939, dr. Grzegorza Gołębiewskiego – *Płock w dziejach Polski* dla wycieczki z LO w Białobrzegach. Oprócz tego członkowie Sekcji (dr Tomasz Kordala i dr Tomasz Piekarski) wygłosili referaty w innych miejscach. Tradycyjnie już członkowie Sekcji przodują w liczbie publikacji, których za ubiegły rok wykazali 43 (s. 92–97).

- Sekcja Nauk Humanistycznych dr Wioletty Żórawskiej zorganizowała jeden odczyt przewodniczącej nt. *Cyprian Norwid z perspektywy współczesnej szkolnej recepcji i w odbiorze lokalnego środowiska – na przykładzie Gimnazjum im. C.K. Norwida w Bielsku*.
- Sekcja Nauk Technicznych mgr. Andrzeja Borczuka – poza konferencją na temat praw patentowych – zorganizowała 4 wykłady: o metalach strategicznych, asfalcie, pruskiej przebudowie Płocka i płockich osiedlach. Prelegentami byli: mgr Andrzej Borczuk, dr inż. Jacek Olszacki, dr Joanna Drejer i mgr inż. Włodzimierz Serafimowicz.
- Sekcja Pedagogiczna dr Małgorzaty Kamińskiej – w 2020 r. już doktor habilitowanej, czego serdecznie gratulujemy – zorganizowała prelekcję i seminarium na temat edukacji. Referaty wygłosili: dr hab. Violetta Kopińska z UMK oraz mgr inż. Mariusz Portalski, prof. dr hab. Władysław Błasiak, prof. dr hab. Maciej Klakla i dr Małgorzata Kamińska. Oprócz tego interesujący wykład nt. *Stanisława Jachowicza jako pierwszego polskiego bajkopisarza dla dzieci* wygłosił dr Marcin Lutomierski. Dużym osobistym osiągnięciem Przewodniczącej Sekcji było opracowanie publikacji *Ludzie TNP*, poświęconej działaczom naszego towarzystwa na przestrzeni 200 lat 1820–2020.

W 2019 r. w TNP odbyły się dwie promocje interesujących książek, które zgromadziły liczne grono słuchaczy i wzbudziły żywe zainteresowanie uczestników:

- 3 października 2019 r. – promocja książki Adama Łaszczewskiego nt. płockiej policji okresu międzywojennego, połączona z odczytem autora.
- 10 grudnia 2019 r. promocja opracowania dr. inż. Piotra Gryszpanowicza *Urbanizacja Płocka*. Autor przedstawił w niej proces urbanizacji Płocka od lokacji w 1237 r. do 2017 r.

11 września 2019 r. dzięki osobistym kontaktom Skarbnika TNP mgr. Jana Milnera w Towarzystwie miało miejsce otwarcie wystawy *Dzieje złotego*, połączone z prelekcją Adama Skręty z Centrum Pieniądza NBP im. Sławomira Skrzypka.

22 czerwca 2020 r. Zwyczajne Walne Zebranie Członków TNP. Sprawozdanie z działalności Towarzystwa w 2019 r. składa Wiceprezes dr Grzegorz Gońbiewski

Szanowni Zebrani!

W minionym roku członkowie TNP uczestniczyli w wielu różnych konferencjach, sesjach, promocjach książek i innych wydarzeniach, reprezentując nasze Towarzystwo. Miało to miejsce tak w Płocku, jak i w innych miastach.

W 2019 r. decyzją Zarządu Seminarium Doktoranckie przy TNP przekształciło się w Proseminarium Naukowe pod kierunkiem ks. prof. dr. hab. Daniela Brzezińskiego. Związane to było z tym, że Towarzystwo Naukowe Płockie nie ma prawa nadawania stopnia doktora. Proseminarium ma służyć pomocą osobom, które zamierzają prowadzić samodzielną działalność naukową.

Jak wiadomo TNP posiada dwa Oddziały: w Sierpcu i Łęczycy. Oddział sierpecki, kierowany przez dr Bogumiłę Dumowską, liczy 32 członków. W minionym roku w Sierpcu odbyły się 4 odczyty (prof. dr. hab. Grzegorz Radomskiego, dr Bogumiły Dumowskiej i Michała Webera) oraz jedno spotkanie, poświęcone publikacjom Towarzystwa Przyjaciół Ziemi Sierpeckiej. Członkowie Oddziału opublikowali 16 tekstów naukowych. Wśród autorów są znane w Sierpcu osoby: Hanna Kowalska, Tomasz Kowalski, dr Arkadiusz Meller, prof. dr hab. Grzegorz Radomski, Magdalena Staniszevska i dr Grzegorz Wąsiewski. Oprócz tego członkowie Oddziału wzięli udział w licznych wydarzeniach kulturalnych na terenie Sierpca.

Od 24 stycznia 2019 r. Oddziałem TNP w Łęczycy kieruje mgr inż. Stanisław Pawlak, który objął tę funkcję po rezygnacji wieloletniego przewodniczącego, wielce zasłużonego dla Oddziału łeczyckiego mgr. inż. Bolesława Solarskiego. Za wieloletnie przewodniczenie Oddziałem mgr. inż. Bolesławowi Solarskiemu bardzo dziękujemy, a nowemu przewodniczącemu życzymy, aby dorównał swemu poprzednikowi.

Oddział TNP w Łęczycy wspólnie z Łódzkim Towarzystwem Naukowym, Towarzystwem Miłośników Ziemi Łeczyckiej i Muzeum w Łęczycy zorganizował 18 października 2019 r. konferencję *Diabet Boruta w dawnej kulturze polskiej*. Referaty wygłosiło czworo profesorów z Uniwersytetu Łódzkiego (prof. dr hab. Andrzej Wicher,

prof. dr hab. Anna Wichowa, prof. UŁ dr hab. Tadeusz Nowak i prof. UŁ dr hab. Małgorzata Domagalska) oraz dr Tomasz Stolarczyk z Biblioteki UŁ oraz członek Zarządu Oddziału.

Oprócz tego Oddział w Łęczycy zorganizował 4 odczyty i promocję książki, wydanej przez TNP, autorstwa prof. dr. hab. Jana Szymczaka *Łęczycy Piastowie. Książęta, księżne i księżniczki w Łęczycy w XII–XIV w.*

W 2019 r. TNP wydało 4 pozycje książkowe oraz Sprawozdanie z działalności za 2018 r., cztery numery „Notatek Płockich” i inne drobne publikacje. Łącznie prawie 130 arkuszy wydawniczych.

Biblioteka im. Zielińskich TNP w dalszym ciągu finansowana jest ze środków własnych Towarzystwa. Czynna jest jeden dzień w tygodniu (środa). W ubiegłym roku odwiedziło ją 529 osób, którym udostępniono 2342 jednostki. Pozyskano 574 nabytki, pochodzące głównie z darowizn. Biblioteka zrealizowała dwa granty z środków MNiSW i jeden grant z Funduszu Grantowego dla Płocka. Za pozyskane pieniądze oraz własne fundusze zdigitalizowano i zakonserwowano starodruki za łączną kwotę 118 000 zł. Działalność zgodną ze swoimi zadaniami prowadziło także Archiwum i Muzeum TNP.

Ze środków Samorządu Województwa Mazowieckiego wymieniono drzwi wejściowe, balkonowe i okno w budynku Biblioteki im. Zielińskich. W tym roku prace mają być kontynuowane.

W minionym roku Zarząd koncentrował się głównie na przygotowaniach do obchodów 200-lecia Towarzystwa. Planowany był bardzo rozbudowany program, który niestety pokrzyżowała epidemia Covid-19. Z tego powodu nie odbyła się konferencja *Spółeczny ruch naukowy*, planowana na czerwiec 2020 r. Pod znakiem zapytania stoi przedstawienie w teatrze *Wesela na Kurpiach*, autorstwa ks. Władysława Skierkowskiego.

Dotychczas z zaplanowanych przedsięwzięć udało się zrealizować: wydanie kalendarza okolicznościowego na 200-lecie, słownika biograficznego *Ludzie TNP*, pierwszego tomu opracowania *Zbiory specjalne Towarzystwa Naukowego Płockiego*, druku bibliofilskiego z nazwiskami obecnych członków i folderu reklamowego TNP.

Wykonano wpinany w ubranie znaczek członkowski TNP. Elementem obchodów jest również walne zebranie. Planowane jest jeszcze wręczenie dyplomów i medali TNP oraz odznaczeń państwowych i samorządowych najbardziej zasłużonym członkom Towarzystwa, wydanie kolejnego tomu opracowania *Zbiory specjalne*, pokazującego wnętrza naszych budynków. W Muzeum Mazowieckim planowana jest wystawa *Dwieście artefaktów na dwusetlecie Towarzystwa Naukowego Płockiego*, w listopadzie – wydanie trzeciego tomu *Dziejów Płocka* (po 1945 r.) oraz na przełomie grudnia 2020 i stycznia 2021 r. – wystawa *Kaprysów* Francisco Goi w nowym budynku Muzeum Mazowieckiego w Płocku. Będzie to jednocześnie początek obchodów 200-lecia Muzeum, które w 1949 r. przejęło zbiory TNP, jest więc kontynuatorem Muzeum TNP. Tak więc, mimo trudnego czasu, Zarząd Towarzystwa stara się godnie uczcić jubileusz 200-lecia stowarzyszenia.

Na koniec słowa podziękowania należą się przewodniczącym Sekcji, Komisji i Oddziałów oraz wszystkim członkom TNP za pracę społeczną na rzecz Towarzystwa Naukowego Płockiego. Dziękujemy także pracownikom etatowym TNP za sprawne przygotowanie wszystkich przedsięwzięć naukowych i codzienne wypełnianie swoich obowiązków.

Dziękuję za uwagę.

Ad 13: Sprawozdanie Komisji Rewizyjnej za rok 2019 – mgr Teresa Dobrosielska, Przewodnicząca Komisji Rewizyjnej Towarzystwa Naukowego Płockiego

Komisja Rewizyjna w całym 2019 r. interesowała się głównie stanem finansowym Towarzystwa oraz realizacją zaplanowanych zadań statutowych.

Ważnym źródłem wiedzy na ten temat było uczestnictwo Przewodniczącej Komisji w comiesięcznych posiedzeniach Zarządu TNP, na których omawiano problemy związane z działalnością naukową, popularnonaukową i wydawniczą Towarzystwa oraz

oddziałów terenowych, podejmując w tym zakresie potrzebne decyzje. Dość często Zarząd omawiał i oceniał działalność komisji i sekcji naukowych. Sporo czasu na zebraniach zajmowały sprawy kadrowe i finansowe.

Cenne dla Komisji były również konsultacje ze Skarbnikiem TNP Janem Milnerem oraz Dyrektorem Biura Zarządu Dorotą Krawczyńską.

Dnia 15 kwietnia 2020 r. Komisja objęła kontrolą całokształt działalności finansowej i gospodarczej Towarzystwa w 2019 r., głównie pod względem celowości działań i zgodności z prawem – Statutem oraz Uchwałami Walnego Zgromadzenia. Kontroli poddano też opłacanie składek członkowskich.

Z analizy bilansu sporządzonego za 2019 r. według stanu na dzień 31 grudnia oraz rachunku zysków i strat, a także z badanej dokumentacji biurowej, wynika, że:

1. W 2019 r., podobnie jak w poprzednim, TNP nie otrzymało żadnych dotacji na działalność Biblioteki im. Zielińskich.
2. Źródłami pozyskiwania środków finansowych na działalność TNP były:
  - wpływy z wynajmu (w Płocku 493 000,00 zł, w Wyszogrodzie 100 000,00 zł),
  - sprzedaż usług: ksero, kwerendy, opłaty reprograficzne, lekcje biblioteczne, sprzedaż wydawnictw i pozostała sprzedaż,
  - inne źródła pozyskiwania funduszy to: granty, dotacje od osób prawnych, dotacje z Urzędu Marszałkowskiego, darowizny, wpływy z tytułu 1% podatku.

Łączna kwota pozyskanych środków na działalność TNP wyniosła w 2019 r. 615 574 zł, w tym:

- w TNP w Płocku przychody wyniosły około 750 000,00 zł, ale koszty około 873 000,00 zł. W związku z tym bilans jest ujemny 128 377,00 zł,

- w Oddziale TNP w Sierpcu przychody wyniosły 50,00 zł, koszty (wynajem pomieszczeń) 2460,00 zł. Wynik finansowy jest więc ujemny i wynosi 2410,00 zł,
- Oddział TNP w Łęczycy – pozyskane środki to około 13 700,00 zł. Koszty utrzymania wynosiły około 1200,00 złotych, co daje wynik finansowy dodatni wynoszący około 12 500,00 złotych,
- w Wyszogrodzie wynik finansowy po odjęciu kosztów od przychodu z wynajmu wyniósł około 83 000,00 zł.

Łącznie ujemny wynik finansowy TNP w 2019 r. wyniósł 35 377,00 zł.

Dokumentacja dotycząca działalności finansowej, a także informacje uzyskane od Skarbnika i Dyrektora Biura pozwalają stwierdzić, że działalność budżetowa w 2019 r. nie budzi żadnych zastrzeżeń – była w całości prawidłowa. To głównie dzięki mądrym, rozsądnym decyzjom w tym zakresie podejmowanym przez Prezesa TNP prof. Zbigniewa Kruszewskiego, Skarbnika i Dyrektora Biura.

22 czerwca 2020 r. Zwyczajne Walne Zebranie Członków TNP. Przy mównicy Przewodnicząca Komisji Rewizyjnej Teresa Dobrosielska

Towarzystwo Naukowe Płockie w końcu 2019 r. liczyło 335 członków zwyczajnych, 1 członka wspierającego i 9 członków honorowych. W 2019 r. przyjęto 6 nowych członków zwyczajnych, jedna osoba złożyła rezygnację, zaś 6 członków zmarło.

Zadania merytoryczne zaplanowane na rok 2019 zostały zrealizowane w pełni. Warto zwrócić uwagę na niektóre, interesujące i wartościowe przedsięwzięcia – głównie w zakresie działalności naukowej i popularnonaukowej, na przykład:

- w ramach Sekcji Dialogu – 7 spotkań pt. *Ludzie Dialogu w Płocku po 1989 r.*,
- sesje naukowe i odczyty organizowane przez Sekcję Historyczną. Ponadto, ponad 40 publikacji, których tematyka to głównie ciekawe wydarzenia z dziejów Płocka i Mazowsza. Opracowali je członkowie tej Sekcji – głównie Przewodniczący Sekcji i Wiceprezes TNP dr Grzegorz Gołębiwski,
- ciekawa tematyka 6 odczytów w Sekcji Nauk Społecznych, także 6 odczytów w Sekcji Nauk Technicznych,
- wartościowe dla środowiska oświatowego 3 spotkania organizowane przez Sekcję Pedagogiczną. Duży był udział członków tej Sekcji w opracowaniu książki pt. *Ludzie TNP* pod redakcją naukową dr Małgorzaty Kamińskiej,
- na uwagę zasługuje też tematyka historyczna odczytów w Oddziale TNP w Sierpcu i Oddziale TNP w Łęczycy.

Należy też zauważyć przedsięwzięcia naukowe i inne wydarzenia organizowane w 2019 r. bezpośrednio przez Zarząd TNP, a wśród nich:

- panel dyskusyjny i sesja naukowa w związku z 30. rocznicą wyborów do Sejmu i Senatu w 1989 r.,
- konferencje naukowe, prelekcje, promocje książek, realizacja grantu naukowo-badawczego Prezesa TNP pt. *Problematyka edukacji w polskiej myśli politycznej po 1989 r.*

Poza tym członkowie Zarządu, głównie Prezes, byli zaproszeni i brali udział w wielu okolicznościowych konferencjach naukowych.

Tematem bardzo ważnym, wiodącym dla Zarządu, przewijającym się w pracy przez cały 2019 r. – głównie w II półroczu, był zbliżający się jubileusz 200-lecia TNP. Planowano uczcić ten jubileusz przygotowaniem bogatego programu – między innymi konferencji naukowej, wystaw okolicznościowych, promocji książek, wydaniem kilku publikacji. Wiele pracy w tym zakresie wykonał Zarząd.

Dowodem tego jest opracowanie wielu materiałów, w tym Informatora o obchodach jubileuszu, a także list Prezesa dołączony do zaproszenia na Walne Zebranie. Jego treść to nie tylko krótka historia Towarzystwa Naukowego Płockiego, ale również potwierdzenie ogromnego zaangażowania, mistrzowskich umiejętności organizacyjnych i profesjonalizmu Prezesa prof. Zbigniewa Kruszewskiego. Pozwoliło to, wspólnie z całym Zarządem na zaplanowanie i przygotowanie takich przedsięwzięć, które dowodzą dużego znaczenia tej placówki naukowej w historii Płocka, regionu i kraju. Scenariusz tej uroczystości czynił z tego jubileuszu ogromną, ważną uroczystość. Jednak realizacja zaplanowanych w tym zakresie zadań napotkała na różne, niezależne od nas utrudnienia.

Ważnym wydarzeniem w działalności TNP w 2019 r. było odbycie 17 czerwca Nadzwyczajnego Walnego Zgromadzenia – głównie w związku z potrzebą zmian w Statucie spowodowanych zarządzeniem Sądu Rejonowego w Warszawie. Propozycje zmian w tym zakresie przedstawione zostały wówczas przez Przewodniczącego Zgromadzenia prof. Zbigniewa Kruszewskiego i przyjęte mocą uchwały. Szczegóły tego wydarzenia zawarte są w sprawozdaniu z działalności TNP w 2019 r. wraz z treścią zmienionego i uchwalonego wówczas Statutu. Stowarzyszenie – Towarzystwo Naukowe Płockie zostało wpisane do Krajowego Rejestru Sądowego – Rejestru Przedsiębiorców.

Podstawą działalności TNP są również uchwalone przez Zarząd Regulaminy: Zarządu, Biblioteki Naukowej im. Zielińskich, Archiwum, Muzeum, Proseminarium Naukowego i Regulamin Wydawnictwa Naukowego TNP.

Działalność wszystkich jednostek organizacyjnych w roku sprawozdawczym 2019 była prowadzona zgodnie ze Statutem oraz Regulaminami.

Komisja Rewizyjna pozytywnie ocenia wyniki uzyskane z działalności TNP w 2019 r. Wszystkie przedsięwzięcia były realizowane prawidłowo i z dużym zaangażowaniem Zarządu. Zarząd czuwał nad właściwą realizacją wszystkich działań. Profesjonalne kierowanie działalnością TNP przez Prezesa prof. Zbigniewa Kruszewskiego i innych Członków Zarządu, mimo różnych trudności, przyniosły pozytywne efekty.

Komisja Rewizyjna wysoko ocenia pracę Zarządu Stowarzyszenia – Towarzystwa Naukowego Płockiego i wnioskuje o udzielenie dla Zarządu absolutorium za 2019 r.

Ad 14: Wytoczne do planu pracy na rok 2020 – dr Tomasz Piekarski, Sekretarz Generalny Towarzystwa Naukowego Płockiego

Szanowny Panie Przewodniczący, Szanowny Panie Prezesie,
Szanowni Państwo członkowie Towarzystwa Naukowego Płockiego!

Plany założone przez Towarzystwo na 2020 r., z powodu panującej epidemii Covid-19 musiały niestety ulec zmianie. W roku dwusetnego jubileuszu większość zamierzeń albo uległa odwołaniu albo przełożeniu na bezpieczny termin późniejszy. Nadal jednak plany te pozostają ambitne, a niektóre z nich udało się zrealizować.

Zacznijmy od wydarzeń jubileuszowych. 21 stycznia na zorganizowanym w siedzibie TNP spotkaniu Prezes Towarzystwa prof. Zbigniew Kruszewski przedstawił plan obchodów jubileuszowych jednocześnie je inaugurując. Zaprezentowany został także wtedy okolicznościowy kalendarz wydany na tę okazję wspólnie z Drukarnią Agpress. Z kolei 5 marca odbyła się promocja słownika biograficznego *Ludzie TNP* powstałego pod redakcją naukową Małgorzaty Kamińskiej. Publikacja zawiera 44 noty biograficzne niezjących członków oraz sympatyków Towarzystwa. Dwudniowe, główne obchody rocznicowe 200-lecia TNP, w ramach których

przewidziano m.in. konferencję naukową pt. *Spółeczny ruch naukowy w procesie zmiany* oraz otwarcie wystawy jubileuszowej *Dwieście artefaktów na dwusetlecie Towarzystwa Naukowego Płockiego* nie odbyły się w czerwcu 2020 r., jak planowano. Zarząd TNP był zmuszony zmienić datę uroczystości. Odbędą się one jesienią, a informacje o dokładnym terminie będą podawane na bieżąco. Przesłane dotąd zgłoszenia udziału w konferencji z propozycjami tematów referatów lub artykułów zachowują ważność. Współorganizatorem konferencji jest Rada Towarzystw Naukowych przy Polskiej Akademii Nauk, a wystawy – Muzeum Mazowieckie w Płocku.

Podobnie przełożona została planowana w maju promocja publikacji *Zbiory specjalne Towarzystwa Naukowego Płockiego*, t. 1, *Najstarsze manuskrypty (IX–XVIII w.) i inkunabuły* powstałej w opracowaniu ks. prof. Daniela Brzezińskiego i dr Grażyny Szumlickiej-Rychlik.

W ramach obchodów 200-lecia we wrześniu planowane jest wystawienie przez Teatr Dramatyczny im. Jerzego Szaniawskiego w Płocku oraz Zespół Pieśni i Tańca „Wisła” *Wesela na Kurpiach* wg ks. Władysława Skierkowskiego. Dnia 24 września zaplanowana jest wystawa fotografii Henryka Malesy *Martwa natura w stylu flamandzkim*. Z kolei 18 października 2020 r. odbędzie się Msza Święta w intencji 200-lecia TNP, połączona z inauguracją roku akademickiego w płockiej Bazylice Katedralnej. Dwa dni później 20 października odbędzie się w siedzibie TNP promocja książki *Zbiory specjalne Towarzystwa Naukowego Płockiego*, t. 12, *Zabytkowe wnętrza gmachów TNP*. Z kolei 26 listopada zaplanowana została promocja trzeciego tomu *Dziejów Płocka*. W grudniu 2020 r. w nowym budynku i nowej sali wystaw czasowych Muzeum Mazowieckiego w Płocku planowane jest otwarcie wystawy *Los Caprichos* F. Goi kończącej obchody 200-lecia TNP, a rozpoczynającej obchody 200-lecia Muzeum Mazowieckiego. Tyle planów. Teraz wszystko zależy od sytuacji epidemicznej w kraju.

22 czerwca 2020 r. Zwyczajne Walne Zebranie Członków TNP.
Przy mównicy dr Tomasz Piekarski – Sekretarz Generalny prezentuje plan pracy.
Za stołem od prawej prof. Zbigniew Kruszewki – Prezes
i prof. Michał Nowosielski – Przewodniczący Zebrania

Szanowni Państwo!

W bieżącym roku zrealizowane zostały albo są w realizacji następujące przedsięwzięcia grantowe i remontowe poprawiające zabezpieczenie archiwaliów oraz infrastrukturę obiektów Towarzystwa.

1. W ramach grantu Ministerstwa Nauki i Szkolnictwa Wyższego realizowane są zadania na:
  - *Konserwację archiwaliów z okresu XIV–XIX w. ze zbiorów specjalnych Biblioteki im. Zielińskich TNP (36 400 zł),*
  - *Digitalizację XVI-wiecznych starodruków – kontynuacja (31 198,85 zł).*
2. W ramach grantu Urzędu Miasta Płocka zrealizowane zostało zadanie polegające na: *Pracach konserwatorskich i restauratorskich przy wymianie stolarki okiennej „Domu pod Opatrznością”, siedziby Biblioteki im. Zielińskich TNP (66 450 zł).*

3. W ramach dofinansowania Mazowieckiego Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków na: *Konserwację lica ceglano XV-wiecznej kanonii – siedziby Towarzystwa Naukowego Płockiego* (150 000 zł).

Ponadto zrealizowane zostały działania związane z przygotowaniem wystawy Muzeum TNP w sali na 2. piętrze w siedzibie Towarzystwa przy pl. Narutowicza 8 polegające na wymianie okien oraz podjęte zostały działania zmierzające do pozyskania grantu i realizacji zadania dofinansowanego przez Miasto Płock dotyczącego digitalizacji i upowszechniania spuścizny archiwalnej Aleksandra Macieszy (etap I).

Nadal poszczególne sekcje i oddziały planują różnorakie przedsięwzięcia naukowe. Oddział łączycyki TNP planuje we wrześniu i listopadzie odczyty dr. Tomasza Stolarczyka poświęcone mecenasowi Zarachowiczowi i mgr. inż. Stanisława Pawłaka poświęcone Lucynie Sztompce. Ambitne plany założył sobie sierpecki oddział Towarzystwa. Na wrzesień planowany jest m.in. odczyt dr Ewy Jancewicz poświęcony rodzinie w nauczaniu Jana Pawła II. Z kolei na listopad zaplanowana została promocja książki dr. Arkadiusza Mellera *Wybory do Sejmu Ustawodawczego w 1919 roku na Mazowszu Płockim*. Z jubileuszem 200-lecia TNP związany jest odczyt dr. Grzegorza Wąsiewskiego nt. *Wpływ towarzystw naukowych na budowanie kapitału intelektualnego w małych społecznościach na przykładzie Towarzystwa Naukowego Płockiego Oddział w Sierpcu* zaplanowany na grudzień.

Sekcja Historyczna planuje w sierpniu promocję opracowania dr. G. Gołębińskiego na temat upamiętnienia obrońców i obrony Płocka w 1920 r. Z kolei Sekcja Nauk Humanistycznych planuje spotkania poświęcone promocjom książek: *Orientacje w metodologii badań edukacyjno-muzycznych* (aut. Mirosław Kisiel, Lidia Kataryńczuk-Mania, Maciej Kołodziejcki) oraz *Na dobry początek. Piosenki i zabawy muzyczno-ruchowe dla dzieci przedszkolnych autorstwa* prof. Macieja Kołodziejckiego. W ramach działalności Sekcji Nauk Społecznych dr Waldemar Podel w 2020 r. planował

zorganizować łącznie ok. 10 odczytów. Sekcja Nauk Technicznych planuje we wrześniu odczyt mgr Iwony Wierzbickiej nt. ochrony krajobrazu skarpy wiślanej oraz wykład dr. Henryka Rode nt. konstrukcji autobusów w powojennej Polsce. Ponadto konferencje dotyczące praw przedsiębiorcy w prawie własności przemysłowej oraz termicznego przekształcania odpadów komunalnych w gospodarce obiegu zamkniętego. Sekcja Pedagogiczna zaplanowała odczyty dr. Marcina Lutomińskiego: we wrześniu *Blaski i cienie szlacheckiego świata w „Panu Tadeuszu”*, w grudniu *Rola baśni w rozwoju człowieka*. Ponadto w listopadzie konferencję pt. *Płoccy nauczyciele – znani i nieznani*.

Na koniec warto podkreślić pracę i zaangażowanie pracowników TNP. Wszystkie komórki organizacyjne z Dyrektor Biura na czele, włączały się aktywnie w organizację zarówno ubiegłorocznych, jak i tegorocznych przedsięwzięć rocznicowych. Pracownicy realizowali i realizują ponadto bieżące zadania w postaci: kwerend, udostępnień dokumentów i książek, pisania grantów, prac edytorskich i redakcyjno-wydawniczych, prac finansowo-sprawozdawczych, przygotowania i obsługi wszystkich wydarzeń TNP. Za te działania chciałbym w imieniu wszystkich członków Towarzystwa serdecznie podziękować.

Kończąc prezentację planów chciałem wyrazić nadzieję, że jubileuszowy rok Towarzystwa nie zostanie do końca popsuty przez epidemię i przynajmniej część z przedstawionych zamierzeń będzie mogła zostać zrealizowana.

Dziękuję bardzo.

Ad 15: Plan finansowy na rok 2020 – mgr Jan Milner, Skarbnik Towarzystwa Naukowego Płockiego

Panie Przewodniczący, Szanowni Członkowie Towarzystwa Naukowego Płockiego!

Zajmuję się finansami Towarzystwa od 18 lat. Były w tym czasie okresy lepsze i gorsze, ale ten rok jest szczególny, bardzo

trudny, o czym wszyscy doskonale wiemy. Prognozowanie, zwłaszcza przychodów, jest obarczone wielką niewiadomą.

Prognozujemy w roku bieżącym przychody w kwocie 805 000 zł, koszty to kwota 880 000 zł. Przewidywana strata to kwota 75 000 zł – zostanie pokryta ze środków własnych Towarzystwa.

Poszczególne pozycje przychodów to:

- przychody z wynajmu 470 000 zł,
- granty MNiSW na konserwację i digitalizację starodruków 68 000 zł,
- dotacja Mazowieckiego Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków na konserwację lica ceglano 150 000 zł,
- dotacja Urzędu Miasta Płocka na wymianę stolarki okiennej w Bibliotece 66 000 zł,
- przychody finansowe 20 000 zł,
- 1% podatku od osób fizycznych, darowizny 15 000 zł,
- sprzedaż wydawnictw 4000 zł,
- składki członkowskie 10 000 zł,
- pozostałe przychody (takie jak lekcje biblioteczne, kwerendy) to 2000 zł.

Natomiast największe pozycje kosztów to:

- materiały i media 195 000 zł (w tym energia elektryczna 85 000 zł, energia cieplna 80 000 zł, woda 15 000 zł),
- płace i ich pochodne 200 000 zł,
- usługi obce (telefon, usługi bankowe i pocztowe, odpady, druk wydawnictw) 76 000 zł,
- prace remontowo-budowlane związane z pozyskanymi dotacjami 270 000 zł,
- digitalizacja i konserwacja zbiorów 82 000 zł,
- podatki i ubezpieczenia 35 000 zł,
- pozostałe koszty (obsługa prawna, stypendia, inne koszt) 22 000 zł.

Jak co roku apeluję o przekazywanie 1% podatku na rzecz Towarzystwa, jak też o dary pieniężne i rzeczowe oraz uregulowanie składki członkowskiej, bieżącej i ewentualnie zaległej.

Dziękuję.

22 czerwca 2020 r. Zwyczajne Walne Zebranie Członków TNP.
Plan finansowy przedstawia Skarbnik Jan Milner

Ad 16: Dyskusja

Mgr inż. Mariusz Portalski – członek Towarzystwa Naukowego Płockiego

Prelegent przedstawił problem kapitału ludzkiego w Płocku, problem ważny. TNP jest jedyną organizacją, która może podnieść tę kwestię. W strategii rozwoju Płocka do 2030 r. zapisano tworzenie gospodarki opartej na wiedzy i innowacyjność. Urząd Miasta deklaruje realizację tej strategii. Problem jest w poziomie wykształcenie płockiej młodzieży. Osiągnięcia opierają się na dwóch grupach nauk. Pierwszą stanowią nauki ścisłe i inżynieryjne, ponieważ technika jest czynnikiem

rozwoju wszelkiej działalności ludzkiej. Druga grupa to nauki biologiczno-medyczne. Aby te nauki rozwijać w Płocku, potrzeba, aby młodzież uczyła się matematyki, fizyki, biologii. Tymczasem wyniki maturzystów płockich z matematyki są gorsze od średniej krajowej wnioskując na podstawie danych okręgowej i centralnej komisji egzaminacyjnej. Także środowiska inżynierskie w Płocku wskazują na obniżenie poziomu wiedzy kandydatów do uprawnień np. budowlanych, itp. Również środowiska lekarskie mówią o tym. Wiceprezes Okręgowej Izby lekarskiej w Płocku podała, że w mieście jest 40 miejsc dla rezydentów, a zgłosiło się 9 osób. Za kilka lat w Płocku nie będzie inżynierów i lekarzy.

Wniosek końcowy jest taki: Towarzystwo Naukowe Płockie, które 200 lat temu zaistniało, by tworzyć edukację, powinno poświęcić więcej działań sprawie edukacji młodzieży.

Ad 17: Przyjęcie i zatwierdzenie sprawozdań, podjęcie uchwały w sprawie absolutorium, przyjęcie i zatwierdzenie wytycznych pracy oraz planu finansowego

Po każdorazowym odczytaniu treści uchwał odbyło się głosowanie.

Uchwała nr 5/2020

Zwyczajnego Walnego Zebrania Członków
Stowarzyszenia – Towarzystwa Naukowego Płockiego
z dnia 22 czerwca 2020 r.

w sprawie przyjęcia i zatwierdzenia sprawozdania Zarządu
z działalności TNP za rok 2019

Na podstawie § 23 pkt 2 Statutu TNP Zwyczajne Walne Zebranie Członków Stowarzyszenia – Towarzystwa Naukowego Płockiego uchwala co następuje:

§ 1

Przyjmuje się i zatwierdza sprawozdanie Zarządu z działalności TNP za okres od 1 stycznia 2019 r. do 31 grudnia 2019 r.

§ 2

Uchwała wchodzi w życie z dniem podjęcia.

Za przyjęciem Uchwały oddano 40 głosów, przeciwko oddano 0 głosów, głosy wstrzymujące 0.

Uchwała nr 6/2020

Zwyczajnego Walnego Zebrania Członków
Stowarzyszenia – Towarzystwa Naukowego Płockiego
z dnia 22 czerwca 2020 r.

w sprawie przyjęcia i zatwierdzenia sprawozdania finansowego TNP
za rok 2019

Na podstawie § 23 pkt 2 Statutu TNP Zwyczajne Walne Zebranie Członków Stowarzyszenia – Towarzystwa Naukowego Płockiego uchwala co następuje:

§ 1

Przyjmuje się i zatwierdza sprawozdanie finansowe za rok 2019, składające się z:

- wprowadzenia do sprawozdania finansowego;
- bilansu sporządzonego na dzień 31 grudnia 2019 r., który po stronie aktywów i pasywów wykazuje kwotę 8 102 391,76 zł (słownie: osiem milionów sto dwa tysiące trzysta dziewięćdziesiąt jeden złotych 76/100);
- rachunku zysków i strat za okres 2019 r., wykazujący wynik finansowy ogółem w kwocie (-) 35 377,02 zł: (słownie: (-) trzydzieści pięć tysięcy trzysta siedemdziesiąt siedem złotych 02/100);
- dodatkowych informacji i objaśnień.

§ 2

Strata za rok 2019 w wysokości 35 377,02 złotych (słownie: (-) trzydzieści pięć tysięcy trzysta siedemdziesiąt siedem złotych 02/100) zostanie pokryta z zysku osiągniętego w latach następnych.

§ 3

Uchwała wchodzi w życie z dniem podjęcia.

Za przyjęciem Uchwały oddano 40 głosów, przeciwko oddano 0 głosów, głosy wstrzymujące 0.

Uchwała nr 7/2020

Zwyczajnego Walnego Zebrania Członków
Stowarzyszenia – Towarzystwa Naukowego Płockiego
z dnia 22 czerwca 2020 r.

w sprawie przyjęcia i zatwierdzenia sprawozdania Komisji Rewizyjnej TNP
za rok 2019

Na podstawie § 23 pkt 2 Statutu TNP Zwyczajne Walne Zebranie Członków Stowarzyszenia – Towarzystwa Naukowego Płockiego uchwala co następuje:

§ 1

Przyjmuje się i zatwierdza sprawozdanie Komisji Rewizyjnej TNP za okres od 1 stycznia 2019 r. do 31 grudnia 2019 r.

§ 2

Uchwała wchodzi w życie z dniem podjęcia.

Za przyjęciem Uchwały oddano 40 głosów, przeciwko oddano 0 głosów, głosy wstrzymujące 0.

Uchwała nr 8/2020

Zwyczajnego Walnego Zebrania Członków
Stowarzyszenia – Towarzystwa Naukowego Płockiego
z dnia 22 czerwca 2020 r.

w sprawie udzielenia członkom Zarządu TNP absolutorium

Na podstawie § 23 pkt 2 Statutu TNP Zwyczajne Walne Zebranie Członków Stowarzyszenia – Towarzystwa Naukowego Płockiego uchwala co następuje:

§ 1

Walne Zebranie Członków TNP udziela członkom Zarządu TNP pokwitowania z wykonania przezeń obowiązków w okresie od 1 stycznia 2019 r. do 31 grudnia 2019 r.

§ 2

Uchwała wchodzi w życie z dniem podjęcia.

Za przyjęciem Uchwały oddano 40 głosów, przeciwko oddano 0 głosów, głosy wstrzymujące 0.

Uchwała nr 9/2020

Zwyczajnego Walnego Zebrania Członków
Stowarzyszenia – Towarzystwa Naukowego Płockiego
z dnia 22 czerwca 2020 r.

w sprawie przyjęcia i zatwierdzenia wytycznych pracy TNP na rok 2020

Na podstawie § 23 pkt 3 Statutu TNP Zwyczajne Walne Zebranie Członków Stowarzyszenia – Towarzystwa Naukowego Płockiego uchwala co następuje:

§ 1

Przyjmuje się i zatwierdza wytyczne pracy TNP na okres od 1 stycznia 2020 r. do 31 grudnia 2020 r.

§ 2

Uchwała wchodzi w życie z dniem podjęcia.

Za przyjęciem Uchwały oddano 40 głosów, przeciwko oddano 0 głosów, głosy wstrzymujące 0.

Uchwała nr 10/2020

Zwyczajnego Walnego Zebrania Członków
Stowarzyszenia – Towarzystwa Naukowego Płockiego
z dnia 22 czerwca 2020 r.

w sprawie przyjęcia i zatwierdzenia planu finansowego TNP na rok 2020

Na podstawie § 23 pkt 4 Statutu TNP Zwyczajne Walne Zebranie Członków Stowarzyszenia – Towarzystwa Naukowego Płockiego uchwała co następuje:

§ 1

Przyjmuje się i zatwierdza plan finansowy TNP na okres od 1 stycznia 2020 r. do 31 grudnia 2020 r.

§ 2

Uchwała wchodzi w życie z dniem podjęcia.

Za przyjęciem Uchwały oddano 40 głosów, przeciwko oddano 0 głosów, głosy wstrzymujące 0.

22 czerwca 2020 r. Zwyczajne Walne Zebranie Członków TNP.
Dla zapewnienia reżimu sanitarnego związanego z pandemią Covid-19
Zebranie zorganizowano poza siedzibą Towarzystwa, w największej auli
Szkoły Wyższej im. Pawła Włodkowica w Płocku

Ad 18: Wolne wnioski

Zarząd Towarzystwa Naukowego Płockiego postanowił przyjąć do realizacji wniosek złożony na Zwyczajnym Walnym Zebraniu w dniu 22 czerwca 2020 r. przez mgr. inż. Mariusza Portalskiego i przekazać Sekcji Pedagogicznej z prośbą o zorganizowanie sesji naukowej. Pismo (z 11 września 2020 r., l.dz. 481/2020) zostało skierowane do prof. SWPW dr hab. Małgorzaty Kamińskiej, Przewodniczącej Sekcji Pedagogicznej TNP.

Na tym Zwyczajne Walne Zebranie Członków Stowarzyszenia – Towarzystwa Naukowego Płockiego w dniu 22 czerwca 2020 r. zostało zamknięte.

Przewodniczący Zebrania

Protokolant Zebrania

prof. Michał Nowosielski

mgr Agnieszka Ciechomska

**PROTOKÓŁ Z POSIEDZENIA
NADZWYCZAJNEGO WALNEGO ZEBRANIA CZŁONKÓW
STOWARZYSZENIA –
TOWARZYSTWA NAUKOWEGO PŁOCKIEGO
obradującego dnia 17 października 2020 r. o godz. 10.00
w siedzibie Liceum Ogólnokształcącego
im. Marszałka Stanisława Małachowskiego w Płocku**

Posiedzenie odbyło się według następującego porządku obrad:

1. Hymn Towarzystwa.
2. Otwarcie zebrania.
3. Referat okolicznościowy.
4. Podjęcie uchwały.
5. Wręczenie dyplomów Członka Honorowego TNP.
6. Wystąpienia okolicznościowe.
7. Wręczenie Medali 200-lecia TNP.
8. Zamknięcie Zebrania.

Ad 1: Hymn Towarzystwa

Hymn Towarzystwa Naukowego Płockiego został uroczyście wykonany przez Kameralny Zespół Wokalny POKiS pod kierunkiem Sławomira Gałczyńskiego i przy akompaniamencie Jarosława Domagały.

Ad 2: Otwarcie zebrania – prof. SWPW dr hab. inż. Zbigniew Kruszewski, Prezes Towarzystwa Naukowego Płockiego

Prezes TNP prof. Zbigniew Kruszewski dokonał otwarcia zebrania. Powitał wszystkich zaproszonych gości oraz członków TNP, a wśród nich: Posłów na Sejm RP Annę Cicholską i Arkadiusza Iwaniaka, Łukasza Rzepeckiego Doradcę Prezydenta RP reprezentującego Andrzeja Dudę, Adama Struzika Marszałka Województwa Mazowiec-

kiego, JE dr. Piotra Liberę Biskupa Płockiego, prof. dr. hab. Romualda Zabielskiego Wiceprezesa PAN, prof. dr. hab. Andrzeja Grzywacza Członka Prezydium Rady Towarzystw Naukowych PAN, Członka Rzeczywistego PAN, prof. dr. hab. Iwonę Hofman Przewodniczącą Rady Towarzystw Naukowych przy Prezydium PAN, dr. Tomasza Makowskiego Dyrektora Biblioteki Narodowej, mgr. inż. Tadeusza Majsterkiewicza Sekretarza Rady Towarzystw Naukowych PAN, prof. dr. hab. Krzysztofa Walczaka Prezesa Kaliskiego Towarzystwa Przyjaciół Nauk jako reprezentanta wszystkich towarzystw naukowych, prof. dr. hab. inż. Janusza Zielińskiego, Monikę Maron Dyrektorkę Wydziału Kultury i Wspierania Inicjatyw Społecznych reprezentującą Prezydenta Miasta Płocka, prof. dr. hab. Arkadiusza Wagnera oraz wszystkich uczestników Walnego Zebrania.

17 października 2020 r. Nadzwyczajne Walne Zebranie Członków TNP – główna uroczystość Jubileuszu 200-lecia Towarzystwa. Występ Kameralnego Zespołu Wokalnego POKiS pod kierunkiem Sławomira Gałczyńskiego

17 października 2020 r. Nadzwyczajne Walne Zebranie Członków TNP – główna uroczystość Jubileuszu 200-lecia Towarzystwa. W pierwszym rzędzie od lewej: JE Piotr Libera – Biskup Płocki, prof. Andrzej Grzywacz – PAN, prof. Romuald Zabielski – Wiceprezes PAN, Arkadiusz Iwaniak – Poseł na Sejm RP, Adam Struzik – Marszałek Województwa Mazowieckiego, Anna Cicholska – Posłanka na Sejm RP, Łukasz Rzepecki – Doradca Prezydenta RP Andrzeja Dudy

Ad 3: Referat okolicznościowy – prof. SWPW dr hab. inż. Zbigniew Kruszewski, Prezes Towarzystwa Naukowego Płockiego

Szanowni Państwo!

Dzieje naszego Towarzystwa Naukowego Płockiego nierozzerwalnie związane są z dziejami Polski i Płocka. Przed stu laty naszym przodkom nie było dane uroczyście obchodzić stulecia, tak i nam dzisiaj, po kolejnych stu latach nie jest dana możliwość organizacji obchodów dwusetlecia, tak jak zaplanowaliśmy. Zmuszeni jesteśmy czynić to ukradkiem, w pośpiechu, bez głębszej refleksji i zadumy. Jesteśmy na froncie walki z wirusem, który zagroził całej ludzkości na planecie. My tutaj też nie mamy pełnego rozeznania, co do jego istnienia i niebezpieczeństw jakie na nas, być może, czyhają. Stąd mój planowany referat ograniczę do kilku stwierdzeń, by maksymalnie skrócić jego czas, jak i całego naszego dzisiejszego spotkania.

Wielce Szanowni Zebrani!

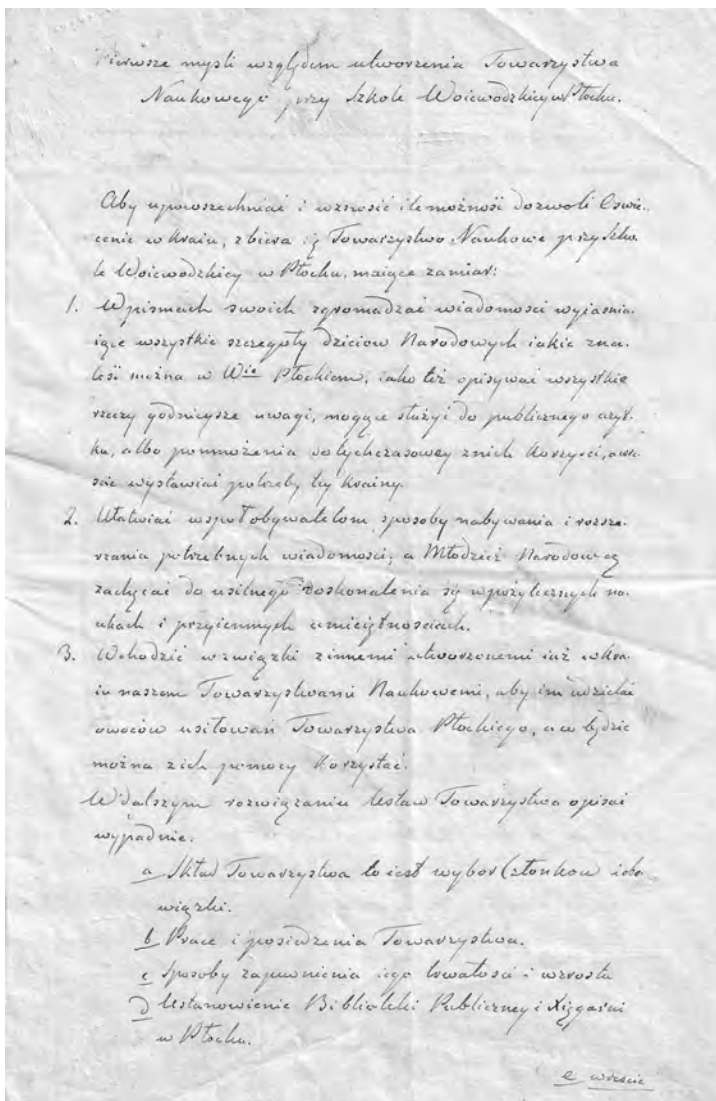
Przed dwustu laty Kajetan Morykoni powiedział: „[...] chociażby robota nasza od kogo za mniej skuteczną uważana była, chociażby się komu próżną praca nasza wydawała [...] – dla współczesnych, dla mieszkańców Ziemi Płockiej przynajmniej nie jest obojętną [...]”. Jestem przekonany, że myśli te są aktualne i dzisiaj.

W bardzo trudnej sytuacji politycznej, po klęsce powstania kościuszkowskiego, po upadku nadziei związanej z Napoleonem, powstała namiastka państwa polskiego – Królestwo Polskie. Istniała potrzeba wzmocnienia pozycji Polski. Światli ludzie upatrywali realizacji tych potrzeb w rozwoju nauki i kultury, a także w umacnianiu świadomości narodowej Polaków. Żywe pozostawały idee Oświecenia polskiego i europejskiego. Na czele Komisji Rządowej Wyznań Religijnych i Oświecenia Publicznego stał minister Stanisław Kostka Potocki. Człowiek światły i otwarty, widzący w edukacji drogę dla narodu nowoczesnego, który „nakazywał profesorom układać naukowe zapisy”. W 1800 roku powstało Warszawskie Towarzystwo Przyjaciół Nauk, w 1815 roku – Towarzystwo Naukowe Krakowskie, w 1818 roku – Towarzystwo Naukowe w Lublinie. Następne było nasze, powstało w 1820 roku. Kolejne – Towarzystwo Przyjaciół Nauk w Poznaniu utworzono dopiero 1857 roku. Wcześniej, bo w 1816 roku powołano Uniwersytet Warszawski, z pierwszym rektorem ks. Wojciechem Szwejkowskim, nauczycielem Szkoły Wojewódzkiej Płockiej.

Płock w roku 1820 liczył ponad sześć tysięcy mieszkańców i był ważnym ośrodkiem administracyjnym, posiadał dobrze zorganizowane szkolnictwo, ze Szkołą Wojewódzką na czele. Dyrektorem tej najstarszej szkoły w Polsce, której początek datowany jest na rok 1180, został w 1819 roku Kajetan Morykoni, przybyły z Lublina. Człowiek, który odegrał w dziejach płockiej Szkoły ważną rolę, zdecydowanie podniósł poziom nauczania, poprawił warunki nauki. Szkoła stała się placówką naukową z odpowiednim zapleczem badawczym – biblioteką i muzeum.

Kajetan Morykoni, 19 marca 1820 roku, podczas uroczystości szkolnej przedstawił „Pierwsze myśli względem utworzenia Towarzystwa Naukowego przy Szkole Wojewódzkiej w Płocku”. W referacie

wskazywał cel Towarzystwa: „upowszechnić i wznosić, ile możność dozwoli oświecenie w kraju”.

Kajetan Morykoni, „Pierwsze myśli względem utworzenia Towarzystwa Naukowego przy Szkole Wojewódzkiej w Płocku”, rękopis ze zbiorów TNP

Pierwsze założycielskie zebranie odbyło się 3 czerwca 1820 roku. Zebranie wybrało biskupa płockiego ks. Adama Prażmowskiego na prezesa. Na sekretarza wybrano Kajetana Morykoniego, który prowadził i organizował życie Towarzystwa. Biskup pełnił swoją funkcję prezesa raczej honorowo. Sekretarz opracował pierwszy statut i program działania, pozyskiwał nowych członków i sympatyków. Morykoni kierował apele do obywateli, członków Towarzystwa i nauczycieli szkoły o gromadzenie wiadomości i pomoc w badaniach. Apele te nie zawsze znajdowały odzew. Program pracy Towarzystwa został przedstawiony w „Prospekcie działań Towarzystwa Naukowego przy Szkole Wojewódzkiej Płockiej”, uchwalonym 28 stycznia 1821 roku. Prospekt wyznaczał wspólny kierunek tematycznych badań dla wszystkich członków Towarzystwa, jako indywidualnych prac, które miały składać się na opracowanie zwanego dzieła przedstawiającego obraz województwa.

Kajetan Morykoni już 23 września 1821 roku otrzymał zgodę ówczesnych władz na prowadzenie Biblioteki Publicznej i Szkolnej Województwa Płockiego oraz Muzeum Publicznego i Szkolnego Województwa Płockiego.

W pracach Towarzystwa aktywnie uczestniczyła młodzież szkolna, która dostarczała własne opracowania, książki do biblioteki, jak i obiekty muzealne. Najbardziej aktywnym członkiem był ówczesny prokurator Wincenty Hipolit Gawarecki, autor wielu rozpraw, monografii, przyczynków, rękopisów o tematyce prawnej oraz opisów miast i województwa płockiego. Wyróżniał się też w pracach Towarzystwa Augustyn Żdźarski, który był poetą, tłumaczem, wydawcą pierwszego płockiego czasopisma o charakterze literackim „Dziędzilija”. Istotne dla działalności naukowej Towarzystwa były też opracowania K. Morykoniego. Prace badawcze Gawareckiego i Morykoniego niewątpliwie były pionierskie i zapoczątkowały badania historyczne nad dziejami Płocka, Ziemi Płockiej oraz Mazowsza.

Wybuch powstania listopadowego, jak i śmierć 27 grudnia 1830 roku Kajetana Morykoniego zakończyły pierwszy okres funkcjonowania naszego Towarzystwa. Za datę zawieszenia działalności przyjmuje się 1830 rok. Towarzystwo odrodziło się w 1907 roku.

Po klęsce powstania listopadowego działalność innych towarzystw naukowych także zamarła. Nasiliły się represje, wprowadzono nowy podział administracyjny, rugowano ze szkół polskich nauczycieli. Przykładowo w Płocku Szkołę Wojewódzką przemianowano na Gimnazjum Gubernialne z nauczaniem w języku rosyjskim.

Szanowni Państwo, na podsumowanie...

Powstałe towarzystwa, razem z naszym Towarzystwem, wiele dokonały w tym stosunkowo krótkim okresie funkcjonowania. Założyciele i członkowie byli przedstawicielami rodzącej się świeckiej klasy inteligenckiej. Upatrywali oni w oświacie, nauce i kulturze dróg dla rozwoju narodu, jego unowocześnienia. W Płocku takim człowiekiem był Kajetan Morykoni, który starał się cywilizować i rozwijać umysł człowieka. Uważał, że cele te można osiągnąć przez przysparzanie wiedzy o dziejach, historii regionu, miejscowości, opis przyrody i kultury. Zarazem działania te prowadzić miały do scalenia i umacniania tożsamości narodu, poczucia więzi, zwrócenia uwagi na wartości. Członkowie naszego Towarzystwa przyczynili się waleśnie do manifestacji narodowej, o dużym ładunku patriotycznym, jakim był ponowny pochówek szczątków Władysława Hermana i Bolesława Krzywoustego w sarkofagu z Orłem Białym w katedrze płockiej w 1825 roku.

Działacze naszego Towarzystwa z tamtego okresu pozostawili istotne prace historyczne, zbiory muzealne, zbiory biblioteczne, jako wartości materialne, będące warsztatem pracy umysłowej. Pozostawiono jednak coś znacznie cenniejszego, pobudzenie szeregu osób w Płocku do działań i myślenia na rzecz kraju, własnej, najbliższej okolicy, regionu.

Zapoczątkowano badania regionalistyczne wskazujące, gdzie są nasze korzenie, a przez to ożywienie patriotyczne. Uruchomiono mecenat społeczny jako bazę ideową, w tym młodzież, która aktywnie uczestniczyła w szeregu przedsięwzięć Towarzystwa.

Towarzystwo Naukowe Płockie stało i stoi w swojej działalności naukowej, oświatowej i kulturalnej na straży myśli humanistycznej,

traktując tę ideę jako rozumienie innych ludzi, ich pragnień i problemów, a szczególnie ich godności. Towarzystwo nasze kształtuje świadomość, więzi lokalne oraz postawy regionalistyczne, przyczynia się do przekazywania dziedzictwa kulturowego następnym pokoleniom. U powszechnia wiedzę o Płocku i Ziemi Płockiej.

Jako instytucja samorządna, niezależna od władz państwowych i lokalnych, przyczynia się do budowania społeczeństwa obywatelskiego, społeczeństwa wiedzy, tak potrzebnego we współczesnej Polsce.

Henryk Samsonowicz, Członek Honorowy naszego Towarzystwa zauważa: „Nie sposób nawet określić jak dalece i teraz, i w przeszłości działacze towarzystw naukowych przybliżali prawdy o budowie świata, o mechanizmach warunkujących jego rozwój, o własnej przeszłości i perspektywach dalszego rozwoju”.

Towarzystwo nasze przez swoje dziedzictwo, kulturę, naukę, trwanie jest kontynuatorem idei i myśli zrodzonej przed dwustu laty.

Dziękuję za uwagę.

17 października 2020 r. Nadzwyczajne Walne Zebranie Członków TNP –
główna uroczystość Jubileuszu 200-lecia Towarzystwa.
Na scenie prof. Zbigniew Kruszewski – Prezes TNP

Ad 4: Podjęcie uchwały

Prezes TNP prof. Zbigniew Kruszewski przedstawił zebranych uchwałę następującej treści:

Uchwała Nadzwyczajnego Walnego Zebrania Członków Towarzystwa Naukowego Płockiego z dnia 17 października 2020 r.

My, członkowie Towarzystwa Naukowego Płockiego zebrani na uroczystym Nadzwyczajnym Walnym Zebraniu zwołanym w dwusetną rocznicę powstania Towarzystwa, oddajemy hołd Ojcom Założycielom naszej organizacji i wszystkim osobom działającym na jej rzecz.

My, społeczność Towarzystwa Naukowego Płockiego czujemy się spadkobiercami wszystkich tych ideałów, w imię których powołano do życia nasze Stowarzyszenie, otwarte na wyzwania szybko modernizującego się świata.

My, członkowie Towarzystwa Naukowego Płockiego zobowiązani przykładem przeszłych pokoleń, aby następcom przekazywać to, co najcenniejsze z dziedzictwa Polski, Mazowsza i Płocka, stać będziemy niewzruszenie na straży uniwersalnych wartości prawdy, dobra, oświecenia i piękna. Otaczać będziemy opieką naukę, kulturę, dziedzictwo narodowe będące miarą naszej cywilizacji i upowszechniać wiedzę, jako źródło wszelkiego postępu.

Sekretarz Generalny
Towarzystwa Naukowego Płockiego

Prezes
Towarzystwa Naukowego Płockiego

dr Tomasz Piekarski

prof. Zbigniew Kruszewski

Uchwała została przyjęta przez aklamację.

Ad 5: Wręczenie dyplomów Członka Honorowego Towarzystwa Naukowego Płockiego

Po odczytaniu Uchwał nastąpiło wręczenie Dyplomów Członka Honorowego TNP dla: prof. dr hab. Iwony Hofman, dr. Tomasza Makowskiego oraz lek. Adama Struzika.

Uchwała nr 2/2020

Zwyczajnego Walnego Zebrania Członków
Stowarzyszenia – Towarzystwa Naukowego Płockiego
z dnia 22 czerwca 2020 r.

Zwyczajne Walne Zebranie Członków
Stowarzyszenia – Towarzystwa Naukowego Płockiego
działając w oparciu o § 15 i § 23 pkt 8, w związku z § 27 pkt 4 Statutu TNP,
na wniosek Zarządu TNP z dnia 24 lutego 2020 r.
nadaje

godność Członka Honorowego Towarzystwa Naukowego Płockiego

prof. dr hab. Iwonie Hofman

Dyrektor Instytutu Nauk o Komunikacji Społecznej i Mediach Uniwersytetu Marii Curie-Skłodowskiej w Lublinie, Prezes Polskiego Towarzystwa Komunikacji Społecznej, Przewodniczącej Rady Towarzystw Naukowych przy Prezydium Polskiej Akademii Nauk, członkini Prezydium Komitetu Nauk Politycznych PAN; zasłużonej dla nauki specjalistce w zakresie komunikacji społecznej i mediów, autorce wielu ważnych prac poświęconych publicystyce i myśli politycznej polskiej emigracji po 1945 r., a także zagadnieniom dziennikarstwa oraz związków polityki i mediów.

Uchwała nr 3/2020

Zwyczajnego Walnego Zebrania Członków
Stowarzyszenia – Towarzystwa Naukowego Płockiego
z dnia 22 czerwca 2020 r.

Zwyczajne Walne Zebranie Członków
Stowarzyszenia – Towarzystwa Naukowego Płockiego
działając w oparciu o § 15 i § 23 pkt 8, w związku z § 27 pkt 4 Statutu TNP,
na wniosek Zarządu TNP z dnia 24 lutego 2020 r.
nadaje

godność Członka Honorowego Towarzystwa Naukowego Płockiego

dr. Tomaszowi Makowskiemu

Dyrektorowi Biblioteki Narodowej, Przewodniczącemu Krajowej Rady Bibliotecznej oraz Rady ds. Narodowego Zasobu Bibliotecznego; wykładowcy akademickiemu w Uniwersytecie Kardynała Stefana Wyszyńskiego w Warszawie; rękopisoznawcy; wybitnemu specjalście i autorowi ważnych opracowań z zakresu historii kultury, ze szczególnym uwzględnieniem dziejów i roli bibliotek.

Uchwała nr 4/2020

Zwyczajnego Walnego Zebrania Członków
Stowarzyszenia – Towarzystwa Naukowego Płockiego
z dnia 22 czerwca 2020 r.

Zwyczajne Walne Zebranie Członków
Stowarzyszenia – Towarzystwa Naukowego Płockiego
działając w oparciu o § 15 i § 23 pkt 8, w związku z § 27 pkt 4 Statutu TNP,
na wniosek Zarządu TNP z dnia 24 lutego 2020 r.
nadaje

godność Członka Honorowego Towarzystwa Naukowego Płockiego

lek. Adamowi Struzikowi

Marszałkowi Województwa Mazowieckiego od 2001 r., członkowi Komitetu Regionów od chwili wstąpienia Polski do Unii Europejskiej, Marszałkowi Senatu RP w latach 1993–1997; znakomitemu samorządowcy, który przyczynił się do dynamicznego i zrównoważonego rozwoju Mazowsza i Płocka, m.in. poprzez inicjowanie i promowanie programów zwiększania innowacyjności i konkurencyjności gospodarki regionu oraz ochrony i upowszechniania lokalnego dziedzictwa kulturowego; lekarzowi – specjalście chorób wewnętrznych; członkowi zwyczajnemu TNP od 1992 r.

17 października 2020 r. Nadzwyczajne Walne Zebranie Członków TNP – główna uroczystość Jubileuszu 200-lecia Towarzystwa. Wręczenie dyplomów Członkom Honorowym – prof. Iwonie Hofman i Marszałkowi Województwa Mazowieckiego Adamowi Struzikowi. Na zdjęciu od lewej: Sekretarz Generalny TNP Tomasz Piekarski, A. Struzik, Prezes TNP Zbigniew Kruszewski, I. Hofman

17 października 2020 r. Nadzwyczajne Walne Zebranie Członków TNP –
główna uroczystość Jubileuszu 200-lecia Towarzystwa. Głos zabiera
Dyrektor Biblioteki Narodowej dr Tomasz Makowski w chwili
po otrzymaniu dyplomu Członka Honorowego TNP

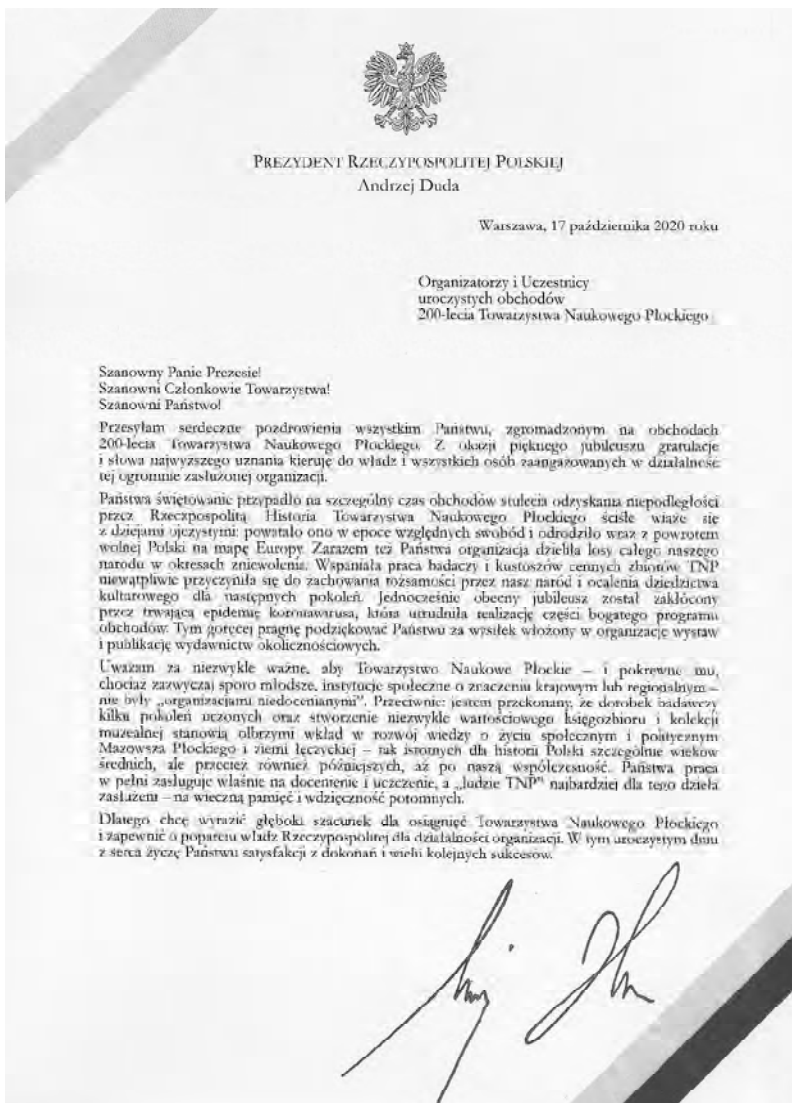
Ad 6: Wystąpienia okolicznościowe

Anna Cicholska – Posłanka na Sejm Rzeczypospolitej Polskiej

Posłanka na Sejm RP Anna Cicholska na wstępie, witając zebranych, zauważyła, że najstarsze Towarzystwo w Polsce obchodzi swój jubileusz w murach najstarszej szkoły w Polsce Liceum Ogólnokształcącego im. Marsz. S. Małachowskiego, której również i ona jest absolwentką. Pani Poseł pogratulowała wspaniałych działań i historii Towarzystwu, z nadzieją, by pracowało nadal z takim rozmachem promując kulturę regionu, Płocka i Mazowsza. Ważne, aby wokół TNP skupiało się jak najwięcej ciekawych ludzi, z pasją i zaangażowaniem, gdyż to ludzie tworzą jego historię. Posłanka na Sejm RP Anna Cicholska podkreśliła, iż nieraz uczestniczyła, również jako prelegent, w sesjach naukowych TNP i dziś z przyjemnością spędzi ten czas w tym gronie. Kończąc swoje wystąpienie Pani Poseł złożyła gratulacje życząc Towarzystwu wszystkiego najlepszego.

Łukasz Rzepecki – Doradca Prezydenta Rzeczypospolitej Polskiej Andrzeja Dudy

Łukasz Rzepecki odczytał i przekazał poniższy list gratulacyjny od Prezydenta RP.

List gratulacyjny Mateusza Morawieckiego – Prezesa Rady Ministrów Prezes TNP prof. Zbigniew Kruszewski odczytał gratulacje Premiera RP.

PREZES RADY MINISTRÓW

Płock, 17 października 2020 r.

Szanowni Państwo,

200-lecie Towarzystwa Naukowego Płockiego to wyjątkowy dzień dla pokoleń członków tej instytucji i tych, którzy od lat wspierają jej działalność. Z okazji imponującego jubileuszu najstarszego w Polsce regionalnego towarzystwa naukowego składam Państwu serdeczne gratulacje.

Dzisiejsze wydarzenie jest szczególną okazją do podsumowania dwóch wieków aktywności na rzecz upowszechniania wiedzy o historii Płocka i regionu. To czas podziękowań za przyczynianie się do naukowego i kulturowego rozwoju Ziemi Płockiej oraz umacniania lokalnej tożsamości. Bogaty dorobek TNP i jego wybitny wkład w nauki m.in. historyczne, pedagogiczne, społeczne stanowi inspirację dla innych towarzystw naukowych i jest powodem do dumy.

Szanowni Państwo,

w roku dwustulecia powstania Towarzystwa Naukowego Płockiego dziękuję za Państwa wybitne dokonania. Życzę Państwu realizacji kolejnych zamierzeń oraz poczucia, że misja, którą wypełniacie ma szczególne znaczenie dla podnoszenia świadomości historycznej Polaków.

Wszystkich zebranych na dzisiejszych obchodach serdecznie pozdrawiam.

Mateusz Morawiecki

*Organizatorzy i uczestnicy uroczystych obchodów jubileuszu 200-lecia
Towarzystwa Naukowego Płockiego*

Adam Struzik – Marszałek Województwa Mazowieckiego, Członek Honorowy Towarzystwa Naukowego Płockiego

Marszałek Województwa Mazowieckiego Adam Struzik na wstępie, witając wszystkich zebranych, podziękował za otrzymany tytuł Członka Honorowego TNP, w którego szeregi wstąpił w 1992 r. Marszałek podkreślił, że świętujemy piękny jubileusz Towarzystwa. Nasi poprzednicy sto lat temu nie mogli obchodzić jubileuszu, dziś my obchodzimy go w warunkach pandemii. Dwieście lat historii TNP łączy się z historią Polski i Płocka. Towarzystwo dało początek Muzeum Mazowieckiemu, co pokazuje wystawa *X wieków Płocka*. Towarzystwo wydało wiele opracowań, od kilkudziesięciu lat wydaje „Notatki Płockie”, które są materialnym dowodem działań badawczych. TNP to też inicjatywa Drzwi Płockich w katedrze zrealizowana przez poprzedniego Prezesa dr. Jakuba Chojnackiego. TNP to też materialne dziedzictwo, chociażby unikalne starodruki i grafiki F. Goi zgromadzone w Bibliotece im. Zielińskich. Wielki szacunek i słowa podziwu należą się poprzednim pokoleniom oraz obecnemu Prezesowi prof. Zbigniewowi Kruszewskiemu, który konsekwentnie przeprowadza Towarzystwo przez trudne czasy, w których o środki finansowe dla organizacji trzeba często walczyć. Na koniec swojego wystąpienia Marszałek Województwa Mazowieckiego Adam Struzik złożył życzenia wszystkiego dobrego Towarzystwu Naukowemu Płockiemu.

Następnie Marszałek Województwa Mazowieckiego Adam Struzik wraz z Anną Derlukiewicz Radną Miasta Płocka, wręczyli zasłużonym członkom TNP Medale Pro Masovia. Medale otrzymali: prof. Zbigniew Kruszewski Prezes TNP, mgr Jan Milner Skarbnik TNP, a także nieobecne na spotkaniu prof. Anna Maria Stogowska członek TNP oraz mgr Teresa Dobrosielska Przewodnicząca Komisji Rewizyjnej TNP.

Przekazano również Dyplomy Uznania za pracę społeczną na rzecz organizacji i popularyzowanie wiedzy o Mazowszu, które otrzymali m.in.: ks. prof. dr hab. Michał Marian Grzybowski, ks. prof. dr hab. Wojciech Góralski, prof. dr hab. Janusz Szczepański, dr Marian Chudzyński, dr Jerzy Stefański, dr Jan Przedpełski, mgr Michał Boszko, mgr Maria Świecka, mgr Jan Chojnacki.

17 października 2020 r. Nadzwyczajne Walne Zebranie Członków TNP – główna uroczystość Jubileuszu 200-lecia Towarzystwa. Prof. Romuald Zabielski – Wiceprezes PAN (po prawej) wręcza Medal Polskiej Akademii Nauk prof. Zbigniewowi Kruszewskiemu – Prezesowi TNP (w środku). Po lewej dr Tomasz Piekarski – Sekretarz Generalny TNP

17 października 2020 r. Nadzwyczajne Walne Zebranie Członków TNP – główna uroczystość Jubileuszu 200-lecia Towarzystwa. Skarbnik TNP Jan Milner (w środku) odbiera dyplom i Medal Pro Masovia przyznany przez Marszałka Województwa Mazowieckiego Adama Struzika (po prawej). Po lewej Anna Derlukiewicz – Radna Miasta Płocka

Prof. dr hab. Romuald Zabielski – Wiceprezes Polskiej Akademii Nauk

Wiceprezes PAN prof. dr hab. Romuald Zabielski w imieniu swoim oraz Prezesa PAN prof. dr hab. Jerzego Duszyńskiego pogratulował Towarzystwu jubileuszu 200-lecia. Polska Akademia Nauk dopiero za dwa lat obchodzić będzie 70-lecie. Profesor podkreślił, że z podziwem patrzy na te mury i historię Towarzystwa. Wiele osób mówiło o jego tradycji. Mimo trzech przerw w funkcjonowaniu – trzeci lockdown był w okresie stanu wojennego – Towarzystwo nadal działa, publikuje corocznie imponującą ilość ok. 100 arkuszy wydawniczych, powołało do życia Muzeum. Towarzystwu patronowali: Stanisław Kostka Potocki, Stanisław Staszic, Julian Ursyn Niemcewicz, Bogumił Linde, prof. Szweykowski. Warto wspomnieć też o Członkach Honorowych, osobach znamienitych, takich jak: Władysław Broniewski, poeta urodzony w Płocku, Marcin Kacprzak, lekarz i Rektor Akademii Medycznej w Warszawie, prof. Tadeusz Kotarbiński, swego czasu Prezes PAN, prof. Aleksander Gieysztor, prof. Michał Kleiber, prof. Henryk Samsonowicz, Rektor UW, prof. Antoni Rajkiwicz oraz abp Stanisław Wielgus. Prof. dr hab. Romuald Zabielski podkreślił, że TNP jest imponującą instytucją i złożył życzenia następnym co najmniej 200 lat.

Wiceprezes PAN prof. Romuald Zabielski w imieniu swoim oraz Prezesa PAN prof. Jerzego Duszyńskiego wręczył Towarzystwu Naukowemu Płockiemu oraz prof. Zbigniewowi Kruszewskiemu Prezesowi TNP, prestiżowe Medale Polskiej Akademii Nauk, przyznane za szczególne zasługi dla rozwoju nauki polskiej związane ze społeczną rolą nauki.

Dr Tomasz Makowski – Dyrektor Biblioteki Narodowej, Członek Honorowy Towarzystwa Naukowego Płockiego

Dr Tomasz Makowski na wstępie, witając zebranych, nawiązał do członkostwa honorowego TNP dziękując za włączenie do tak szlachetnego grona. W gronie tym był, zmarły niedawno, prof. Witold Stankiewicz, były Dyrektor Biblioteki Narodowej. Biblioteka Narodowa docenia szczególnie Bibliotekę im. Zielińskich – jedną

z najważniejszych w Polsce i Europie. Posiada ona zbiory cenne, o charakterze unikatowym. O kulturze danej miejscowości świadczą zbiory biblioteczne, które są ważne, mądre, piękne i warte zachowania. Dr Tomasz Makowski podziękował za troskę o nie.

JE ks. dr Piotr Libera – Biskup Płocki

Biskup Płocki odczytał następujące gratulacje:

Magnificencjo, Wielce Szanowny Panie Senatorze i Prezesie, Szanowni Państwo, Szlachetni Goście,

Jubileusz dwusetlecia... A to oznacza, że – jak powiedziałem w niedzielę w Katedrze – Wasze Towarzystwo powstawało w ciemną noc zaborów, aby uchronić to, co polskie, mazowieckie i płockie; aby zachować łączność guberni, skazanej przez carat na prowincjonalność, z najczystszyimi źródłami kultury zachodniej; aby inspirować w mieście Krzywoustego poszukiwania historyczne, czytelnictwo i muzealnictwo; aby wspierać spotkania płocczan z szerokim światem ludzi nauki, pisarzy i poetów. Powstanie Waszego Towarzystwa, a potem także jego odnowienie w roku 1906, było więc czynem mądrego patriotyzmu i szerokiego spojrzenia w przyszłość. Ale nie o przyszłości dzisiaj chcę mówić. Zresztą, gdy w 1930 r. abp Antoni Julian Nowowiejski, Wasz wieloletni wiceprezes, uzupełniał swoje dzieło *Płock. Monografia historyczna*, poprosił zasłużonych członków Towarzystwa, Halinę i Stefana Rutskich, o dostarczenie źródeł na temat tej przeszłości. Właściwie można przyjąć, że to oni napisali stronicie monografii, poświęcone Towarzystwu. Także dzisiaj jestem pewien, że wielu spośród Państwa, choćby sam Pan Senator, zna tę historię lepiej ode mnie.

Niech to więc będzie raczej skromny głos bliskiego Wam sąsiada zza ściany, a zarazem Biskupa Kościoła, który – jak to właśnie w Płocku napisał Henryk Sienkiewicz – ma być „siewcą przyszłości”. Słyszeliście zapewne Państwo, że w tych dniach papież Franciszek opublikował encyklikę „Fratelli tutti”. Nikt z ludzi – napisał w niej – „nie może stawić czoła życiu w sposób odosobniony. [...] Potrzebujemy

wspólnoty, ażeby nas wspierała, takiej, w której pomagamy sobie nawzajem patrzeć w przyszłość, snujmy marzenia jako jedna ludzkość, jako wędrowcy stworzeni z tego samego ludzkiego ciała, jako dzieci tej samej ziemi, która wszystkich nas gości, każdego z bogactwem jego wiary czy jego przekonań, każdego z jego własnym głosem, wszystkich jako braci!”

Wielu, oczarowanych postępem w zakresie *social* mediów i komunikacji, wydawało się, że ta jedna ludzkość już istnieje. Epidemia Covid-19 dowiodła, że jest całkiem inaczej. Pomimo, że jesteśmy hiper-połączeni, ujawniły się formy rozbicia, które utrudniają rozwiązywanie problemów, a wielu nie chce wyjść z kolein życia nastawionego na indywidualizm, na masowość, na konsumpcję, na pewien rodzaj „dekonstrukcjonizmu”, według którego ludzka wolność powinna budować wszystko od zera, a niezmienna ma być jedynie potrzeba konsumpcji bez ograniczeń i akcentowanie indywidualizmu bez treści.

Ojciec święty widzi rozwiązanie tych dylematów w kulturze spotkania – między innymi spotkania tego, co globalne, z tym, co lokalne. W tym zatem, co stanowi istotę Waszej działalności. Należy zwrócić uwagę – podkreśla Papież – „na wymiar globalny, aby nie ulec pokusie wąskiego, lokalnego spojrzenia. Jednocześnie nie jest rzeczą właściwą stracić z pola widzenia to, co lokalne, dzięki czemu stąpamy twardo po ziemi. Oba te wymiary, gdy są złączone, nie pozwalają popaść w jedną z krańcowych postaw: albo egzystencji w abstrakcyjnym i globalizującym uniwersalizmie, albo folklorystycznego muzeum lokalnych pustelników, skazanych na powtarzanie wciąż tego samego, niezdolnych do reagowania na to, co inne, oraz do podziwiania piękna, jakie Bóg roztacza także poza ich granicami”.

Życzę Państwu rozwijania takiej właśnie kultury – kultury spotkania, kultury dialogu – dialogu także z naszą wielką tradycją. W Płocku można naprawdę twardo stąpać po ziemi: mamy cudowną historię; mamy wielkie wzorce kulturowe w postaci panteonu wspaniałych płocczan; mamy niemało świadków heroicznego trwania przy wartościach, choćby teraz w dobie pandemii: lekarzy,

pielęgniarek czy nauczycieli; mamy wspólne dążenia, związane z edukacją, z ekologią, z ekumenią, z gościnnością. Odkrywajmy to wszystko, uczmy się naszej wielkiej historii, wdrażajmy w mądre wzorce, bądźmy zaczynem nowego, które otwiera na Wieczność. Bądźmy tym wszystkim jako dzieci jednej ziemi... Tej ziemi! Ziemi, która gości każdą, każdego z bogactwem jego wiary czy jego przekonań, każdego z jego własnym głosem.

Prof. dr hab. Iwona Hofman – Przewodnicząca Rady Towarzystw Naukowych przy Prezydium PAN, Członek Honorowy Towarzystwa Naukowego Płockiego

Prof. dr hab. Iwona Hofman na wstępie, witając wszystkich zebranych, podziękowała za przyjęcie do grona Członków Honorowych TNP. Pani Profesor podkreśliła, że czuje się zobowiązana do przyjęcia wysokich standardów działania Towarzystwa. Wiele wystąpień mówiło o jego znaczeniu dla historii lokalnej, regionu i Polski. Historia Towarzystwa Naukowego Płockiego wpisywała się w dzieje narodu polskiego, a o istocie działania Towarzystwa świadczyły wartości społeczno-kulturowe, takie jak myśl niepodległościowa, trwanie narodu, pozytywistyczna praca edukacyjna. Te wartości, dziś pod inną nazwą, stanowią o istocie prawdy towarzystw naukowych i znaczeniu społecznego ruchu naukowego. Jest to okazja wyartykułowania znaczenia tego ruchu. Z tego miejsca można też zaapelować do polityków o zwrócenie uwagi na towarzystwa naukowe i ich postulaty.

Na koniec Pani Profesor złożyła gratulacje i życzenia kontynuacji fascynującej pracy na rzecz środowiska lokalnego oraz wręczyła upominek w postaci książek.

Monika Maron – Dyrektor Wydziału Kultury i Wspierania Inicjatyw Społecznych Urzędu Miasta Płocka (reprezentująca Prezydenta Miasta Płocka Andrzeja Nowakowskiego)

Dyrektor Monika Maron odczytała poniższy list od Prezydenta Miasta Płocka Andrzeja Nowakowskiego.

PREZYDENT MIASTA PŁOCKA

Plock, 15 października 2020 roku

Szanowny Pan
prof. dr hab. inż. Zbigniew Kruszewski
Prezes
Towarzystwa Naukowego Plockiego

Szanowny Panie Prezesie!

Z okazji 200-lecia Towarzystwa Naukowego Plockiego składam Panu Prezesowi i wszystkim Członkom TNP wyrazy uznania oraz serdeczne gratulacje.

Ostatnie dwa wieki to czas ogromnych przemian, upadku mocarstw i narodzin nowych potęg, wielkich wojen i rozwoju technologii. W nieustannie zmieniającym się świecie Towarzystwo Naukowe Plockie wciąż trwa i jest wierne swojej misji poszukiwania prawdy i upowszechniania wiedzy. Niezmiennie też dokumentuje dzieje Plocka i północnego Mazowsza, odkrywa przeszłość i ją popularyzuje.

Dorobek członków Towarzystwa jest olbrzymi – przez dwa stulecia kształtowali Plock i budowali jego tożsamość, bo wokół TNP toczyło się życie kulturalne i naukowe miasta. Jestem pełen szacunku do osób, które tworzyły i tworzą tę zasłużoną instytucję.

U progu trzeciego stulecia działalności Towarzystwa Naukowego Plockiego życzę wszystkim jego Członkom, Pracownikom i Sympatykom dalszego wspaniałego rozwoju Towarzystwa, realizacji kolejnych zamierzeń i satysfakcji z dokonań.

Z wyrazami szacunku

PREZYDENT
Miasta Plocka
Andrzej Nowakowski
Andrzej Nowakowski

Urząd Miasta Plocka
Stary Rynek 1, 09-400 PŁOCK
tel.: 24 364 55 55, faks: 24 357 14 02, prezydent@plock.eu, www.plock.eu

19 2020
#PŁOCK #MIASTOBHATER

**Dr Konrad Burdyka – Instytut Rozwoju Wsi i Rolnictwa PAN,
członek Towarzystwa Naukowego Płockiego**

Dr Konrad Burdyka odczytał list od prof. Moniki Stanny – Dyrektor Instytutu Rozwoju Wsi i Rolnictwa PAN, w którym oprócz wyrazów uznania i życzeń dla Towarzystwa Naukowego Płockiego, przywołana została pamięć o owocnej współpracy TNP i jednej ze stacji badawczych IRWiR PAN w latach 70. XX wieku, w ramach przedsięwzięć naukowych w uprzemysławiającym się wówczas regionie płockim.

Na koniec dr K. Burdyka wręczył upominek w postaci publikacji Instytutu.

Ponadto listy gratulacyjne dla Towarzystwa Naukowego Płockiego przekazali m.in.: Elżbieta Gapińska Posłanka na Sejm RP, Marcin Kierwiński Poseł na Sejm RP, Arkadiusz Iwaniak Poseł na Sejm RP, prof. dr hab. Jan Ostrowski Prezes Polskiej Akademii Umiejętności, prof. dr hab. Igor Gościński Przewodniczący Towarzystwa Lekarskiego Krakowskiego, dr Zbigniew Brenda Prezes Włocławskiego Towarzystwa Naukowego, prof. UAM dr hab. Anna Weronika Brzezińska Prezes Polskiego Towarzystwa Ludoznawczego, prof. ucz. dr hab. Krzysztof Walczak Prezes Kaliskiego Towarzystwa Przyjaciół Nauk, prof. UEP dr hab. Filip Kaczmarek Prezes Poznańskiego Towarzystwa Przyjaciół Nauk, prof. Jerzy M. Langer Prezes Towarzystwa Naukowego Warszawskiego, prof. dr hab. Antoni Różalski Prezes Łódzkiego Towarzystwa Naukowego, prof. dr hab. inż. Jerzy Błażejowski Prezes Gdańskiego Towarzystwa Naukowego, prof. dr hab. inż. Andrzej Wac-Włodarczyk Prezes Lubelskiego Towarzystwa Naukowego, prof. ucz. dr hab. inż. Renata Walczak Prorektor Politechniki Warszawskiej ds. Fili w Płocku, Członkowie Honorowi TNP abp prof. dr hab. Stanisław Wielgus i prof. dr hab. inż. Włodzimierz Kurnik oraz inni przedstawiciele stowarzyszeń, instytucji i członkowie TNP.

Ad 7: Wręczenie Medali 200-lecia TNP

Medale wręczyli prof. Zbigniew Kruszewski – Prezes TNP oraz dr Tomasz Piekarski – Sekretarz Generalny TNP. Otrzymali je zaproszeni goście, m.in.: nowi Członkowie Honorowi TNP – prof. dr hab. Iwona Hofman, dr Tomasz Makowski oraz Marszałek Województwa Mazowieckiego Adam Struzik, Posłanka Anna Cicholska, Poseł Arkadiusz Iwaniak, prof. dr hab. inż. Janusz Zieliński – wieloletni prorektor PW ds. Fili w Płocku, prof. dr hab. Arkadiusz Wagner – autor wystawy *Dwieście artefaktów na dwusetlecie Towarzystwa Naukowego Płockiego*, ks. dr. Piotr Libera – Biskup Płocki.

Medal trafił także do rąk przedstawicieli Polskiej Akademii Nauk: prof. dr. hab. Romualda Zabielskiego – Wiceprezesa Polskiej Akademii Nauk, prof. dr. hab. Andrzeja Grzywacza – Członka Rzeczywistego PAN, Członka Prezydium Rady Towarzystw Naukowych PAN, mgr. inż. Tadeusza Majsterkiewicza – Sekretarza Rady Towarzystw Naukowych PAN. Przekazano je także dla Polskiej Akademii Nauk oraz dla prof. dr. hab. Jerzego Duszyńskiego – Prezesa PAN.

Ad 8: Zamknięcie Zebrania

Na tym Nadzwyczajne Walne Zebranie Członków Stowarzyszenia – Towarzystwa Naukowego Płockiego w dniu 17 października 2020 r. zostało zamknięte.

Protokolant Zebrania
mgr Agnieszka Ciechomska

17 października 2020 r. Nadzwyczajne Walne Zebranie Członków TNP – główna uroczystość Jubileuszu 200-lecia Towarzystwa. Prezes Zbigniew Kruszewski wręcza Medale 200-lecia TNP Biskupowi Płockiemu JE Piotrowi Liberze (fot. powyżej) i Posłance na Sejm RP Annie Cicholskiej (fot. poniżej)

B.

SPRAWOZDANIE Z DZIAŁALNOŚCI TOWARZYSTWA NAUKOWEGO PŁOCKIEGO ZA ROK 2020

I. SPRAWY ORGANIZACYJNE

1. Statut, regulaminy

Stowarzyszenie – Towarzystwo Naukowe Płockie działa w oparciu o Statut uchwalony 17 czerwca 2019 r. przez Nadzwyczajne Walne Zgromadzenie i zatwierdzony 14 sierpnia 2019 r. przez Sąd Rejonowy dla m.st. Warszawy w Warszawie, XIV Wydz. Gospodarczy KRS.

Podstawą działalności Towarzystwa Naukowego Płockiego są również uchwalone przez Zarząd TNP regulaminy wewnętrzne Biura Zarządu, Biblioteki Naukowej im. Zielińskich, Archiwum i Muzeum oraz Regulamin Proseminarium Naukowego przy Towarzystwie Naukowym Płockim i Regulamin Wydawnictwa Naukowego Towarzystwa Naukowego Płockiego.

2. Status OPP

Towarzystwo Naukowe Płockie zostało zarejestrowane jako organizacja pożytku publicznego 21 października 2004 r. w Sądzie Rejonowym dla m.st. Warszawy w Warszawie, XXI Wydz. Gospodarczy KRS pod numerem: 0000136357.

3. Członkowie

W dniu 31 grudnia 2020 r. Towarzystwo liczyło 332 członków zwyczajnych, 1 członka wspierającego oraz 12 Członków Honorowych (w kolejności alfabetycznej):

- prof. dr hab. Janusz Adamowski
- prof. dr hab. Katarzyna Chałasińska-Macukow
- dr Marian Chudzyński
- ks. prof. dr hab. Michał Marian Grzybowski

- prof. dr hab. Iwona Hofman
- prof. dr hab. inż. Michał Kleiber
- prof. dr hab. inż. Włodzimierz Kurnik
- dr Tomasz Makowski
- prof. dr hab. Antoni Rajkiewicz
- prof. dr hab. Henryk Samsonowicz
- lek. Adam Struzik
- abp prof. dr hab. Stanisław Wielgus

W roku sprawozdawczym przyjęto 3 nowych członków zwyczajnych:

- ks. dr Wojciech Kućko
członkowie wprowadzający: ks. prof. UMK dr hab. Daniel Brzeziński,
mgr Jan Milner
- prof. ucz. dr hab. inż. Andrzej Marciniak
członkowie wprowadzający: dr inż. Grzegorz Michalak, mgr Jan Milner
- mgr Andrzej Sumliński
członkowie wprowadzający: dr Tomasz Piekarski, mgr Jan Milner

W roku sprawozdawczym zmarło 5 członków:

- ks. prof. dr hab. Ireneusz Mroczkowski (zm. 17 sierpnia 2020 r.)
- dr Wiesław Pomorski (zm. 18 września 2020 r.)
- dr n. med. Stanisław Palczewski (zm. w październiku 2020 r.)
- prof. dr hab. Adam Koseski (zm. 10 grudnia 2020 r.)
- mgr inż. Stanisław Dobaczewski (zm. w 2020 r.)

4. Zarząd Towarzystwa

Prezes

prof. SWPW dr hab. inż. Zbigniew Kruszewski

Wiceprezes

dr Grzegorz Gołębiowski

Przewodniczący Komisji Wydawniczej, Redaktor
Naczelny „Notatek Płockich”

Wiceprezes	ks. prof. UMK dr hab. Daniel Brzeziński Przewodniczący Komisji Badań Naukowych, odpowiedzialny za sprawy naukowe, Bibliotekę im. Zielińskich i Proseminarium Naukowe
Sekretarz Generalny	dr Tomasz Piekarski odpowiedzialny za sprawy wewnętrzne i orga- nizacyjne (członkowie, sekcje, oddziały)
Skarbnik	mgr Jan Milner odpowiedzialny za skarb, sprawy finansowe i prawne
Członkowie	prof. dr hab. inż. Daniela Żuk odpowiedzialna za konferencje, odczyty naukowe i wystawy dr Liliana Tomaszewska odpowiedzialna za inicjatywy naukowe i społeczne Zarządu TNP, współpracę z towarzy- stwami naukowymi i innymi partnerami, w tym zagranicznymi

5. Komisja Rewizyjna

Przewodnicząca	mgr Teresa Dobrosielska
Sekretarz	mgr inż. Jan Waluś
Członkowie	dr Andrzej Dwojnych dr Małgorzata Panek mgr inż. Paweł Śliwiński

6. Komisje, Sekcje i ich przewodniczący

Komisja Badań Naukowych:

Przewodniczący – ks. prof. UMK dr hab. Daniel Brzeziński

W skład Komisji Badań Naukowych wchodzi 6 następujących sekcji (obok nazwiska przewodniczących):

- Sekcja Dialogu – *vacat*
- Sekcja Historyczna – dr Grzegorz Gołębiowski
- Sekcja Nauk Humanistycznych – dr Wioletta Żórawska
- Sekcja Nauk Społecznych – dr Waldemar Podel
- Sekcja Nauk Technicznych – mgr Andrzej Borczuk
- Sekcja Pedagogiczna – prof. SWPW dr hab. Małgorzata Kamińska

Komisja Wydawnicza:

Przewodniczący – dr Grzegorz Gołębiowski

Członkowie – dr Andrzej Kansy, dr Tomasz Kruszewski

7. Pracownicy Towarzystwa Naukowego Płockiego

(stan na 31 grudnia 2020 r.)

mgr Dorota Krawczyńska – Dyrektor Biura Zarządu TNP

dr Grażyna Szumlicka-Rychlik, st. kustosz – Dyrektor Biblioteki im. Zielińskich TNP, Zastępca Dyrektora Biura Zarządu TNP ds. Naukowych

mgr Agnieszka Ciechomska, kustosz – Kierownik Archiwum TNP

Maciej Wróbel – Kierownik Muzeum TNP

Wiesława Rydz, st. bibliotekarz ($\frac{3}{5}$ etatu)

Hanna Woroniecka – pracownik gospodarczy

Razem: 6 pracowników na $5 \frac{3}{5}$ etatu

II. DZIAŁALNOŚĆ NAUKOWA I POPULARYZATORSKA

Konferencje, sesje, odczyty, wystawy oraz inne wydarzenia naukowe i popularnonaukowe

1. 21 stycznia 2020 r.: Uroczysta inauguracja Roku Jubileuszowego 200-lecia Towarzystwa Naukowego Płockiego 1820–2020, podczas której Prezes TNP prof. SWPW dr hab. inż. Zbigniew Kruszewski ogłosił planowany program wydarzeń. Zaprezentowano również dwunastopłanszowy kalendarz na rok 2020 wydany we współpracy z Drukarnią Agpress, która obchodziła 30. rocznicę działalności (1990–2020). O pracy nad kalendarzem opowiedział właściciel Drukarni Adam Łukawski. Na kartach kalendarza przedstawiono ryciny z albumu *Choix des principales pierres gravées de la collection...* wydanego w Norynberdze w 1798 r., którego egzemplarz znajduje się w zasobach Biblioteki im. Zielińskich TNP. Oryginał dzieła zaprezentowano w gablocie. Przygotowano również wystawę prezentującą poszczególne karty kalendarza. W spotkaniu inauguracyjnym Rok Jubileuszowy wzięli udział przedstawiciele Urzędu Miasta Płocka, m.in. dwaj wiceprezydenci – Roman Siemiątkowski i Piotr Dyśkiewicz, reprezentanci płockich instytucji kultury, uczelni wyższych, mediów, przewodniczący i członkowie oddziałów i sekcji TNP. Wszyscy uczestnicy otrzymali kalendarze, a także kalendarzyki listkowe, ilustrowane znakami zodiaku z dzieła Jana Heweliusza ze zbiorów TNP, a ponadto druki okolicznościowe – folder o Towarzystwie oraz całoroczny program obchodów.

Pandemia Covid-19 i wynikające z niej okresowe zakazy i ograniczenia dotyczące m.in. organizacji imprez uniemożliwiły zrealizowanie całego przygotowanego programu obchodów Jubileuszu 200-lecia TNP. Ostatecznie odbyła się część zaplanowanych wydarzeń, najczęściej w zmienionych terminach, w formie uwzględniającej zasady reżimu sanitarnego. Dla porządku podajemy jednak w tym miejscu program wszystkich działań

jubileuszowych, które zamierzano zrealizować w 2020 r. wraz z pierwotnie ustalonymi datami:

- 21 stycznia: Inauguracja Roku Jubileuszowego i prezentacja kalendarza,
- 5 marca: Promocja książki *Ludzie TNP. Słownik biograficzny (1820–2020)*,
- 26 marca: Otwarcie wystawy fotografii pt. *Ze zbiorów dr. A. Macieszy*,
- 20 kwietnia: Zwyczajne Walne Zebranie, poszerzone dodatkowo o punkt – oficjalne rozpoczęcie obchodów 200-lecia,
- 21 maja: Promocja książki *Zbiory specjalne Towarzystwa Naukowego Płockiego*, t. 1, *Najstarsze manuskrypty (IX–XVIII w.) i inkunabuły*,
- 5–6 czerwca: główne obchody 200-lecia TNP, w tym Ogólnopolska Konferencja Naukowa *Spółeczny ruch naukowy w procesie zmiany* oraz otwarcie wystawy *Dwieście artefaktów na dwusetlecie Towarzystwa Naukowego Płockiego* w Muzeum Mazowieckim w Płocku,
- wrzesień: Przedstawienie *Wesele na Kurpiach* wg ks. Władysława Skierkowskiego w Teatrze Dramatycznym w Płocku,
- wrzesień: Promocja książki *Towarzystwa naukowe – niedoceniane organizacje*,
- 24 września: Otwarcie wystawy fotografii Henryka Malesy *Martwa natura w stylu flamandzkim*,
- 18 października: Msza Święta w intencji 200-lecia TNP w płockiej Bazylice Katedralnej,
- 20 października: Promocja książki *Zbiory specjalne Towarzystwa Naukowego Płockiego*, t. 10, *Zabytkowe wnętrza TNP*,
- 26 listopada: Promocja książki *Dzieje Płocka*, t. 3,
- grudzień: Otwarcie wystawy *Los Caprichos* F. Goi ze zbiorów TNP w Muzeum Mazowieckim w Płocku.

21 stycznia 2020 r. Inauguracja Roku Jubileuszowego 200-lecia Towarzystwa Naukowego Płockiego połączona z prezentacją kalendarza. Głos zabiera Prezes TNP Zbigniew Kruszewski. Po lewej Adam Łukawski – Drukarnia Agpress

21 stycznia 2020 r. Inauguracja Roku Jubileuszowego 200-lecia Towarzystwa Naukowego Płockiego. Goście uroczystości zgromadzeni w sali konferencyjnej TNP

2. 23 stycznia 2020 r.: *Muzyka w szkole – zapomniane ogniwo w procesie edukacji i rozwoju* – odczyt Jarosława Miszewskiego zorganizowany przez Sekcję Nauk Humanistycznych. Mgr Jarosław Miszewski jest pedagogiem, nauczycielem, muzykiem, instruktorem gry na gitarze oraz popularyzatorem gry na instrumentach w szkole oraz „żywej” muzyki podczas zajęć lekcyjnych. W odczycie omówił m.in. związki między edukacją muzyczną a innymi przedmiotami szkolnymi oraz wpływ muzyki na ogólny rozwój dziecka.
3. 6 lutego 2020 r.: *Oddłużenie poprzez upadłość konsumencką* – odczyt dr. Waldemara Podla, radcy prawnego i doradcy restrukturyzacyjnego, Przewodniczącego Sekcji Nauk Społecznych.
4. 20 lutego 2020 r.: *Policjant-pastor i Kościół Chrystusowy w Płocku* – dyskusja zorganizowana i prowadzona przez ks. prof. dr. hab. Ireneusza Mroczkowskiego, Przewodniczącego Sekcji Dialogu, w której wzięli udział:
  - Jacek Konicki – pastor, przełożony Kościoła Chrystusowego w Płocku, kaznodzieja, magister teologii, kapelan więzienny, emerytowany policjant, nauczyciel, pasjonat militariów, muzyk rockowy,
  - Piotr Syska – nauczyciel geografii, pasjonat bibliistyki i historii, duszpasterz związany z ewangelicznym chrześcijaństwem zielonoświątkowym, autor książek o tematyce teologiczno-społecznej.
5. 5 marca 2020 r.: *Ludzie TNP. Słownik biograficzny (1820–2020)* – promocja książki pod redakcją naukową prof. SWPW dr hab. Małgorzaty Kamińskiej – Przewodniczącej Sekcji Pedagogicznej, wydanej przez Towarzystwo Naukowe Płockie pod koniec 2019 r. dzięki dofinansowaniu ze środków Samorządu Województwa Mazowieckiego. Publikacja powstała dla uczczenia 200. rocznicy założenia Towarzystwa Naukowego Płockiego w 1820 r. i przypomnienia losów osób, które swoim życiem oraz działalnością, zwłaszcza naukową i społeczną, zapisały się na kartach historii stowarzyszenia. Słownik zawiera 44 noty

biograficzne, w większości opatrzone bibliografią i fotografiami. Bohaterami opracowania są nieżyjący członkowie i sympatycy TNP – osoby reprezentujące różne profesje i dziedziny życia. Biogramy opracowało 26 autorów. Recenzentem tomu był prof. dr hab. Witold Wojdyło, a konsultantem wydawniczym dr Grzegorz Gołębiowski. W spotkaniu promocyjnym uczestniczyło wielu autorów biogramów, którzy w skrócie prezentowali sylwetki opisanych przez siebie postaci. Wszyscy uczestnicy otrzymali egzemplarze książki.

5 marca 2020 r. Promocja książki *Ludzie TNP. Słownik biograficzny (1820–2020)*. Uczestników witają prof. Zbigniew Kruszewski – Prezes TNP oraz prof. Małgorzata Kamińska – Przewodnicząca Sekcji Pedagogicznej TNP, redaktorka naukowa publikacji

6. 13 marca 2020 r.: *Dziady XX wieku. O Dwóch teatrach Jerzego Szaniawskiego* – odczyt prof. UMK dr hab. Radosława Siomy przygotowany przez Sekcję Nauk Humanistycznych we współpracy z Teatrem Dramatycznym im. Jerzego Szaniawskiego w Płocku,

który został przygotowany i zapowiedziany, ale nie odbył się z powodu wprowadzenia w kraju ograniczeń pandemicznych.

7. 19 marca 2020 r.: *Koronawirus a odpowiedzialność społeczna i solidarność obywateli* – dyskusja panelowa zorganizowana przez Sekcję Dialogu, która została przygotowana i zapowiedziana, ale nie odbyła się z powodu wprowadzenia w kraju ograniczeń pandemicznych.
8. 22 czerwca 2020 r.: Zwyczajne Walne Zebranie Członków Stowarzyszenia – Towarzystwa Naukowego Płockiego o uroczystym jubileuszowym charakterze, które z uwagi na konieczność zachowania reżimu sanitarnego z powodu pandemii Covid-19 odbyło się poza siedzibą TNP – w auli Szkoły Wyższej im. Pawła Włodkowica w Płocku. Podczas Walnego Zebrania Prezes TNP prof. SWPW dr hab. inż. Zbigniew Kruszewski wygłosił okolicznościowy referat nt. 200-letnich dziejów Towarzystwa Naukowego Płockiego.
Szczegółowy przebieg Zebrania – zob.: Protokół Zwyczajnego Walnego Zebrania Członków..., s. 7.
9. 17 lipca – 23 sierpnia 2020 r.: *Tak było. Płock 1920* – wystawa plenerowa z okazji 100. rocznicy obrony Płocka przed bolszewikami przygotowana przez Płocką Galerię Sztuki. Na wystawie zaprezentowano m.in. archiwalia ze zbiorów Towarzystwa Naukowego Płockiego, co wpisuje się w działalność popularyzatorską organizacji. Kuratorem wystawy był członek TNP, historyk dr Michał Kacprzak.
10. 10 września – 9 października 2020 r.: *Ze zbiorów dr. A. Macieszy* – wystawa około 100 fotografii wchodzących w skład zasobów archiwalnych Towarzystwa Naukowego Płockiego, przygotowana we współpracy z Fundacją „Fotografia Polska”. Kuratorem wystawy był artysta fotografik Henryk Malesa, Prezes Fundacji, a zarazem członek TNP. Dr Aleksander Maciesza (1875–1945) był lekarzem, antropologiem, regionalistą, działaczem społecznym, pierwszym prezydentem Płocka po odzyskaniu niepodległości. Był inicjatorem wznowienia działalności Towarzystwa Naukowego Płockiego w 1907 r. i od tego momentu jego wieloletnim prezesem (do śmierci

w 1945 r.). Był też fotografem i autorem pierwszej historii fotografii polskiej. Na wystawie zaprezentowano autorskie zdjęcia Macieszy oraz zgromadzone przez niego prace innych autorów, m.in. J. Bułhaka, S. Przybojewskiego, J. Kłosa, Z. Rokowskiego. Pogrupowano je tematycznie na 9 planszach przedstawiających m.in. Płock i okolice, płockie więzienie, Cyganów w Maszewie, pejzaże z Polski, zdjęcia z Guberni Tomskiej, fotografię portretową. Ponadto w gablotach zaprezentowano albumy ze zdjęciami rodzinnymi oraz z podróży do Jednorożca na Kurpiach. Na przygotowanie ekspozycji Fundacja „Fotografia Polska” uzyskała dofinansowanie ze środków Miasta Płocka. Wsparcia udzielili też sponsorzy: Dom Ubezpieczeniowy Spektrum, Drukarnia Mediakolor oraz Studio_A Andrzej Łukasiak. Wystawa nie mogła odbyć się zgodnie z planem na przełomie marca i kwietnia z uwagi na ograniczenia epidemiologiczne, a późniejsza realizacja wydarzenia przebiegała z zachowaniem reżimu sanitarnego. W wernisażu mogło uczestniczyć tylko 30 osób. Dlatego też zorganizowano finisaż (8 października), podczas którego kurator wystawy ponownie opowiadał zainteresowanym o prezentowanej kolekcji.

10 września 2020 r. Otwarcie wystawy fotograficznej *Ze zbiorów dr. A. Macieszy*

11. 17 września 2020 r.: *Zbiory Specjalne Towarzystwa Naukowego Płockiego*, t. 1, *Najstarsze manuskrypty (IX–XVIII w.) i inkunabuły* – spotkanie promujące książkę, która została wydana przez TNP pod koniec 2019 r. dzięki dofinansowaniu ze środków Samorządu Województwa Mazowieckiego. W programie Jubileuszu 200-lecia Towarzystwa promocja zaplanowana była na wiosnę, ale z uwagi na sytuację epidemiologiczną mogła odbyć się dopiero we wrześniu w warunkach reżimu sanitarnego przy ograniczonej liczbie uczestników. Publikacja zatytułowana *Najstarsze manuskrypty (IX–XVIII w.) i inkunabuły* zainicjowała wielotomowe wydawnictwo opatrzone wspólnym tytułem *Zbiory Specjalne Towarzystwa Naukowego Płockiego*, które będzie wydawane pod redakcją naukową prof. Zbigniewa Kruszewskiego – Prezesa TNP i ks. prof. Daniela Brzezińskiego – Wiceprezesa TNP. Tom pierwszy opracowali ks. prof. D. Brzeziński i dr Grażyna Szumlicka-Rychlik – Dyrektor Biblioteki im. Zielińskich TNP. Recenzentami książki byli prof. Waldemar Rozykowski (Uniwersytet Mikołaja Kopernika w Toruniu) i prof. Jacek Soszyński (Polska Akademia Nauk).

Spotkanie otworzył Prezes TNP prof. Zbigniew Kruszewski przybliżając ideę serii wydawniczej, której celem będzie wyeksponowanie materialnego dziedzictwa nauki i kultury zgromadzonego i przechowywanego w ciągu 200 lat istnienia Towarzystwa Naukowego Płockiego. Kolejne z 12 planowanych tomów będą przedstawiać różne kolekcje TNP, m.in.: archiwalia, malarstwo, kartografię, wnętrza i umeblowanie. Prezentacji tomu pierwszego pt. *Najstarsze manuskrypty (IX–XVIII w.) i inkunabuły* dokonali autorzy. Ks. prof. Daniel Brzeziński przypomniał historię i zawartość zabytkowego księgozbioru Biblioteki im. Zielińskich TNP, a dr Grażyna Szumlicka-Rychlik w prezentacji multimedialnej przedstawiła i omówiła najciekawsze obiekty, które uwzględniono w książce. Wszyscy uczestnicy spotkania otrzymali bezpłatnie egzemplarz publikacji.

17 września 2020 r. Promocja książki *Zbiory Specjalne Towarzystwa Naukowego Płockiego*, t. 1, *Najstarsze manuskrypty (IX–XVIII w.) i inkunabuły*.
Głos zabiera ks. prof. Daniel Brzeziński – Wiceprezes TNP, współautor publikacji

12. 24 września 2020 r.: *Towarzystwa naukowe – niedoceniane organizacje* – spotkanie promujące książkę autorstwa prof. Zbigniewa Kruszewskiego – Prezesa TNP. Publikacja powstała z okazji 200-lecia Towarzystwa Naukowego Płockiego i stanowi podsumowanie twórczości naukowej Zbigniewa Kruszewskiego. W liczącej blisko 550 stron książce zostały zebrane artykuły autora na temat społecznego ruchu naukowego w Polsce. Wyodrębniono w niej dwie części. Część pierwsza *Spoleczne ogniwa nauki w Polsce* zawiera dziewiętnaście artykułów, a druga – *Spoleczny potencjał naukowy na Mazowszu Płockim* – składa się z dwudziestu opracowań. Ponadto na końcu tomu zamieszczono materiały uzupełniające, a całość ilustrują czterdzieści cztery kolorowe fotografie. Współwydawcami publikacji były Towarzystwo Naukowe Płockie i Wydawnictwo Naukowe Novum, a została sfinansowana ze środków Szkoły Wyższej im.

Pawła Włodkowica w Płocku. Spotkanie promocyjne poprowadził dr Tomasz Piekarski – Sekretarz Generalny TNP. Prof. Zbigniew Kruszewski przedstawił historię towarzystw naukowych na ziemiach polskich oraz rolę jaką odgrywają obecnie. Podkreślił, że celem jego opracowania było pokazanie ogromnego wkładu ludzi w rozwój stowarzyszeń i zaakcentowanie, że są ważnym pozauczelnianym miejscem spotkań naukowych i wymiany myśli. Choć spotkanie odbyło się w warunkach reżimu sanitarnego ograniczającego liczbę osób, to nie zabrakło ożywionej dyskusji. Wszyscy uczestnicy otrzymali bezpłatnie egzemplarz książki.

24 września 2020 r. Promocja książki *Towarzystwa naukowe – niedoceniane organizacje* autorstwa prof. Zbigniewa Kruszewskiego. Przy mównicy autor monografii, po lewej dr Tomasz Piekarski

13. 11 października 2020 r.: Msza święta w Bazylice Katedralnej w Płocku inaugurująca rok akademicki oraz poświęcona Towarzystwu Naukowemu Płockiemu z okazji 200-lecia jego działalności.

14. 17 października 2020 r.: Główna uroczystość Jubileuszu 200-lecia Towarzystwa Naukowego Płockiego w formie Nadzwyczajnego Walnego Zebrania Członków TNP, które zorganizowano w zabytkowej auli Liceum Ogólnokształcącego im. Marsz. Stanisława Małachowskiego w Płocku, nawiązując w ten sposób do miejsca, w którym rozpoczęła się historia Towarzystwa. Ze względu na pandemię Covid-19 Zebranie przebiegało z zachowaniem zasad reżimu sanitarnego. Otwarcia dokonał prof. SWPW dr hab. inż. Zbigniew Kruszewski, Prezes TNP, który m.in. wygłosił referat okolicznościowy przypominający dzieje Towarzystwa Naukowego Płockiego i jego znaczenie dla Płocka i Polski. Nadzwyczajne Walne Zebranie Członków przyjęło okolicznościową uchwałę o ponadczasowej treści. Podczas uroczystości wręczono też dyplomy nowo wybranym Członkom Honorowym TNP: prof. dr hab. Iwonie Hofman, dr. Tomaszowi Makowskiemu i lek. Adamowi Struzikowi, Marszałkowi Województwa Mazowieckiego oraz dyplomy i Medale 200-lecia przygotowane z okazji jubileuszu TNP. Głos zabrało również wielu gości przekazując adresy gratulacyjne. Towarzystwo Naukowe Płockie oraz Prezesa prof. Zbigniewa Kruszewskiego uhonorowano prestiżowymi Medalami Polskiej Akademii Nauk, które wręczył prof. dr hab. Romuald Zabielski, Wiceprezes PAN. Marszałek Województwa Mazowieckiego Adam Stuzik przekazał Medale Pro Masovia zasłużonym członkom TNP: prof. Zbigniewowi Kruszewskiemu, mgr. Janowi Milnerowi, prof. Annie Marii Stogowskiej i mgr Teresie Dobrosielskiej.

Szczegółowy przebieg uroczystości – zob.: Protokół Nadzwyczajnego Walnego Zebrania Członków..., s. 58.

Kolejnym punktem programu Jubileuszu 200-lecia TNP było oficjalne otwarcie wystawy *Dwieście artefaktów na dwusetlecie Towarzystwa Naukowego Płockiego* w Muzeum Mazowieckim w Płocku, prezentującej najcenniejsze zbiory Biblioteki im. Zielińskich TNP.

W siedzibie Towarzystwa na zakończenie zorganizowano toast okolicznościowy.

Patronami i sponsorami uroczystości jubileuszowej byli: Marszałek Województwa Mazowieckiego Adam Struzik, Prezydent Miasta Płocka Andrzej Nowakowski oraz PKN Orlen.

Medal 200-lecia TNP – awers i rewers

15. 17 października 2020 r. – 17 stycznia 2021 r.: *Dwieście artefaktów na dwusetlecie Towarzystwa Naukowego Płockiego* – wystawa jubileuszowa prezentująca skarby polskiego i światowego dziedzictwa kulturowego ze zbiorów Biblioteki im. Zielińskich TNP. Została przygotowana przez Towarzystwo Naukowe Płockie i Muzeum Mazowieckie w Płocku. W siedzibie Muzeum zaprezentowano łącznie 200 obiektów – najcenniejsze zabytki pochodzące z okresu od IX do końca XVIII wieku. Wśród nich wyodrębniono 10 tematycznych kategorii: rękopisy i autografy, dokumenty, inkunabuły, druki z XVI, XVII i XVIII wieku, kartografia, oprawy książkowe, proveniencje, plociana. Odbiorcy mogli zobaczyć np. rękopiśmienną kartę z IX–X wieku z tekstem z biblijnej Księgi Mądrości, pierwsze druki, tzw. inkunabuły, np. bogato ilustrowaną włoską edycję *La Commedia* Dantego z 1487 r., a spośród starodruków norymberski pierwodruk *De revolutionibus orbium coelestium* Mikołaja Kopernika z 1543 r. Pokazano też np. pergaminowy dokument

17 października 2020 r. Otwarcie wystawy jubileuszowej
Dwieście artefaktów na dwusetlecie Towarzystwa Naukowego Płockiego
w Muzeum Mazowieckim w Płocku. Komentarz do wystawy
wygłasza jej kurator prof. Arkadiusz Wagner (w środku)

potwierdzający prawa cechowe miasta Płocka, jaki w 1786 r. wystawił król Stanisław August Poniatowski.

Kuratorami wystawy byli: prof. Arkadiusz Wagner z Uniwersytetu Mikołaja Kopernika w Toruniu we współpracy z Barbarą Rydzewską – Kierownik Działu Historii Muzeum Mazowieckiego w Płocku i dr Grażyną Szumlicką-Rychlik – Dyrektor Biblioteki im. Zielińskich TNP. Aranżacja wystawy: Katarzyna Bąkowska-Roszkowska i Laura Dyczko.

Muzeum Mazowieckie w Płocku wydało obszerny katalog opracowany przez A. Wagnera oraz broszurowy Informator wystawy z jej krótkim opisem. Patronami i sponsorami wystawy byli: Marszałek Województwa Mazowieckiego Adam Struzik, Prezydent Miasta Płocka Andrzej Nowakowski oraz PKN Orlen. Patronat medialny objęły TVP Kultura i czasopismo „Spotkania z Zabytkami”.

Wystawa jubileuszowa *Dwieście artefaktów*
na dwusetlecie Towarzystwa Naukowego Płockiego
w Muzeum Mazowieckim w Płocku

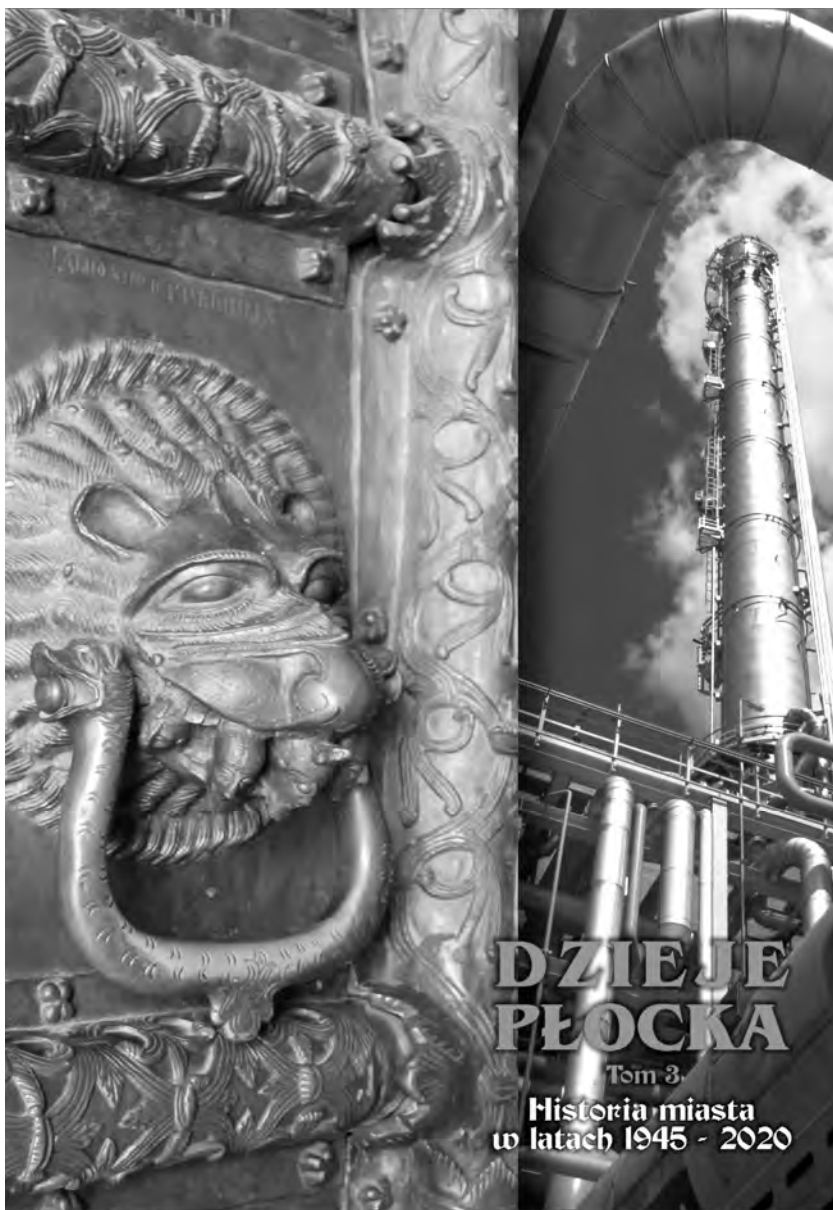

Z uwagi na ograniczenia w dostępie do muzeów i galerii sztuki spowodowane pandemią, Muzeum Mazowieckie w Płocku stworzyło możliwość wirtualnego zwiedzania wystawy przez dedykowaną jej stronę internetową <https://dwiescienadwiescie.pl/>, na której zaprezentowano dużą część obiektów.

16. Grudzień 2020 r.: *Dzieje Płocka*, t. 3 *Historia miasta w latach 1945–2020* – wydanie monografii było ostatnim wydarzeniem roku jubileuszowego TNP. Ze względu na trwającą pandemię Covid-19 nie było możliwe zorganizowanie spotkania promocyjnego w tradycyjnej formule z udziałem publiczności. Szeroka promocja publikacji odbyła się na stronie internetowej www.tnp.org.pl, a przede wszystkim na stronie TNP na Facebooku, gdzie zamieszczono wiele informacji o książce. Najważniejszym działaniem promocyjnym, zastępującym niejako tradycyjne spotkanie autorskie, był opublikowany w Internecie 4 grudnia 2020 r. film, w którym o pracy nad publikacją i końcowym efekcie opowiadali redaktorzy naukowcy całego tomu, a zarazem autorzy rozdziałów – dr Grzegorz Gołębiwski i dr Tomasz Piekarski. Nagranie zrealizował multimedialny portal informacyjny InfoPłockTV. Książka została wydana dzięki pomocy Prezydenta Miasta Płocka Andrzeja Nowakowskiego, we współpracy z Miastem Płock.

Trzeci tom *Dziejów Płocka* poświęcony historii miasta w latach 1945–2020 podzielono na pięć części, a te na rozdziały. Większość z czternastu autorów to osoby z kręgu TNP. Część pierwsza książki nosi tytuł *Życie polityczne Płocka w latach 1945–1989*, a autorami rozdziałów są: Mariusz Żuławnik (lata 1945–1956), Michał Sokolnicki (lata 1956–1980), Paweł Sasanka (robotniczy protest w czerwcu 1976 r.), Grzegorz Gołębiwski i Jarosław Kozanecki (PZPR w Płocku w latach 1980–1989; Wybory 1989 r.), Jacek Pawłowicz (m.in. działalność NSZZ „Solidarność”).

Cześć druga obejmuje sprawy społeczno-gospodarcze (Tomasz Piekarski), rozwój przestrzenny (Piotr Gryszpanowicz) oraz

Dzieje Płocka, t. 3, Historia miasta w latach 1945–2020, pod red. Grzegorza Gołębiewskiego i Tomasza Piekarskiego, TNP, Płock 2020. Okładka książki

powódź w 1982 r. (Grzegorz Gołębiowski). W części trzeciej ks. Michał Marian Grzybowski omówił sytuację Kościoła katolickiego i duchowieństwa. Rozdziały czwartej części dotyczą: kultury (Barbara Konarska-Pabiniak), szkolnictwa i oświaty (Nina Kassan-Czekaj) oraz sportu (Zbigniew Pawłowski). Ostatnia część obejmująca historię najnowszą Płocka (1990–2020) w formie kalendarium wydarzeń została opracowana przez Krzysztofa Kłodawskiego i Michała Kacprzaka.

17. W 2020 r. Towarzystwo Naukowe Płockie rozpoczęło współpracę z Instytutem Matematyki Uniwersytetu Kazimierza Wielkiego w Bydgoszczy obejmując patronat nad cyklicznymi seminariami naukowymi Instytutu, które z uwagi na pandemię Covid-19 realizowane były w trybie zdalnym. Odbyły się następujące seminaria:
  - prof. Attila Gilanyi – *Characterizations of Polynomial and Monomial Functions* (26 października 2020 r.),
  - dr Jolanta Marzec – *O współczynnikach Fouriera dla form modularnych Siegela stopnia 2* (16 listopada 2020 r.),
  - dr Maciej Maciejewski – *Wzory skróconego mnożenia* (23 listopada 2020 r.),
  - prof. ucz. dr hab. Oleh Nykyforchyn – *Idempotentna wypukłość i metryzacja* (30 listopada 2020 r.),
  - dr Halina Wiśniewska – *O przestrzeniach nieskończonego wymiarowych, w których każdy operator jest zwarty* (14 grudnia 2020 r.).
18. W 2020 r. przygotowywano Sympozjum pt. *Spółczesność obywatelska – między teorią a praxis* w ramach Forum myśli politycznej i prawnej, jednak z uwagi na sytuację epidemiologiczną nie mogło się odbyć. Podjęto natomiast prace nad publikacją, która ukazała się na początku 2021 r.

Praca w sekcjach

SEKCJA DIALOGU

Zarząd Sekcji Dialogu:

Przewodniczący   *vacat*
Sekretarz   prof. PUZ dr hab. Leszek Zygmier
Członek   dr Kazimierz Waluch

Sekcja liczy 24 członków.

W związku ze śmiercią ks. prof. dr. hab. Ireneusza Mroczkowskiego, Przewodniczącego Sekcji Dialogu, który zmarł 17 sierpnia 2020 r., obowiązki przewodniczącego przejął Sekretarz Sekcji – prof. PUZ dr hab. Leszek Zygmier.

Nowym członkiem Sekcji został w 2020 r. ks. dr Wojciech Kućko.

Śp. ks. prof. Ireneusz
Mroczkowski (1949–2020)
– twórca
i Przewodniczący
Sekcji Dialogu TNP

Działalność naukowa i popularyzatorska

1. Ze względu na stan pandemii w roku sprawozdawczym odbyło się tylko jedno spotkanie Sekcji (20 lutego 2020 r.), zatytułowane *Policjant-pastor i Kościół Chrystusowy w Płocku*, podczas którego dyskutowali pastor Jacek Konicki z Kościoła Chrystusowego w Płocku oraz Piotr Syska, nauczyciel i duszpasterz związany z ewangelicznym chrześcijaństwem zielonoświątkowym.
2. Zaplanowana na 19 marca 2020 r. dyskusja panelowa na temat *Koronawirus a odpowiedzialność społeczna i solidarność obywateli*, z udziałem Stanisława Kwiatkowskiego, Dyrektora Wojewódzkiego Szpitala Zespolonego w Płocku oraz lek. Justyny Ulińskiej, Zastępcy Ordynatora Oddziału Obserwacyjno-Zakaźnego tego szpitala, zostało odwołane ze względu na wprowadzone w kraju ograniczenia pandemiczne.

SEKCJA HISTORYCZNA

Zarząd Sekcji Historycznej (wybrany w 2018 r.):

Przewodniczący	dr Grzegorz Gołębiwski
Wiceprzewodnicząca	prof. dr hab. Anna Maria Stogowska
Sekretarz	dr Tomasz Piekarski
Członek	dr Jan Przedpełski

Sekcja liczy 82 członków.

Działalność naukowa i popularyzatorska

1. 14 sierpnia 2020 r.: wykład dr. Grzegorza Gołębiewskiego dla oddziału Uniwersytetu Trzeciego Wieku w Nowym Duninowie nt. wojny polsko-bolszewickiej i obrony Płocka w 1920 r.
2. 17 sierpnia 2020 r.: wywiad dr. Grzegorza Gołębiewskiego nt. obrony Płocka przed bolszewikami dla Radia dla Ciebie.

3. 19 sierpnia 2020 r.: wykład dr. Grzegorza Gołębińskiego nt. obrony linii Wisły i walk na terenie powiatu płockiego w 1920 r., wygłoszony w czasie uroczystości odsłonięcia w Wyszogrodzie nagrobka ułana Jana Mąkowskiego poległego w 1920 r.
4. 5 października 2020 r.: wykład dr. Grzegorza Gołębińskiego nt. obrony Płocka przed bolszewikami w 1920 r., wygłoszony na rozpoczęciu roku akademickiego 2020/2021 Uniwersytetu Trzeciego Wieku w Płocku.
5. Przygotowanie przez dr. Michała Kacprzaka wystawy *Tak było. Płock 1920*, prezentowanej przez Płocką Galerię Sztuki w dniach 17 lipca – 23 sierpnia 2020 r.
6. Kierowanie przez dr. Tomasza Kordalę (wspólnie ze Zbigniewem Miecznikowskim) badaniami wykopaliskowymi na cmentarzysku wczesnośredniowiecznym w Płocku przy ul. Kolegialnej 9, w dniach 18 maja – 11 września 2020 r.
7. Udział dr. Tomasza Kordali w granie naukowym „Populus Masoviae” realizowanym przez Instytut Archeologii i Etnologii PAN w Warszawie.
8. Praca dr. Grzegorza Gołębińskiego w charakterze redaktora naczelnego „Notatek Płockich”.
9. Redakcja 12. tomu „Płockiego Rocznika Historyczno-Archiwalnego” przez dr. Tomasza Piekarskiego.
10. Redakcja numerów 16. i 17. „Naszych Korzeni” przez dr. Tomasza Kordalę.
11. Redakcja monografii *Dzieje Płocka*, t. 3, *Historia miasta w latach 1945–2020* (wyd. TNP, Płock 2020) przez dr. Grzegorza Gołębińskiego i dr. Tomasza Piekarskiego.

Publikacje

1. Grzegorz Gołębiński, Robert Borkowski, *Głogowskie biografie. Mieczysław Głogowiecki*, „Ziemia Głogowska” 2020, nr 2, s. 19.

2. Grzegorz Gołębiowski, Mariusz Żuławnik, *Zachowanie żołnierzy Armii Czerwonej na terenie północno-zachodnich powiatów województwa warszawskiego w 1945 i 1946 r. w dokumentach archiwalnych. Część II – powiaty płocki i gostyniński*, „Notatki Płockie” 2020, nr 1, s. 16–29.
3. Grzegorz Gołębiowski, [rec.] Adam Łaszczewski, *Policja płocka okresu międzywojennego*, wyd. 2 uzupełnione i rozszerzone, Płock 2019, ss. 344; „Notatki Płockie” 2020, nr 1, s. 44–45.
4. Grzegorz Gołębiowski, *Aleksander Wernik (1890–1954) – legionista, urzędnik, wiceprezydent Płocka – suplement*, „Notatki Płockie” 2020, nr 1, s. 51.
5. Grzegorz Gołębiowski, *Zachowanie żołnierzy Armii Czerwonej na terenie północno-zachodnich powiatów województwa warszawskiego w 1945 i 1946 r. w dokumentach archiwalnych. Część I – powiat sierpecki – suplement*, „Notatki Płockie” 2020, nr 2, s. 26–28.
6. Grzegorz Gołębiowski, *Płock 1920. Dni krwi i chwały*, wyd. Bellona, wyd. 2 poprawione i rozszerzone, Warszawa 2020.
7. Grzegorz Gołębiowski, *4 pułk ułanów w latach 1918–1920*, w: Lech Rościszewski, *Pamiętniki z czasu wojny*, wyd. Muzeum Mazowieckie w Płocku, Płock 2020, s. 9–15.
8. Grzegorz Gołębiowski, *Relacja Jadwigi Lubowidzkiej na temat miejsca pochówku Waleriana Ostrowskiego w Płocku w 1863 r.*, „Nasze Korzenie” 2019, nr 17 (grudzień), s. 27–31. [wyd. w 2020 r.].
9. Grzegorz Gołębiowski, *Kpt. Mieczysław Głogowiecki (1889–1920) – legionista i oficer Wojska Polskiego, poległy pod Trzepowem 18 sierpnia 1920 r.*, „Notatki Płockie” 2020, nr 3, s. 3–24.
10. Grzegorz Gołębiowski, *Zajęcie Sierpca przez wojska bolszewickie oraz rządy bolszewickie w Sierpcu i powiecie sierpeckim w 1920 r. w raportach policyjnych*, „Notatki Płockie” 2020, nr 3, s. 25–33.
11. Grzegorz Gołębiowski, *Szczawin Kościelny w hołdzie mieszkańcom gminy, poległym w latach 1918–1920*, „Notatki Płockie” 2020, nr 4, s. 22–29.

12. Grzegorz Gołębiewski, Jarosław Kozanecki, *PZPR w Płocku w latach 1980–1989*, w: *Dzieje Płocka*, t. 3, *Historia miasta w latach 1945–2020*, pod red. Grzegorza Gołębiewskiego i Tomasza Piekarskiego, wyd. TNP, Płock 2020, s. 163–217.
13. Grzegorz Gołębiewski, *Powódź w Płocku w 1982 r.*, w: *Dzieje Płocka*, t. 3, *Historia miasta w latach 1945–2020*, pod red. Grzegorza Gołębiewskiego i Tomasza Piekarskiego, wyd. TNP, Płock 2020, s. 421–446.
14. Grzegorz Gołębiewski, *Tajne opinie o burmistrzach miast powiatu włocławskiego z 1934 r.*, „Zapiski Kujawsko-Dobrzyńskie” 2020, t. 35.
15. Grzegorz Gołębiewski, [rec.] Ks. Andrzej Zakrzewski, *Sieć Ochotniczych Straży Pożarnych w Diecezji Płockiej. Stan na dzień 1 grudnia 2019 r.*, wyd. Płocki Instytut Wydawniczy, Płock 2020, ss. 417; „Rocznik Towarzystwa Naukowego Płockiego” 2020, t. 12.
16. Michał Marian Grzybowski (oprac.), *Catalogi et elenchi universi cleri dioecesis Plocensis*, t. 6 (1901–1907), Płock 2020, ss. 483.
17. Michał Marian Grzybowski (oprac.), *Catalogi et elenchi universi cleri dioecesis Plocensis*, t. 7 (1908–1913), Płock 2020, ss. 464.
18. Michał Marian Grzybowski, *Księża profesorowie i wykładowcy w 155-lecie połączenia seminariów pułtuskiego i płockiego 1865–2020*, Płock 2020, ss. 310.
19. Michał Marian Grzybowski, *Ludność parafii św. Leonarda w Grzebsku z 1895 r.*, Płock 2020, ss. 60.
20. Michał Marian Grzybowski, *Ludność parafii św. Jana Chrzciciela w Krasnem z lat 1801 i 1823*, Płock 2020, ss. 86.
21. Michał Marian Grzybowski, *Ks. Stanisław Szulborski proboszcz w Wyszynach 1865–1920*, Płock 2020, ss. 33.
22. Michał Marian Grzybowski, *Ksiądz major Franciszek Zakrzewski 1902–1940*, Płock 2020, ss. 19.
23. Michał Marian Grzybowski, *Antoni Brykczyński (1843–1913) Pseudonim Antoni Rawicz Gwiazdźc, duchowny katolicki*,

historyk sztuki sakralnej, w: *Etnografowie i ludoznawcy polscy*, t. 6, Kraków 2020, s. 13–16.

24. Michał Marian Grzybowski, *Duchowieństwo i Kościół katolicki w Płocku w latach 1945–2020*, w: *Dzieje Płocka*, t. 3, *Historia miasta w latach 1945–2020*, pod red. Grzegorza Gołębińskiego i Tomasza Piekarskiego, wyd. TNP, Płock 2020, s. 457–496.
25. Michał Marian Grzybowski, *Ks. infułat, rektor, emerytowany profesor Wyższego Seminarium Duchownego w Płocku dr Tadeusz Feliks Rutowski 1929–2018*, „Miesięcznik Pasterski Płocki” 2020, nr 1, s. 73–78.
26. Michał Marian Grzybowski, *Ks. kanonik dr Tadeusz Franciszek Kuczyński (1931–2019)*, „Miesięcznik Pasterski Płocki” 2020, nr 5, s. 514–515.
27. Michał Marian Grzybowski, *Ks. kanonik dr Albin Łuczkowski emerytowany proboszcz parafii w Małej Wsi (1940–2019)*, „Miesięcznik Pasterski Płocki” 2020, nr 5, s. 516–518.
28. Michał Marian Grzybowski, *Ks. infułat Ludomir Kokosiński emerytowany proboszcz parafii św. Tekli w Ciechanowie (1934–2020)*, „Miesięcznik Pasterski Płocki” 2020, nr 6, s. 597–602.
29. Michał Marian Grzybowski, *Nekrologi duchownych zmarłych w 2020 r.:* ks. Józef Henryk Bysiak, ks. Sławomir Grzela, ks. Tadeusz Lipowski, ks. Andrzej Świdorski, ks. Włodzimierz Kiliś, ks. Adam Walesiak, „Miesięcznik Pasterski Płocki” 2020.
30. Michał Kacprzak, *Kalendarium wydarzeń w latach 2006–2020*, w: *Dzieje Płocka*, t. 3, *Historia miasta w latach 1945–2020*, pod red. Grzegorza Gołębińskiego i Tomasza Piekarskiego, wyd. TNP, Płock 2020, s. 646–673.
31. Krzysztof Kłodawski, *Kalendarium wydarzeń w latach 1990–2005* w: *Dzieje Płocka*, t. 3, *Historia miasta w latach 1945–2020*, pod red. Grzegorza Gołębińskiego i Tomasza Piekarskiego, wyd. TNP, Płock 2020, s. 631–646.
32. Barbara Konarska-Pabiniak, *Życie kulturalne Płocka w latach 1945–1989*, w: *Dzieje Płocka*, t. 3, *Historia miasta w latach*

- 1945–2020, pod red. Grzegorza Gołębińskiego i Tomasza Piekarskiego, wyd. TNP, Płock 2020, s. 499–560.
33. Tomasz Kordala, *Promocja 16. numeru „Naszych Korzeni”*, „Biuletyn Muzealny” 2020, nr 53 (czerwiec), s. 10–11.
  34. Tomasz Kordala, *Wczesnośredniowieczne groby w centrum Płocka*, „Biuletyn Muzealny” 2020, nr 54 (grudzień), s. 10–11.
  35. Zofia Kuźniewska, *Idea rozwoju opieki szpitalnej w listach pasterskich biskupów polskich od 1582 r. do czasów rozbiorów*, „Społeczeństwo. Edukacja. Język” 2020, t. 11, s. 75–85.
  36. Zofia Kuźniewska, *Z dziejów edukacji dzieci głuchoniemych i niewidomych na ziemiach polskich w czasie zaborów w: Uczeń ze specjalnymi potrzebami edukacyjnymi w teorii i praktyce szkolnej*, pod red. B. Cieśleńskiej, E. Wiśniewskiej, wyd. Mazowiecka Uczelnia Publiczna w Płocku, Płock 2020.
  37. Zofia Kuźniewska, *Samobójstwo jako przejaw agresji wobec siebie oraz działania profilaktyczne*, w: *Agresor i ofiara. Wielowymiarowe ujęcia agresji i przemocy*, pod red. M. Stepulaka, B. Płaczkiewicz, wyd. Mazowiecka Uczelnia Publiczna w Płocku, Płock 2020.
  38. Zofia Kuźniewska, *Wychowanie religijno-duchowe wnuków jako szczególna rola dziadków*, w: *Człowiek–Duchowość–Rodzina. Impulsy myśli O. Anselma Grüna*, t. 3, pod red. red. Z. Kulesza, Z. Kunickiego, J. Michalskiego, s. 214–227.
  39. Zofia Kuźniewska, *Zespół Szkół Usług i Przedsiębiorczości im. Arcybiskupa Antoniego Juliana Nowowiejskiego w Płocku*, Płock 2020, ss. 214.
  40. Tomasz Piekarski, *Tysiąc lat Płocka, siedemset lat archiwów płockich, sto lat Archiwum Państwowego w Płocku*, w: *Sprawozdanie z działalności Towarzystwa Naukowego Płockiego za rok 2019*, Płock 2020, s. 225–236.
  41. Tomasz Piekarski, *Źródła do dziejów NSZZ „Solidarność” w zasobie Archiwum Państwowego w Płocku*, w: *„Nie zapomnijcie tamtych dni”. Źródła do dziejów Niezależnego Samorządnego*

- Związku Zawodowego „Solidarność” z lat 1980–1989 w archiwach państwowych*, pod red. D.A. Rymara, K. Kowalczyka, M. Kietlińskiego, Warszawa 2020, s. 427–435.
42. Tomasz Piekarski, *Walka z chorobami i organizacja służby zdrowia w Płocku i okolicy w latach 1945–1950 w świetle dokumentów Starostwa Powiatowego w Płocku*, „Płocki Rocznik Historyczno-Archiwalny” 2020, t. 12, s. 85–91.
  43. Tomasz Piekarski, *Obchody stulecia Archiwum Państwowego w Płocku w państwowej sieci archiwalnej*, „Płocki Rocznik Historyczno-Archiwalny” 2020, t. 12, s. 107–116.
  44. Tomasz Piekarski, *Zarys życia społeczno-gospodarczego Płocka w latach 1945–1989*, w: *Dzieje Płocka*, t. 3, *Historia miasta w latach 1945–2020*, pod red. Grzegorza Gołębińskiego i Tomasza Piekarskiego, wyd. TNP, Płock 2020, s. 327–380.
  45. Michał Sobociński, *Działalność biblioteki Towarzystwa Naukowego Płockiego w Bielsku w latach 1908–1913*, „Notatki Płockie” 2020, nr 1, s. 8–15.
  46. Anna Maria Stogowska, *Bohaterka obrony Płocka przed bolszewikami pedagog Marcelina Rościszewska (1875–1949)*, Płock 2020.
  47. Anna Maria Stogowska, *Patriotyczny obowiązek organizacja szkolnictwa polskiego*, „Rocznik Towarzystwa Naukowego Płockiego” 2020, t. 12.
  48. Anna Maria Stogowska, *Marcelina Rościszewska (1875–1949) bohaterka obrony Płocka przed bolszewikami w 1920 roku*, „Płocki Rocznik Historyczno-Archiwalny” 2020, t. 12, s. 41–63.
  49. Konrad Jan Waluś, *Cegielki wyborcze wyborów 19-go stycznia 1947 roku*, Kwartalnik Numizmatyczny „Grosz” 2020, nr 160, s. 19–22.
  50. Konrad Jan Waluś, *Nasza gmina w 1920 roku*, pismo gminy Słupno „Głos Słupna” 2020, nr 4 (73), lipiec–wrzesień, s. 10.
  51. Konrad Jan Waluś, *„Kulturalne” bony i kupony*, Kwartalnik Numizmatyczny „Grosz” 2020, nr 161, s. 12–17.

52. Konrad Jan Waluś, *Seria „Karta poszukiwacza, Ktokolwiek wie, Ktokolwiek zna” 50 BOMÓW Stoczni Szczecińskiej z 1978 roku*, Kwartalnik Numizmatyczny „Grosz” 2020, nr 161, s. 21.
53. Konrad Jan Waluś, *Cegielki Okręgowego Szpitala Kolejowego we Wrocławiu*, Kwartalnik Numizmatyczny „Grosz” 2020, nr 162, s. 13–15.
54. Konrad Jan Waluś, *Seria „Ocalić od zapomnienia” Grudniowe bony Zakładu Przemysłu Owocowo-Warzywnego w Sieradzu z 1993 i 1994 roku*, Kwartalnik Numizmatyczny „Grosz” 2020, nr 162, s. 23.
55. Konrad Jan Waluś, *Seria „Karta poszukiwacza, Ktokolwiek wie, Ktokolwiek zna” Cegielka Fundacji Zdrowie Kolejarzy z 1992 roku*, Kwartalnik Numizmatyczny „Grosz” 2020, nr 162, s. 24.
56. Konrad Jan Waluś, *Nasza gmina w 1945 roku*, pismo gminy Słupno „Głos Słupna” nr 3 (72), lipiec–wrzesień 2020, s. 11.
57. Konrad Jan Waluś, *Ich ostatnia droga*, pismo gminy Słupno „Głos Słupna” 2020, nr 1 (70), styczeń–luty, s. 11.
58. Konrad Jan Waluś, *Powstanie listopadowe w majątku Golczewo i Słupnie*, pismo gminy Słupno „Głos Słupna” 2020, nr 2 (71), marzec–kwiecień, s. 9.
59. Mariusz Żuławnik, *Życie polityczne Płocka w latach 1945–1956*, w: *Dzieje Płocka*, t. 3, *Historia miasta w latach 1945–2020*, pod red. Grzegorza Gołębińskiego i Tomasza Piekarskiego, wyd. TNP, Płock 2020, s. 17–58.

Sprawy różne

1. 17–18 sierpnia 2020 r.: udział dr. Grzegorza Gołębińskiego w miejskich obchodach 100. rocznicy obrony Płocka przed bolszewikami.
2. 18 sierpnia 2020 r.: dr Grzegorz Gołębiński, Przewodniczący Sekcji Historycznej otrzymał Nagrodę Prezydenta Miasta Płocka „za osiągnięcia w dziedzinie twórczości i edukacji artystycznej, upowszechniania i ochrony kultury”.

3. 29 października 2020 r.: przyznanie dr. Grzegorzowi Gołębiowskiemu – na wniosek Zarządu TNP – przez Radę Miasta Płocka Medalu Zasłużony dla Płocka.

SEKCJA NAUK HUMANISTYCZNYCH

Zarząd Sekcji Nauk Humanistycznych:

Przewodnicząca   dr Wioletta Żórawska

Sekretarz   mgr Natalia Hapek

Członek   mgr Małgorzata Duch

Sekcja została powołana 30 stycznia 2014 r.

Sekcja liczy 35 członków.

Działalność naukowa i popularyzatorska

1. 23 stycznia 2020 r.: w sali konferencyjnej TNP odbył się odczyt Jarosława Miszewskiego *Muzyka w szkole – zapomniane ogniwo w procesie edukacji i rozwoju*. Wystąpienie podejmowało istotne zagadnienie wpływu muzyki na wszechstronny rozwój dziecka, co w praktyce edukacyjnej bywa bagatelizowane. Wokół tej problematyki wywiązała się ożywiona dyskusja wśród słuchaczy będących zarówno teoretykami, jak i nauczycielami muzyki w szkołach. W czasopiśmie „Wychowanie Muzyczne” nr 4/2020, s. 24–29 ukazał się artykuł Jarosława Miszewskiego pt. *Muzyka w szkole zapomniane ogniwo w procesie edukacji i rozwoju*.
2. 12 marca 2020 r. z powodu pandemii Covid-19 ogłoszono w Polsce lockdown i zakaz zgromadzeń publicznych, w związku z tym odczyt dr. hab. Radosława Siomy z UMK w Toruniu *Dziady XX wieku. O Dwóch teatrach Jerzego Szaniawskiego* w 50. rocznicę śmierci dramaturga, zaplanowany na 13 marca 2020 r. w Teatrze Dramatycznym im. J. Szaniawskiego w Płocku nie mógł się odbyć i został odłożony w czasie do zniesienia obostrzeń, co nie nastąpiło do końca roku 2020 r.

3. W czasopiśmie „Annales Universitatis Mariae Curie-Skłodowska Sectio N Educatio Nova” nr 5. 2020, s. 205–223 ukazał się artykuł dr Wioletty Żórawskiej *Cyprian Norwid z perspektywy współczesnej szkolnej recepcji i w odbiorze lokalnego środowiska*, który był wygłoszony w TNP 16 listopada 2019 r.

23 stycznia 2020 r. Odczyt Jarosława Miszewskiego *Muzyka w szkole...* Na zdjęciu prelegent i dr Wioletta Żórawska – Przewodnicząca Sekcji Nauk Humanistycznych

SEKCJA NAUK SPOŁECZNYCH

Zarząd Sekcji Nauk Społecznych:

Przewodniczący   dr Waldemar Podel
Wiceprzewodnicząca   dr Mariola Szewczyk-Jarocka
Sekretarz   dr Anna Nowacka

Sekcja liczy 47 członków.

Działalność naukowa i popularyzatorska

1. 6 lutego 2020 r.: TNP, odczyt dr. Waldemara Podla, radcy prawnego i doradcy restrukturyzacyjnego *Oddłużenie poprzez upadłość konsumencką*.

Publikacje

1. Andrzej Bukowski, *Początki kształcenia inżynierskiej kadry chemicznej w Filii Politechniki Warszawskiej w Płocku w latach 1969–1976*, „Notatki Płockie” 2020, nr 2.

SEKCJA NAUK TECHNICZNYCH

Zarząd Sekcji Nauk Technicznych:

Przewodniczący	mgr Andrzej Borczuk
Wiceprzewodniczący	dr inż. Jacek Olszacki
Sekretarz	mgr inż. arch. Iwona Wierzbicka
Członek	mgr Piotr Szczodrowski

Sekcja powstała w 2014 r., a ostatnia zmiana Zarządu nastąpiła w kwietniu 2018 r. W roku sprawozdawczym do Sekcji przystąpiła jedna nowa osoba.

Sekcja liczy 37 członków.

Członkowie Sekcji reprezentują różne dziedziny nauk technicznych i działają w następujących zespołach tematycznych:

- Zespół techniki i nowych technologii – pod kierownictwem dr. inż. Jacka Olszackiego,
- Zespół architektury, budownictwa, planowania przestrzennego i rewitalizacji – pod kierownictwem mgr inż. arch. Iwony Wierzbickiej,
- Zespół ds. ochrony patentowej i własności przemysłowej – pod kierownictwem rzecznika patentowego mgr. inż. Andrzeja Czerpaka,

- Zespół nauk matematycznych i informatyki – pod kierownictwem mgr. Piotra Szczodrowskiego.

Działalność naukowa i popularyzatorska

Planowane przez Sekcję na II, III i IV kwartał 2020 r. konferencje, odczyty i spotkania w siedzibie Towarzystwa oraz wycieczki naukowe, niezrealizowane z powodu pandemii Covid-19, są przygotowane i zostaną umieszczone w planie zamierzeń Sekcji na rok 2021.

Publikacje

Zespół członków Sekcji pracuje nad opracowaniem naukowym pod wstępnym tytułem *Rola i znaczenie rzecznika patentowego w środowisku naukowym i przemysłowym Subregionu Płockiego (Zachodniego Mazowsza)*.

Sprawy różne

1. W lutym 2020 r. odbyły się dwa spotkania: Zarządu Sekcji dotyczące realizacji zamierzeń umieszczonych w planie na rok 2020 oraz Zespołu ds. ochrony patentowej i własności przemysłowej poświęcone programowi i finansowaniu konferencji organizowanej wspólnie z Urzędem Patentowym RP.
2. 27 lutego 2020 r. członkowie Sekcji brali aktywny udział w sesji popularnonaukowej na Politechnice Warszawskiej, dotyczącej fotowoltaiki, zorganizowanej przez Fundację.
3. W marcu 2020 r. członkowie Sekcji zwiedzili pracownię diagnostyki silnikowej Technikum Elektrycznego i udzielili wsparcia przy zgłoszeniu rozwiązania do Urzędu Patentowego.
4. W listopadzie i grudniu 2020 r. odbyły się dwa spotkania Zespołu ds. ochrony patentowej i własności przemysłowej w celu omówienia wykorzystania Internetu (wideo konferencji, np. Zoom) i innych środków do realizacji prac Sekcji w zmieniających się reżimach sanitarnych.

SEKCJA PEDAGOGICZNA

Zarząd Sekcji Pedagogicznej:

Przewodnicząca   prof. SWPW dr hab. Małgorzata Kamińska

Wiceprzewodnicząca   dr Agnieszka Głowala

Sekretarz   dr Maria Chmielewska

Sekcja liczy 37 członków.

Działania Sekcji koncentrowały się na realizacji zadań dotyczących następującej problematyki:

- popularyzacja nauki, literatury i problematyki uczenia się przez całe życie,
- prezentacja aktualnych publikacji pedagogicznych,
- prezentacja osiągnięć członków Sekcji oraz dorobku instytucji współpracujących z TNP,
- obchody 200. rocznicy założenia TNP.

Działalność naukowa i popularyzatorska

W ramach planu pracy Sekcji Pedagogicznej w roku 2020 zrealizowano tylko jedno przedsięwzięcie:

5 marca 2020 r. – promocja książki *Ludzie TNP. Słownik biograficzny (1820–2020)* pod redakcją naukową prof. SWPW dr hab. Małgorzaty Kamińskiej, Przewodniczącej Sekcji Pedagogicznej.

W konsultacji wydawniczej książki uczestniczył dr Grzegorz Gołębiwski, Wiceprezes TNP, a autorem recenzji był prof. dr hab. Witold Wojdyło. Publikacja powstała dla uczczenia 200. rocznicy założenia Towarzystwa Naukowego Płockiego w 1820 r. i przypomnienia losów osób, które swoim życiem oraz działalnością, zwłaszcza naukową i społeczną, zapisały się na kartach historii stowarzyszenia. Słownik zawiera 44 noty biograficzne, w większości opatrzone bibliografią i fotografiami. Bohaterami opracowania są

nieżyjący członkowie i sympatycy TNP – osoby reprezentujące różne profesje i dziedziny życia. Biogramy opracowało 26 autorów, w tym członkowie Sekcji Pedagogicznej: dr Maria Chmielewska i dr Marcin Lutomierski. Wydanie publikacji zostało dofinansowane ze środków Samorządu Województwa Mazowieckiego.

W promocji książki wzięli udział autorzy poszczególnych biogramów, którzy prezentowali swoje doświadczenia i refleksje związane z opracowywaniem materiałów do publikacji. Głos zabrali Prezes TNP prof. SWPW dr hab. Zbigniew Kruszewski oraz redaktorka i współautorka tomu prof. SWPW dr hab. Małgorzata Kamińska.

5 marca 2020 r. Promocja książki *Ludzie TNP. Słownik biograficzny (1820–2020)*.
Głos zabiera jedna z autorek biogramów dr Henryka Piekarska

Z powodu pandemii Covid-19 nie udało się zrealizować większości zaplanowanych przedsięwzięć. Zostały one przeniesione na rok 2021. Są to m.in. Konferencja Naukowa pt. *Płoccy nauczyciele – znani i nieznan*i, prelekcje dr. Marcina Lutomierskiego na temat literatury dla dzieci i dorosłych.

5 marca 2020 r. Promocja książki *Ludzie TNP. Słownik biograficzny (1820–2020)*.
Głos zabiera dr Maria Chmielewska – Sekretarz Sekcji Pedagogicznej

Członkowie Sekcji Pedagogicznej włączali się w działalność Towarzystwa Naukowego Płockiego w ramach obchodów 200-lecia TNP. Uczestniczyli we wszystkich uroczystościach, które możliwe były do zorganizowania w okresie pandemii. Brali udział w redagowaniu czasopisma „Rocznik Towarzystwa Naukowego Płockiego” i „Notatki Płockie”. Byli również recenzentami artykułów naukowych. Publikowali swoje teksty na łamach czasopism naukowych lokalnych, krajowych i zagranicznych. Do publikacji należy zaliczyć również autorstwo i redagowanie monografii naukowych oraz opracowywanie rozdziałów i artykułów w pracach zbiorowych.

GRANTY

1. *Konserwacja lica ceglanego XV-wiecznej gotyckiej kanonii* – grant Mazowieckiego Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków na prace konserwatorskie w zakresie zewnętrznych murów głównej siedziby Towarzystwa Naukowego Płockiego przy pl. Narutowicza 8. Wartość: 150 000,00 zł.
2. *Wymiana stolarki okiennej w elewacji frontowej budynku Biblioteki im. Zielińskich TNP* – grant Miasta Płocka na wymianę okien w kamienicy Towarzystwa przy pl. Narutowicza 2 („Dom pod Opatrznością”). Wartość: 66 450,00 zł.
3. *Digitalizacja XVI-wiecznych starodruków – kontynuacja* – grant Ministerstwa Nauki i Szkolnictwa Wyższego na digitalizację 24 starych druków. Wartość: 31 198,85 zł.
4. *Konserwacja archiwaliów z okresu XIV–XVI w.* – grant Ministerstwa Nauki i Szkolnictwa Wyższego na zabiegi konserwatorskie 39 jednostek archiwalnych. Wartość: 36 400,00 zł.
5. *Aleksander Maciesza – upowszechnianie spuścizny ze zbiorów TNP* – grant Miasta Płocka na digitalizację 9 jednostek archiwaliów. Wartość: 3000,00 zł.

III. UDZIAŁ TNP W KONFERENCJACH, SESJACH NAUKOWYCH I INNYCH WYDARZENIACH

1. 17–18 sierpnia 2020 r., Płock: Miejskie obchody 100. rocznicy obrony Płocka przed bolszewikami. Uczestniczyli: Prezes TNP prof. Zbigniew Kruszewski i Wiceprezes TNP dr Grzegorz Gołębiowski.

W 2020 r. dzięki wsparciu finansowemu Miasta Płocka wymieniono okna w elewacji frontowej budynku Biblioteki im. Zielińskich TNP przy pl. Narutowicza 2 w Płocku

IV. SPRAWOZDANIE Z DZIAŁALNOŚCI PROSEMINARIUM NAUKOWEGO PRZY TNP

Proseminarium Naukowe przy Towarzystwie Naukowym Płockim zostało powołane decyzją Zarządu TNP w 2019 r. w miejsce dotychczasowego Seminarium Doktoranckiego.

Zadaniem Proseminarium jest prowadzenie zajęć mających na celu przygotowanie uczestników do samodzielnej pracy naukowej, m.in. poprzez pisanie artykułów naukowych, poznanie metodologii badań oraz przedstawianie i opracowywanie ich wyników, opracowywanie prac na stopnie naukowe.

Kierownikiem Proseminarium Naukowego jest ks. prof. UMK dr hab. Daniel Brzeziński, Wiceprezes TNP – odpowiedzialny w Zarządzie za sprawy naukowe. Obowiązki sekretarza pełni pracownik TNP Maciej Wróbel.

W 2020 r., z uwagi na stan pandemii Covid-19, zaplanowane posiedzenia Proseminarium Naukowego nie mogły się odbyć.

Regulamin Proseminarium Naukowego przy Towarzystwie Naukowym Płockim

1. Proseminarium Naukowe zwane dalej Proseminarium, prowadzi swoją działalność przy Towarzystwie Naukowym Płockim, zwanym dalej TNP.
2. Proseminarium zarządza członek Zarządu TNP odpowiedzialny za sprawy naukowe, zwany Kierownikiem Proseminarium.
3. Przy Proseminarium może funkcjonować Rada Konsultacyjna w składzie:
  - Rektor Mazowieckiej Uczelni Publicznej w Płocku,
  - Rektor Wyższego Seminarium Duchownego w Płocku,
  - Rektor Szkoły Wyższej im. Pawła Włodkowica w Płocku,
  - Prorektor Politechniki Warszawskiej ds. Filii w Płocku,

- Członek Zarządu TNP odpowiedzialny za sprawy naukowe – Przewodniczący Rady.
4. Zadaniem Proseminarium jest:
    - prowadzenie zajęć mających na celu przygotowanie uczestników do samodzielnej pracy naukowej, m.in. poprzez pisanie artykułów naukowych, poznanie metodologii badań oraz przedstawianie i opracowywanie ich wyników, opracowywanie prac na stopnie naukowe,
    - integracja środowiska naukowego uczelni płockich,
    - wspieranie osób zainteresowanych własnym rozwojem naukowym.
  5. Proseminarium prowadzi następujące formy zajęć:
    - spotkania naukowe ze specjalistami określonych dziedzin i dyscyplin nauki,
    - posiedzenia naukowe z wystąpieniami jego uczestników oraz dyskusją,
    - konsultacje grupowe i indywidualne z Kierownikiem Proseminarium.
  6. Posiedzenia Proseminarium odbywają się cyklicznie.
  7. Uczestnikami Proseminarium mogą być osoby posiadające wyższe wykształcenie i odznaczające się zamiłowaniem do działalności naukowo-badawczej.
  8. O przyjęciu na listę uczestników Proseminarium decyduje Kierownik po przeprowadzeniu rozmowy kwalifikacyjnej.
  9. Pierwszeństwo w przyjęciu na Proseminarium posiadają członkowie TNP.
  10. Kierownik Proseminarium przedkłada Zarządowi sprawozdanie z działalności Proseminarium za każdy rok do dnia 31 stycznia następnego roku.
  11. Kierownik Proseminarium dla realizacji zadań organizacyjnych może powołać Sekretarza.
  12. Kierownik Proseminarium prowadzi dokumentację jego działalności.

13. TNP umożliwia uczestnikom Proseminarium:
  - korzystanie z pomieszczeń TNP,
  - możliwość publikacji prac w wydawnictwach TNP, a szczególnie na łamach „Notatek Płockich”,
  - korzystanie z Biblioteki TNP i Archiwum TNP,
  - korzystanie, w miarę możliwości, z obsługi biurowej,
  - dostęp do urządzeń poligraficznych TNP (za odpłatnością).
14. Z dniem utworzenia Proseminarium Naukowego ulega likwidacji Seminarium Doktoranckie przy TNP.
15. Interpretacja niniejszego Regulaminu należy wyłącznie do Zarządu TNP.
16. Regulamin wchodzi w życie z dniem 13 maja 2019 roku.

**Uczestnicy Seminarium Doktoranckiego TNP
działającego w latach 1970–2019,
którzy uzyskali stopień doktora**

Lp.	Imię i nazwisko	Data	Promotor
1.	Jan Kowalewski	9.10.1973	prof. Antoni Rajkiewicz
2.	Jakub Chojnacki	20.05.1975	prof. Antoni Rajkiewicz
3.	Jerzy Księżopolski	13.06.1978	prof. Antoni Rajkiewicz
4.	Andrzej Papierowski	3.12.1979	prof. Tadeusz Kowalak
5.	Jerzy Stefański	18.12.1979	prof. Marian Frank
6.	Bolesław Witkowski	27.05.1980	prof. Antoni Rajkiewicz
7.	Marcin Kamiński	27.05.1980	prof. Antoni Rajkiewicz
8.	Andrzej Stelmaszewski	10.10.1982	prof. Edward Kuminek
9.	Mirosław Krajewski	6.06.1984	prof. Tadeusz Kowalak
10.	Marian Sołtysiak	10.07.1985	prof. Antoni Rajkiewicz
11.	Wiesław Koński	21.06.1990	prof. Alina Słomkowska

12.	Anna Stogowska	11.07.1990	prof. Witold Stankiewicz
13.	Eleonora Dąbrowska	22.02.1991	prof. Helena Strzezińska
14.	Jan Przedpeński	12.07.1991	prof. Jerzy Tomaszewski
15.	Anna Schulz	24.06.1992	prof. Antoni Rajkiewicz
16.	Stanisław Kunikowski	18.06.1997	prof. Antoni Rajkiewicz
17.	Andrzej Mielczarek	14.04.2000	prof. Mirosław Krajewski
18.	Stanisław Giziński	30.01.2001	prof. Mirosław Krajewski
19.	Henryka Piekarska	13.06.2001	prof. Antoni Rajkiewicz
20.	Marek Wojtkowski	26.02.2002	prof. Mirosław Krajewski
21.	Violetta Kamińska	13.11.2003	prof. Marek Jakubowski
22.	Zofia Kuźniewska	26.04.2004	prof. Witold Kujawski
23.	Barbara Moraczewska	4.05.2004	prof. Mirosław Krajewski
24.	Krystyna Grzesiak	17.05.2005	prof. Mirosław Krajewski
25.	Andrzej Dwojnych	22.11.2006	prof. Bogumił Grott
26.	Jerzy Janczewski	12.11.2007	prof. Mirosław Włodarczyk
27.	Władysław J. Skrzypek	3.12.2009	prof. Włodzimierz Anioł
28.	Elżbieta Szubska-Bieroń	23.11.2010	prof. Mirosław Krajewski
29.	Dorota Sobiech	23.01.2012	ks. prof. Michał M. Grzybowski
30.	Grzegorz Wąsiewski	23.01.2012	ks. prof. Michał M. Grzybowski
31.	Andrzej Kansy	27.06.2012	prof. Marek Jabłonowski
32.	Alina Klocek	22.10.2013	prof. Mirosław Krajewski
33.	Monika Jarzębska	8.12.2014	prof. Agnieszka Alińska
34.	Grażyna Szumlicka-Rychlik	10.04.2015	ks. prof. Michał M. Grzybowski
35.	Krzysztof Kłodawski	6.11.2015	prof. Tadeusz Stegna
36.	Waldemar Podel	6.03.2017	prof. Jacek Zieliński
37.	Piotr Gryspanowicz	6.09.2019	prof. Leszek Zygnier

V. DZIAŁALNOŚĆ ODDZIAŁU TNP W SIERPCU

Zarząd Oddziału TNP w Sierpcu:

Przewodnicząca	dr Bogumiła Dumowska
Sekretarz	mgr Magdalena Staniszevska
Skarbnik	dr Henryk Dymek
Członkowie	dr Elżbieta Gozdowska mgr Ryszard Szymański

Oddział liczy 32 członków.

Działalność naukowa i popularyzatorska

Zwyczajne Walne Zgromadzenie Członków Oddziału TNP w Sierpcu, które odbyło się 27 lutego 2020 r. przyjęło m.in. następujący harmonogram odczytów, spotkań i dyskusji na rok 2020:

1. Dr Grzegorz Wąsiewski, *Bezpieczeństwo i higiena pracy jako ważna wiedza praktyczna. Dlaczego warto poznawać zasady BHP?* (odczyt, dyskusja, 27 lutego 2020 r.).
2. Dr Bogumiła Dumowska, *Prasa sierpecka okresu dwudziestolecia międzywojennego w zbiorach Biblioteki Towarzystwa Naukowego Płockiego im. Zielińskich w Płocku* (odczyt, dyskusja, 19 marca 2020 r., Rok Jubileuszu 200-lecia TNP).
3. Mgr Magdalena Staniszevska, *Fabryka maszyn i narzędzi rolniczych „Sierpczanka”. Historia największego zakładu produkcyjnego w Sierpcu w okresie XX-lecia międzywojennego* (odczyt, dyskusja, kwiecień 2020 r.).
4. Mgr Ryszard Szymański, *Daleka czy bliska? Nieistotna czy ważna? Anachroniczna czy ponadczasowa? Współczesna percepcja kultury wysokiej* (wykład, dyskusja, koncert z udziałem młodzieży szkolnej, maj 2020 r.).
5. Dr Ewa Jancewicz, *Rodzina w nauczaniu Jana Pawła II. 2020 – Rok Jana Pawła II* (odczyt, dyskusja, wrzesień 2020 r.).

6. Dr Arkadiusz Meller, *Wybory do Sejmu Ustawodawczego w 1919 roku na Mazowszu Płockim* – promocja książki pod tym samym tytułem (spotkanie, dyskusja, grudzień 2020 r.).
7. Dr Grzegorz Wąsiewski, *Wpływ towarzystw naukowych na budowanie kapitału intelektualnego w małych społecznościach na przykładzie Towarzystwa Naukowego Płockiego Oddział w Sierpcu* (odczyt, dyskusja, grudzień 2020 r., Rok Jubileuszu 200-lecia Towarzystwa Naukowego Płockiego).

W związku z wybuchem pandemii Covid-19 i wprowadzeniem rządowego zakazu masowych spotkań i zgromadzeń w dotychczasowej formule udało się tylko przeprowadzić 27 lutego 2020 r. spotkanie z dr. Grzegorzem Wąsiewskim poświęcone bezpieczeństwu i higienie pracy, zarówno w instytucji publicznej, jak i w środowisku domowym. Ważnym wątkiem wystąpienia i późniejszej dyskusji była ochrona przed zakażeniem oraz problem rosnącej w Europie liczby zakażeń wirusem wywołującym Covid-19.

Dalsza aktywność naukowa i popularyzatorska została przeniesiona do Internetu. Zaplanowane w harmonogramie wybrane, kolejne tematy w formie artykułów ukazały się na stronie internetowej SierpcOnline. Łącznie ukazało się 6 artykułów dostępnych w sieci, których tematyka nawiązywała do zaplanowanych na 2020 r. tematów odczytów albo też w sposób bezpośredni korespondowała z jubileuszem 200-lecia Towarzystwa Naukowego Płockiego.

Niezrealizowane ze względu na pandemię, a związane z jubileuszem 200-lecia TNP tematy, np. problem wpływu towarzystw naukowych na budowanie kapitału intelektualnego w małych społecznościach dr. Grzegorza Wąsiewskiego, będą podjęte w 2021 r. Dotyczy to również referatu dr Bogumiły Dumowskiej pt. *Patriotyczne początki i współczesne, społeczne wyzwania sierpeckiego Oddziału Towarzystwa Naukowego Płockiego*, przygotowanego na konferencję naukową organizowaną przez TNP oraz Radę Towarzystw Naukowych przy Polskiej Akademii Nauk pt. *Spółeczny ruch naukowy w procesie zmiany*, przesuniętą na 2021 r.

27 lutego 2020 r.
Odczyt dr. Grzegorza
Wąsiewskiego
w sierpeckim
Ratuszu na temat
m.in. bezpieczeństwa
epidemicznego.
Fot. Magdalena
Staniszewska

5 marca 2020 r. Promocja książki *Ludzie TNP. Słownik biograficzny (1820–2020)* w Płocku. Na zdjęciu autorki not biograficznych reprezentujące Oddział TNP w Sierpcu (od lewej): Agnieszka Zbierchowska, Magdalena Staniszewska, dr Henryka Piekarska. Fot. Ewa Karolewska

Publikacje

1. Bogumiła Dumowska, *Sierpecka prasa dwudziestolecia międzywojennego w zbiorach Towarzystwa Naukowego Płockiego*, <http://sierpc.com.pl/news-news-2349/1/Sierpecka-prasa-dwudziestolecia-międzywojennego-w-zbiorach-Towarzystwa-Naukowego-Plockiego> [dostęp 21.07.2020].
2. Bogumiła Dumowska, *Dr Franciszek Gumowski – lekarz chirurg, pierwszy przewodniczący sierpskiego Oddziału Towarzystwa Naukowego Płockiego*, <http://sierpc.com.pl/news-news-2351/0/Dr-Franciszek-Gumowski-lekarz-chirurg-pierwszy-przewodniczący-sierpskiego-Oddziału-Towarzystwa-Naukowego-Plockiego> [dostęp 14.08.2020].
3. Bogumiła Dumowska, *Dr inż. Jakub Chojnacki – sierpczanin z urodzenia, płocczanin z wyboru, wieloletni Prezes Towarzystwa Naukowego Płockiego*, <http://sierpc.com.pl/news-news-2355/0/Dr-inz-Jakub-Chojnacki-sierpczanin-z-urodzenia-ploczczanin-z-wyboru-wieloletni-Prezes-Towarzystwa-Naukowego-Plockiego> [dostęp 21.09.2020].
4. Bogumiła Dumowska, *Pamięci Żydów sierpeckich*, <http://sierpc.com.pl/news-news-2363/0/Pamięci-Żydów-sierpeckich> [dostęp 29.11.2020].
5. Bogumiła Dumowska przygotowała artykuł naukowy do „Rocznika Towarzystwa Naukowego Płockiego” pt. *Żydzi sierpeccy, Żydzi płoccy, Żydzi polscy... Od „studni Żydów” do Sejmu Czterech Ziem*. Artykuł został złożony w Wydawnictwie.
6. Elżbieta Gozdowska, *Nie(samodzielność) jednostek samorządu terytorialnego w wykonywaniu zadań oświatowych*, „Studia Społeczne” 2020, nr 1, s. 23–44 (Warszawa, Wyższa Szkoła Menadżerska).
7. Tomasz Kowalski, *Praktyki religijne i obrzędowość w ośrodkach kultu maryjnego Polski północnej jako elementy niematerialnego dziedzictwa kulturowego*, w: *Rozpoznać przeszłość w teraźniejszości*

- *Granice dziedzictwa*, red. Maria Kozielska, Weronika Poskrobko, Kraków 2019, s. 21–37.
8. Tomasz Kowalski, *Cudowne wizerunki z kościołów diecezji płockiej – przegląd aktualnych dylematów konserwatorskich*, w: *Sztuka na Mazowszu. Nowe otwarcie*, red. Andrzej Pieńkos, Michał Wardzyński, Warszawa 2019, s. 63–94.
  9. Tomasz Kowalski, *Łaskami słynąca figura Madonny z Dzieciątkiem z Rydwałdu Królewskiego jako dziedzictwo artystyczne i religijne regionu*, w: *Stare i nowe dziedzictwo Torunia, Bydgoszczy i regionu*, cz. 2 (Studia i materiały z dziedzictwa kulturowego Torunia i regionu, t. 3), red. Juliusz Raczkowski, Monika Jakubek-Raczkowska, Toruń 2020, s. 167–178, il. s. 401–410.
  10. Tomasz Kowalski, *Łaskami słynący krucyfiks ze Stupi. Dzieje zabytku i historii kultu*, „Notatki Płockie” 2020, nr 2, s. 6–13.
  11. Arkadiusz Meller, *Взгляд на национализм – терминологические вопросы и эволюция понятия*, „Journal of Scientific Papers »Social development & Security«” 2020, Vol. 10, No. 4, ISSN: 2522-9842, s. 89–101.
  12. Arkadiusz Meller, *Wybory do Sejmu Ustawodawczego na Mazowszu Płockim w 1919 roku*, Sofia 2020, ss. 310.
  13. Arkadiusz Meller, *Endecy w Senacie II kadencji (1928–1930)*, w: *Senat II Rzeczypospolitej (1922–1939) – „rzecznik rozsądku, rozważi i miary”*, red. Z. Girzyński, J. Klaczkow, J. Żaryn, Toruń 2020, s. 111–170.
  14. Henryka Piekarska, *Władysław Gąsiorowski*, w: *Ludzie TNP. Słownik biograficzny (1820–2020)*, red. Małgorzata Kamińska, Płock 2019.
  15. Henryka Piekarska, *Franciszek Gumowski*, w: *Ludzie TNP. Słownik biograficzny (1820–2020)*, red. Małgorzata Kamińska, Płock 2019.
  16. Henryka Piekarska, *Wacław Gurbcki (1867–1943)*, w: *Ludzie TNP. Słownik biograficzny (1820–2020)*, red. Małgorzata Kamińska, Płock 2019 [współautorstwo biogramu – Agnieszka Zbierchowska].

17. Henryka Piekarska, *Wojciech Zbierzchowski*, w: *Ludzie TNP. Słownik biograficzny (1820–2020)*, red. Małgorzata Kamińska, Płock 2019.
18. Grzegorz Radomski, *Ekstermizm polityczny a samorząd terytorialny*, w: *Samorząd terytorialny wobec problemów bezpieczeństwa państwa w Polsce*, red. J. Ropski, S. Senetra-Półgrabi, P. Skorut, P. Ostachowski, Bielsko-Biała 2020, s. 13–28.
19. Grzegorz Radomski, *Strategie rozwoju samorządności we współczesnej polskiej myśli politycznej*, w: *Problemy strategii rozwoju terytorialnego oraz rewitalizacji infrastrukturalnej i społecznej*, red. J. Laskowska, A. Lutrzykowski, Włocławek 2020, s. 119–132.
20. Grzegorz Radomski, Witold Wojdyło, *Meandry polskiej myśli politycznej XX–XXI wieku. Wybrane aspekty*, Toruń 2020, ss. 202.
21. Grzegorz Radomski, *Edukacja w myśli politycznej ugrupowań postsolidarnościowych. Zarys problematyki*, w: *Ugrupowania postsolidarnościowe w systemie partyjnym Trzeciej Rzeczypospolitej*, red. A. Fordoński, A. Lewandowski, M. Polakowski, G. Radomski, Toruń 2020, s. 127–146.
22. Magdalena Staniszewska, *Ks. Andrzej Więckowski (1947–2018)*, w: *Ludzie TNP. Słownik biograficzny (1820–2020)*, red. Małgorzata Kamińska, Płock 2019, s. 206–209.
23. Magdalena Staniszewska, *Sierpecki Oddział Towarzystwa Naukowego Płockiego na kartach historii od 112 lat*, <http://www.sierpc.com.pl/news-news-2353/1/Sierpecki-Oddział-Towarzystwa-Naukowego-Plockiego-na-kartach-historii-od-112-lat> [dostęp 17.12.2020].
24. Ryszard Szymański, *Percepcja kultury wysokiej. Daleka czy bliska? Nieistotna czy ważna? Anachroniczna czy ponadczasowa?*, <http://www.sierpc.com.pl/news-news-2350/0/Percepcja-kultury-wysokiej> [dostęp 04.08.2020].

10 stycznia 2020 r. Wernisaż wystawy fotograficznej Marka F. Zglińskiego *Między dokumentem a sztuką*. Na zdjęciu autor prac oraz dr Bogumiła Dumowska, autorka prelekcji nt. twórczości artysty. Fot. J. Grodzicki „Extra Sierpc”

Sprawy różne

1. Dr Bogumiła Dumowska, Przewodnicząca Oddziału TNP w Sierpcu, została odznaczona Medalem Stulecia Odzyskanej Niepodległości (wręczenie Medalu nastąpiło w styczniu 2020 r. w Urzędzie Marszałkowskim Województwa Kujawsko-Pomorskiego w Toruniu), Medalem 200-lecia Towarzystwa Naukowego Płockiego oraz Dyplomem Dwusetlecia „w uznaniu zasług i z podziękowaniem za wkład w działalność Towarzystwa Naukowego Płockiego w dwusetnym roku jego istnienia”.
2. Członkowie Oddziału brali udział w projektach i spotkaniach związanych z jubileuszem 200-lecia TNP w Płocku, m.in. w promocji książki *Ludzie TNP. Słownik biograficzny*

(mgr Magdalena Staniszewska, autorka zamieszczonej w książce biografii ks. Andrzeja Więckowskiego), czy promocji książki prof. Zbigniewa Pawła Kruszewskiego pt. *Towarzystwa naukowe – niedoceniane organizacje* (dr Bogumiła Dumowska).

3. W wystawie fotograficznej współpracującego z Oddziałem Marka Franciszka Zglińskiego pt. *Między dokumentem a sztuką* zorganizowanej w Centrum Kultury i Sztuki w Sierpcu w dniu 10 stycznia 2020 r. wzięła udział dr Bogumiła Dumowska, która wygłosiła prelekcję wprowadzającą w tematykę wystawy.

Sprawozdanie finansowe

Stan konta na 31 grudnia 2020 r. wynosił: 12 277,45 zł

Wpływy na konto:

100,00 zł – Michał Dumowski (na działalność statutową Oddziału TNP w Sierpcu)

50,00 zł – Instytut Edukacji i Przedsiębiorczości s.c. (wpłata na rzecz TNP)

Członkowie Zarządu pracowali społecznie.

VI. DZIAŁALNOŚĆ ODDZIAŁU TNP W ŁĘCZYCY

Zarząd Oddziału TNP w Łęczycy:

Przewodniczący	mgr inż. Stanisław Pawlak
Sekretarz	mgr Mirosława Żydek
Skarbnik	mgr Alicja Łosińska
Członkowie	mgr Anna Dłużewska-Sobczak dr Tomasz Stolarczyk

W roku sprawozdawczym Zarząd Oddziału TNP w Łęczycy odbył trzy posiedzenia: 27 stycznia 2020 r. (z udziałem ks. prof. Daniela Brzezińskiego – Wiceprezesa TNP), 3 marca 2020 r. oraz 23 lipca 2020 r., na których omawiano plany działalności naukowej, popularyzatorskiej i wydawniczej, m.in. we współpracy z Towarzystwem Naukowym Płockim w Płocku, z Archiwum Państwowym w Płocku Oddział w Łęczycy, Muzeum w Łęczycy, Towarzystwem Miłośników Ziemi Łęczyckiej, Łódzkim Towarzystwem Naukowym.

27 stycznia 2020 r. Zebranie Zarządu Oddziału TNP w Łęczycy. Na zdjęciu od lewej: ks. prof. Daniel Brzeziński – Wiceprezes TNP, Stanisław Pawlak – Przewodniczący Oddziału TNP w Łęczycy, dr Tomasz Stolarczyk – Członek Zarządu Oddziału, Mirosława Żydek – Sekretarz Oddziału, Anna Dłużewska-Sobczak – Członek Zarządu Oddziału

Działalność naukowa i popularyzatorska

1. 27 stycznia 2020 r.: W siedzibie łączyckiego Oddziału Archiwum Państwowego w Płocku odbył się zorganizowany przez Oddział TNP w Łęczycy odczyt prof. dr. hab. Ryszarda Grygiela pt. *Kto zamieszkiwał rekonstruowany obecnie Gród Łęczycki w XII–XIV wieku*. W spotkaniu wzięli udział: ks. prof. Daniel Brzeziński – Wiceprezes TNP, mgr inż. Stanisław Pawlak – Przewodniczący Oddziału TNP w Łęczycy, mgr Józef Konieczny – były Burmistrz Miasta Łęczycy, mgr Wojciech Zdziarski – Wicestarosta Powiatu Łęczyckiego, mgr Krystyna Pawlak – Członek Zarządu Stowarzyszenia Króla Kazimierza Wielkiego, była wicestarosta, ks. Sławomir Sobierajski – Dziekan Łęczycki, mgr Olga Kurowska – Dyrektor Domu Kultury w Łęczycy, mgr Aneta Pucek – Dyrektor Biblioteki, Wiceprezes Towarzystwa Miłośników Ziemi Łęczyckiej, mgr Włodzimierz Sroczyński – Prezes Uniwersytetu Trzeciego Wieku, członkowie łączyckiego Oddziału TNP, mieszkańcy oraz młodzież łączyckich szkół ponadgimnazjalnych – Liceum Ogólnokształcącego im. Kazimierza Wielkiego i Zespołu Szkół im. Jadwigi Grodzkiej.

27 stycznia 2020 r. Prof. Ryszard Grygiel wygłasza odczyt nt. Grodu Łęczyckiego w XII–XIV wieku

4 lutego 2020 r. Odczyt poświęcony Józefowi Piłsudskiemu, który wygłosił prof. Jacek Pietrzak (na zdjęciu)

2. 4 lutego 2020 r.: W siedzibie łęczyckiego Oddziału Archiwum Państwowego w Płocku odbył się odczyt prof. dr. hab. Jacka Pietrzaka pt. *Sylwetka Józefa Piłsudskiego*. W wykładzie wzięli udział: Burmistrz Łęczycy Paweł Kulesza, Wiceburmistrz Wojciech Czapliń, Starosta Powiatu Łęczyckiego Janusz Mielczarek, Prezes Towarzystwa Miłośników Ziemi Łęczyckiej Monika Kupis-Borkowska, Prezes Uniwersytetu Trzeciego Wieku oraz członkowie łęczyckiego Oddziału TNP i młodzież łęczyckich szkół ponadgimnazjalnych – Liceum Ogólnokształcącego im. Kazimierza Wielkiego i Zespołu Szkół im. Jadwigi Grodzkiej.
3. 3 marca 2020 r.: W siedzibie łęczyckiego Oddziału Archiwum Państwowego w Płocku odbył się odczyt dr. Tomasza Stolarczyka pt. *Władysław Łokietek Król Zjednoczonego Królestwa Polskiego*. W zebraniu wzięły udział władze miasta Łęczycy i powiatu łęczyckiego, członkowie łęczyckiego Oddziału TNP oraz młodzież łęczyckich szkół ponadgimnazjalnych – Liceum Ogólnokształcącego im. Kazimierza Wielkiego i Zespołu Szkół im. Jadwigi Grodzkiej.
4. 26–27 listopada 2020 r.: Podczas Konferencji pt. *Oblicza Wojny. Miasto i Wojna* w Łodzi członek Oddziału TNP w Łęczycy dr Tomasz Stolarczyk wygłosił referat *Zniszczenia wojenne w Łęczycy od średniowiecza po 1945 r.*

3 marca 2020 r. Odczyt poświęcony królowi Władysławowi Łokietkowi,
wygłoszony przez dr. Tomasza Stolarczyka (po lewej).
Obok Przewodniczący Oddziału TNP w Łęczycy Stanisław Pawlak

5. Odczyty planowane, ale niezrealizowane z powodu pandemii Covid-19:

- 30 marca 2020 r.: prof. dr hab. Maria Wichowa – *Rozum i wiara w warsztacie naukowym księdza Benedykta Chmielowskiego, twórcy dzieła Nowe Ateny – pierwszej polskiej encyklopedii*,
- maj 2020 r.: dr Adrianna Szczerba – *Początki Państwa Polskiego*,
- wrzesień 2020 r.: mgr Bolesław Solarski – *Moja droga życiowa*,
- październik 2020 r.: dr Tomasz Stolarczyk – *Wspomnienie o mec. Zarachowiczu*,
- listopad 2020 r.: mgr inż. Stanisław Pawlak – *Wspomnienie o mgr Lucynie Sztompce*.

Publikacje

1. Stanisław Pawlak, *Benedykt Polak i jego wyprawa do Mongolii*, „Rocznik Towarzystwa Naukowego Płockiego” 2020, t. 12.

2. Kontynuowano prace nad wydaniem książki poświęconej Łęczyckim Zakładom Górniczym – we współpracy z Muzeum w Łęczycy i Towarzystwem Miłośników Ziemi Łęczyckiej.
3. Zawarto umowę z Uniwersytetem Łódzkim i wspólnie prowadzono prace związane z wydaniem książki *Diabeł Boruta w dawnej kulturze polskiej* pod redakcją prof. Marii Wichowej.
4. Członkowie łęczyckiego Oddziału TNP byli autorami biogramów opublikowanych w książce *Ludzie TNP. Słownik biograficzny (1820–2020)*, pod red. Małgorzaty Kamińskiej, Płock 2019, której promocja odbyła się w Płocku 5 marca 2020 r. Autorem biogramu mec. Władysława Zarachowicza był dr Tomasz Stolarczyk, a biogramu Lucyny Sztompki – mgr inż. Stanisław Pawlak.
5. Przygotowywane są materiały do wydania publikacji opisującej dzieje łęczyckiego Oddziału TNP w latach 1977–2017.
6. Przygotowano zgłoszenie książki Jana Szymczaka pt. *Łęczycy Piastowie...* do Nagrody Złoty Ekslibris w kategorii Najlepsza książka o Ziemi Łódzkiej.

4 lutego 2020 r. Odczyt prof. Jacka Pietrzaka poświęcony marsz. Piłsudskiemu.
 Na zdjęciu od lewej: Janusz Mielczarek – Starosta Powiatu Łęczyckiego,
 Stanisław Pawlak – Przewodniczący Oddziału TNP w Łęczycy,
 prof. Jacek Pietrzak, Andrzej Doliński

VII. DZIAŁALNOŚĆ FUNDACJI ODNOWY ZABYTKÓW PŁOCKA IMIENIA BOLESŁAWA KRZYWOUSTEGO

Zarząd Fundacji:

Prezes Zarządu, Dyrektor Fundacji   inż. Andrzej Zajdel
Członek   mgr Henryk Malesa

Organem kontrolnym Fundacji była Rada Nadzorcza działająca w składzie:

Przewodniczący   dr Waldemar Podel
Członkowie   prof. dr inż. Andrzej Bukowski
                                                          mgr inż. Ewa Jaszczak
                                                          dr Daniel Korzan
                                                          mgr inż. Ireneusz Szychowski

W roku sprawozdawczym 2020 Fundacja Odnowy Zabytków Płocka imienia Bolesława Krzywoustego nie prowadziła działalności statutowej.

Zbigniew Paweł Kruszewski

TOWARZYSTWA
NAUKOWE -
NIEDOCENIANE
ORGANIZACJE

Płock 2020

W ramach obchodów 200-lecia Towarzystwa Naukowego Płockiego została wydana monografia prof. Zbigniewa Kruszewskiego pt. *Towarzystwa naukowe – niedoceniane organizacje*

VIII. DZIAŁALNOŚĆ WYDAWNICZA TNP

Działalność wydawnicza prowadzona jest w oparciu o Regulamin Wydawnictwa Naukowego Towarzystwa Naukowego Płockiego, Wytyczne dla autorów i recenzentów publikacji wydawanych przez WN TNP oraz Zasady etyki publikacyjnej WN TNP.

W 2020 r. Towarzystwo Naukowe Płockie wydało następujące publikacje:

1. *Sprawozdanie z działalności Towarzystwa Naukowego Płockiego za rok 2019*. Format A5, objętość 13 ark. wyd. Nakład 450 egz. Druk: P.P.H. „Drukarnia”, Sierpc.
2. „Notatki Płockie” – numery: 1 (262), 2 (263), 3 (264), 4 (265). Redaktor Naczelny Grzegorz Gołębiwski. Format A4, objętość po 7 ark. wyd. Razem 28 ark. wyd. Nakład po 500 egz. Druk: Wydawnictwo Iwanowski, Płock.
3. *Dzieje Płocka*, t. 3, *Historia miasta w latach 1945–2020*, pod red. Grzegorza Gołębiewskiego i Tomasza Piekarskiego, TNP, Płock 2020. Format B5, objętość 55 ark. wyd. Nakład 800 egz. Druk: P.P.H. „Drukarnia”, Sierpc.
4. Zbigniew Kruszewski, *Towarzystwa naukowe – niedoceniane organizacje*, TNP, WN Novum, Płock 2020. Format B5, objętość 31 ark. wyd. Nakład 500 egz. Druk: Mediakolor, Płock.
5. Zbigniew Pawłowski, *KS Stoczniowiec Płock. Historia sekcji piłki nożnej SKS Jutrzenka Płock*, TNP, Płock 2020. Format B5, objętość 12 ark. wyd. Nakład 500 egz. Druk: Mediakolor, Płock.

RAZEM: 139 arkuszy wydawniczych.

W 2020 r. ukazały się dwie publikacje Muzeum Mazowieckiego w Płocku, w wydaniu których uczestniczyło Towarzystwo Naukowe Płockie:

- *Dwieście artefaktów na dwusetlecie Towarzystwa Naukowego Płockiego* – katalog wystawy, oprac. Arkadiusz Wagner, MMP, Płock 2020.
- Lech Rościszewski, *Pamiętnik z czasu wojny*, przyg. do druku: Iwona Wiktorowska, Magdalena Bilaska-Ciećwierz, Grzegorz Gołębiewski, MMP, Płock 2020 [według rękopisu pamiętnika znajdującego się w zbiorach TNP].

DWIEŚCIE
ARTEFAKTÓW
NA
DWUSETLECIE
TOWARZYSTWA
NAUKOWEGO PŁOCKIEGO
KATALOG WYSTAWY

IX. SPRAWOZDANIE Z DZIAŁALNOŚCI BIBLIOTEKI IM. ZIELIŃSKICH TNP

W roku sprawozdawczym Biblioteka im. Zielińskich TNP zgromadziła 1666 pozycji pochodzących z wymiany i darów, wśród nich spuściznę po wieloletnim Sekretarzu Generalnym TNP Wiesławie Końskim, w liczbie ponad 460 wol. książek i czasopism.

Zasoby cyfrowe powiększyły się o 56 zdigitalizowanych jednostek. Są to XVI-wieczne starodruki (24 wol.), opracowane w systemie dLibra i zamieszczone na stronie Płockiej Biblioteki Cyfrowej (PBC) w dziale Dziedzictwo kulturowe oraz archiwalne czasopismo „Goniec Mazowiecki” l. 1923–1924 (32 wol.), dostępne na stronie Mazowieckiej Biblioteki Publicznej.

Liczba użytkowników czytelni wyniosła 222 osoby, którym udostępniono 1357 jednostek (894 wol. książek, 287 wol. czasopism i 176 jednostek cyfrowych w czytelni multimedialnej). Z zasobów Płockiej Biblioteki Cyfrowej skorzystało 2 767 519 użytkowników. Zrealizowano 57 kwerend dotyczących zbiorów, w tym 36 z zakresu zbiorów specjalnych.

Zabiegom konserwatorskim poddano 39 archiwaliów z okresu od XIV do XIX w., pochodzących m.in. z kancelarii królewskich, książęcych i biskupich, wchodzących w skład zbiorów specjalnych.

Zabytkowe zbiory Biblioteki prezentowane były na kilku pokazach, w tym na jubileuszowej wystawie *Dwieście artefaktów na dwusetlecie Towarzystwa Naukowego Płockiego* w Muzeum Mazowieckim w Płocku. Niestety, to wielkie przedsięwzięcie, do którego przygotowania trwały prawie dwa lata, ze względu na obostrzenia sanitarne związane z pandemią Covid-19, mogło być prezentowane w tradycyjnej formie tylko przez tydzień (17–26 października 2020 r.), w pozostałe dni, tj. do 17 stycznia 2021 r. – jedynie wirtualnie.

W roku sprawozdawczym Biblioteka otrzymała dwa granty celowe ze środków Ministerstwa Nauki i Szkolnictwa Wyższego.

Informacja finansowa

Lp.	Wykaz zrealizowanych zadań	Poniesione koszty w złotych		Udział % kol. 4:3
		ogółem	w tym dotacja	
1	2	3	4	5
1.	Digitalizacja XVI-wiecznych starodruków – kontynuacja (ze środków Ministerstwa Nauki i Szkolnictwa Wyższego)	36 098,95 zł	31 198,85 zł	86,43%
2.	Konserwacja archiwaliów z okresu XIV–XVI w. (ze środków Ministerstwa Nauki i Szkolnictwa Wyższego)	40 675,00 zł	36 400,00 zł	89,49%

Stan posiadania zbiorów Biblioteki im. Zielińskich TNP

Rodzaj zbiorów	Stan w dniu 31.12.2019 r.	Nabytki 2020 r.	Stan w dniu 31.12.2020 r.
druki zwarte nowsze	261 756	627	262 383
czasopisma	122 225	1039	123 264
stare druki (w tym inkunabuły)	13 366 (93)	–	13 366 (93)
kartografia	826	–	826
ikonografia	81	–	81
muzykalia	67	–	67
rękopisy	1944	–	1944
dokumenty życia społecznego	3486	–	3486
Razem	403 751	1666	405 417
mikrofilmy / mikrofiszce	2802	24	2826
digitalizacja	8897 jednostek	56 jednostek	8953 jednostki
Razem	415 450	1746	417 196

1. Gromadzenie, opracowanie i udostępnianie zbiorów.

W roku 2020 Biblioteka im. Zielińskich TNP zgromadziła 1666 wol. o wartości 13 180 zł

Nabytki Biblioteki im. Zielińskich TNP

Ogółem:

książki	627 wol.
czasopisma	1039 wol.
<u>RAZEM</u>	1666 wol. za kwotę 13 180 zł

w tym:

Wymiana

książki	8 wol.
czasopisma	8 wol.
<u>RAZEM</u>	16 wol. za kwotę 273 zł

Dary

książki	619 wol.
czasopisma	404 wol.
<u>RAZEM</u>	1023 wol. za kwotę 12 907 zł

W zakresie prac bibliotecznych:

- przyjęto, wyselekcjonowano i wyceniono dary od osób fizycznych i instytucji,
- naniesiono akcesję nabytków (ceny, numery akcesji, pieczętki),
- opracowano 677 wol. nowych nabytków (230 wol. książek i 447 wol. czasopism),
- opracowano metadane dla 24 starodruków XVI-wiecznych, których wersje cyfrowe załączono do Płockiej Biblioteki Cyfrowej,

- przygotowano formaty plików z zawartością cyfrowych obiektów (24 egz. XVI-wiecznych starodruków) z formatami metadanych opisowych obiektów dla Repozytorium Cyfrowego POLONA, prowadzonego przez Bibliotekę Narodową,
- przeniesiono na format cyfrowy katalog starodruków XVI-wiecznych: polonica i obce, łącznie 782 tytuły,
- dostarczono z magazynów i ponownie włączono do księgozbioru 1181 wol. książek i czasopism,
- użyczono archiwalne czasopismo „Goniec Mazowiecki” l. 1923–1924 dla Biblioteki Publicznej m. stołecznego Warszawy, w celu wykonania kopii cyfrowej i zamieszczenia jej na stronie Mazowieckiej Biblioteki Publicznej,
- dyżury w czytelnicy i udzielanie bieżących informacji, realizacja dezyderatów czytelnicy, wykonywanie wydruków komputerowych i kopii kserograficznych na zamówienia czytelnicy.

16 września 2020 r. Historyk sztuki prof. Sergiusz Michalski z Uniwersytetu w Tybindze z małżonką oglądają cymelia, które prezentuje dr Grażyna Szumlicka-Rychlik – Dyrektor Biblioteki im. Zielińskich TNP

Dary i wymiana następujących czasopism:

Akapit, Biuletyn Instytutu Pamięci Narodowej, Biuletyn Muzealny (Muzeum Mazowieckie w Płocku), CNH Industrial wokół Nas, Folia Toruniensia, Forum Akademickie, Forum Dziennikarzy, Fundacja Jana Pawła II, Gazeta Lipnowska, GO! Grupa Orlen, Gość Niedzielny, Infos, Kolporter, Kronika Sejmowa, Kurier Konserwatorski, Kwartalnik Historii Kultury Materialnej, Mariawita, Mazowiecki Rynek Pracy, Mazowsze: Studia Regionalne, Meritum, Miejski Zeszyt Statystyczny – Płock, Miesięcznik Pasterski Płocki, Nasz Gostynin, Nasz Płock, Nasz Sierpc, Nasza Gmina Stara Biała, Nasze Korzenie, Nauka, Niepodległość i Pamięć, Notatki Płockie, Ochrona Zabytków, PetroNews, Płocki Rocznik Historyczno-Archiwalny, Poezja, Polityka, Postępy Techniki Jądrowej, Powiat Płocki, Przegląd Historyczno-Wojskowy, Przegląd Polityczny, Przegląd Sejmowy, Rocznik Gostyniński, Rocznik Muzeum Wsi Mazowieckiej w Sierpcu, Rocznik Towarzystwa Naukowego Płockiego, Słowo Gozdowa, Studia Biura Analiz Sejmowych Kancelarii Sejmu, Socjalista, Studia Włocławskie, Tygodnik Płocki, Wiadomości Bocheńskie, Wieści Muzealne, Sprawozdanie z działalności Towarzystwa Naukowego Płockiego, Z Serca Polski, Zeszyty Prawnicze, Zeszyty Wiejskie.

*Wystawa jubileuszowa *Dwieście artefaktów na dwusetlecie* Towarzystwa Naukowego Płockiego w Muzeum Mazowieckim w Płocku*

2. Opracowano i wypełniono:
  - 7 wniosków o dotacje do Marszałka Województwa Mazowieckiego, Mazowieckiego Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków, Urzędu Miasta Płocka, Programu Unesco, PKN Orlen,
  - 7 raportów ze zrealizowanych zadań oraz sprawozdanie do GUS,
3. Sporządzono łącznie 12 umów i protokołów.
4. Uczestnictwo w spotkaniach organizacyjnych dotyczących obchodów Jubileuszu 200-lecia TNP z udziałem Prezesa i Skarbnika TNP, przedstawicieli Muzeum Mazowieckiego w Płocku i Drukarni Aggress oraz konsultanta naukowego prof. UMK dr. hab. Arkadiusza Wagnera, (15 stycznia 2020 r., 31 stycznia 2020 r. 4 lutego 2020 r., 7 lutego 2020 r.).
5. Prace konsultacyjno-badawcze z prof. A. Wagnerem dotyczące wystawy jubileuszowej *Dwieście artefaktów na dwusetlecie Towarzystwa Naukowego Płockiego* (13–14 stycznia 2020 r., 10–14 lutego 2020 r., 5–6 maja 2020 r.).
6. Prace związane z wykonaniem zdjęć wielkoformatowych na plansze do aranżacji wystawy jubileuszowej TNP oraz zdjęć uzupełniających i winiet do katalogu wystawy *Dwieście artefaktów....*
7. Prace przy pomiarach 200 obiektów i ich rozplanowaniu na wystawie *Dwieście artefaktów na dwusetlecie Towarzystwa Naukowego Płockiego*.
8. Opracowanie: noty prasowej nt. wystawy jubileuszowej dla Działu Promocyjnego Muzeum Mazowieckiego w Płocku; rysu historycznego zbiorów TNP do katalogu wystawy *Dwieście artefaktów na dwusetlecie Towarzystwa Naukowego Płockiego*; tekstu *Podłoże konfliktu Kajetana Morykoniego z nauczycielami Szkoły Wojewódzkiej Płockiej*; wykazu rektorów Szkoły Wojewódzkiej Płockiej; biogramów członków Honorowych TNP (Marszałek Adam Struzik, prof. Iwona Hofman, dr Tomasz Makowski); artykułu *Towarzystwo Naukowe Płockie i jego zabytkowe zbiory 1820–2020* (czasopismo „Santander Art And Culture Law Review”, nr 1/2020).

Prof. Arkadiusz Wagner i dr Grażyna Szumlicka-Rychlik podczas przeglądu księgozbioru w magazynie zbiorów specjalnych Biblioteki im. Zielińskich TNP.

Prace przygotowawcze do wystawy *Dwieście artefaktów na dwusetlecie Towarzystwa Naukowego Płockiego*

9. Korekta do katalogu wystawy *Dwieście artefaktów na dwusetlecie Towarzystwa Naukowego Płockiego*.
10. Wybór sentencji na tablicę pamiątkową związaną z Jubileuszem 200-lecia TNP.
11. Wybór zdjęć i sporządzenie ich opisów do publikacji Zbigniewa Kruszewskiego *Towarzystwa naukowe – niedoceniane organizacje*, Płock 2020.
12. Koordynacja spraw związanych z obchodami Dnia Europejskiego w Płocku, poświęconego Wojciechowi Jastrzębowskiemu (przedsięwzięcie niezrealizowane z powodu pandemii Covid-19).
13. Dyżury podczas prac remontowych w budynku Biblioteki (wymiana okien w elewacji frontowej „Domu pod Opatrnością”).

14. Współpraca przy sporządzeniu indeksu osobowego do publikacji *Dzieje Płocka*, t. 3.
15. Pakowanie zbiorów i nadzór nad ich transportem do Muzeum Mazowieckiego w Płocku na wystawę jubileuszową.
16. Udział w audycjach, promocjach, szkoleniach i innych spotkaniach:
  - szkolenie nt. pozyskiwania grantów na prace konserwatorskie przy zabytku ze środków Mazowieckiego Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków, 23 stycznia 2020 r.,
  - promocja książki *Ludzie TNP*, 5 marca 2020 r.,
  - wywiad dla programu Radio dla Ciebie nt. planowanych obchodów jubileuszowych TNP, 15 lipca 2020 r.
  - promocja książki *Zbiory Specjalne Towarzystwa Naukowego Płockiego*, t. 1, *Najstarsze manuskrypty (IX–XVIII w.) i inkunabuły* – wystąpienie autorskie oraz przygotowanie i komentarz do prezentacji multimedialnej, 17 września 2020 r.
  - promocja książki Zbigniewa Kruszewskiego *Towarzystwa naukowe – niedoceniane organizacje*, 24 września 2020 r.,
  - wywiady dla portalu InfoPłock TV nt. wystawy jubileuszowej, 1 października 2020 r. i 21 października 2020 r.
  - konferencja prasowa dotycząca jubileuszu TNP, Muzeum Mazowieckie w Płocku, 6 października 2020 r.
  - warsztaty w Archiwum Państwowym w Płocku pt. „Zostań rodzinnym archiwistą”, 23 października 2020 r.
  - wywiad i artykuł dla portalu InfoPłock TV pt. *Starodruki militarne w zbiorach Biblioteki im. Zielińskich TNP*, 9 listopada 2020 r.

X. SPRAWOZDANIE Z DZIAŁALNOŚCI ARCHIWUM TNP

1. W czytelni Archiwum TNP przyjęto 67 czytelników, którym udzielono informacji o zbiorach i udostępniono 377 jednostek. W miesiącach kwiecień–czerwiec oraz listopad–grudzień czytelnia była nieczynna z powodu pandemii Covid-19 (w listopadzie i grudniu wizyty jedynie w sprawach pilnych).
2. Zrealizowano 58 kwerend dotyczących zbiorów archiwalnych.
3. Pozyskano dotację i zrealizowano zadanie dofinansowane przez Miasto Płock dotyczące digitalizacji 9 jednostek archiwaliów pn. *Aleksander Maciesza – upowszechnianie spuścizny ze zbiorów TNP* (grant 3000 zł, wkład TNP 1582,35 zł).
4. Prace przy realizacji wystawy fotografii *Ze zbiorów dr. A. Macieszy* (zorganizowanej przez TNP i Fundację „Fotografia Polska”).
5. Przygotowanie do druku i opracowanie wspomnień B. Jędrzejewskiego z okresu wojny polsko-bolszewickiej 1920 r. z zasobów Archiwum TNP (druk: „Notatki Płockie”, nr 3/2020).
6. Prowadzono sekretariat redakcji „Notatek Płockich” – organu naukowego TNP. Wykonano prace takie jak: koordynowanie procesu wydawniczego kolejnych numerów czasopisma, korespondencja z autorami, recenzentami, Kolegium Redakcyjnym, autorką rysunków, korekta artykułów, konsultacje z drukarnią, przesyłanie numerów kwartalnika do bazy BazHum oraz na stronę internetową TNP.
7. Wykonano prace redakcyjne przy monografii *Dzieje Płocka*, t. 3, w tym korekta materiału, skład indeksów.
8. Przygotowano do publikacji *Dzieje Płocka*, t. 3 ponad 120 skanów archiwalnych fotografii wraz z opisami ze zbiorów TNP.
9. Opracowano 3 artykuły dotyczące wydarzeń naukowych na 200-lecie TNP, które zostały zamieszczone w czasopiśmie „Notatki Płockie” (numery: 2/2020, 3/2020, 4/2020).
10. Opracowano w systemie DeskLight oraz zamieszczono w bazie cyfrowej Central European Journal of Social Sciences and

Humanities (CEJSH) 4 numery kwartalnika „Notatki Płockie”: 4/2019, 1/2020, 2/2020, 3/2020.

11. Współpraca z ICM Uniwersytetu Warszawskiego – administratorem bazy CEJSH przy uzupełnianiu brakujących roczników „Notatek Płockich” z 27 lat: 1965, 1967, 1974–1977, 1980–1983, 1986, 1988–1991, 1993–1995, 1999–2007.
12. Obsługiwano wydarzenia naukowe zorganizowane przez Towarzystwo Naukowe Płockie w roku jubileuszowym.
13. Kolportowano zaproszenia i plakaty na imprezy TNP.
14. Opracowano protokoły z dwóch Walnych Zebrań Towarzystwa, które odbyły się 22 czerwca oraz 17 października 2020 r.
15. Prowadzono bieżące prace porządkowe przy przechowywaniu i odkurzaniu zbiorów Archiwum TNP.
16. Pełniono dyżury w czytelnicy Biblioteki im. Zielińskich TNP w tym: realizowano zamówienia czytelnicze, wydruki komputerowe, udzielano informacji na temat księgozbioru (czytelnia okresowo nieczynna z powodu pandemii).

Fragment wystawy pt. *Ze zbiorów dr. A. Macieszy*, na której zaprezentowano archiwalne fotografie z zasobów TNP

XI. SPRAWOZDANIE Z DZIAŁALNOŚCI MUZEUM TNP

1. Realizowano zadania związane z organizacją i obsługą działalności merytorycznej TNP (spotkania naukowe i popularnonaukowe, tj. odczyty, wystawy, promocje książek i inne wydarzenia).
2. Uczestniczono w organizacji i obsłudze dwóch walnych zebrań, w tym m.in. opracowano biogramy zmarłych członków oraz przygotowano dyplomy okolicznościowe dla członków-jubilatów oraz dla Członków Honorowych.
3. Prowadzono szerokie działania w zakresie promocji i informacji nt. działalności merytorycznej i organizacyjnej TNP:
  - redagowanie i opracowanie graficzne materiałów, druk, kolportaż,
  - promocja w formie elektronicznej poprzez mailing, serwis sms, stronę internetową i media społecznościowe,
  - współpraca z mediami – przygotowywanie informacji i serwisu fotograficznego.
4. Prowadzono dokumentację fotograficzną i audio działalności Towarzystwa Naukowego Płockiego.
5. Współpracowano z informatykiem w zakresie funkcjonowania strony internetowej oraz administrowano profil TNP na Facebooku.
6. Realizowano zadania w zakresie działalności wydawniczej TNP:
  - prace redaktorskie, w tym m.in. pełna redakcja, korekta i przygotowanie do druku corocznego sprawozdania z działalności Towarzystwa; współpraca w opracowaniu indeksów do *Dziejów Płocka*, t. 3; wykonanie, wybór, przygotowanie do druku ilustracji wraz opisami do książki *Towarzystwa naukowe – niedoceniane organizacje*;
  - administrowanie kontem TNP w serwisie e-ISBN;
  - prowadzenie programu wymiany wydawnictw z Muzeum Mazowieckim w Płocku oraz innymi wydawcami.
7. Koordynowano współpracę z Urzędem Miasta Płocka w związku z jubileuszem TNP, w tym realizację umowy związanej z wydaniem *Dziejów Płocka*, t. 3.

8. Administrowano konta TNP w portalu Polska Bibliografia Naukowa www.pbn.nauka.gov.pl, portalu Organizacji Pozarządowych www.ngo.pl, w Wikipedii oraz aktualizowano dostępne tam dane dotyczące TNP.
9. Prowadzono akcję promocyjną pozyskiwania 1% podatku dla TNP (ulotki, informacje e-mail, Facebook, pisma).
10. Aktualizowano na bieżąco bazy danych adresowych członków TNP oraz przedstawicieli instytucji i osób prywatnych (rozdzielnik zaproszeń).
11. Zrealizowano 28 kwerend dotyczących zbiorów i działalności TNP.
12. Prowadzono korespondencję w sprawie możliwości, form i warunków współpracy z instytucjami kulturalnymi zainteresowanymi kolekcją portretów Radziwiłłowskich z zasobów muzealnych TNP: Muzeum – Kompleks Zamkowy Mir, Białoruś; Muzeum Narodowe – Pałac Wielkich Księżąt Litewskich w Wilnie, Litwa; Muzeum Ludowych Instrumentów Muzycznych w Szydłowcu (przygotowano m.in. umowę licencyjną, której realizację przesunięto na 2021 r.).
13. Obsługa wizyt i oprowadzanie gości TNP.
14. Prowadzono prace biurowe związane z bieżącym funkcjonowaniem TNP, w tym m.in.: zadania na rzecz działalności naukowej członków Zarządu; prowadzenie korespondencji mailowej z członkami Towarzystwa dotyczącej sprawozdań, planów pracy i innych spraw oraz z interesantami zewnętrznymi na temat organizowanych wydarzeń, wydawnictw oraz zbiorów; pomoc w dystrybucji wydawnictw; przygotowywanie adresów gratulacyjnych, podziękowań i zaświadczeń; wykonywanie skanów dokumentów m.in. w związku z realizacją i rozliczaniem inwestycji.
15. W ramach przygotowań do wystawy poświęconej TNP i innej działalności wystawienniczej, w sali wystawowej Towarzystwa wymieniono okna.

PODZIĘKOWANIE

dla

Towarzystwa Naukowego Płockiego

za dotychczasową współpracę

i wkład w rozwój Płockiej Lokalnej Organizacji Turystycznej

oraz wspólne działania,

które budują pozytywny wizerunek naszej organizacji.

PLOT

Płocka Lokalna Organizacja Turystyczna

W imieniu Zarządu
H. Krąjewska
Prezes Płockiej LOT
Iwona Krąjewska

Płock, 2020 r.

17 października 2020 r. Prezes TNP prof. Zbigniew Kruszewski (po prawej) prezentuje swój gabinet gościom Jubileuszu 200-lecia prof. Iwonie Hofman – Przewodniczącej Rady Towarzystw Naukowych PAN i prof. Romualdowi Zabielskiemu – Wiceprezesowi PAN

17 października 2020 r. Skarbnik TNP Jan Milner (po prawej) prezentuje wnętrza w siedzibie Towarzystwa Arkadiuszowi Iwaniakowi – Posłowi na Sejm RP (po lewej)

XII. WIZYTY GOŚCI W TNP

1. 21 sierpnia 2020 r.: Dr Michał Piasek-Wański – pianista, kompozytor, filozof i pedagog, w przeszłości m.in. Dyrektor Oakland Music Institute w Kaliforni oraz Music and Art Institute w San Francisco.
2. 1 września 2020 r.: Wizyta studyjna Stowarzyszenia Archiwistów Kościelnych – m.in. ks. dr Michał Sołomieniuk, Wiceprezes SAK, Dyrektor Archiwum Archidiecezjalnego w Gnieźnie oraz ks. Bartosz Leszkiewicz z Archiwum Diecezjalnego w Płocku.
3. 16 września 2020 r.: Prof. Sergiusz Michalski, historyk sztuki, pracownik Uniwersytetu w Tybindze w Niemczech.
4. 5 października 2020 r.: Zbigniew Markiewicz – Wicestarosta Mławski.
5. 17 października 2020 r.: Goście głównych uroczystości Jubileuszu 200-lecia TNP, m.in.: Anna Cicholska – Posłanka na Sejm RP, Arkadiusz Iwaniak – Poseł na Sejm RP, Adam Struzik – Marszałek Województwa Mazowieckiego, prof. Romuald Zabielski – Wiceprezes PAN, prof. Iwona Hofman – Przewodnicząca Rady Towarzystw Naukowych PAN, prof. Andrzej Grzywacz – SGGW, PAN, dr Tomasz Makowski – Dyrektor Biblioteki Narodowej, prof. Mieczysław Poniewski – Przewodniczący Stowarzyszenia Zbiorowego Zarządzania Prawami Autorskimi Twórców Dzieł Naukowych i Technicznych KOPIPOL, prof. Krzysztof Walczak – Prezes Kaliskiego Towarzystwa Przyjaciół Nauk, ks. Stefan Cegłowski – Proboszcz Parafii Katedralnej w Płocku.

XIII. SPRAWY RÓŻNE

1. Prof. dr hab. Iwona Hofman – Członek Honorowy TNP jest Przewodniczącą Rady Towarzystw Naukowych Polskiej Akademii Nauk.
2. Prezes Towarzystwa Naukowego Płockiego prof. SWPW dr hab. inż. Zbigniew Kruszewski jest Członkiem Prezydium Rady Towarzystw Naukowych Polskiej Akademii Nauk.
3. Wiceprezes TNP dr Grzegorz Gołębiowski i Sekretarz Generalny TNP dr Tomasz Piekarski są członkami Płockiej Rady ds. Kombatantów oraz Ochrony Miejsc Pamięci Walk i Męczeństwa (ciało doradcze Prezydenta Miasta Płocka). Do Rady należą również członkowie TNP: Joanna Banasiak oraz Ireneusz Szychowski (z funkcją Przewodniczącego Rady).
4. Prezes TNP prof. Zbigniew Kruszewski został uhonorowany Medalem Polskiej Akademii Nauk. Medal otrzymało także Towarzystwo Naukowe Płockie jako organizacja. Medal jest wyróżnieniem przyznawanym przez Prezesa PAN na podstawie uchwały Kapituły wybitnym przedstawicielom środowiska naukowego nie będącym członkami Akademii oraz instytucjom za szczególne zasługi dla rozwoju nauki polskiej i światowej, związane ze społeczną rolą nauki. Przyznaje się nie więcej niż 10 medali w ciągu roku.
5. Marszałek Województwa Mazowieckiego Adam Struzik wyróżnił Medalem Pro Masovia przedstawicieli Towarzystwa Naukowego Płockiego: Prezesa prof. Zbigniewa Kruszewskiego, Skarbnika Jana Milnera, Przewodniczącą Komisji Rewizyjnej Teresę Dobrosielską oraz prof. Annę Marię Stogowską.
6. W związku z dwusetną rocznicą utworzenia Towarzystwa Naukowego Płockiego Rada Miasta Płocka na posiedzeniu 29 października 2020 r. przyznała Medal Zasłużony dla Płocka przedstawicielom TNP. Wyróżnienie otrzymali:
  - prof. dr hab. inż. Daniela Żuk, Członek Zarządu TNP – za wkład w rozwój nauki polskiej, szczególnie inżynierii rolniczej, kształcenie młodych kadr naukowych oraz popularyzowanie nauk technicznych wśród mieszkańców Płocka,

- dr Grzegorz Gołębiowski, Wiceprezes TNP – za popularyzację historii Płocka i Mazowsza Płockiego w XX wieku oraz za współpracę z Urzędem Miasta Płocka w zakresie upowszechniania i ochrony kultury.
7. Wiceprezes TNP dr Grzegorz Gołębiowski otrzymał Nagrodę Prezydenta Miasta Płocka „za osiągnięcia w dziedzinie twórczości i edukacji artystycznej, upowszechniania i ochrony kultury” (18 sierpnia 2020 r.).
  8. Skarbnik TNP Jan Milner otrzymał nominację do tytułu Płocczanina Roku 2019.
  9. Prof. dr hab. inż. Michał Kleiber, Członek Honorowy TNP, otrzymał 1 września 2020 r. nominację na przewodniczącego Polskiego Komitetu ds. UNESCO na pięcioletnią kadencję. Celem UNESCO jest wspieranie współpracy międzynarodowej w dziedzinie kultury, sztuki i nauki, a także wzbudzanie szacunku dla praw człowieka.
  10. Prof. dr hab. inż. Janusz Zieliński, członek TNP od 1999 r., podczas XXVI Sympozjum Chemia 2020 (29 stycznia 2020 r.) otrzymał nagrodę Klucz Sukcesu za rozwój polskiej nauki w dziedzinie chemii.
  11. Prezes TNP prof. Zbigniew Kruszewski i Przewodniczący Sekcji Dialogu ks. prof. dr hab. Ireneusz Mroczkowski otrzymali nominacje w kategorii Kultura w 13. edycji Plebiscytu „Z Tumskiego Wzgórza – Wydarzenie Roku 2019” organizowanego przez „Tygodnik Płocki” – za cykl spotkań pt. *Ludzie dialogu w Płocku po 1989 r.*
  12. Z uwagi na konieczność zachowania reżimu sanitarnego, Msza święta za zmarłych członków TNP została odprawiona 5 listopada 2020 r. po raz pierwszy w bazylice katedralnej. Powierzchnia świątyni zapewniła uczestnikom dystans społeczny i bezpieczeństwo. Mszy świętej koncelebrowanej przewodniczył ks. prof. Daniel Brzeziński, a koncelebrowali: ks. dr Andrzej Lelęć i ks. dr Wojciech Kućko.

Z okazji 200-lecia działalności Towarzystwo Naukowe Płockie zostało uhonorowane Medalem Polskiej Akademii Nauk

XIV. SPRAWY ADMINISTRACYJNE I GOSPODARCZE

1. Prowadzono korespondencję dotyczącą działalności Biura Zarządu TNP.
2. Przygotowano oraz podpisano 46 umów z partnerami zewnętrznymi.
3. Zarejestrowano w dzienniku korespondencyjnym 701 pozycji.
4. Przygotowano materiały i zapewniono obsługę posiedzeń Zarządu TNP.
5. Przygotowano materiały do dwóch Walnych Zebrań Towarzystwa (Zwyczajne i Nadzwyczajne).
6. Prowadzono sekretariat.
7. Prowadzono sprawy kadrowe.
8. Prowadzono sprawy związane ze stypendiami naukowymi.
9. Prowadzono magazyn, sprzedaż i dystrybucję wydawnictw.
10. Przygotowano roczne sprawozdanie (merytoryczne i finansowe) z działalności organizacji pożytku publicznego do Narodowego Instytutu Wolności – Centrum Rozwoju Społeczeństwa Obywatelskiego.
11. Przygotowano Sprawozdanie z działalności do GUS.
12. Przygotowano sprawozdania do Stowarzyszenia Autorów i Wydawców COPYRIGHT POLSKA i Stowarzyszenia Dziennikarzy i Wydawców REPROPOL.
13. Przygotowano i złożono dokumenty do Repozytorium Dokumentów Finansowych (system eKRS) Ministerstwa Sprawiedliwości.
14. W zakresie obsługi finansowo-księgowej Towarzystwa Naukowego Płockiego m.in.:
  - przyjęto i skontrolowano pod względem formalno-rachunkowym dokumenty księgowe,
  - przygotowano operacje bankowe i kasowe,
  - prowadzono ewidencję operacji bankowych,
  - prowadzono raporty kasowe,
  - przygotowywano i przekazano do biura rachunkowo-księgowego dokumenty dotyczące ustalenia zobowiązań podatkowych: (faktury sprzedaży, faktury zakupu, wyciągi bankowe, raporty kasowe).
15. W ramach administracji i zarządzania nieruchomościami Towarzystwa Naukowego Płockiego prowadzono m.in.:

- książki obiektów budowlanych,
  - nadzór nad terminowością przeglądów specjalistycznych,
  - nadzór nad stanem technicznym budynków w ramach prowadzonych przeglądów technicznych, m.in.: przegląd i konserwację systemu sygnalizacji pożarowej, przegląd i konserwację gaśnic i sieci hydrantowej, konserwację systemów alarmowych, konserwację i naprawy sieci elektrycznej, przeglądy kominiarskie,
  - bieżące prace konserwacyjne i naprawy (udzielanie zleceń i rozliczeń),
  - nadzór nad prowadzonymi pracami remontowymi i konserwatorskimi,
  - sprawy związane z administrowaniem nieruchomościami,
  - bieżący nadzór nad należytym użytkowaniem wynajętych lokali,
  - miesięczne rozliczanie najemców za zużyte media.
16. W budynku przy pl. Narutowicza 2 – siedzibie Biblioteki im. Zielińskich TNP wykonano demontaż i montaż stolarki okiennej (18 sztuk) w elewacji frontowej.
  17. W XV-wiecznym budynku Towarzystwa Naukowego Płockiego przy pl. Narutowicza 8 przeprowadzono prace konserwatorskie lica ceglanego.
  18. Wykonano demontaż i montaż stolarki okiennej w sali wystawowej na drugim piętrze w budynku przy pl. Narutowicza 8.
  19. Uczestnictwo w spotkaniach organizacyjnych i komisjach odbioru prac związanych z wymianą stolarki okiennej i konserwacją lica ceglanego.
  20. Zlecono wykonanie Instrukcji Bezpieczeństwa Pożarowego dla budynku przy ulicy Kościuszki 3 w Płocku.
  21. Zlecono wykonanie dokumentacji technicznej – wyłącznika pożarowego budynku w Wyszogrodzie.
  22. Współpracowano ze specjalistami branżowymi.
  23. Współpracowano z kancelarią prawną.
  24. Pomoc przy sporządzaniu indeksu osobowego do publikacji *Dzieje Płocka*, t. 3.

25. W zakresie obsługi informatycznej Towarzystwa Naukowego Płockiego firma Biuromax z Płocka zrealizowała następujące działania:
- modernizacja sieci LAN w pomieszczeniach biurowych TNP,
  - modernizacja przyłączy internetowych (światłowód) w budynkach TNP przy pl. Narutowicza 2 i 8,
  - przegląd, naprawa, konserwacja i modernizacja infrastruktury komputerów pracowników TNP,
  - utrzymanie systemów bibliotecznych, księgowych oraz systemu Płatnik,
  - naprawa zasilania awaryjnego w serwerowni w siedzibie Biblioteki im. Zielińskich TNP (pl. Narutowicza 2),
  - modernizacja i aktualizacja strony internetowej TNP.

W 2020 r. dzięki wsparciu finansowemu Mazowieckiego Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków przeprowadzono prace konserwatorskie lica ceglanego głównej siedziby TNP przy pl. Narutowicza 8 w Płocku

XV. DOTACJE I DAROWIZNY

DOTACJE

Mazowiecki Wojewódzki Konserwator Zabytków	150 000,00 zł
Gmina Miasto Płock	69 450,00 zł
Ministerstwo Nauki i Szkolnictwa Wyższego	67 598,85 zł

DAROWIZNY

Darowizny od osób fizycznych

Fundusz Stypendialny im. Jakuba Chojnackiego	8400,00 zł
Krzysztof Michał Wilk	2000,00 zł
Paul Leidinger	1273,26 zł
Michał Dumowski (dla Oddz. TNP w Sierpcu)	100,00 zł
Damian Kasprzyk	100,00 zł
Mirosław Nowosielski	100,00 zł
Jan Korytowski	50,00 zł
M.M. Grzybowski	26,00 zł
Marek Szawaryn	20,00 zł

Darowizny od osób prawnych

Fundusz Stypendialny Rektora Szkoły Wyższej im. Pawła Włodkowica w Płocku	13 545,00 zł
Muzeum Mazowieckie w Płocku	18 292,68 zł
PKN Orlen S.A.	15 000,00 zł
Gmina Miasto Płock	56 504,07 zł
Instytut Edukacji i Przedsiębiorczości s.c. (dla Oddz. TNP w Sierpcu)	50,00 zł

Darowizny od osób fizycznych i prawnych na książkę

<i>Spółeczeństwo obywatelskie. Historia, teoria, praktyka</i>	8500,00 zł
---	------------

Darowizny od osób fizycznych i prawnych na książkę

KS Stoczniowiec. Historia sekcji piłki nożnej

SKS Jutrzenka Płock ..... 5195,95 zł

SKŁADKI CZŁONKOWSKIE

Składki od osób indywidualnych ..... 8140,00 zł

1% PODATKU PRZEKAZANY NA RZECZ TNP

(zgodnie z Ustawą o działalności pożytku publicznego

i o wolontariacie) ..... 11 276,30 zł

Środki finansowe pozyskane w ramach 1% podatku Towarzystwo Naukowe Płockie przeznacza na działalność statutową.

DARY RZECZOWE I CZYNY SPOŁECZNE

1. Muzeum Mazowieckie w Płocku – organizacja wystawy *Dwieście artefaktów na dwusetlecie Towarzystwa Naukowego Płockiego* prezentującej zbiory specjalne Biblioteki im. Zielińskich TNP, wydanie katalogu i innych publikacji towarzyszących wystawie, działania promujące wydarzenie.
2. Teatr Dramatyczny w Płocku – przygotowanie przedstawienia *Wesele na Kurpiach* wg ks. Władysława Skierkowskiego z okazji 200-lecia TNP (nie odbyło się z powodu pandemii Covid-19).
3. Szkoła Wyższa im. Pawła Włodkowica w Płocku:
  - sfinansowanie druku książki *Towarzystwa naukowe – niedoceniane organizacje*,
  - udostępnienie auli i innych pomieszczeń oraz współorganizacja Zwyczajnego Walnego Zebrania Członków TNP,
  - wypożyczenie i transport stolików na promocję książki *Ludzie TNP* oraz na spotkanie jubileuszowe w siedzibie Towarzystwa 17 października 2020 r.,
  - transport spuścizny po dr. Wiesławie Końskim przekazanej do zbiorów Biblioteki im. Zielińskich TNP przez rodzinę zmarłego.

4. Liceum Ogólnokształcące im. Marsz. Stanisława Małachowskiego w Płocku – udostępnienie auli i innych pomieszczeń oraz współorganizacja Nadzwyczajnego Walnego Zebrania Członków TNP – głównej uroczystości Jubileuszu 200-lecia Towarzystwa Naukowego Płockiego 17 października 2020 r.
5. Kameralny Zespół Wokalny POKiS pod kierunkiem Sławomira Gałczyńskiego – wykonanie Hymnu TNP podczas Nadzwyczajnego Walnego Zebrania Członków TNP.
6. Prof. dr hab. Janusz Adamowski – działalność w Komitecie Naukowym Konferencji *Społeczny ruch naukowy w procesie zmiany* .
7. Ks. prof. dr hab. Amantius Akimjak (Słowacja) – członkostwo w Radzie Naukowej „Notatek Płockich”.
8. Dr hab. Iwona Barwicka-Tylek – działalność w Radzie Programowej Sympozjum *Społeczeństwo obywatelskie – między teorią a praxis* .
9. Andrzej Borczuk – kierowanie działalnością Sekcji Nauk Technicznych.
10. Prof. dr hab. Adam Bosiacki – działalność w Radzie Programowej Sympozjum *Społeczeństwo obywatelskie – między teorią a praxis* .
11. Prof. dr hab. Romuald Brazis (Litwa) – członkostwo w Radzie Naukowej „Notatek Płockich”.
12. Ks. prof. UMK dr hab. Daniel Brzeziński:
  - praca w Zarządzie TNP,
  - kierowanie Proseminarium Naukowym przy TNP,
  - wystąpienie autorskie podczas promocji książki *Zbiory Specjalne Towarzystwa Naukowego Płockiego, t. 1, Najstarsze manuskrypty (IX–XVIII w.) i inkunabuły* ,
  - organizacja i przewodniczenie Mszy świętej koncelebrowanej za zmarłych członków TNP.
13. Artysta-rzeźbiarz Marek Brzozowski – plakietka jubileuszowa z okazji 200-lecia TNP wg autorskiego projektu.

14. Prof. dr hab. Katarzyna Chałasińska-Macukow – działalność w Komitecie Naukowym Konferencji *Spoteczny ruch naukowy w procesie zmiany*.
15. Prof. UŁ dr hab. Maciej Chmieliński – działalność w Radzie Programowej Sympozjum *Spoteczneństwo obywatelskie – między teorią a praxis*.
16. Prof. dr hab. Krystyna Chojnicka – działalność w Radzie Programowej Sympozjum *Spoteczneństwo obywatelskie – między teorią a praxis*.
17. Dr Marian Chudzyński:
  - działalność w Komitecie Naukowym Konferencji *Spoteczny ruch naukowy w procesie zmiany*,
  - członkostwo w Radzie Naukowej „Notatek Płockich”.
18. Anna Dłużewska-Sobczak – praca w Zarządzie Oddziału TNP w Łęczycy.
19. Teresa Dobrosielska – kierowanie pracami Komisji Rewizyjnej TNP.
20. Dr Jarosław Domagała – akompaniament do występu Kameralnego Zespołu Wokalnego POKiS podczas Nadzwyczajnego Walnego Zebrania Członków TNP.
21. Prof. dr hab. Lech Dubel – działalność w Radzie Programowej Sympozjum *Spoteczneństwo obywatelskie – między teorią a praxis*.
22. Małgorzata Duch – działalność w Redakcji „Notatek Płockich” (redaktor językowy).
23. Dr Bogumiła Dumowska:
  - kierowanie działalnością Oddziału TNP w Sierpcu i prowadzenie spotkań,
  - przygotowanie 4 odczytów, które z uwagi na epidemię nie mogły być wygłoszone w Oddziale, ale ich treść opublikowano na stronie internetowej SierpcOnline.
24. Dr Andrzej Dwojnych:
  - praca w Komisji Rewizyjnej TNP,
  - działalność w Redakcji „Notatek Płockich”.

25. Dr Henryk Dymek – praca w Zarządzie Oddziału TNP w Sierpcu.
26. Dr Grzegorz Gołębiowski:
  - praca w Zarządzie TNP,
  - kierowanie działalnością Sekcji Historycznej,
  - kierowanie pracą Redakcji „Notatek Płockich” (redaktor naczelny).
27. Dr Elżbieta Gozdowska – praca w Zarządzie Oddziału TNP w Sierpcu.
28. Dr Olgierd Górecki – działalność w Komitecie Organizacyjnym Sympozjum *Spoleczeństwo obywatelskie – między teorią a praxis*.
29. Prof. dr hab. Ryszard Grygiel – odczyt *Kto zamieszkiwał rekonstruowany obecnie Gród Łęczycy w XII–XIV wieku* w Oddziale TNP w Łęczycy.
30. Ks. prof. dr hab. Michał M. Grzybowski:
  - działalność w Komitecie Naukowym Konferencji *Spoleczny ruch naukowy w procesie zmiany*,
  - członkostwo w Radzie Naukowej „Notatek Płockich”.
31. Prof. dr hab. Iwona Hofman – działalność w Komitecie Naukowym Konferencji *Spoleczny ruch naukowy w procesie zmiany*.
32. Dr hab. Henryka Ilgiewicz (Litwa) – członkostwo w Radzie Naukowej „Notatek Płockich”.
33. Ks. dr Marek Jarosz – działalność w Komitecie Naukowym Konferencji *Spoleczny ruch naukowy w procesie zmiany*.
34. Prof. dr hab. Janusz Justyński – działalność w Radzie Programowej Sympozjum *Spoleczeństwo obywatelskie – między teorią a praxis*.
35. Prof. SWPW dr hab. Małgorzata Kamińska:
  - kierowanie działalnością Sekcji Pedagogicznej,
  - współorganizacja i współprowadzenie promocji książki *Ludzie TNP. Słownik biograficzny (1820–2020)*,
  - działalność w Komitecie Organizacyjnym Konferencji *Spoleczny ruch naukowy w procesie zmiany*.

36. Dr Rafał Kania – działalność w Komitecie Organizacyjnym Sympozjum *Spoleczeństwo obywatelskie – między teorią a praxis*.
37. Dr Andrzej Kansy – przewodniczenie Komitetowi Organizacyjnemu Konferencji *Spoleczny ruch naukowy w procesie zmiany*.
38. Dr Marcin Kazimierczuk – działalność w Komitecie Organizacyjnym Sympozjum *Spoleczeństwo obywatelskie – między teorią a praxis*.
39. Prof. dr hab. inż. Michał Kleiber – działalność w Komitecie Naukowym Konferencji *Spoleczny ruch naukowy w procesie zmiany*.
40. Jacek Konicki – udział w dyskusji panelowej *Policjant-pastor i Kościół Chrystusowy w Płocku*.
41. Prof. SWPW dr hab. inż. Zbigniew Kruszewski:
  - kierowanie pracami Zarządu i działalnością Towarzystwa Naukowego Płockiego,
  - autorstwo artykułów i przygotowanie do druku książki *Towarzystwa naukowe – niedoceniane organizacje*,
  - wystąpienie autorskie i referat podczas promocji książki *Towarzystwa naukowe – niedoceniane organizacje*,
  - wygłoszenie referatów okolicznościowych z okazji 200-lecia TNP podczas Zwyczajnego Walnego Zebrania Członków TNP oraz Nadzwyczajnego Walnego Zebrania Członków TNP,
  - działalność w Komitecie Naukowym Konferencji *Spoleczny ruch naukowy w procesie zmiany*,
  - działalność w Radzie Programowej Sympozjum *Spoleczeństwo obywatelskie – między teorią a praxis*.
  - prowadzenie uroczystej inauguracji Roku Jubileuszowego 200-lecia TNP,
  - prowadzenie otwarcia wystawy fotografii *Ze zbiorów dr. A. Macieszy*,
  - współprowadzenie promocji książki *Ludzie TNP. Słownik biograficzny (1820–2020)*,

- współprowadzenie promocji książki *Zbiory Specjalne Towarzystwa Naukowego Płockiego*, t. 1, *Najstarsze manuskrypty (IX–XVIII w.) i inkunabuły*,
  - współprowadzenie obrad Zwyczajnego Walnego Zebrania Członków TNP,
  - przewodniczenie Nadzwyczajnemu Walnemu Zebraniu Członków TNP – głównej uroczystości jubileuszowej 200-lecia TNP,
  - udział w spotkaniach nt. przygotowania wystawy jubileuszowej *Dwieście artefaktów na dwusetlecie Towarzystwa Naukowego Płockiego* w Muzeum Mazowieckim w Płocku oraz towarzyszącego jej katalogu,
  - członkostwo w Radzie Naukowej „Notatek Płockich” (przewodniczący).
42. Dr Agnieszka Krzętowska – działalność w Redakcji „Notatek Płockich” (redaktor statystyczny).
43. Ks. dr Wojciech Kućko – koncelebracja Mszy świętej za zmarłych członków TNP.
44. Prof. dr hab. inż. Włodzimierz Kurnik – działalność w Komitecie Naukowym Konferencji *Spółeczny ruch naukowy w procesie zmiany*.
45. Ks. dr Andrzej Leleń – koncelebracja Mszy świętej za zmarłych członków TNP.
46. Dr Arkadiusz Lewandowski:
- działalność w Komitecie Organizacyjnym Konferencji *Spółeczny ruch naukowy w procesie zmiany*,
  - działalność w Komitecie Organizacyjnym Sympozjum *Spółeczeństwo obywatelskie – między teorią a praxis*.
47. Dr Marcin Lutomiński – konsultacje w zakresie poprawności stylistycznej i językowej.
48. Alicja Łosińska praca w Zarządzie Oddziału TNP w Łęczycy.
49. Adam Łukawski, Drukarnia Agpress – udział w prezentacji kalendarza podczas inauguracji Roku Jubileuszowego TNP.

50. Prof. dr hab. Marek Maciejewski – działalność w Radzie Programowej Sympozjum *Społeczeństwo obywatelskie – między teorią a praxis*.
51. Tadeusz Majsterkiewicz – działalność w Komitecie Organizacyjnym Konferencji *Społeczny ruch naukowy w procesie zmiany*.
52. Henryk Malesa – opracowanie koncepcji i przygotowanie wystawy fotografii *Ze zbiorów dr. A. Macieszy* oraz prelekcja podczas wernisażu i finisażu.
53. Prof. dr hab. Maciej Marszał – działalność w Radzie Programowej Sympozjum *Społeczeństwo obywatelskie – między teorią a praxis*.
54. Anna Michalak – rysunki na okładki „Notatek Płockich”.
55. Jan Milner:
  - praca w Zarządzie TNP i bieżący nadzór nad finansami Towarzystwa,
  - kontynuacja spraw związanych z przygotowaniem znaczka i Medalu 200-lecia TNP.
56. Jarosław Miszewski – odczyt *Muzyka w szkole – zapomniane ogniwo w procesie edukacji i rozwoju*.
57. Ks. prof. dr hab. Ireneusz Mroczkowski:
  - kierowanie działalnością Sekcji Dialogu,
  - organizacja i prowadzenie dyskusji panelowej *Policjant-pastor i Kościół Chrystusowy w Płocku*,
  - organizacja dyskusji panelowej *Koronawirus a odpowiedzialność społeczna i solidarność obywateli* (nie odbyła się z powodu ograniczeń związanych z pandemią Covid-19).
58. Prof. ucz. dr hab. Michał Nowosielski:
  - przewodniczenie Komitetowi Naukowemu Konferencji *Społeczny ruch naukowy w procesie zmiany*,
  - przewodniczenie obradom Zwyczajnego Walnego Zebrania Członków TNP.

59. Dr Małgorzata Panek – praca w Komisji Rewizyjnej TNP.
60. Stanisław Pawlak – kierowanie działalnością Oddziału TNP w Łęczycy i prowadzenie spotkań.
61. Dr Tomasz Piekarski:
- praca w Zarządzie TNP,
  - działalność w Komitecie Organizacyjnym Konferencji *Spoteczny ruch naukowy w procesie zmiany*,
  - prowadzenie promocji książki *Towarzystwa naukowe – niedoceniane organizacje*,
  - współprowadzenie obrad Zwyczajnego Walnego Zebrania Członków TNP,
  - działalność w Redakcji „Notatek Płockich”.
62. Prof. dr hab. Jacek Pietrzak – odczyt *Sylwetka Józefa Piłsudskiego* w Oddziale TNP w Łęczycy.
63. Dr Waldemar Podel:
- kierowanie działalnością Sekcji Nauk Społecznych,
  - przygotowanie i wygłoszenie odczytu *Oddłużenie poprzez upadłość konsumencką*,
  - działalność w Komitecie Organizacyjnym Konferencji *Spoteczny ruch naukowy w procesie zmiany*,
  - działalność w Redakcji „Notatek Płockich”.
64. Prof. dr hab. Grzegorz Radomski – działalność w Radzie Programowej Sympozjum *Spoteczność obywatelskie – między teorią a praxis*.
65. Prof. dr hab. Antoni Rajkiewicz – działalność w Komitecie Naukowym Konferencji *Spoteczny ruch naukowy w procesie zmiany*.
66. Prof. dr hab. Zbigniew Rau – działalność w Radzie Programowej Sympozjum *Spoteczność obywatelskie – między teorią a praxis*.
67. Dr Henryk Rode – działalność w Komitecie Organizacyjnym Konferencji *Spoteczny ruch naukowy w procesie zmiany*.

68. Prof. dr hab. Henryk Samsonowicz – działalność w Komitecie Naukowym Konferencji *Spółeczny ruch naukowy w procesie zmiany*.
69. Prof. ucz. dr hab. n. med. Maciej Słodki – działalność w Komitecie Naukowym Konferencji *Spółeczny ruch naukowy w procesie zmiany*.
70. Magdalena Staniszevska:
- praca w Zarządzie Oddziału TNP w Sierpcu,
  - przygotowanie odczytu o historii TNP w Sierpcu, który z uwagi na epidemię nie mógł być wygłoszony w siedzibie Oddziału, ale jego treść opublikowano na stronie internetowej SierpcOnline.
71. Dr Tomasz Stolarczyk:
- praca w Zarządzie Oddziału TNP w Łęczycy,
  - odczyt *Władysław Łokietek Król Zjednoczonego Królestwa Polskiego* w Oddziale TNP w Łęczycy.
72. Andrzej Sumliński – prelekcja poświęcona Faustynowi Piaskowi dla gości TNP.
73. Prof. dr hab. Andrzej Sylwestrzak – działalność w Radzie Programowej Sympozjum *Spółeczeństwo obywatelskie – między teorią a praxis*.
74. Piotr Syska – udział w dyskusji panelowej *Policjant-pastor i Kościół Chrystusowy w Płocku*.
75. Prof. dr hab. Dariusz Szpoper – działalność w Radzie Programowej Sympozjum *Spółeczeństwo obywatelskie – między teorią a praxis*.
76. Ryszard Szymański:
- praca w Zarządzie Oddziału TNP w Sierpcu,
  - przygotowanie odczytu, zaplanowanego do wygłoszenia w Oddziale TNP w Sierpcu. Z uwagi na epidemię odczyt nie odbył się, ale jego treść opublikowano na stronie internetowej SierpcOnline.

77. Paweł Śliwiński – praca w Komisji Rewizyjnej TNP.
78. Dr Liliana Tomaszewska – praca w Zarządzie TNP.
79. Prof. UŁ dr. hab. Tomasz Tulejski – działalność w Radzie Programowej Symposium *Spółczesność obywatelska – między teorią a praxis*.
80. Prof. ucz. dr hab. inż. Renata Walczak – działalność w Redakcji „Notatek Płockich”.
81. Jan Waluś – praca w Komisji Rewizyjnej TNP.
82. Dr Grzegorz Wąsiewski – odczyt *Bezpieczeństwo i higiena pracy jako ważna wiedza praktyczna* w Oddziale TNP w Sierpcu.
83. Abp prof. dr hab. Stanisław Wielgus – działalność w Komitecie Naukowym Konferencji *Spółeczny ruch naukowy w procesie zmiany*.
84. Prof. dr hab. inż. Janusz Zieliński:
  - działalność w Komitecie Naukowym Konferencji *Spółeczny ruch naukowy w procesie zmiany*,
  - członkostwo w Radzie Naukowej „Notatek Płockich”.
85. Prof. PUZ dr hab. Leszek Zygner – kierowanie działalnością Sekcji Dialogu (od drugiego półrocza).
86. Dr Wioletta Żórawska:
  - kierowanie działalnością Sekcji Nauk Humanistycznych,
  - organizacja i prowadzenie odczytu J. Miszewskiego *Muzyka w szkole...*,
  - organizacja odczytu prof. R. Siomy *Dziady XX wieku. O Dwóch teatrach Jerzego Szaniawskiego* (nie odbył się z powodu ograniczeń związanych z pandemią Covid-19).
87. Prof. dr hab. inż. Daniela Żuk:
  - praca w Zarządzie TNP,
  - członkostwo w Radzie Naukowej „Notatek Płockich”.
88. Mirosława Żydek – praca w Zarządzie Oddziału TNP w Łęczycy.
89. Autorzy artykułów i recenzji w „Notatkach Płockich”.

DARY KSIĄŻKOWE DLA BIBLIOTEKI IM. ZIELIŃSKICH TNP

Andrzej Bogucki, ks. Daniel Brzeziński, Marek Brzozowski, Konrad Burdyka, Andrzej Dwojnych, Grzegorz Gołębiowski, Piotr Gryspanowicz, ks. Michał Marian Grzybowski, Beata Jaszczak, Antoni F. Jonecko, Barbara Konarska-Pabiniak, Ewa Końska, Maria Kowalczyk, Marek Kowalczyk, Katarzyna Kozłowska, Zbigniew Kruszewski, Andrzej Krygier, Romana Kuffel, Marcin Lutomierski, Arkadiusz Maziejuk, Jan Milner, Mirosław Pakuła, Zbigniew Pawłowski, Mirosław Pisarkiewicz, Teresa Romańska, Ryszard Rzymkowski, Michał Skoczyński, Anna Stogowska, Anna Schulz, Bartosz Wiśniewski, Jarosław Wanecki, Andrzej Zakrzewski oraz Redakcja „Tygodnika Płockiego”, Redakcja „Gościa Niedzielnego”, Muzeum Mazowieckie w Płocku, Wydawnictwo Naukowe Uniwersytetu Mikołaja Kopernika w Toruniu, Mazowiecka Uczelnia Publiczna w Płocku.

Autorska plakieta z okazji 200-lecia TNP podarowana Towarzystwu przez artystę-rzeźbiarza Marka Brzozowskiego, członka TNP

Upzejmie prosimy o przekazanie

1%
podatku

na rzecz
Towarzystwa Naukowego Płockiego
Nr KRS: 0000136357

W 2020 r. minęło 200 lat od momentu założenia Towarzystwa Naukowego Płockiego, najstarszego z istniejących towarzystw naukowych w Polsce, utworzonego 3 czerwca 1820 r. TNP realizuje swoją misję poprzez organizowanie konferencji, odczytów, wykładów, wystaw oraz działalność wydawniczą. W ramach swojej struktury prowadzi naukową Bibliotekę im. Zielińskich, Archiwum i Muzeum. Wśród najważniejszych skarbów Towarzystwa należy wymienić pierwodruk dzieła Mikołaja Kopernika *De revolutionibus...* (1543) czy komplet 80 grafik Francisco Goi z cyklu *Kaprysy* (1799). TNP prowadzi prace badawcze, funduje stypendia, ogłasza konkursy na granty naukowe.

Towarzystwo Naukowe Płockie
09-402 Płock, Plac Narutowicza 8, www.tnp.org.pl
tel./fax 24 262 26 04, 24 366 99 50,
Bank PEKAO S.A. I/O Płock
nr 91124031741111000028899912

XVI. SPRAWOZDANIE FINANSOWE

BILANS

sporządzony na dzień: 31.12.2020

jednostka obliczeniowa: zł

	AKTYWA	Stan na dzień kończący			PASYWA	Stan na dzień kończący	
		rok bieżący 31.12.2020	rok poprzedni 31.12.2019			rok bieżący 31.12.2020	rok poprzedni 31.12.2019
A	Aktywa trwałe	2 143 784,00	5 458 448,67	A	Kapitał (fundusz) własny	4 551 296,59	8 060 508,45
I	Wartości niematerialne i prawne	14 012,76	14 012,76	I	Kapitał (fundusz) podstawowy	790 338,87	4 083 683,50
1	Koszty zakończonych prac rozwojowych			II	Kapitał (fundusz) zapasowy, w tym:	3 978 824,95	4 012 201,97
2	Wartość firmy				– nadwyżka wartości sprzedaży (wartości emisyjnej) nad wartością nominalną udziałów (akcji)		
3	Inne wartości niematerialne i prawne	14 012,76	14 012,76	III	Kapitał (fundusz) z aktualizacji wyceny, w tym:		
4	Zaliczki na wartości niematerialne i prawne				– z tytułu aktualizacji wartości godziwej		
II	Rzeczowe aktywa trwałe	2 122 095,51	5 436 760,18	IV	Pozostałe kapitały (fundusze) rezerwowe, w tym:		
I	Środki trwałe	2 122 095,51	5 436 760,18		– tworzone zgodnie z umową (statutem) spółki		
a)	grunty (w tym prawo użytkowania wieczystego gruntu)	508 137,24	508 137,24		– na udziały (akcje) własne		
b)	budynki, lokale, prawa do lokali i obiekty inżynierii lądowej i wodnej	827 643,56	4 050 182,08	V	Zysk (strata) z lat ubiegłych		
c)	urządzenia techniczne i maszyny	0,00	92 126,15	VI	Zysk (strata) netto	-215 867,23	-35 377,02
d)	środki transportu			VII	Odpisy z zysku netto w ciągu roku obrotowego (wielkość ujemna)		
e)	inne środki trwałe	786 314,71	786 314,71	B	Zobowiązania i rezerwy na zobowiązania	95 668,38	41 683,31
2	Środki trwałe w budowie			I	Rezerwy na zobowiązania	0,00	0,00
3	Zaliczki na środki trwałe w budowie			1	Rezerwa z tytułu odroczonego podatku dochodowego		
III	Należności długoterminowe	0,00	0,00	2	Rezerwa na świadczenia emerytalne i podobne – długoterminowa	0,00	0,00
1	Od jednostek powiązanych				– krótkoterminowa		
2	Od pozostałych jednostek, w których jednostka posiada zaangażowanie w kapitale			3	Pozostałe rezerwy	0,00	0,00
3	Od pozostałych jednostek				– długoterminowe		
IV	Inwestycje długoterminowe	7 675,73	7 675,73		– krótkoterminowe		
1	Nieruchomości			II	Zobowiązania długoterminowe	0,00	0,00
2	Wartości niematerialne i prawne			1	Wobec jednostek powiązanych		
3	Długoterminowe aktywa finansowe	7 675,73	7 675,73		Wobec pozostałych jednostek, w których jednostka posiada zaangażowanie w kapitale		
a)	w jednostkach powiązanych	7 675,73	7 675,73	2	Wobec pozostałych jednostek	0,00	0,00
	– udziały lub akcje			3	kredyty i pożyczki		
	– inne papiery wartościowe	7 675,73	7 675,73	a)	z tytułu emisji dłużnych papierów wartościowych		
	– udzielone pożyczki			b)			
	– inne długoterminowe aktywa finansowe			c)	inne zobowiązania finansowe		

b)	w pozostałych jednostkach, w których jednostka posiada zaangażowanie w kapitale	0,00	0,00	d)	zobowiązania weksłowe		
	- udziały lub akcje			e)	inne		
	- inne papiery wartościowe			III	Zobowiązania krótkoterminowe	95 668,38	41 883,31
	- udzielone pożyczki			1	Zobowiązania wobec jednostek powiązanych	0,00	0,00
	- inne długoterminowe aktywa finansowe			a)	z tytułu dostaw i usług, o okresie wymagalności:	0,00	0,00
c)	w pozostałych jednostkach	0,00	0,00		- do 12 miesięcy		
	- udziały lub akcje				- powyżej 12 miesięcy		
	- inne papiery wartościowe			b)	inne		
	- udzielone pożyczki			2	Zobowiązania wobec pozostałych jednostek, w których jednostka posiada zaangażowanie w kapitale	0,00	0,00
	- inne długoterminowe aktywa finansowe			a)	z tytułu dostaw i usług, o okresie wymagalności:	0,00	0,00
4	Inne inwestycje długoterminowe				- do 12 miesięcy		
V	Długoterminowe rozliczenia międzyokresowe	0,00	0,00		- powyżej 12 miesięcy		
1	Aktywa z tytułu odroczonego podatku dochodowego			b)	inne		
2	Inne rozliczenia międzyokresowe			3	Zobowiązania wobec pozostałych jednostek	95 668,38	41 883,31
B	Aktywa obrotowe	2 503 180,97	2 643 943,09	a)	kredyty i pożyczki		
1	Zapasy	313 469,68	278 682,07	b)	z tytułu emisji dłużnych papierów wartościowych		
1	Materiały	313 469,68	278 682,07	c)	inne zobowiązania finansowe		
2	Półprodukty i produkty w toku			d)	z tytułu dostaw i usług, o okresie wymagalności:	62 229,37	28 705,46
3	Produkty gotowe				- do 12 miesięcy	62 229,37	28 705,46
4	Towary				- powyżej 12 miesięcy		
5	Zaliczki na dostawy i usługi			e)	zaliczki otrzymane na dostawy i usługi		
II	Należności krótkoterminowe	187 291,41	147 759,44	f)	zobowiązania weksłowe		
1	Należności od jednostek powiązanych	0,00	0,00	g)	z tytułu podatków, cel, ubezpieczeń społecznych i zdrowotnych oraz innych tytułów publicznoprawnych	33 250,08	12 866,25
a)	z tytułu dostaw i usług, o okresie spłaty:	0,00	0,00	h)	z tytułu wynagrodzeń	8,93	10,00
	- do 12 miesięcy			i)	inne	180,00	301,60
	- powyżej 12 miesięcy			4	Fundusze specjalne		
b)	inne			IV	Rozliczenia międzyokresowe	0,00	0,00
2	Należności od pozostałych jednostek, w których jednostka posiada zaangażowanie w kapitale	0,00	0,00	1	Ujemna wartość firmy		
a)	z tytułu dostaw i usług, o okresie spłaty:	0,00	0,00	2	Inne rozliczenia międzyokresowe	0,00	0,00
	- do 12 miesięcy				- długoterminowe		
	- powyżej 12 miesięcy				- krótkoterminowe		
b)	inne						
3	Należności od pozostałych jednostek	187 291,41	147 759,44				
a)	z tytułu dostaw i usług, o okresie spłaty:	153 615,53	114 123,49				
	- do 12 miesięcy	153 615,53	114 123,49				
	- powyżej 12 miesięcy						

RACHUNEK ZYSKÓW I STRAT

Sporządzony na dzień: 31.12.2020

Pozycja	Okres ubiegły	Okres bieżący
A Przychody netto ze sprzedaży i zrównane z nimi, w tym:	0,00	567.101,87
- od jednostek powiązanych	0,00	0,00
I. Przychody netto ze sprzedaży produktów	0,00	555.746,49
II. Zmiana stanu produktów (zwiększenie — wartość dodatnia, zmniejszenie — wartość ujemna)	0,00	0,00
III. Koszty wytworzenia produktów na własne potrzeby jednostki	0,00	0,00
IV. Przychody netto ze sprzedaży towarów i materiałów	0,00	11.355,38
B Koszty działalności operacyjnej	0,00	1252.575,32
I. Amortyzacja	0,00	21.320,04
II. Zużycie materiałów i energii	0,00	228.224,91
III. Usługi obce	0,00	629.376,89
IV. Podatki i opłaty, w tym:	0,00	36.679,31
- podatek akcyzowy	0,00	0,00
V. Wynagrodzenia	0,00	239.588,23
VI. Ubezpieczenia społeczne i inne świadczenia, w tym:	0,00	39.989,28
- emerytalne	0,00	0,00
VII. Pozostałe koszty rodzajowe	0,00	6.833,47
VIII. Wartość sprzedanych towarów i materiałów	0,00	50.563,19
C Zysk (strata) ze sprzedaży (A-B)	0,00	-685.473,45
D Pozostałe przychody operacyjne	0,00	435.622,11
I. Zysk z tytułu rozchodu niefinansowych aktywów trwałych	0,00	0,00
II. Dotacje	0,00	427.482,11
III. Aktualizacja wartości aktywów niefinansowych	0,00	0,00
IV. Inne przychody operacyjne	0,00	8.140,00
E Pozostałe koszty operacyjne	0,00	29,76
I. Strata z tytułu rozchodu niefinansowych aktywów trwałych	0,00	0,00
II. Aktualizacja wartości aktywów niefinansowych	0,00	0,00
III. Inne koszty operacyjne	0,00	29,76
F Zysk (strata) z działalności operacyjnej (C+D-E)	0,00	-249.881,10
G Przychody finansowe	0,00	34.014,06
I. Dywidendy i udziały w zyskach, w tym:	0,00	0,00
a. od jednostek powiązanych, w tym:	0,00	0,00
- w których jednostka posiada zaangażowanie w kapitale	0,00	0,00
b. od jednostek pozostałych, w tym:	0,00	0,00
- w których jednostka posiada zaangażowanie w kapitale	0,00	0,00
II. Odsetki, w tym:	0,00	28.231,74
- od jednostek powiązanych	0,00	0,00
III. Zysk z tytułu rozchodu aktywów finansowych, w tym:	0,00	0,00
- w jednostkach powiązanych	0,00	0,00
IV. Aktualizacja wartości aktywów finansowych	0,00	0,00
V. Inne	0,00	5.782,32
H Koszty finansowe	0,00	0,19
I. Odsetki, w tym:	0,00	0,18
- dla jednostek powiązanych	0,00	0,00
II. Strata z tytułu rozchodu aktywów finansowych, w tym:	0,00	0,00
- w jednostkach powiązanych	0,00	0,00
III. Aktualizacja wartości aktywów finansowych	0,00	0,00
IV. Inne	0,00	0,01
I Zysk (strata) brutto (F+G-H)	0,00	-215.867,23
J Podatek dochodowy	0,00	0,00
K Pozostałe obowiązkowe zmniejszenia zysku (zwiększenia straty)	0,00	0,00
L Zysk (strata) netto (I-J-K)	0,00	-215.867,23

XVII. REJESTR CZŁONKÓW ZWYCZAJNYCH

Stan w dniu 31 grudnia 2020 r.

Lp.	Nazwisko i imię	Stopień lub tytuł naukowy	Rok przyjęcia do TNP
1.	Adamiak Piotr	dr n. rolniczych, zootechnik	2017
2.	Agaciński Waldemar	mgr	1986
3.	Alabrudziński Zbigniew	dr n. technicznych	1971
4.	Antoszkiewicz Stanisław	mgr inż. rolnik	1978
5.	Babecki Jerzy	mgr inż. budownictwa	1991
6.	Badowska Krystyna	lekarz	1976
7.	Badowski Kazimierz	mgr inż. budownictwa	1976
8.	Banasiak Joanna	mgr fil. polskiej	2010
9.	Bańka Krystyna	mgr historii, archiwista	2002
10.	Baraniuk Tadeusz	dr n. humanistycznych	2004
11.	Bartczak Iwona	dr fil. polskiej	2004
12.	Bartuś Ewa	dr n. humanistycznych	1998
13.	Bąkowski Mieczysław	lekarz	1984
14.	Bednarczyk Rafał	ks. prof. UKSW dr hab. n. teologicznych	2019
15.	Bembenista Ewa	mgr teologii	2012
16.	Berger Jan	mgr historii	2011
17.	Berliński Marcin	dr n. społecznych	2014
18.	Będzikowska Ludmiła	dr n. ekonomicznych	2010
19.	Bielecki Jan	prof. UKSW dr hab. psychologii	2004
20.	Bieńkowski Krzysztof	inż. mechanik	1986
21.	Bodal Tomasz	mgr historii	1989
22.	Bogdanienko Jerzy	prof. dr hab.	2011
23.	Bogdańska Edyta	dr n. prawnych	2015
24.	Bombrych Stanisław	mgr sztuki	1978
25.	Borczyk Andrzej	mgr	2014
26.	Borówka Józef	dr n. humanistycznych (historia, filozofia)	1997
27.	Boszko Alicja	mgr fil. polskiej	1975
28.	Boszko Michał	mgr pedagogiki	1970
29.	Brinkmann Wilhelm	prof. dr, hydrolog	1993
30.	Brodzki Stanisław	inż.	1993
31.	Bromgau Andrzej	mgr inż.	1986
32.	Brzeziński Daniel	ks. prałat, prof. UMK dr hab. liturgiki	2006
33.	Brzozowski Marek	mgr sztuki	2014
34.	Buczowski Krzysztof	dr n. humanistycznych	2002
35.	Bukowski Andrzej	prof. dr inż. n. technicznych	1971
36.	Burdyka Konrad	dr n. społecznych	2018
37.	Bylińska Magdalena	dr n. ekonomicznych	2018
38.	Chmielewska Maria	dr n. humanistycznych	2017

39.	Chojnacka Danuta	mgr psychologii	1988
40.	Chojnacki Jan	mgr inż. architekt	1980
41.	Chojnacki Jerzy	mgr administracji	1993
42.	Chudzyński Marian, czł. hon.	dr n. historycznych	1959
43.	Cichocki Stefan	mgr inż. technolog	2000
44.	Cieśleńska Beata	prof. ucz. dr hab. n. społecznych	2018
45.	Cios Irena	dr inż.	1980
46.	Cubrzyńska-Leonarczyk Maria	dr n. humanistycznych	2011
47.	Czapiewski Robert	mgr prawa	1974
48.	Czerpak Andrzej	mgr. inż.	2019
49.	Damrosz Jerzy	prof. dr hab. n. humanistycznych	2014
50.	Dądzik Dorota	dr n. humanistycznych	1999
51.	Denczew Sławczo	prof. dr hab. inż. n. technicznych	2013
52.	Dłużewska-Sobczak Anna	mgr fil. polskiej	2000
53.	Dobak Danuta	dr geografii	1982
54.	Dobrosielska Teresa	mgr historii	2006
55.	Dobrosielski Kajetan	dr n. historycznych	1980
56.	Dobrosielski Lech	mgr historii	1974
57.	Domagała Jarosław	dr n. humanistycznych	2005
58.	Dorobek Andrzej	dr kulturoznawstwa	1986
59.	Duch Małgorzata	mgr fil. polskiej	1999
60.	Dumowska Bogumiła	dr n. humanistycznych	1995
61.	Dymek Benon	prof. nadzw. dr hab.	1969
62.	Dymek Henryk	dr n. humanistycznych, pedagog	1986
63.	Dwojnych Andrzej	dr n. humanistycznych	2004
64.	Fafiński Zbigniew	lek. wet.	2003
65.	Fraćkowiak Anna	prof. KPSW dr hab. n. humanistycznych	2013
66.	Gąkowski Andrzej	dr pedagogiki	2010
67.	Gierszewska Izabela	mgr pedagogiki i psychologii	2004
68.	Gizińska Ewa	mgr	2010
69.	Głowacki Jerzy	mgr inż.	1972
70.	Głowacki Rajmund	mgr inż.	1989
71.	Głowala Agnieszka	dr n. humanistycznych	2017
72.	Godlewski Bohdan	dr inż., hydrotechnik	1968
73.	Gołębiewski Grzegorz	dr n. humanistycznych	1994
74.	Gontarek Stanisław	mgr inż. chemii	1995
75.	Gozdowska Elżbieta	dr n. humanistycznych	2017
76.	Górska Katarzyna	mgr fil. polskiej	2006
77.	Góralski Wojciech	ks. prof. dr hab.	1977
78.	Górecki Olgierd	dr n. prawnych	2019
79.	Górska-Sieradzka Jolanta	mgr, archiwista	2010
80.	Górzyński Maciej	mgr inż.	1971
81.	Grabecki Mirosław	mgr matematyki	1993
82.	Graczyk Waldemar	ks. prof. dr hab. historii	2002
83.	Gretkowski Andrzej	ks. prof. dr hab. n. humanistycznych	2011
84.	Grochowska-Iwańska Krystyna	dr n. humanistycznych	1981

85.	Gryczewski Wojciech	adwokat	1966
86.	Gryszpanowicz Piotr	dr n. humanistycznych, inż. budownictwa	2018
87.	Grzegorzczak Robert	adwokat	1985
88.	Grzybowski Michał Marian, czł. hon.	ks. prof. dr hab.	1968
89.	Guzanek Bożena	mgr socjologii	1987
90.	Hanusz Marian	mgr polityki społecznej	1969
91.	Hapek Natalia Agnieszka	mgr orientalistyki	2013
92.	Jachimiak Grzegorz	mgr n. społecznych	1969
93.	Jachowicz Stanisław	dr n. ekonomicznych	2002
94.	Jagiello Mirosław	ks. dr teologii	2011
95.	Jakubiak Andrzej	prof. dr hab. inż.	2008
96.	Jakubiak Marek	prof. ucz. dr hab. n. humanistycznych	2010
97.	Jancewicz Ewa	dr n. teologicznych	2015
98.	Janczewska Danuta	dr n. o zarządzaniu, mgr inż.	2009
99.	Janczewski Jerzy	dr inż.	2009
100.	Jankowska Krystyna	dr inż. n. technicznych	1984
101.	Jarzębska Monika	dr n. ekonomicznych	2009
102.	Jaszczak Ewa	mgr inż.	2006
103.	Jelec Paweł	dr inż.	2004
104.	Jeziórska Ewa	mgr fil. polskiej	2004
105.	Jodłowska Krystyna	lekarz	2006
106.	Jonecko Antoni	prof. dr hab. n. medycznych	1975
107.	Kacperska-Michota Joanna	dr n. społecznych	2014
108.	Kacprzak Michał	dr n. humanistycznych	2010
109.	Kaczanowska Wanda	mgr bibliotekozn. i inf. naukowej	1978
110.	Kaczmarczyk Paweł	dr n. ekonomicznych	2015
111.	Kaczorowska Joanna	adwokat	1970
112.	Kalinowski Edward	mgr fizyki	1974
113.	Kamińska Małgorzata	prof. SWPW dr hab. n. społecznych	2015
114.	Kamiński Krzysztof	dr inż.	1986
115.	Kamiński Mieczysław	inż. budownictwa	1999
116.	Kania Rafał	dr n. prawnych	2001
117.	Kansy Andrzej	dr n. humanistycznych	1998
118.	Kasperkiewicz Kazimierz	mgr fil. germańskiej	1986
119.	Kasprzyk Damian	dr n. humanistycznych	2007
120.	Kawiecka Zofia	lekarz	1957
121.	Kazmierczuk Marcin	dr n. prawnych	2019
122.	Kaźmierczak Bogdan	mgr ekologii krajobrazu	2003
123.	Kempa Janusz	prof. ucz. dr hab.	2001
124.	Kielbasiewicz Emilia	mgr historii	2001
125.	Klocek Alina	dr n. humanistycznych	1984
126.	Kłobukowska Aniela	mgr inż. rolnik	1969
127.	Kłobukowski Stanisław	lek. wet.	1969
128.	Knedler-Korneszczyk Danuta	mgr prawa	2003
129.	Kołodziejski Maciej	prof. UMK dr hab. n. społecznych	2015
130.	Komorowski Hubert	ks. mgr teologii	2013

131.	Konieczny Józef	mgr inż. mechanik	2000
132.	Kordala Tomasz	dr archeologii	2018
133.	Korgul-Wyszatycka Iwona	mgr konserwatorstwa, muzeolog	2003
134.	Korneszczyk Piotr	mgr prawa	2003
135.	Korzan Daniel	dr pedagogiki	2006
136.	Kossakowska Anna	mgr administracji	2004
137.	Kościelak Lech	dr n. humanistycznych	2012
138.	Kośmider Stefan	lekarz	1980
139.	Kotkiewicz Adam	mgr bibliotekoznawstwa	2012
140.	Kotowski Włodzimierz	prof. dr hab. inż.	1974
141.	Kowalczyk Agnieszka Ewa	mgr bibliotekozn. i inf. naukowej	2007
142.	Kowalczyk Elżbieta	mgr ekonomii	2000
143.	Kowalczyk Jacek	mgr fizyki	1969
144.	Kowalczyk Zofia	mgr ekonomii	1977
145.	Kowalska Hanna	mgr fil. polskiej	2006
146.	Kowalska Marzena	mgr fil. polskiej	2000
147.	Kowalski Andrzej	dr inż.	1977
148.	Kowalski Tomasz	mgr ochrony dóbr kultury	2017
149.	Koziorowski Leszek	mgr prawa	2016
150.	Krajewski Mirosław	prof. dr hab. historii	1979
151.	Krawczak Maciej	prof. dr hab. inż. n. technicznych	2017
152.	Kruszewski Tomasz	dr n. humanistycznych	2012
153.	Kruszewski Zbigniew	prof. SWPW dr hab. inż.	1982
154.	Krzesiński Marian	mgr ekonomii	1990
155.	Krzywiński Wojciech	mgr inż.	1978
156.	Kubissa Jacek	prof. ucz. dr hab. inż.	1980
157.	Kućko Wojciech	ks. dr teologii	2020
158.	Kujawa Ewa	nauczyciel	1991
159.	Kunikowski Stanisław	prof. KSW dr hab. n. społecznych	1987
160.	Kupisz Anna	mgr	2002
161.	Kupniewski Zenon	mgr ekonomii	1997
162.	Kuźniewska Zofia	prof. ucz. dr hab. historii	2001
163.	Kwiatkowski Krzysztof	mgr historii	1994
164.	Laskowski Stanisław	mgr ekonomii	1970
165.	Leidinger Paul	prof. dr	1985
166.	Lenart Andrzej	prof. dr hab.	1994
167.	Lenart Witold	dr geografii	1976
168.	Lewandowska Hanna	dr ekonomii, inż.	2012
169.	Lewandowski Arkadiusz	dr n. społecznych	2017
170.	Lorenz Torsten	doc. dr historii	2005
171.	Lubacz Zbigniew	mgr historii	1969
172.	Lutomierski Marcin	dr n. humanistycznych	2011
173.	Łosińska Alicja	mgr historii	1977
174.	Majzner Katarzyna	mgr prawa	1998
175.	Malesa Henryk	mgr prawa i administracji	2015
176.	Malesa Włodzimierz	dr inż.	2006

177.	Malinowski Piotr	mgr inż.	1980
178.	Marciniak Andrzej	prof. ucz. dr hab. inż. n. chemicznych	2020
179.	Marcinkowski Roman	prof. ucz. dr hab. inż.	2006
180.	Mariański Janusz	ks. prof. dr hab.	1970
181.	Matyszewski Adam	dr teologii liturgii	2008
182.	Meller Arkadiusz	dr n. społecznych	2017
183.	Mianecka Julia	dr n. humanistycznych	2012
184.	Michalak Grzegorz	dr inż. n. technicznych	2006
185.	Michalik Piotr	dr inż.	2005
186.	Midura Franciszek	prof. dr n. humanistycznych	1972
187.	Mieczkowski Adam	prof. UWM dr hab. sztuk muzycznych	2016
188.	Mieszczyński Kazimierz	mgr	1987
189.	Milner Jan	mgr ekonomii	1995
190.	Misiak Anna	dr inż.	1992
191.	Mroczkowska Małgorzata	mgr historii	1987
192.	Mroczkowski Marek	mgr historii	1987
193.	Noakowski Piotr	prof. dr hab. inż.	1999
194.	Nowacka Anna	dr n. ekonomicznych	2005
195.	Nowakowska Jadwiga	pracownik administracyjny	1991
196.	Nowakowski Jarosław	inż. chemii	1973
197.	Nowakowski Tadeusz	mgr inż.	2019
198.	Nowosielski Michał	prof. ucz. dr hab. n. społecznych	2017
199.	Nycek Jan Bolesław	mgr historii	1980
200.	Okupna Danuta	mgr administracji	1996
201.	Okupny Andrzej	mgr inż. rolnik	1995
202.	Olejnicki Krzysztof	mgr	2010
203.	Olejnik Tadeusz	prof. dr hab. n. humanistycznych	1986
204.	Olszacki Jacek	dr inż. n. technicznych	2016
205.	Ostrowska Anna	mgr bibliotekoznawstwa	1983
206.	Ożdżyński Zbigniew	mgr	2009
207.	Pabiniak-Konarska Barbara	dr n. humanistycznych	1974
208.	Pacewska Barbara	prof. dr hab. inż. n. chemicznych	1971
209.	Panek Małgorzata	dr n. prawnych	2018
210.	Paradowska-Olkowska Iwona	mgr socjologii	1986
211.	Pardecki Stanisław	mgr n. społecznych	1972
212.	Parzęcki Ryszard	prof. dr hab. pedagogiki	1991
213.	Pawlak Stanisław	mgr inż. elektryk	1986
214.	Peszyński Szczepan	mgr ekonomii	2000
215.	Piekarska Henryka	dr n. humanistycznych	1989
216.	Piekarski Tomasz	dr n. humanistycznych	2013
217.	Piekut Czesław	mgr inż.	1976
218.	Piotrowski Andrzej	mgr ekonomii	1982
219.	Piotrowski Paweł	dr n. humanistycznych	2012
220.	Pisarkiewicz Mirosław	mgr historii	1990
221.	Plachecki Jarosław	dr n. humanistycznych	2010
222.	Pluciennik Halina	mgr fizyki	1978

223.	Podawca Konrad	dr n. rolniczych	2005
224.	Podel Waldemar	dr n. społecznych, radca prawny	2006
225.	Podgórski Stefan	mgr prawa	1977
226.	Polakowski Marcin	dr n. społecznych	2017
227.	Poniewski Mieczysław	prof. dr hab. inż.	2012
228.	Portalska Jadwiga	mgr biologii	1971
229.	Portalski Mariusz	mgr inż. elektronik	1975
230.	Pótturzycki Józef	prof. dr hab.	2004
231.	Pruszkowski Leszek	dr n. ekonomicznych, inż.	2005
232.	Przedpelski Jan	dr n. humanistycznych, lek. wet.	1986
233.	Raczyńska Ewa	mgr ekonomii	2000
234.	Radomski Grzegorz	prof. dr hab. n. społecznych	1994
235.	Radomski Wojciech	prof. dr hab. inż.	1996
236.	Rajkiewicz Antoni, czł. hon.	prof. dr hab. n. społecznych	1969
237.	Raniszewski Jerzy	mgr inż.	1980
238.	Raźniewski Marek	mgr inż. budownictwa	2000
239.	Regel Janusz	dr n. medycznych	1976
240.	Rode Henryk	dr inż. n. technicznych	2006
241.	Rojewski Michał	dr n. prawnych	2012
242.	Rumianowska Agnieszka	dr n. humanistycznych	2018
243.	Rybicka Maria	lekarz	1969
244.	Sadowski Antoni	dr matematyki	1979
245.	Samsonowicz Henryk, czł. hon.	prof. dr hab. historii	1972
246.	Schulz Anna	dr n. humanistycznych	1985
247.	Serafimowicz Włodzimierz	mgr inż. budownictwa	1991
248.	Sęczkowska Maria	mgr fil. polskiej	1994
249.	Siemiątkowski Zbigniew	dr hab. n. humanistycznych	2013
250.	Simaczenko Halina	mgr	1992
251.	Skalny Władysław	mgr inż. chemii	1978
252.	Skonieczny Wiesław	ks. prałat mgr teologii	1999
253.	Słodki Maciej	prof. ucz. dr hab. n. medycznych	2017
254.	Smulewicz Eryk	mgr inż.	2001
255.	Sobociński Michał	mgr historii	2019
256.	Solarski Bolesław	mgr inż.	1977
257.	Stachurski Jerzy	mistrz rzemiosła artystycznego	1993
258.	Stanisławski Lech	mgr inż. arch.	1997
259.	Stanisławski Leszek	mgr wychowania plastycznego	1999
260.	Staniszewska Magdalena	mgr inform. naukowej i bibliotekoznawstwa	2017
261.	Steckiewicz Władysław	dr n. medycznych	1996
262.	Stefanowicz Bogdan	prof. dr hab.	2001
263.	Stefański Jerzy	dr n. politycznych	1977
264.	Stogowska Anna Maria	prof. nadzw. dr hab. n. humanistycznych	1982
265.	Stolarczyk Tomasz	dr n. humanistycznych	2004
266.	Struzik Adam, czł. hon.	lekarz	1992
267.	Sumliński Andrzej	mgr pedagogiki instrumentalnej	2020
268.	Syrkiewicz Zofia	lekarz	1980

269.	Szczepeński Janusz	prof. dr hab. n. historycznych	1982
270.	Szczepek Hubert	mgr inż. chemii	1977
271.	Szczepek Krystyna	mgr inż. chemii	1977
272.	Szczodrowski Piotr	mgr matematyki	1994
273.	Szczygielski Marek	adwokat	1968
274.	Szewczyk-Jarocka Mariola	dr n. ekonomicznych	2005
275.	Szubska-Bieroń Elżbieta	dr n. humanistycznych	2011
276.	Szulc Maria	sędzia	1977
277.	Szychowski Ireneusz	mgr inż.	2006
278.	Szymanowska-Ozimkiewicz Roma	mgr inż. budownictwa	1968
279.	Szymanowski Arkadiusz	mgr historii, mgr psychologii	2017
280.	Szymańska Beata	mgr fil. polskiej	2000
281.	Szymańska Iwona	mgr	2000
282.	Szymański Ryszard	mgr fil. polskiej	2009
283.	Śliwiński Paweł Tomasz	mgr inż.	2006
284.	Świecka Maria	notariusz	1968
285.	Tomaszewska Liliana	dr pedagogiki	2004
286.	Torbus Sławomir Andrzej	prof. ucz. dr inż. n. technicznych	2018
287.	Trąbczyński Wojciech	dr	1977
288.	Trojanek-Gago Irena	mgr pedagogiki	1984
289.	Trubas Michał	prof. US dr hab. n. humanistycznych	2003
290.	Tymińska-Góralczyk Jolanta	adwokat	1995
291.	Urbańska Irena	mgr prawa	1977
292.	Urbański Piotr	mgr historii	1996
293.	Urbański Władysław	sędzia	1977
294.	Uździcki Piotr	mgr inż.	2011
295.	Walczak Ewa	mgr historii	2002
296.	Walczak Renata	prof. ucz. dr hab. inż. n. rolniczych	2001
297.	Waluch Kazimierz	dr n. humanistycznych	1999
298.	Waluś Jan Henryk	mgr inż.	2008
299.	Waluś Konrad Jan	dr n. technicznych, inż.	2012
300.	Wanke Piotr	dr n. technicznych, inż.	2011
301.	Wąsiewski Grzegorz	dr n. humanistycz., mgr inż. techn. żywności	2003
302.	Wiciński Stanisław	mgr matematyki	2004
303.	Wielgus Agnieszka	dr n. humanistycznych	2004
304.	Wierzbicka Iwona	mgr inż. architekt	2010
305.	Więcek Danuta	lekarz	1985
306.	Wiśniewska Maria	mgr bibliotekoznawstwa	1988
307.	Wiśniewski Remigiusz	prof. SWPW dr hab. inż.	2014
308.	Wiśniewski Wojciech	technik automatyk	1978
309.	Wodtke Piotr	mgr inż. mechanik	2012
310.	Wojciechowski Waclaw	dr inż.	1977
311.	Wojtera Zbigniew	mgr ekonomii	2003
312.	Wójcik Henryk	mgr matematyki	1986
313.	Wójtowicz Norbert	dr n. humanistycznych	2000
314.	Wysocka Bożena	mgr	1991

315.	Zadrożny Krzysztof	mgr informatyki	2012
316.	Zagórski Dariusz	ks. prof. dr hab.	2010
317.	Zajdel Andrzej Aleksander	inż.	1995
318.	Zdziarski Wojciech	inż. geodeta	2000
319.	Zieliński Janusz	prof. dr hab. inż. chemii	1999
320.	Zombirt Tadeusz	mgr geografii	1970
321.	Zygner Leszek	prof. PUZ dr hab. n. humanistycznych	2012
322.	Żak Ludwik	inż. technolog	1975
323.	Żak Robert	dr inż.	2006
324.	Żemigąła Maria	dr archeologii	1977
325.	Żmudziński Janusz	mgr ekonomii	1970
326.	Żochowski Jerzy	mgr fil. polskiej	1973
327.	Żółtowska Maria Anna	mgr fil. polskiej	2007
328.	Żórawska Wioletta	dr n. humanistycznych	2000
329.	Żuchewicz Tomasz	mgr ekonomii, mgr fil. polskiej	1999
330.	Żuk Daniela	prof. dr hab. inż. n. technicznych	1981
331.	Żuławnik Mariusz	dr n. humanistycznych	2016
332.	Żydek Mirosława	mgr wychowania plastycznego	1995

CZŁONKOWIE WSPIERAJĄCY

1. PERN S.A., 09-410 Płock, ul. Wyszogrodzka 133 (od 1995 r.).

Ad 1: Zarząd zatwierdził *Sprawozdanie z działalności Towarzystwa Naukowego Płockiego za rok 2020* oraz propozycję porządku obrad Walnego Zebrania i postanowił zgodnie z § 22 pkt 3 i § 24 Statutu TNP zwołać Zwyczajne Walne Zebranie Członków TNP 14 czerwca 2021 r. (poniedziałek) o godz. 16.45, a w drugim terminie o godz. 17.00.

C.

ARTYKUŁY

Zbigniew Kruszewski*

Towarzystwo Naukowe Płockie – rys dziejów w 200-leciu**

Ludzie potrzebują wspólnot, które tworzą od najdawniejszych czasów. Przynależność do określonej wspólnoty daje poczucie tożsamości i bezpieczeństwa. Warunkiem koniecznym jest prawdziwa wolność grupy powiązana z bezwzględną odpowiedzialnością. Istnienie wspólnoty opiera się na wartościach, uznawanym etosie i jego wyznacznikach. Z szacunku do tradycji narodowej, pamięci o tym, co jest dobrem wspólnym, przywiązania do historii, poszanowania praw człowieka i otaczającej natury wyrastają współczesne wyznaczniki patriotyzmu. To tym wartościom, od dwustu lat hołduje nasze regionalne, ogólne Towarzystwa Naukowe Płockie. W losach tej organizacji, jak w lustrze można zobaczyć tragedie ludzi i całych pokoleń, jak też twórcze budowanie, tworzenie dobra wspólnego. Członkami Towarzystwa byli ludzie o różnym światopoglądzie, o różnych wizjach państwa. Łączyła ich wola utrwalania, zapisywania, przekazywania kulturowego dziedzictwa i dbałość o naukowe poznanie.

Historia powstawania ogólnych regionalnych towarzystw naukowych sięga początków dziewiętnastego wieku. Specyfika i różnorodność czynników politycznych, gospodarczych i społeczno-kulturalnych, występujących na ziemiach polskich po 1815 r.

* Zbigniew Kruszewski, prof. – Prezes TNP, Członek Prezydium Rady Towarzystw Naukowych Polskiej Akademii Nauk, Rektor Szkoły Wyższej im. Pawła Włodkowica w Płocku.

** Przedruk z: Zbigniew Paweł Kruszewski, *Towarzystwa naukowe – niedoceniane organizacje*, Towarzystwo Naukowe Płockie, Wydawnictwo Naukowe Novum, Płock 2020, s. 291–378.

stwarzała klimat do aktywizacji życia społecznego¹. W tymże roku na Kongresie Wiedeńskim nadano Królestwu Polskiemu pod rządami cara Rosji Aleksandra konstytucję. Rok później, w 1816 r. Płock staje się miastem wojewódzkim, rezydencją Komisji i Rady Wojewódzkiej. Powstaje sąd, sejmik szlachecki oraz rada municypalna (miejska) z burmistrzem i ławnikami (radcami). Miasto po latach stagnacji, katastrofach wojennych, epidemiach, przystępuje do porządkowania i odbudowy. Usuwane są ruiny budynków, brukuje się ulice i powstają nowe, buduje się nowy ratusz. W 1820 r. Płock liczy ok. 6350 mieszkańców.

W Królestwie Polskim ożywia się ruch kulturalno-umysłowy, który wpisuje się w okres Oświecenia. Na czele ministerstwa oświaty stoi Stanisław Kostka Potocki, człowiek o bardzo nowoczesnych poglądach, tworzący instytucje naukowe i szkoły². Rodzi się idea łącząca ze sobą wartości narodowości, regionalizmu, obywatelskości oraz nauki. Zjawiska te natrafiają na bardzo korzystny grunt w Płocku. Tu atmosfera do działań w celu stworzenia ruchu naukowego była szczególnie korzystna. Wynikała ona z sytuacji politycznej Królestwa Polskiego i społeczno-gospodarczego znaczenia Płocka, jego rozwoju, jak też istnienia Szkoły Wojewódzkiej Płockiej³. Ale najważniejsi byli ludzie, nauczyciele skupieni wokół najstarszej szkoły w Polsce, wówczas Szkole Wojewódzkiej z jej rektorem Kajetanem Morykonim na czele. Szkoła liczyła ponad 300 uczniów.

Morykoni przybywa do Płocka w 1819 r. z Lublina po otrzymaniu nominacji na rektora. Urodził się na wsi w województwie krakowskim. Uczył w Akademii Krakowskiej i był wychowany w duchu najlepszych tradycji polskiego Oświecenia. W początkach swojej kariery nauczycielskiej pracował w Szkole Wojewódzkiej w Lublinie. Należał do loży masonskiej. Rektorem Szkoły był Andrzej Smolikowski. Późniejszy wiceprezes Towarzystwa Naukowego

---

¹ P. Gliński, *Minister Kultury i Dziedzictwa Narodowego o towarzystwach naukowych*, „PAUza Akademicka” 2017, nr 401.

² M. Kieffer, *Zarys dziejów Towarzystwa Naukowego Płockiego*, [w:] *Towarzystwo Naukowe Płockie 1820–1830–1907–1957. Szkice i materiały*, Wyd. TNP, Płock 1957, s. 14.

³ Z. Kruszewski, *Towarzystwo Naukowe Płockie – podmiot życia publicznego*, Wyd. PWN, Warszawa 2011, s. 97–99.

w Lublinie założonego w 1818 r. przy tej Szkole. A. Smolikowski był uczniem Jana Śniadeckiego i ks. Hugo Kołłątaja, na których również powoływał się K. Morykoni.

Można sądzić, że inspiracją do powołania Towarzystwa Naukowego przy Szkole Wojewódzkiej w Płocku było rozporządzenie z dnia 18 września 1818 r. Komisji Rządowej Wyznań Religijnych i Oświecenia Publicznego wydane przez S.K. Potockiego nakazujące nauczycielom „układać naukowe zapisy”, jak i znajomość przez K. Morykoniego początków organizacji Towarzystwa Lubelskiego.

Pierwszy okres funkcjonowania

W dniu 19 marca 1820 r., podczas uroczystości szkolnej K. Morykoni zaproponował utworzenie przy Szkole Wojewódzkiej Towarzystwa Naukowego, aby „upowszechnić i wznowić, ile możliwość dozwoli oświecenie w kraju”. Program Morykoniego nosił nazwę *Pierwsze myśli względem utworzenia Towarzystwa Naukowego przy Szkole Wojewódzkiej*. Zakładał on, aby „w pismach swoich zgromadzić wiadomości wyjaśniające wszystkie szczegóły dziejów narodowych, jakie znaleźć można w województwie płockim, jako też opisywać rzeczy godniejsze uwagi, mogące służyć do publicznego użytku, albo pomnażania dotychczasowej z nich korzyści, a wreszcie wystawiać potrzeby tej krainy”⁴. W tym celu zaproponował następujące działania:

- a) publikować w pismach opracowania dziejów narodowych, zwłaszcza dotyczących województwa płockiego, przedstawiać też potrzeby tego regionu;
- b) umożliwiać społeczeństwu nabywanie ważnych potrzebnych wiadomości, młodzież zaś zachęcać do zdobywania wiedzy i kształcenia umiejętności;
- c) współpracować z innymi towarzystwami, korzystać z ich doświadczeń i jednocześnie służyć im swoimi uwagami⁵.

---

⁴ W. Rolbiecki, *Towarzystwo Naukowe przy Szkole Wojewódzkiej Płockiej (1820–1830)*, Wrocław–Warszawa–Kraków 1969, s. 82–86.

⁵ S. Kostanecki, *Dwie rocznice Towarzystwa Naukowego Płockiego*, [w:] *Towarzystwo Naukowe Płockie w 1820–1830–1907–1957, Szkice i materiały*, Płock 1957, s. 6.

Pierwsze założycielskie zebranie odbyło się 3 czerwca 1820 r. w Szkole Wojewódzkiej Płockiej. Podczas zebrania statut zaakceptowali członkowie założyciele: biskup płocki Adam Prażmowski, rektor Szkoły K. Morykoni, komisarz wojewódzkiego wydziału oświecenia Józef Brzozowski, pułkownik, ziemianin Stanisław Dembowski oraz dwunastu nauczycieli Szkoły, razem szesnaście osób. W rozdziale I Statutu zapisano: „Towarzystwo za główny cel staranności postanawia zebrać i opisać dokonany obraz Województwa Płockiego. Wzywając przeto pomocy wszystkich obywateli, zamyśla:

- a) zgromadzić wiadomości wyjaśniające pomniki dziejów narodowych, jakie województwie i bliskiej jego okolicy znaleźć można,
- b) opisać rzeczy godniejsze uwagi, mogące służyć do publicznego użytku, albo do pomnażania dotychczasowej z nich korzyści,
- c) wystawiać we wszystkich względach potrzeby województwa dla polepszenia bytu mieszkańców⁶. Wraz ze Statutem przyjęto też *Odezwę do szanownych Obywateli Województwa Płockiego*, w której zapisano, iż członkowie założyciele „3 czerwca 1820 r. pragnący wzrostu oświecenia i powszechnej pomyślności zawiązali w Płocku przy Szkole Wojewódzkiej Towarzystwo Naukowe”.

Prezesem Towarzystwa został wybrany biskup ordynariusz płocki Adam Prażmowski, który będąc członkiem Królewskiego Towarzystwa Przyjaciół Nauk w Warszawie, służył cennymi radami przy jego organizacji, budowaniu podstaw jego działalności. Funkcję prezesa, z racji przebywania na stałe w Warszawie wypełniał raczej honorowo⁷. Bardzo zaangażowany w działalność towarzystwa w Płocku był jego sekretarz K. Morykoni, który opracował Statut Towarzystwa i program działania, poszukiwał członków i sympatyków, organizował ich pracę. Ważną rolę w procesie budowania Towarzystwa w Płocku odegrał zdaniem wielu płockich badaczy tego problemu, S.K. Potocki⁸.

---

⁶ W. Rolbiecki, *Towarzystwo...*, dz. cyt., s. 267.

⁷ M. Kostanecka, *Płock w okresie od zaboru pruskiego do Królestwa Kongresowego*, [w:] A. Gieysztor (red.), *Dzieje Płocka*, Płock 1978, s. 248.

⁸ S. Kostanecki, *Dwie rocznice...*, dz. cyt., s. 6.

Powstanie Towarzystwa Naukowego w Płocku i jego pierwsze lata funkcjonowania przypadają na okres zmierzchu epoki w okresie sprzyjającym dla oświaty, kiedy resortem jeszcze kierował S.K. Potocki. Towarzystwo faktycznie funkcjonowało już po jego dymisji, która nastąpiła w grudniu 1820 r., przy aktywnym udziale bp. A. Prażmowskiego. Klimat polityczny zaczął wyraźnie pogarszać się. Władze carskie w Królestwie Polskim zaostrzyły represje w stosunku do wszystkich działań związanych z obroną narodowych wartości. Wzrastająca reakcja rządów carskich była widoczna również na terenie Płocka.

W sprawozdaniach z lat późniejszych z działalności Towarzystwa Naukowego K. Morykoni często wspomina o wyjeździe bardziej zasłużonych członków z Płocka lub o ich śmierci. M. Kieffer⁹ zauważa, że: „Stawało się to niejako cechą charakterystyczną Płocka – brak ciągłości pracy kulturalnej. Ludzie oświeceni, energiczni, po krótkim pobycie wyjeżdżali z miasta, często przenosząc się na lepsze stanowiska. Rektor K. Morykoni prowadząc szkołę jako zamiłowany pedagog, prawdziwy przyjaciel młodzieży, żegnał co rok uczniów, opuszczających szkołę. Rzadko zdarzało się, by ktoś z nich wrócił do Płocka, by pracować z pożytkiem dla ogółu. Ta płynność, brak ścisłego powiązania członków z tutejszym środowiskiem zbliżające się wypadki polityczne – to wszystko wytwarzało niezbyt pomyślną atmosferę do pracy kulturalnej w Płocku, to też Towarzystwo Naukowe tak ściśle związane ze swoim miastem odczuwało to i dlatego doszedłszy do pewnego punktu swego rozwoju nie rozwijało się dalej. K. Morykoni widział to dobrze i dawał temu wyraz w swoich ostatnich sprawozdaniach”. Dochodzenia prowadzone przeciwko K. Morykoniu i jego śmierć w grudniu 1830 r., konflikty w Szkole Wojewódzkiej, słaba aktywność członków, a także brak środków finansowych na funkcjonowanie – to powody, dla których praca Towarzystwa uległa zahamowaniu. Ostateczna klęska powstania listopadowego w 1831 r. i nasilające się represje władz carskich stały się przyczyną zamarcia działalności Towarzystwa Płockiego. Za datę

---

⁹ M. Kieffer, *Zarys dziejów...*, dz. cyt., s. 20.

zaprzestania funkcjonowania Towarzystwa (w pierwszym jego okresie) przyjmuje się rok 1830.

W tym stosunkowo krótkim okresie działalności Towarzystwo wiele dokonało. K. Morykoni jako faktyczny lider Towarzystwa Naukowego, już 21 września 1821 r. uzyskał zgodę na prowadzenie biblioteki pod nazwą Biblioteka Publiczna i Szkolna Województwa Płockiego oraz zbiorów muzealnych jako Muzeum Publiczne i Szkolne Województwa Płockiego. Muzeum było jedną z pierwszych tego typu placówek w Królestwie Polskim¹⁰. K. Morykoni apelował do obywateli o gromadzenie wiadomości i pomoc w badaniach naukowych. Odzew świątłej części społeczności był nieduży. Zaangażowanie w pracę Towarzystwa było dalekie od jego oczekiwań. Nauczyciele wymigiwali się brakiem czasu, inni nie wykazywali zainteresowania podstawowymi celami organizacji. W pracach Towarzystwa aktywnie uczestniczyła młodzież Szkoły Wojewódzkiej. Uczniowie wypełniali ankiety i opisywali miejscowości, w których spędzali wakacje. Były to materiały przekazywane do Towarzystwa. Młodzież też zasilala zbiory biblioteki i muzeum przekazując stare dokumenty, monety, książki itp. W ten sposób był wypełniany jeden z celów organizacji, aby „młodzież narodową zachęcić do usilnego doskonalenia się w pożytecznych naukach i przyjemnych umiejętnościach”, wyrażony w *Pierwszych myślach...* K. Morykoniego.

Najbardziej czynnym członkiem był prokurator Hipolit Wincenty Gawarecki, autor licznych prac poświęconych opisom województwa płockiego, m.in. *Pamiętnik historyczny Płocki* (2 tomy) (1826), *Wiadomość historyczna miasta Pułtuska* (1826), *Przywileje, nadania i swobody królów polskich, książąt mazowieckich i biskupów płockich udzielana miastom województwa płockiego z dodaniem wiadomości o księstwie wieluńskim* (1828). Rektor K. Morykoni zajmował się dziejami miasta. Ogłosił trzy prace *Wiadomości o szkole płockiej od roku 1781*, *O teatrze płockim od 1759 roku* oraz *Wiadomości o zabytkach starożytnych w okolicach Płocka w ciągu upływającego*

---

¹⁰ M. Sołtysiak, *Funkcje społeczne Muzeum Mazowieckiego w Płocku*, Wydział Dziennikarstwa i Nauk Politycznych Uniwersytetu Warszawskiego, Warszawa 1985, s. 79.

roku znalezionych. Wyróżnił się też pisarz Augustyn Źdzarski, wydawca pierwszego plockiego czasopisma pt. „Dziedzilija” o charakterze literackim¹¹.

Portret Kajetana Morykoniego, jednego z założycieli Towarzystwa Naukowego Plockiego, przedstawiony na witrażu w sali posiedzeń Zarządu TNP

W pierwszym okresie funkcjonowania Towarzystwa zaistniało ważne wydarzenie historyczne, w którym uczestniczyli aktywnie członkowie. Inicjatorem był prezes biskup A. Prażmowski, a dotyczyło ono badań archeologicznych, w wyniku których odnaleziono m.in.

¹¹ A. Kansy, *Na marginesie swobody. „Notatki Płockie” (1956–2011) – historia i polityka*, Wyd. PAN, Warszawa 2012, s. 24–25.

szczątki Władysława Hermana i Bolesława Krzywoustego. W 1825 r. w katedrze płockiej odbyły się uroczystości pogrzebowe i powtórny pochówek szczątków władców polskich w sarkofagu zaprojektowanym przez Zygmunta Vogla¹². Pogrzeb stał się wielką manifestacją polityczną, był bowiem przypomnieniem minionej świetności i dumy narodowej¹³.

Wartością ponadczasową, z pierwszego okresu funkcjonowania Towarzystwa Naukowego, stało się rozbudzenie uczuć patriotycznych oraz podtrzymanie kultu narodowego w sytuacji wzrostu ucisku zaborcy i faktycznego nieistnienia polskiej państwowości. Wartością też są prace badawcze K. Morykoniego i H. Gawareckiego, które dały początek badaniom historycznym nad dziejami Płocka i regionu.

Odrodzenie po latach przerwy

Na początku XX wieku sytuacja społeczno-polityczna zaczęła się znacznie radykalizować. W Królestwie Polskim kształtowała się świadomość narodowa Polaków przeciwstawiająca się polityce rusyfikacji, ale i uciskowi ekonomicznemu. Nastroje niezadowolenia z dużą siłą objawiały się w latach 1905–1907. Wydarzenia na Mazowszu, wskazują, że była to walka o wyzwolenie narodowe z elementami wydarzeń rewolucyjnych klasy robotniczej i robotników rolnych¹⁴. Do pierwszego strajku w Płocku doszło w końcu lutego 1905 r., w fabryce narzędzi rolniczych Mojżesza Sarny¹⁵. Oprócz żądań ekonomicznych strajkujący upominali się o swobody obywatelskie i nauczanie w języku polskim oraz o język polski w urzędach i polskie napisy. Aktywny udział w strajkach szkolnych brała młodzież, dając wyraz swojemu niezadowoleniu z procesu rusyfikacji szkolnictwa średniego. Ze strajkami młodzieży gimnazjalnej solidary-

---

¹² K. Askanas, *Sztuka Płocka*, wyd. 3 popr. i rozszerz., Płock 1991, s. 180. Orzeł bez korony umieszczony na sarkofagu stał się wzorem godła narodowego noszonego na czapkach 1 Armii Wojska Polskiego, tworzonej w latach 1943–1944 w ZSRR za sprawą Janiny Broniewskiej.

¹³ A.M. Stogowska, *Rola intelektualna i kulturotwórcza Towarzystwa Naukowego Płockiego w latach 1820–1830, 1907–1939*, Wyd. TNP, Płock 1998, s. 61.

¹⁴ J. Szczepański (red.), *Dzieje Mazowsza lata 1795–1918*, t. 3, Pułtusk 2012, s. 353.

¹⁵ M. Krajewski (red.), *Dzieje Płocka*, t. 2, Płock 2006, s. 113.

zowała się większa część ich rodziców. Strajki w zależności od ich charakteru organizowała sama młodzież lub partie polityczne.

Aktywnym działaczem był 30-letni lekarz Aleksander Maciesza, który przyjechał do Płocka z dalekiej Syberii. W jednym z pism szefa Żandarmerii zapisano, iż „dr Aleksander Maciesza podczas zaburzeń politycznych brał udział w zebraniach, na których żądano nie tylko usunięcia języka rosyjskiego ze szkół i urzędów państwowych, lecz także wypowiedziano się za obaleniem Cesarstwa Rosyjskiego i przywróceniem niepodległego Państwa Polskiego. Dr Maciesza był gorącym zwolennikiem wszelkich wystąpień antyrządowych”¹⁶. Dużą rolę w pacyfikacji nastrojów społecznych na Mazowszu odegrały wybory do I Dumy Państwowej Rosji, pomyślanej jako organ doradczy i zatwierdzający ustawy. Podczas wyborów do Dumy w 1906 r. zwycięstwo na Mazowszu odniosła endecja, a posłem z guberni płockiej został m.in. A. Maciesza¹⁷. Wydarzenia 1905–1907 nie przyniosły pogorszenia stanu politycznego Polaków. Zahamowały proces rusyfikacji. Zapoczątkowały proces tworzenia polskiego szkolnictwa (np. 4.09.1906 r. powstało Gimnazjum Męskie Polskie w Płocku – dzisiejsze Liceum Ogólnokształcące im. Władysława Jagiełły)¹⁸ oraz stworzyły klimat do tworzenia polskich organizacji oświatowych i kulturalnych. Walka o polską oświatę stała się dla ówczesnej ludności, broniącej postaw kultury narodowej naczelnym zadaniem. Był to bowiem czas formowania narodu w coraz większym stopniu świadomego swojej podmiotowości, jak i tożsamości opartej na wartościach własnej kultury. Było to zarazem budowanie społeczeństwa obywatelskiego przygotowywanego na czas odzyskania niepodległości i rozpoczęcia od nowa tworzenia własnego państwa. W tym okresie powstało dwadzieścia stowarzyszeń kulturalno-oświatowych w Płocku i wiele na Mazowszu.

Klimat społeczno-polityczny sprzyjał idei reaktywowania po 77 latach przerwy Towarzystwa Naukowego w Płocku. Żadne

---

¹⁶ Tamże, s. 191.

¹⁷ J. Szczepański (red.), *Dzieje Mazowsza ...*, dz. cyt., s. 394.

¹⁸ M. Krajewski (red.), *Dzieje Płocka ...*, dz. cyt., s. 118.

z funkcjonujących towarzystw w mieście nie realizowało jego obszaru tematycznego. Znaczącą inspiracją dla wznowienia działalności Towarzystwa był artykuł, który ukazał się roku 1906 w „Przeglądzie Historycznym” Stefana Gorskiego na temat *Towarzystwa Naukowego przy Szkole Wojewódzkiej w Płocku*, który zakończył słowami: „Dziś, dążąc do odbudowania Królestwa autonomicznego, wypadałoby wskrziesić niejedno z urzędzeń, które chlubę prawdziwą ówczesnym pokoleniom przyniosły. Do tych godnych przywrócenia instytucji, bezsprzecznie zaliczyć wypada i Wojewódzkie Towarzystwo Naukowe Płockie”¹⁹.

Z perspektywy czasu można przyjąć, że głównym powodem reaktywowania Towarzystwa była potrzeba zabezpieczenia i przejścia zbiorów Biblioteki Skępskiej. W roku 1902 Józef Zieliński, w obliczu bankructwa zdecydował się przekazać do Płocka w darze cenne zbiory, które przez 30 lat gromadził jego ojciec Gustaw Zieliński w liczbie ok. 20 000 woluminów. Księgozbiór zawierał m.in. *Statut Jana Łaskiego z roku 1506 z oficyny Jana Hallera w Krakowie*, pierwsze wydanie *De revolutionibus orbium coelestium* Mikołaja Kopernika wydane w 1543 r. w Norymberdze²⁰. Częściowe zbiory początkowo przekazano Towarzystwu Rolniczemu, a następnie fikcyjnym aktem notarialnym kapitule płockiej. Jednak nie było to rozwiązanie docelowe. Brak było miejsca na prowadzenie biblioteki, jak też środków na jej utrzymanie. Zaczęto odbywać zebrania i narady w sprawie księgozbioru. Ich uczestnikami byli: Adam Grabowski, nauczyciel i redaktor „Ech Płockich i Łomżyńskich”, ks. Tomasz Kowalewski – kustosz diecezjalny, A. Maciesza i Bolesław Zdziarski, a także Tomasz Sieklucki – prezes Towarzystwa Rolniczego Płockiego. Józef Zieliński wobec pogorszenia się stanu interesów finansowych prosił i ponaglał, żeby resztę książek zabrać, gdyż mogą być zajęte na licytację. Wypadki polityczne 1905–1906 oraz śmierć Józefa Zielińskiego znów przewlekały sprawę biblioteki. Tymczasem

---

¹⁹ D. Kasprzyk, *Regionalizm Płocki w II Rzeczypospolitej*, Wyd. TNP, Płock 2008, s. 60; S. Gorski, *Towarzystwo naukowe Płockie (1820–1830)*, „Przegląd Historyczny” 1906, z. 3, s. 403–430.

²⁰ A.M. Stogowska, *Rola intelektualna...*, dz. cyt., s.194–195.

krystalizowała się myśl odbudowania Towarzystwa Naukowego. W notatce autobiograficznej pisanej w roku 1929, dr Maciesza tak scharakteryzował atmosferę Płocka z okresu przed 1907 r.: „W nowym czasie w Płockiem życie kulturowo-społeczne pulsowało dość żywym tętnem... Zamiłowania i zapału do badań i pracy regionalnej szczególnie nabrałem po bliższym poznaniu dziejów pierwszego Towarzystwa Naukowego Płockiego, które istniało od roku 1820 do roku 1830. Było ono instytucją wybitnie regionalistyczną... Przy pierwszej sposobności postaraliśmy się powtórnie powołać do życia tę instytucję pod dawną nazwą...”²¹.

Społecznicy skupieni wokół A. Macieszy 28 grudnia 1906 r. zgłosili do rejestracji statut Towarzystwa Naukowego Płockiego. Jako założyciele wystąpili A. Maciesza, ks. T. Kowalewski, pedagog A. Grabowski i lekarz Aleksander Zaleski. Pierwsze zebranie organizacyjne członków reaktywowanego towarzystwa odbyło się 23 marca 1907 r. Uczestniczyły w nim 43 osoby, z czego 33 osoby złożyły akces przynależności. W zaproszeniu napisano, iż „nadeszła chwila odpowiednia, aby powołać na nowo do życia Towarzystwo Naukowe Płockie, aby poprowadzić dalej pracę rozpoczętą przez naszych przodków”. Podczas spotkania bardzo mocno podkreślono nawiązanie do istniejącego w latach 1820–1830 Towarzystwa Naukowego przy Szkole Wojewódzkiej w Płocku²². O celach i zadaniach organizacji napisano: „Musimy zbadać i poznać nasz zakątek kraju, musimy stworzyć instytucje użyteczności publicznej, które zszeregują pracowników na polu naukowym oraz przyczynić się do rozpowszechniania wiedzy naukowej szerszych warstwach. Pierwszym zadaniem być powinno stworzenie biblioteki naukowej publicznej, której podstawą stać się może przeznaczona dla Płocka przez śp. Gustawa Zielińskiego wielka ksiąźnica”.

Podczas pierwszego posiedzenia, 2 kwietniu 1907 r., ukonstytuował się Zarząd Towarzystwa. Na prezesa wybrano 32-letniego

---

²¹ M. Kieffer, *Zarys dziejów...*, dz. cyt., s. 24–25.

²² A. Kansy, *Na marginesie swobody...* dz. cyt., s. 25, Akta TNP sygn. 3. Protokół zebrania organizacyjnego Towarzystwa Naukowego Płockiego z dnia 23 III 1907 r.

A. Macieszę (1875–1945), który przybył do Płocka z Tomsku na Syberii w 1901r. Pierwszym wiceprezesem został ks. prałat Antonii Julian Nowowiejski, późniejszy biskup płocki, drugim wiceprezesem – nauczyciel Stefan Rutski, sekretarzem – dziennikarz A. Grabowski, a na członków wybrano Bolesława Zdziarskiego, działacza społecznego i dyrektora I Gimnazjum Polskiego Józefa Szczepańskiego. W statucie z 1906 r., który obowiązywał przez 27 lat do 1933 r. określono, że głównym celem jest „krzewienie nauki i oświaty oraz gromadzenie danych naukowych, geograficznych, fizycznych, antropologicznych, statystycznych, etnograficznych, historycznych i archeologicznych dotyczących guberni płockiej”.

Aktem prawnym kupna – sprzedaży w dniu 29 kwietnia 1907 r. Towarzystwo nabyło od przedstawiciela kurii biskupiej zbiory Biblioteki Skępskiej. W akcie została zapisana wola J. Zielińskiego (zmarłego 24 października 1905 r.), aby przyszła biblioteka nosiła nazwę Biblioteki Zielińskich, a zbiory na zawsze pozostały w Płocku²³. Dzięki kredytom w 1908 r. Towarzystwo nabyło za sumę 24 000 rubli budynek zabytkowy z XV wieku przy Rynku Kanonicznym 8²⁴. Do siedziby Towarzystwa przeniesiono zbiory biblioteczne z Towarzystwa Rolniczego oraz kurii, w liczbie ok. 15 000 woluminów. Oficjalnie otwarcie Biblioteki Zielińskich nastąpiło w 1909 r. Prezes A. Maciesza wskazywał na znaczenie zasobów bibliotecznych w badaniach naukowych, zwłaszcza historycznych. Z przekonaniem mówił, iż „niejednokrotnie przekonać się można, iż wiele osób nie uświadamia sobie należycie konieczności pracy naukowej na prowincji. Wątpliwości wzbudza kwestia prowadzenia tych badań, a większość społeczeństwa nie uznaje w należytych stopniu ich potrzeby i użyteczności”. Zdaniem prezesa, „miejscowych badaczy uważa się za maniaków oderwanych od życia, ludzi tych oceni dopiero przyszłość”²⁵. W siedzibie TNP zlokalizowano również eksponaty muzealne, które stały się zaczątkiem muzeum Towarzystwa.

---

²³ A.M. Stogowska, *Rola intelektualna...* dz. cyt., s. 109.

²⁴ D. Kasprzyk, *Regionalizm Płocki...* dz. cyt., s. 62.

²⁵ A.M. Stogowska, *Rola intelektualna...* dz. cyt., s. 111.

Dr Maciesza nadawał ton pracy, swoją pasją i zaangażowaniem zarażał innych, potrafił skupić wokół siebie ludzi zamiłowanych do pracy społecznej. Wszystkich ich charakteryzowała chęć ratowania dóbr kultury i narodowości polskiej. Niewątpliwie wynikało to z postaw patriotycznych, służenia Polsce. Rozwijano wszechstronną działalność regionalną. Organizowano odczyty o tematyce regionalnej, wystawy obrazów, pamiątek, sprawowano opiekę nad zabytkami i wykopaliskami. Gromadzono pamiątki rodzinne m.in. okresu powstań listopadowego i styczniowego. Za obowiązek Towarzystwa uważano krzewienie nauki, w tym gromadzenie danych naukowych dotyczących guberni płockiej. Zdaniem A. Macieszy badania naukowe powinny być prowadzone głównie do celów praktycznych, nie zaś dla czystej nauki. Przykładowo, w 1910 r. wygłosił w TNP referat: *Kierunki przygotowawczych studiów naukowych do przyszłego samorządu*. Przedstawił w nim potrzebę zapoznania się przyszłych działaczy samorządowych z gospodarką miejską. Zdawał sobie bowiem sprawę, że bezpośrednie zarządzanie gospodarką miejską jest trudne, wymagające nie tylko osobistych zdolności i zaangażowania, ale dużej wiedzy. W referacie podał też bibliografię dotyczącą gospodarki miejskiej, aby zainteresowani mogli pogłębić swoją wiedzę²⁶. Przykładem pracy innych członków TNP mogą być opracowania Dominika Staszewskiego m.in. *Mława. Obraz historyczny*; Marii Macieszy m.in. *Katedra Płocka, ziemia Płocka ogrodem Polski*; ks. Tomasza Kowalewskiego *Skarbiec katedralny*; bp. Antoniego Juliana Nowowiejskiego *Płock. Monografia historyczna*; Ignacego Lasockiego *Zbiory muzealne Towarzystwa Naukowego Płockiego*; czy A. Macieszy *Atlas statystyczny Królestwa Polskiego* (do dzisiaj często cytowany w opracowaniach naukowych). A. Maciesza był aktywnym działaczem Macierzy Polskiej, stąd w Towarzystwie realizowano zadania oświatowe, nie wyłączając nawet początkowego nauczania, ze względu na sytuację polityczną pod zarządem zaborczym. Uważano edukację za obowiązek patriotyczny, chociaż praca ta zabierała dużo czasu i energii członkom, odbywała się kosztem działalności naukowej na rzecz regionu.

---

²⁶ Tamże, s. 127.

Dr Aleksander Maciesza
(1875–1945),
Prezes TNP w latach
1907–1945.
Fot. ze zbiorów TNP

W oczekiwaniu na Rzeczypospolitą

Aktywną działalność Towarzystwa przerwał wybuch I wojny światowej. Ewakuacja wojsk carskich w sierpniu 1915 r. zakończyła stuletnie panowanie Rosjan na Mazowszu. Walki były prowadzone z dużą determinacją żołnierzy rosyjskich. Wojska niemieckie nie decydowały się na wprowadzenie natychmiastowych, rozstrzygających uderzeń. Cesarz Wilhelm II, 24 sierpnia 1915 r., powołał Cesarsko-Niemieckie Generalne Gubernatorstwo Warszawskie. W jego granice weszło całe Mazowsze z Warszawą, Płockiem, Łomżą, Siedlcami, Mławą, Łowiczem²⁷.

---

²⁷ J. Szczepański (red.), *Dzieje Mazowsza...*, dz. cyt., s. 713.

Wysiłki członków Towarzystwa w okresie nawałnicy wojennej zostały skierowane na zabezpieczenie mienia organizacji, szczególnie zbiorów bibliotecznych i muzealnych. Nieocenionymi w tym czasie okazali się Halina i Stefan Rutscy. Zamieszkali oni w budynku Towarzystwa, a H. Rutska tak pisała: „Towarzystwo Naukowe uzyskanymi glectami broni się od kwaterunków w obrębie swych zbiorów i projektowanego zajęcia biblioteki na skład amunicji. Zamyka się szczelnie, otwierając drzwi jedynie tym, którzy i tak mogliby je wyważyć, władzom wojskowym, cywilnym i ich delegatom: doktorowi Warschauerowi archiwariuszowi, doktorowi Maillkau'owi dyrektorowi Królewsko-Uniwersyteckiej Biblioteki we Wrocławiu. Szczęśliwym trafem okupanci nie zdążyli nic wywieźć, przeciwnie jako dowód uznania dla Biblioteki Zielińskich, przyznali jej prawo otrzymania egzemplarza obowiązkowego druków wychodzących w Generał Gubernatorstwie Warszawskim”. W jednym ze swych sprawozdań H. Rutska pisze, że „w czasie okupacji niemieckiej Towarzystwo z oczywistych względów starało się jak najmniej dawać znać o swojej działalności”²⁸. O tym jak ważna to była strategia przetrwania, świadczy zapis M. Macieszyny w jej *Pamiętniku*: „Po domach odbywają się rewizje. Żołnierze szukają nie oddanej miedzi, mosiądzu, aluminium i niklu. Przy tej sposobności zabierają srebro, platerę, kosztowności i zegarki. Miasto całe trzęsie się z oburzenia. Opowiadają o oderwanych podłogach, skopanych piwnicach itp.”. W ówczesnym czasie w Płocku panował straszny głód, brakowało podstawowych produktów spożywczych i ubioru. Społeczeństwo dziesiątkowały dodatkowo choroby zakaźne: tyfus, ospa oraz grypa zwana „hiszpanką”. Największą śmiertelność mieszkańców Płocka liczącego ok. 26 000 osób zanotowano w 1917 r., kiedy zmarły 1042 osoby²⁹. Autorka *Pamiętnika* tak przedstawia atmosferę tamtego okresu: „Niemcy tak się wszystkim dają we znaki, a swoim postępowaniem brutalnym i bezwzględny tyle wywołują nienawiści, że nic dziwnego, że dawniejsi przeciwnicy Moskali, radzi

---

²⁸ H. Rutska, *Towarzystwo Naukowe Płockie 1820–1830–1907–1928*, za: A.M. Stogowska, *Rola intelektualna...*, dz. cyt., s. 119.

²⁹ Tamże, s. 197.

są ich zwycięstwa, Niemcy we wszystkich swoich biurach i lokalach zaprowadzili straszny brud i nieład, złodziejstwa są niesłychane. Burmistrz Wartze i podburmistrz Lemberg, a także jego urzędnicy są łapownikami stokroć większymi od Moskali, gdyż za co dawniej trzeba było dać rubla, obecnie cenią 25 rubli”³⁰.

Należy zaznaczyć, że w wyniku pertraktacji pomiędzy Niemcami i Austro-Węgrami, zostało wypracowane porozumienie o utworzeniu tworu państwowego – Królestwa Polskiego. W dniu 5 listopada 1916 r. ogłoszono w imieniu cesarza Wilhelma II i Franciszka Józefa proklamację powstania państwa polskiego na ziemiach „rosyjskiemu panowaniu wydartych”. Według cesarza było to państwo „samoistne”, ale „nie podległe”, o charakterze kraju jako zdobyczy wojennej. Jednym z celów Aktu z 5 listopada miało być utworzenie armii polskiej walczącej u boku Niemiec i Austro-Węgieł. W wielu miastach Mazowsza proklamowanie państwa miało podniosły przebieg³¹. Ogłoszenie Aktu 5 listopada spowodowało znaczne ożywienie polityczne, społeczne oraz samorządowe. Wprowadzony został samorząd miejski z wyborów, o który daremnie ubiegano się pod rządami carskiej Rosji. Już 9 grudnia 1916 r. odbyły się wybory w Płocku. Wybrano wówczas 25-osobową Radę Miasta, składającą się z 17 Polaków i 7 Żydów. Na prezesa Rady wybrano A. Macieszę – Prezesa TNP³².

Władze niemieckie, celem zintensyfikowania procesu zaciągu ochotników do armii polskiej, po trwających wiele tygodni rozmowach politycznych, postanowiły powołać Tymczasową Radę Stanu, jako oficjalnego reprezentanta społeczeństwa polskiego. Pierwsze posiedzenie Rady odbyło się 14 stycznia 1917 r. Funkcjonowanie Rady zaktywizowało społeczeństwo Mazowsza oraz działania poprzedzające akt odzyskania niepodległości w listopadzie 1918 r. Rada wprowadziła m.in. nową organizację szkolnictwa polskiego wszystkich szczebli, która umożliwiła znaczący jego rozwój (wzrost

---

³⁰ M. Krajewski (red.), *Dzieje Płocka...*, dz. cyt., s. 195.

³¹ J. Szczepański (red.), *Dzieje Mazowsza...*, dz. cyt., s.729–730.

³² Tamże, s. 731.

o ok. 2000 szkół w Królestwie Polskim); przejęła sądownictwo. Zgodnie z projektem zaakceptowanym przez Niemców i wprowadzoną ustawą (22 sierpnia 1917 r.) sądy miały odtąd miano sądów „Królestwo-Polskich”. Powołano do życia Sąd Najwyższy w Warszawie, dwa sądy apelacyjne, 15 sądów okręgowych i 437 sądów pokoju. Przykładowo Królestwo-Polski sąd okręgowy w Płocku, którego prezesem był Jan Świącicki, obejmował swoją jurysdykcją powiaty: płocki, lipnowski, rypiński, sierpecki i płoński³³. Tymczasowa Rada Stanu podała się do dymisji 26 sierpnia 1917 r., a Niemcy idąc na ustępstwa wobec polskiego społeczeństwa utworzyli Radę Regencyjną już we wrześniu tego roku. Następnie przekazali sprawę szkolnictwa pod zarząd polski oraz powierzyli władzę w miastach Polakom.

W Płocku, największym mieście Mazowsza, na stanowisko Burmistrza zostaje powołany Prezes Towarzystwa Naukowego Płockiego Aleksander Maciesza. Urząd ten objął 5 października 1918 r. i piastował go do 9 września 1919 r.³⁴

Wydarzenia te świadczą o dynamice i złożoności sytuacji społeczno-politycznej na drodze do uzyskania niepodległości. Powszechnie oczekiwano zakończenia wojny oraz odzyskania niepodległości. Ostatecznie w listopadzie 1918 r. przyszedł kres okupacji niemieckiej. Polska odrodziła się po 123 latach niewoli narodowej. Maria Maciesza tak wspomina te dni: „12 listopada. Jesteśmy wolni! Niemców nie ma! Zdawałoby się, że na okół biją jakieś radosne dzwony... Wszystkie przejścia dnia wczorajszego wydają się wprost nieprawdopodobne! Stał się cud! Zaborcy i krzywdziciele uzbrojeni od stóp do głów, ulegli woli bezbronnego narodu, pragnącego całą siłą wolności”³⁵.

---

³³ Tamże, s. 739.

³⁴ T. Świecki, F. Wybult, *Mazowsze Płockie w czasach wojny światowej i powstania państwa polskiego*, Toruń 1932, s. 114.

³⁵ M. Maciesza, *Pamiętnik płocczanki*, oprac. A.M. Stogowska, Wyd. Towarzystwo Opieki nad Zabytkami Oddział w Płocku, Płock 1996, s. 367.

W II Rzeczypospolitej

Naród, dotąd administracyjnie podzielony, staje przed wyzwaniem scalenia w jeden sprawny podmiot polityczny. Istotnym zapleczem dla tworzenia nowej państwowości stają się m.in. regionalne towarzystwa naukowe. Tak też jest w Płocku. Członkowie Towarzystwa wskazują gotowość do zaangażowania obywatelskiego, z A. Macieszą na czele. A. Grabowski i Roman Lutyński tworzą lewicowe porozumienie pod nazwą Klub Demokratyczny. Obóz endecki tworzy adwokat Stefan Baliński (przewodniczący Rady Miasta) i Tadeusz Świecki (poseł). A. Maciesza jest pierwszym prezydentem miasta Płocka w niepodległym państwie³⁶.

W dniach odzyskania niepodległości Płock liczy ok. 30 000 mieszkańców. Jest miastem zniszczonym, z ogromnymi problemami żywnościowymi i bezrobociem. Zjawiska te wywołują niezadowolenie i protesty. Kolejne lata nadchodzącego dwudziestolecia nie przynoszą uspokojenia politycznego, towarzyszą im duże napięcia społeczno-polityczne. Działacze Towarzystwa zajmują się przede wszystkim rozwiązywaniem palących problemów społecznych. Praca w Towarzystwie jest zaniebdywana lub wręcz zaprzestana. Rok 1920 to kolejne zagrożenie dla bytu niepodległego państwa. Na czele Komitetu Obrony Płocka staje członek TNP Tadeusz Świecki. Członkinie Towarzystwa Marcelina Rościszewska, Maria Maciesza, Halina Rutska biorą aktywnie udział w obronie miasta, opatrują rannych, kopią własnymi rękoma rowy i stawiają zasieki. 10 kwietnia 1921 r. do Płocka przybywa Naczelnik Państwa Józef Piłsudski. Odnacza miasto Krzyżem Walecznych „Za zachowanie męstwa i siły woli w ciężkich i nadzwyczajnych okolicznościach, w jakich znalazło się miasto”. Krzyżem Walecznych zostali odznaczeni m.in. T. Świecki i M. Rościszewska³⁷. J. Piłsudski odwiedza także TNP, co uwiecznia podpisem w Księdze Pamiątkowej.

---

³⁶ A.M. Stogowska, *Rola intelektualna...*, dz. cyt., s. 157–158.

³⁷ Tamże, s. 159.

Rzeźba portretowa
Marsz. Józefa Piłsudskiego
wykonana w brązie
przez Alfonsa Karnego
w 1927 r. Ze zbiorów TNP

Trudności gospodarcze i społeczne Płocka mają cechy trwałości. Te zjawiska pogłębia kryzys gospodarczy przypadający na lata 1929–1933. Władze miasta zaciągają ciągle kredyty, by pokryć bieżące potrzeby. Znaczenie rozwoju przemysłu dla pokonania kryzysu w mieście rozumieją światli płocczanie. Członkowie Towarzystwa starają się rozwiązywać problemy gospodarcze, o czym świadczą zapisy znajdujące się w aktach Towarzystwa. Mimo tych trudności miasto było jednak w owym czasie znaczącym ośrodkiem w województwie, dzięki rozwojowi oświaty i kultury. W Płocku był teatr i trzy kina. Ukazywało się wiele czasopism, w których często zamiesz-

czane były artykuły wyrażające ambicje płocczan. Uznawano, że „Płock winien być miastem uniwersyteckim, wojewódzkim i przemysłowym”³⁸.

W aktywności tej przodowało Towarzystwo, które skupiało ok. 100 osób – miejscową inteligencję: lekarzy, nauczycieli, prawników, urzędników, księży, oficerów. Miało charakter elitarny, ale borykało się z kłopotami finansowymi, utrzymując Bibliotekę im. Zielińskich i Muzeum Mazowsza Płockiego, któremu nadano imię Prezydenta Rzeczypospolitej Ignacego Mościckiego, licząc na wsparcie finansowe z budżetu państwa. Do sukcesów Towarzystwa w tamtym okresie należy zaliczyć otwarcie w 1932 r. (w 25-lecie działalności) pracowni naukowej przy Bibliotece im. Zielińskich. Bolesław Jędrzejewski (późniejszy prezes TNP) twierdził, że był to przełomowy moment w działalności Towarzystwa i stanowił zasadniczy cel funkcjonowania biblioteki naukowej³⁹. Na regularne zakupy książek w zasadzie zawsze brakowało pieniędzy. Zbiory powiększono dzięki darom instytucji np. Polskiej Akademii Umiejętności, Poznańskiego Towarzystwa Przyjaciół Nauk, Biblioteki Kórnickiej, Biblioteki Uniwersytetu Warszawskiego, Instytutu Bałtyckiego i innych, jak też osób prywatnych, w dużej mierze członków Towarzystwa: M. Rościszewskiej, A. Macieszy, M. Starzewskiego, B. Jędrzejewskiego, ale też Ludwika Krzywickiego, Marcina Kasprzaka i wielu innych. Duże zbiory zostały przekazane przez Władysława Smoleńskiego i Ludwika Kunkla.

Dzięki darom wzbogacało się również muzeum. Pozwalało to na organizowanie stałych, jak i okazjonalnych wystaw. Tradycyjnie zbierano okazy przyrody, archeologii, numizmaty, meble, obrazy, broń, rzemiosło artystyczne. Brak pomieszczeń na gromadzenie zbiorów w istniejącym budynku towarzystwa powodował, że poszukiwano nowych sal. Myślano o budowie nowego budynku. Ostatecznie postanowiono zakupić w 1927 r. XIX-wieczny klasycystyczny dom „Pod Opatrznością” przy Rynku Kanonicznym 2, za sumę 11 600 zł

---

³⁸ A.M. Stogowska, *Rola intelektualna...*, dz. cyt., s. 161.

³⁹ Tamże, s.163; B. Jędrzejewski, *Pracownia naukowa Biblioteki im. Zielińskich TNP i jej powstanie w roku 1932*, „Notatki Płockie” 1976, nr 2 (85), s. 17.

i 1100 dolarów. Środki pochodziły z darowizny Melanii Stokowskiej i L. Kunkla, Kasy im. Mianowskiego oraz Wydziału Nauki Ministerstwa Oświecenia Publicznego i Funduszu Kultury Narodowej. Remont i przystosowanie budynku do potrzeb muzeum kosztowały kolejne 27 000 zł⁴⁰. Kustoszem zbiorów został Kazimierz Gelinek, który przez wiele lat prowadził samodzielne badania, a jego operatywność pozwoliła na dalsze pozyskanie obiektów muzealnych.

W okresie międzywojennym podstawowymi formami działalności Towarzystwa były posiedzenia, na których referowano własne prace. Tematyka tych prac była bardzo rozległa, chociaż dominował regionalizm, któremu A. Maciesza starał się nadać charakter naukowy. W wygłoszonym referacie na I Zjeździe Regionalnym Województwa Warszawskiego dnia 9 czerwca 1928 r. postulował, aby „w celu rozbudowania i pogłębiania umiłowania regionów i pracy w duchu regionalnym otaczać większą opieką sprawę ochrony piękna krajobrazu, zabytki przyrody i kultury, popierać wydatnie regionalną twórczość artystyczną i literacką oraz otaczać opieką teatr regionalny”⁴¹. Opracowania Towarzystwa Naukowego Płockiego dotyczące regionalizmu pozwoliły stać się organizacji wiodącym ośrodkiem w Polsce. W obszarze tych zainteresowań można wyróżnić dwa kierunki: społeczno-kulturalny i społeczno-naukowy⁴². Znaczącym osiągnięciem TNP było wydanie w latach 1929, 1931, 1934 „Rocznika Towarzystwa Naukowego Płockiego”. Zamieszczono w nich prace Macieszy dotyczące Szkoły Płockiej i K. Morykoniego, H. Rutskiej poświęcone dziejom TNP w latach 1820–1830, 1907–1928 oraz szereg prac ks. Władysława Skierkowskiego na temat Kurpiowszczyzny⁴³. Towarzystwo wraz z innymi organizacjami założyło w 1935 r. czasopismo „Życie Mazowsza”, w którym publikowano dokumenty i prace związane z historią Płocka. Były też wydawane prace zwarte, o których wspomniano wcześniej.

---

⁴⁰ Tamże, s. 167, 206; M. Kieffer, M. Kostanecka, *Zarys dziejów...*, dz. cyt., s. 40.

⁴¹ M. Chudzyński, *175 lat Towarzystwa Naukowego Płockiego – w służbie regionu i kraju*, „Notatki Płockie” 1995, nr 2 (163), s. 26.

⁴² J. Damrosz, *Region i regionalizm (studium interdyscyplinarne)*, Instytut Kultury PAN, Warszawa 1987, s. 8, 11.

⁴³ A.M. Stogowska, *Rola intelektualna...*, dz. cyt., s. 233.

Towarzystwo w okresie międzywojennym miało wielkie kłopoty finansowe. Brak było stałych dochodów, a składki członkowskie i okazjonalne darowizny nie wystarczały. Pomimo życzliwości władz centralnych, nie udawało się uzyskać stałej dotacji z Funduszu Kultury Narodowej. Dotacje od władz samorządowych również były sporadyczne. Środki wypracowywano częściowo dzięki wydawnictwom, wynajmie lokali i oszczędnościom płacowym. Przykładowo, małżeństwo Rutskich nie pobierało pensji pracując w bibliotece, oboje utrzymywali się z emerytury S. Rutskiego. W 1928 r. H. Rutska pisała z optymizmem: „Jeżeli Towarzystwo Naukowe w najcięższych czasach, pod obcym rządem zdołało, przed laty, nabyć i utrzymać dom (kanonia) bez grosza przy duszy, trudno przypuszczać, aby właśnie po 10 latach wolności zabrakło społeczeństwu siły do spełnienia podobnego czynu... (po zakupie domu „Pod Opatrznością” – przyp. autora) Towarzystwo Naukowe taką niezawodną, wszechstronną pomocą istniało dotąd i to długie doświadczenie pozwala mi zakończyć wyrazem głębokiej wiary w siły wewnętrzne narodu, w energię i solidarność Mazowsza Płockiego”⁴⁴.

Na podkreślenie zasługuje rola Towarzystwa jako instytucji reprezentacyjnej dla Płocka, w ówczesnym jak i późniejszym czasie. Dobitnie świadczą o tym wpisy w Księdze pamiątkowej Towarzystwa Naukowego Płockiego, która została założona już w początkowym okresie po jego reaktywowaniu. W Księdze odnotowany jest np. zapis z pobytu w 1917 roku kardynała Achillesa Rattiego – przyszłego papieża Piusa XI. Znajduje się tam również wpis m.in. Prezydenta Rzeczypospolitej Ignacego Mościckiego i wielu innych osób odwiedzających Towarzystwo i Płock.

Oprócz wypełniania ważnych funkcji zawodowych, członkowie Towarzystwa byli społecznikami „z krwi i kości”, świadczyli pomoc potrzebującym i głodnym mieszkańcom Płocka. Indywidualne osoby odgrywały i odgrywają zasadniczą rolę w dziejach Towarzystwa Naukowego Płockiego. Z tamtego okresu wyróżniającymi się członkami byli, m.in.:

---

⁴⁴ Tamże, s. 166.

– Aleksander Maciesza (1875–1945) funkcję prezesa TNP sprawował przez 38 lat. Był synem zesłańców. Ukończył medycynę w Tomsku. Do Płocka przybył w 1901 r. i otrzymał stanowisko lekarza więziennego w Szpitalu św. Aleksego w Płocku. Przez cały okres prezesowania pracował zawodowo jako lekarz, choć w różnych placówkach. Pracował też naukowo wydając ponad 100 opracowań, choć trudno wskazać jednoznacznie kierunki badań. Zajmował się regionalizmem, antropologią, higieną, kulturą, oświatą i wieloma innymi obszarami wiedzy. Był także fotografem, do dziś zachowały się jego zdjęcia i opracowania dotyczące tej profesji. Rola A. Macieszy w działalności Towarzystwa jest nie do przecenienia. To z jego inspiracji odrodziło się TNP, powstały statuty w 1907 i 1933 r., została zorganizowana i rozbudowana Biblioteka Zielińskich i Muzeum, które rocznie odwiedzało ok. 7500 osób. To dzięki jego staraniom zakupiono budynek przy Rynku Kanonicznym. Reprezentował Towarzystwo oraz nawiązywał liczne i znaczne kontakty ze środowiskiem naukowym. Przewodniczył w 1929 r. Ogólnopolskiemu Kongresowi Krajoznawczemu w Poznaniu. Swoje prace z antropologii reprezentował na forum międzynarodowym w Amsterdamie. Płock wyglądałby inaczej bez wielkiego zaangażowania A. Macieszy w jego rozwój. To on powołał szkołę i stał na czele komitetu budowy gmachu dzisiejszej „Jagiellonki”. To z jego inspiracji powstało połączenie kolejowe Kutno – Radziwie, jak też most na Wiśle w 1938 r. Ważnym przedsięwzięciem było budowa portu na Wiśle i stacji przeladunkowej. Gazety płockie pisały wówczas o dużym sukcesie prezesa Towarzystwa Naukowego Płockiego, gdyż zawsze łączył swoje działania z organizacją. Nie ma wątpliwości, że dzięki A. Macieszy rozwijało się płockie środowisko intelektualne, a miasto stało się centrum regionalizmu na Mazowszu. Doktor Aleksander Maciesza jest ciągle nieodkryty do końca, nadal można znaleźć w jego życiorysie nowe zasługi dla Płocka, Mazowsza i Polski. Był człowiekiem powszechnie szanowanym, o wielu talentach, które wykorzystywał do służenia ludziom. Zasługuje na pamięć. Jest wzorem dla wielu pokoleń, jako społecznik, patriota. Sam żył skromnie, a swoje

dochody często przeznaczają na cele społeczne. Zmarł 10 października 1945 r. Jest pochowany w Płocku⁴⁵.

– Antoni Julian Nowowiejski (1858–1941) był znaczącą postacią w TNP. Pełnił funkcję wiceprezesa, a od 1930 roku był członkiem honorowym. W 1908 r. został wyniesiony do godności biskupa. Obok obowiązków duszpasterskich i administracyjnych oddawał się pracy naukowej i społecznej. Działal w organizacjach społecznych i charytatywnych oraz związkach patriotycznych. Napisał wiele opracowań związanych bezpośrednio z Kościołem Katolickim (wielotomowe publikacje). Stworzył bardzo ważne dzieło *Płock. Monografia historyczna*, które wydał z własnych środków.

Obok A. Macieszy był ogromnym wsparciem dla Towarzystwa. Popierał księży w ich pracy naukowej, wspierał rozwój oświaty i kultury kościelnej. Był bardzo otwarty na potrzeby społeczeństwa. Wielokrotnie dawał przykłady swej patriotycznej postawy, co przypłacił własnym życiem. Zginął jako męczennik w obozie w Działdowie⁴⁶. Został beatyfikowany przez Jana Pawła II 13 czerwca 1999 r. w Warszawie.

– Stefan Rutski (1855–1932) był wiceprezesem i sekretarzem TNP oraz dyrektorem Biblioteki Zielińskich. Z racji swojego wykształcenia historyczno-filozoficznego był jedynym profesjonalistą działającym w Towarzystwie. Pracował przez ponad 25 lat w bibliotece, był jej głębokim znawcą, księgozbiór nie stanowił dla niego tajemnic. Wykonywał wiele kwerend. Za jego kadencji zasoby biblioteczne podwoiły się. Był krzewicielem kultu książek⁴⁷.

– Halina Rutska (1868–1932) prowadziła Muzeum Towarzystwa oraz wspierała męża przy pracach w bibliotece. Niezwykle skromna,

---

⁴⁵ A.M. Stogowska, *Aleksander Maciesza (1875–1945)*, [w:] *Poczet Prezesów Odrodzonego Towarzystwa Naukowego Płockiego*, Wyd. TNP, Płock 2007; A.M. Stogowska, *Rola intelektualna...*, dz. cyt., s. 124–131, 174–180.

⁴⁶ A.M. Stogowska, *Rola intelektualna...*, dz. cyt., s. 131–134; M.M. Grzybowski, L. Zygnier, *Episkopat Płocki w latach 1075–2015. 940 lat istnienia diecezji*, Wyd. TNP, Płock 2015, s. 283–291.

⁴⁷ A.M. Stogowska, *Rola intelektualna...*, dz. cyt., s. 135–137, Z. Kruszewski, J. Stefański, *Mała encyklopedia Towarzystwa Naukowego Płockiego*, Wyd. TNP, Płock 2011, s. 188–189.

pracowita, podejmowała się różnych prac na rzecz Towarzystwa. Była niestrudżonym przewodnikiem muzeum. Czynnie działała w towarzystwach dobroczynnych, brała udział w pracach Komitetu Obrony Lwowa oraz Polskiego Czerwonego Krzyża. Z zawodu była nauczycielką. Odznaczona Krzyżem Oficerskim Polonia Restituta. Uchwałą Rady Miasta jedna z ulic na osiedlu Łukasiewicza nosi nazwę Haliny i Stefana Rutskich⁴⁸.

Portret Haliny i Stefana Rutskich. Ze zbiorów TNP

– Maria Macieszyna (1869–1953), córka lekarza Marcina Erlicha, założyciela Towarzystwa Lekarskiego w Płocku w 1872 r. Była z wykształcenia nauczycielką. Jej pierwszym mężem był adwokat Eugeniusz Kunkel, właściciel majątku ziemskiego w Drobinie. Po śmierci pierwszego męża, w 1909 r. wyszła za Aleksandra

⁴⁸ Tamże, s. 137–138, s. 187–188.

Macieszę. Prawdziwą jej pasją była przyroda, zbierała i opisywała rośliny. Zielnik, który przekazała do TNP zawierał 712 gatunków roślin. Była założycielką Towarzystwa Ogrodniczego. Posiadała liczący się dorobek piśmienniczy, na który składały się prace zwarte i artykuły. Istotnym i ważnym przekazem działalności społeczeństwa z tamtego okresu są *Pamiętniki* M. Macieszyny, które wydane zostały drukiem w 1996 r. jako *Pamiętniki płocczanki*. W 1933 r. M. Macieszyna przeszła na emeryturę i cały swój czas poświęcała TNP. W 1941 r. za odmowę podpisania volkslisty została aresztowana i na pół roku osadzona w obozie hitlerowskim w Działdowie. Po powrocie z obozu zastała chorego i wynędzniałego męża, który już nie doszedł do zdrowia. Po wojnie pracowała w upaństwowionym Muzeum TNP. Cały swój majątek, czyli dom przy Sienkiewicza 41, bibliotekę liczącą ponad 3000 woluminów, archiwum i pamiątki rodzinne Macieszowie Maria i Aleksander przekazali Towarzystwu Naukowemu Płockiemu⁴⁹.

Wyróżniający się członkowie TNP okresu międzywojennego byli również m.in.:

– Tadeusz Świecki (1880–1946) pełnił szereg funkcji społecznych, stał na czele Komitetu Obrony Płocka w 1920 r. i był odznaczony Krzyżem Walecznych przez Józefa Piłsudskiego. Razem z F. Wybultem napisał opracowanie *Mazowsze Płockie w czasach wojny światowej i powstania polskiego*, wydane w Toruniu w 1933 r. Treść opracowania jest do dziś aktualna.

– ks. Ignacy Lasocki (1860–1933) – założyciel zakładu opiekuńczo – wychowawczego tzw. „Stanisławówki” przy al. S. Jachowicza w Płocku. Jest autorem ok. 200 opracowań. W jednym z artykułów skarżył się, że nie odwiedzane jest muzeum Towarzystwa, w którym są skarby kultury narodowej i lokalnej. Obok A. Maciechy uważany był za wielkiego lokalnego społecznika. Jedna z płockich ulic nosi jego nazwę.

---

⁴⁹ Tamże, s. 150–151, s. 170–171.

– ks. Władysław Skierkowski (1886–1941) – badacz Kurpiowszczyzny, etnograf, muzyk. Opublikował m.in. *Puszczanie Przasnyscy. Przyczynek do charakterystyki antropologii Kurpiów*, opracował widowisko *Wesele na Kurpiach*. Zbierał pieśni Kurpiowszczyzny, zyskał sławę muzykologa. W czasie wojny został wywieziony do Działdowa, razem z biskupem A.J. Nowowiejskim i L. Wetmańskim i tam zmarł.

– ks. Władysław Mąkowski (1895–1945) – wiceprezes Towarzystwa od 1932 r., dyrektor Archiwum i Biblioteki Diecezjalnej, autor ponad 100 publikacji. Tematyka opracowań była związana z opisem kościołów, biografiami, dziejami wsi i miast, tematyką płocką, historią ogólną. Razem z A. Macieszą opracował biogramy ludzi Mazowsza, powstałe w oparciu o zbiory Biblioteki Zielińskich. Zadanie to wykonywali na zlecenie Polskiej Akademii Umiejętności.

– Kazimierz Gelinek (1882–1969) był opiekunem zbiorów przyrodniczych w Muzeum TNP, organizował wystawy, które cieszyły się dużym zainteresowaniem. Nawiązał współpracę z Urzędem Głównego Konserwatora Zabytków Prehistorycznych oraz Muzeum Archeologii w Warszawie. Interesował się skarpą wiślaną i na ten temat przedstawiał opracowania. W kwietniu 1940 r. Niemcy aresztowali go razem z dyrektorem Biblioteki Zielińskich Janem Morawcem. Został wywieziony do obozów w Działdowie i Dachau, a następnie do Gusen, gdzie przebywał przez 5 lat. Po powrocie z obozu nie przyjęto go do pracy w TNP, jak też i do szkoły. Dopiero w 1956 r. mógł podjąć pracę jako nauczyciel geografii w Liceum dla Pracujących i został przyjęty do TNP. Poza pracą zawodową był aktywny społecznie⁵⁰.

Tylko te kilka biogramów wskazuje na duże zaangażowanie członków Towarzystwa w pracę na jego rzecz, jak i na potrzeby społeczne otoczenia organizacji. Wykazywali się ogromnym zaangażowaniem i pasją. Społeczeństwo korzystało z ich oddania, doświadczenia, wiedzy i umiejętności. Jak bardzo ubogie byłoby życie

---

⁵⁰ Biogramy przedstawiono na podstawie opracowań A.M. Stogowskiej, *Rola intelektualna...* dz. cyt. oraz Z. Kruszewskiego i J. Stefańskiego, *Mała encyklopedia...* dz. cyt.

społeczne bez tej ogromnej pracy społeczników działających w Towarzystwie w okresie międzywojennym, podczas rodzenia się nowej państwowości.

II wojna światowa przerywa działalność Towarzystwa Naukowego Płockiego. Już w grudniu 1939 r. władze hitlerowskie zajmują bibliotekę i muzeum TNP. Niemcy nie niszczą księgozbioru i eksponatów, gdyż planują uczynić Płock ośrodkiem kultury niemieckiej, po przyłączeniu do Rzeszy i zmianie nazwy na Schröttersburg. W ostatnim etapie wojny okupant niszczy wszystkie katalogi, których odtworzenie będzie trwało długie lata. Hitlerowcy w okresie II wojny światowej wymordowali 39 członków Towarzystwa Naukowego Płockiego, stanowili oni 44% ogółu⁵¹.

Pierwsze lata po wojnie do 1956 roku

Po wyzwoleniu członkowie TNP z A. Macieszą i B. Jędrzejewskim przystępują do zabezpieczenia i porządkowania zbiorów. Już w lutym 1945 r. uruchomiono bibliotekę wraz z czytelnią, a w grudniu muzeum⁵². Śmierć A. Macieszy 10 października 1945 r. była ogromną stratą dla organizacji.

Stanowisko prezesa objął wówczas Bolesław Jędrzejewski (1896–1987), który od kwietnia 1945 r. był wiceprezesem. Z wykształcenia był po studiach prawnno-ekonomicznych na Uniwersytecie Poznańskim z dyplomem magistra nauk prawnych uzyskanym w roku 1923. Był nauczycielem historii w płockich szkołach, jakiś czas pracował w sądownictwie. W czasie wojny czynnie angażował się w ruch oporu, był członkiem Związku Walki Zbrojnej i Armii Krajowej, a także delegatem Rządu na kraj w powiecie płockim.

B. Jędrzejewski z mozołem wznawiał działalność TNP, nawiązywał współpracę z placówkami naukowymi i kulturalnymi w Warszawie, Krakowie, Toruniu, Poznaniu. Na zjeździe muzealników w 1947 r. zwrócono się do prezesa B. Jędrzejewskiego z propozycją, by TNP

---

⁵¹ A. Kansy, *Na marginesie...* dz. cyt., s. 28.

⁵² Z. Kruszewski, *Towarzystwo...*, dz. cyt., s. 108.

objęło nadzorem Muzeum w Łomży, które prowadził Adam Chętnik. Opieka ta była sprawowana do chwili upaństwowienia muzeum pod koniec 1949 r. Wzorem poprzedników, Zarząd nawiązał kontakt z młodzieżą, organizując dla niej Pracownię Humanistyczną w Bibliotece im. Zielińskich, która była inicjatywą utworzonej Sekcji Humanistycznej. Pracownia była licznie odwiedzana przez uczniów, którzy oprócz pomocy w nauce, uczyli się obchodzić z książką, posługiwać się encyklopediami, wyszukiwać prace źródłowe. W 1948 r. z okazji 150. rocznicy urodzin Adama Mickiewicza Towarzystwo urządziło wystawę poświęconą pamięci poety, pokazano cenne eksponaty, pierwsze wydania utworów, a wśród nich egzemplarz z autografem poety. W 1949 r. została urządzona wystawa, na której prezentowano *Caprichos* F. Goyi⁵³.

Prezes B. Jędrzejewski, mimo braku funduszy, podejmował prace remontowe budynków Towarzystwa, szczególnie domu „Pod Opatrznością”, gdyż budynek główny niewiele był uszkodzony.

Decyzją Ministra Kultury i Sztuki z 1949 r. państwo odebrało Towarzystwu Naukowemu Płockiemu eksponaty muzealne w liczbie przekraczającej 10 tysięcy⁵⁴. Oficjalnie nazywano to przekazaniem w zarząd i użytkowanie. Decyzja wiązała się z odbiorem dotacji na utrzymanie muzeum, jak i zaprzestaniem pozyskiwania dochodów ze sprzedaży biletów.

Prezesa B. Jędrzejewskiego aresztowano 13 grudnia 1949 r. za rzekomą współpracę z okupantem i skazano na 15 lat pozbawienia wolności. Na mocy amnestii wiosną w 1956 r. został uwolniony. Powrócił do Płocka i podtrzymywał kontakty z TNP, publikując w „Notatkach Płockich”⁵⁵.

Za czasów prezesa B. Jędrzejewskiego prowadzono prace organizacyjne, zabezpieczające zbiory muzeum i biblioteki. W ciągu paru lat

---

⁵³ M. Kieffer, *Zarys dziejów...*, dz. cyt., s. 54.

⁵⁴ M. Sołtysiak, *Muzeum Mazowieckie w Płocku. Historia i funkcje społeczne*, Płock 1989, s. 51.

⁵⁵ M.M. Grzybowski, *Bolesław Jędrzejewski (1896–1987)*, [w:] *Poczet Prezesów...*, dz. cyt., s. 16–19; A. Kansy, *Na marginesie...*, dz. cyt., s. 28–29; A. Kansy, *Tradycja i współczesność Towarzystwa Naukowego Płockiego*, [w:] Z. Kruszewski (red.), *Towarzystwo Naukowe Płockie, dziedzictwo, kultura, nauka, trwanie*, t. 1, Wyd. PAN, Warszawa 2013, s. 254.

po wojnie nie można było podjąć właściwej działalności naukowej, wydawniczej, oprócz prowadzenia wystaw i czytelni. Nie było również w Towarzystwie członków, poza wyjątkami, którzy by poświęcali swój wolny czas pracom inwentaryzacyjnym i porządkowym przy zbiorach. Wszyscy byli raczej zaabsorbowani troskami materialnymi i obowiązkami zawodowymi, jak też układaniem spraw osobistych po zawierusze wojennej. Były to lata bardzo trudne dla organizacji, głównie pod względem materialnym. Członkowie Zarządu troszczyli się przede wszystkim, aby zabezpieczyć dobra Towarzystwa oraz nie zmarnować wysiłku i wyników pracy swoich poprzedników.

Nowego prezesa TNP wybrano w lutym 1950 r. Został nim sędzia, a następnie adwokat Roman Lutyński (1887–1968), aktywny działacz Towarzystwa jeszcze sprzed wojny. Był działaczem PSL „Wyzwolenie”, a następnie od 1946 r. – Polskiego Stronnictwa Ludowego. Dał się poznać jako aktywny obrońca pokrzywdzonych, a zwłaszcza chłopów. Jego żoną była Anna, córka znanego w Płocku działacza Władysława Płoskiego (nazwa ulicy w Płocku). Objęcie funkcji prezesa w okresie represji wobec inteligencji polskiej było aktem wyjątkowej odwagi. Decyzja Lutyńskiego spotkała się ze szczerym uznaniem, gdyż nikt inny nie chciał objąć tego stanowiska w tak złożonej i trudnej sytuacji dla TNP. Przed nowym prezesem stało szereg wyzwań, m.in. utrzymanie Biblioteki im. Zielińskich i zabezpieczenie finansowe funkcjonowania Towarzystwa. Były bowiem podejmowane zabiegi, aby zbiory biblioteczne przenieść do Warszawy. Prezes uzyskał jednak etaty do biblioteki, co pozwoliło na normalne funkcjonowanie instytucji. Sprowadził profesjonalnego bibliotekarza Czesława Gutrego, który wraz z zespołem zajął się właściwym opracowaniem zbiorów. Z tamtego czasu zachował się dokument pt. *Projekt reorganizacji Biblioteki Towarzystwa Naukowego Płockiego*, objęty planem sześcioletnim, z którego wynika zobowiązanie m.in. do uporządkowania księgozbioru, zorganizowania czytelni naukowej, utworzenia działu wiedzy o Polsce Ludowej oraz skompletowania literatury radzieckiej⁵⁶.

---

⁵⁶ A.M. Stogowska, *Roman Lutyński (1887–1968)*, [w:] *Poczet Prezesów...*, dz. cyt., s. 20–25.

Zasługą R. Lutyńskiego było włączenie TNP w struktury finansowania Polskiej Akademii Nauk, powstałej w 1952 r. Walne Zebranie członków TNP w styczniu 1952 r. uchwaliło, aby „włączyć Towarzystwo Naukowe Płockie wraz z całym jego dorobkiem do działalności Polskiej Akademii Nauk z zachowaniem autonomii płockiej placówki i zastrzeżeniem, żeby siedzibą historycznie z Płockiem związanej biblioteki Towarzystwa po wszechczasy pozostało miasto Płock”⁵⁷. Niestety nie był to stan długotrwały. Współpraca z PAN zaowocowała możliwością prowadzenia odczytów m.in. prof. Aleksandra Gieysztorą, prof. Stanisława Kuczyńskiego, dr Stanisława Herbsta, dr Adama Wolfa, dr Henryka Samsonowicza.

W 1954 r. powołano Radę Naukową TNP, która miała określać tematykę badawczą. Praca Rady nie spełniła jednak pokładanych w niej oczekiwań. Potrzeba określenia czasu powstania Płocka w związku ze zbliżającym się Tysiącleciem Państwa Polskiego przyczyniła się do powołania Komisji Badań nad Powstaniem i Rozwojem Płocka. Jej celem było udokumentowanie i potwierdzenie tysiącletnich dziejów miasta. Na czele Komisji stanął Kazimierz Askanas. K. Askanas uznał, że jest potrzeba utworzenia czasopisma regionalnego, gdyż „pismo lokalne ożywia ruch naukowy ośrodka, ułatwia start nieznanym pracownikom nauki i zwłaszcza na prowincji, stanowi poważną dźwignię dla podnoszenia i upowszechniania kultury naukowej środowiska”. Splot okoliczności złożył się na decyzję o wydawaniu biuletynu informacyjnego Komisji pod nazwą „Notatki Płockie”. Pierwszy numer pisma ukazał się 22 lipca 1956 r.⁵⁸ Kwartalnik wydawany jest nieprzerwanie do dzisiaj. W „Notatkach” ukazały się setki artykułów związanych z problematyką płocką i mazowiecką. Nie można pisać historii miasta czy Mazowsza bez uwzględnienia płockiego kwartalnika. Jest instrumentem do realizacji celów statutowych organizacji. Pismo przyjęło znaczącą rolę integrującą środowisko intelektualne, a także składnika kulturotwórczego w środowisku lokalnym.

---

⁵⁷ M. Kieffer, *Zarys dziejów...*, dz. cyt., s. 59.

⁵⁸ A. Kansy, *Na marginesie...* dz. cyt., s. 49–53.

Owocną, porządkującą działalność Roman Lutyński zakończył 26 maja 1957 r., gdy zrezygnował z funkcji prezesa tłumacząc się brakiem sił i podeszłym wiekiem. Miał wówczas 70 lat. Faktycznym powodem, jak można wyczytać z akt TNP, były nieporozumienia wewnątrz Zarządu. Zarzucano prezesowi R. Lutyńskiemu „zawężanie działalności” w stosunku do zadań statutowych⁵⁹.

Lata Polski Ludowej

W maju 1957 r. Zarząd TNP wybrał na prezesa Tadeusza Gierzyńskiego, młodszego współpracownika w kancelarii R. Lutyńskiego, wiceprezsem został wówczas nauczyciel Franciszek Dorobek⁶⁰. Tadeusz Gierzyński (1905–1968) należał do współorganizatorów „Notatek Płockich”. Za jego prezesury opracowano pierwszy po wojnie statut, dostosowując go do obowiązujących przepisów. Został zatwierdzony w sierpniu 1961 r., a jedna ze zmian dotyczyła zasięgu funkcjonowania Towarzystwa. Był to odtąd cały obszar Polskiej Rzeczypospolitej Ludowej ze szczególnym uwzględnieniem Mazowsza Płockiego.

Za czasów prezesury T. Gierzyńskiego dokonano w Towarzystwie podział zadań na: sprawy naukowe, sprawy popularyzacji nauki, zagadnienia wydawnicze, sprawy biblioteki, sprawy sekcji oraz sprawy administracyjno-gospodarcze. Taki podział usprawnił pracę organizacji i miał służyć zwiększeniu aktywności poszczególnych członków. W ówczesnym okresie starano się uaktywnić członków i zainteresować ich pracą naukową związaną z regionem. Na posiedzeniach Zarządu Towarzystwa zastanawiano się nad zwiększeniem aktywności prac sekcji, w których byli pogrupowani członkowie. Uważano, że działalność sekcji jest wysoce niewystarczająca, jednak nie udało się Zarządowi wypracować metod uaktywniających ich pracę. Zarząd i poszczególni członkowie podejmowali działania w celu popularyzacji prac naukowych wśród

---

⁵⁹ Z. Kruszewski, *Towarzystwo Naukowe Płockie w odrodzonej Polsce*, Wyd. TNP, Płock 2018, s. 91.

⁶⁰ A.M. Stogowska, *Roman Lutyński...*, dz. cyt., s. 26.

młodzieży licealnej. Uważano te działania za bardzo istotne z punktu widzenia popularyzacji wiedzy naukowej w społeczeństwie. W 1957 r. pierwszy raz po wojnie przyjęto członków honorowych. Zostali nimi Władysław Broniewski, Józef Chałasiński, Marcin Kacprzak i Tadeusz Kotarbiński.

Towarzystwo realizowało wielokrotnie zadania wymagające dużego zaangażowania od działaczy i pracy dodatkowej od pracowników etatowych. Dzięki współpracy z innymi placówkami, głównie Polskiej Akademii Nauk oraz uczelni z Warszawy i Łodzi, osiągnano rezultaty w pracy naukowej liczące się w skali krajowej np. odkrycia na Wzgórzu Tumskim w Płocku, w badaniach antropologicznych Mazowsza Płockiego, w opracowaniach socjologicznych i statystycznych w okresie uprzemysłowienia miasta, czy nowe opracowania z dziejów Płocka i jego kultury. Wpływ na spopularyzowanie wielu tematów z dawnej i najnowszej historii miasta miała zbiorowa praca członków Towarzystwa *Dziesięć Wieków Płocka* wydana 1966 r. W oparciu o to wydawnictwo odbywały się eliminacje i finały konkursów dla młodzieży. W marcu 1967 r. podczas obchodów Tysiąclecia Państwa Polskiego i X Wieków Płocka TNP otrzymało „Dyplom Honorowy Tysiąclecia” za wybitne osiągnięcia i wkład pracy w rozwój gospodarczy, społeczny i kulturowy miasta.

W 1967 r. PAN zaprzestała dotowania działalności TNP. Towarzystwo przeszło na finansowanie Wojewódzkiej Rady Narodowej w Warszawie. Zmiana instytucji dotującej wpłynęła znacząco na samorządność i samodzielność organizacji społecznych. Władze państwowe rozciągały swą kontrolę, by mocniej nadzorować społeczny ruch naukowy w obowiązującym systemie politycznym. TNP nie było wyjątkiem i też podlegało tym rygorom.

Od czasów powojennych były prowadzone zakusy i działania, aby zbiory Biblioteki im. Zielińskich przenieść do Warszawy oraz je upaństwować, podobnie jak uczyniono to w 1949 r. ze zbiorami muzealnymi Towarzystwa. Pozycja polityczna prezesa T. Gierzyńskiego i powiązanie z władzami w Warszawie oraz jego zdecydowana determinacja ostatecznie zamknęła sprawę wywiezienia ksiąźnicy

z Płocka. W działaniach na rzecz pozostawienia zbiorów w TNP niezwykle pomocne było Towarzystwo Naukowe Warszawskie. W odpowiedzi na tę pozytywną decyzję, Biblioteka im. Zielińskich znacznie rozszerzyła zakres swoich usług, świadcząc je nie tylko mieszkańcom Płocka i Mazowsza, ale też całej Polsce, a niekiedy także pracownikom naukowym z zagranicy. Na polu popularyzacji księgozbioru i związanych z tym usług osiągnięto szereg sukcesów.

W latach prezesury T. Gierzyńskiego TNP organizowało konferencje z udziałem wybitnych przedstawicieli świata nauki o tematyce historycznej i współczesnej np. dotyczącej gospodarki komunalnej i mieszkaniowej w Płocku, jak też liczne odczyty, wystawy. Prezes Gierzyński uważał, że pod wpływem zachodzących zmian w mieście (rozwój przemysłu, budowa „Petrochemii” i PERN „Przyjaźń”, rozwój budownictwa, wzrost liczby mieszkańców, powstanie Filii Politechniki Warszawskiej) działalność Towarzystwa musi nabierać odpowiedniego charakteru i też ulegać zmianom. TNP miało stanowić czynnik pomocniczy w pracy społecznej. Uważał za konieczne nawiązywanie kontaktów organizacji z nowymi ludźmi i zachęcanie ich do pracy w Towarzystwie w nowych formach. Zalecał dążenie do zwiększania zasięgu terytorialnego kwartalnika „Notatek Płockich” na całe Mazowsze. Jego społeczna i polityczna pozycja oraz cenne inicjatywy przyczyniły się do podniesienia prestiżu Towarzystwa w środowisku płockim, a także wśród władz wojewódzkich i centralnych Polski⁶¹. Z nazwiskiem T. Gierzyńskiego łączy się lokalizacja w Płocku Mazowieckich Zakładów Rafineryjnych i Petrochemicznych. Zainicjował przebudowę Zamku Księżąt Mazowieckich na siedzibę Muzeum Mazowieckiego. W latach 1957–1965 był posłem na Sejm PRL z ramienia Stronnictwa Demokratycznego, którego był aktywnym działaczem na szczeblu powiatu, województwa i kraju⁶². Zmarł po krótkiej chorobie w maju 1968 r., a jedna z ulic Płocka nosi jego nazwę.

---

⁶¹ M.M. Grzybowski, *Tadeusz Gierzyński (1905–1968)*, [w:] *Poczet prezesów...* dz. cyt. s. 29.

⁶² Z. Kruszewski, J. Stefański, *Mała encyklopedia...* dz. cyt., s. 140–141.

Działacze Towarzystwa byli przekonani, że po śmierci T. Gierzyńskiego organizacją pokieruje Kazimierz Askanas jako dotychczasowy wiceprzewodniczący. K. Askanas był uznanym adwokatem, erudytą, historykiem sztuki, literatem, pamiętnikarzem. Angażował się w działalność społeczną, przewodniczył Komisji Badań nad Powstaniem i Rozwojem Płocka, kończył opracowanie *Sztuka Płocka*. Władzom politycznym, które miały wpływ na organizacje społeczne nie podobało się jego żydowskie pochodzenie. Sytuacja polityczna była bardzo napięta na szczeblu krajowym jak i w regionie. Prowadzono nagonkę antysemicką. Władze polityczne regionalne nie mogły dopuścić na tak prestiżowe stanowisko osoby o niesłusznym, w tamtym okresie, pochodzeniu. Z rekomendacji Polskiej Zjednoczonej Partii Robotniczej 28 czerwca 1968 r. Zarząd Towarzystwa Naukowego Płockiego na prezesa wybrał Jakuba Chojnackiego⁶³.

Jakub Chojnacki (1922–2006) – prawnik, inżynier technologii drewna, doktor nauk politycznych, działacz kulturalno-oświatowy, społecznik, członek TNP od 1952 r. Maturę uzyskał w płockiej „Małachowiance” (1945), dyplom magistra prawa na Uniwersytecie Łódzkim (1949), a w 1953 r. otrzymał dyplom inżyniera technologii drewna w SGGW w Warszawie. Pracę doktorską obronił w 1975 r. na Uniwersytecie Warszawskim uzyskując stopień doktora nauk politycznych za dysertację nt. *Rozwój Płocka pod wpływem budowy Mazowieckich Zakładów Rafineryjnych i Petrochemicznych*. Podczas okupacji pracował w tartaku w Sierpcu, a od 1943 r. jako mistrz w tartaku w Płocku. W latach 1961–1973 był zastępcą przewodniczącego Prezydium Miejskiej Rady Narodowej w Płocku, a następnie dyrektorem Zakładów Stolarki Budowlanej „Stolbud” w Płocku, skąd odszedł w 1982 r. na emeryturę. Za swoją działalność był wielokrotnie nagradzany, odznaczany i wyróżniany. Otrzymał cztery Ordery Odrodzenia Polski, tytuł „Płocczanina Roku 1977”, był jednym z laureatów plebiscytu na Płocczanina Stulecia. Jego nazwisko znajduje się w Księgach Zasłużonych Sierpca, Płocka i województwa płockiego⁶⁴.

---

⁶³ Akta TNP, sygn. 8, Księga protokołów zebrań Zarządu TNP, 1966–1969, s. 95.

⁶⁴ Z. Kruszewski, J. Stefański, *Mała encyklopedia...*, dz. cyt., s. 130–131.

Nowy Prezes zaraz po wyborze przedstawił Zarządowi kierunki swojego działania, proponując dynamiczne zmiany. Towarzystwo miało włączyć się w nurt współczesnych przemian Płocka, a każdy członek Zarządu miał wykonywać konkretną pracę, działać na rzecz zwiększenia wachlarza pozycji wydawniczych. Uważał, że „należy podwoić liczbę członków organizacji do 300 osób, na 150-lecie Towarzystwa przypadające w 1970 roku, należy wzorowo uporządkować siedzibę, by stanowiła przykład godny naśladowania dla nieruchomości uspołecznionych”. Jako zadania bliższe do realizacji wymieniał m.in. „współorganizację sesji 50-lecia Białoruskiej Republiki Ludowej, pełną mobilizację przygotowań istnienia TNP, przygotowanie wydawnictw TNP w związku z XXV-leciem PRL, zorganizowanie uroczystości 80-lecia urodzin prof. M. Kacprzaka Honorowego Obywatela Płocka i członka TNP, zorganizowanie konferencji jeszcze w bieżącym roku na temat sposobu odbudowy zamku (Opactwa Benedyktyńskiego) w celu uatrakcyjnienia Muzeum Mazowieckiego i obiektu turystycznego”⁶⁵. Zaplanował wprowadzić nowych ludzi do Zarządu: docenta Edwarda Kowalczyka jako wiceprezesa (pełnomocnik rektora Politechniki Warszawskiej ds. Filii w Płocku), doktora Leopolda Grzegorka – członka, docenta Włodzimierza Szafrąńskiego – członka.

Cechą charakterystyczną dla prezesa J. Chojnackiego było przekonanie, że środki finansowe jak i przeszkody formalne nie stanowią barier dla realizacji postawionych zadań. Jeżeli środków nie było, to należało je pozyskać, a przeszkody pokonać. Za przykład może posłużyć decyzja prezesa o remoncie piętnastowiecznej siedziby organizacji przy pl. Narutowicza 8, w związku ze 150-leciem Towarzystwa. Koszt inwestycji szacowano na 500 tys. zł. Oczywiście pieniędzy tych w kasie nie było. Prezes J. Chojnacki złożył wizytę Józefowi Pieńkowskiemu – przewodniczącemu Prezydium Wojewódzkiej Rady Narodowej w Warszawie i przekonał do konieczności wykonania prac. W efekcie Wojewódzka Rada Narodowa z nadwyżki budżetu województwa przekazała na kapitalny remont zabytkowej

---

⁶⁵ Tamże, s. 97.

siedziby Towarzystwa 600 tys. zł⁶⁶. Konserwator zabytków też nie był przeszkodą. Budowanie relacji z władzami państwowymi, jak też państwowymi zakładami pracy były podstawą pozyskiwania środków finansowych na potrzeby Towarzystwa. Prezes J. Chojnacki w tych działaniach odznaczał się niezwykłą skutecznością. Uważał za rzecz normalną dotowanie Towarzystwa przez różnego rodzaju instytucje, jak i osoby prywatne. Jednak, mimo znacznych wysiłków w pozyskiwaniu funduszy, możliwości budżetowe Towarzystwa były dalekie od niezbędnych potrzeb finansowych, związanych z badawczą i wydawniczą działalnością oraz potrzebami Biblioteki im. Zielińskich na zakupy książek i prawidłowe jej funkcjonowanie⁶⁷.

Na koniec roku jubileuszowego 1970 Towarzystwo liczyło 356 członków zwyczajnych, w tym 100 kobiet. Wyższe wykształcenie posiadało 256 osób (w tym 42 inżynierskie), ze stopniem naukowym doktora było 40 członków (w tym 8 profesorów i 10 docentów). Według wykształcenia zawodowego było 46 nauczycieli, 42 pracowników administracji, 31 ekonomistów, 27 lekarzy, 22 historyków, 17 techników, 17 filologów, 13 mechaników, 13 matematyków, 11 księży, 10 socjologów itd.⁶⁸

W roku 1980 Towarzystwo zostało poddane lustracji i ocenie ze strony Rady Towarzystw Naukowych przy PAN. Było to związane z zamiarem dokonania weryfikacji towarzystw naukowych afiliowanych przy PAN w oparciu o kryteria działalności naukowej, wydawniczej, jak też wymogów odnośnie do składu członków. Towarzystwa, które nie spełniłyby kryteriów miały być zaliczane do regionalnych towarzystw kulturowych, a nie do towarzystw naukowych. Ocena dla TNP nie wypadła pomyślnie. J. Chojnacki niezwłocznie wybrał się do prezesa PAN prof. Witolda Nowackiego

---

⁶⁶ A. Kansy, *Na marginesie...*, dz. cyt., s. 32; *Sprawozdanie z działalności Towarzystwa Naukowego Płockiego w roku 1969*, Płock 1970, s. 55; TNP, Akta TNP, sygn. 8..., dz. cyt., s. 97, 106, 107.

⁶⁷ *Sprawozdanie z działalności Towarzystwa Płockiego w jubileuszowym roku 1970*, Płock 1971, s. 10–11.

⁶⁸ *Sprawozdanie [...] 1970*, dz. cyt., s. 19.

z interwencją, która przyniosła pozytywny skutek. TNP pozostało w grupie towarzystw naukowych⁶⁹.

Sekretarz generalny Franciszek Dorobek zwracał uwagę Zarządowi na brak posiedzeń naukowych w sekcjach, jak też na brak problematyki merytorycznej, co miało odzwierciedlenie podczas lustracji przedstawiciela Rady Towarzystw Naukowych PAN. Ripostował inny członek Zarządu dr Marian Chudzyński, który stwierdził, że „brakowało atmosfery do pracy, cały szereg przedsięwzięć (np. sesje) były torpedowane przez Komitet Partii i cenzurę”⁷⁰. Członkowie Towarzystwa niejednokrotnie poddawali krytyce działania Zarządu odnośnie niektórych wydawnictw i braku pracy naukowej. Zarząd zaś zastanawiał się jak zaktywizować członków, aby podejmowali prace naukowe w ramach organizacji. Prezes J. Chojnacki stał na stanowisku, że względy finansowe nie mogą decydować o zaniechaniu pracy naukowej, gdyż nigdy nie była stawiana sprawa braku środków. Prezes miał zapewnienia od władz wojewódzkich, że wszelkie celowe prace naukowe i badawcze znajdą ich poparcie finansowe.

Celem rozwoju liczbowego Towarzystwa podejmowano masowe przyjęcia członków, bez określonych kryteriów. Sprzyjały te działania przyjmowaniu osób przypadkowych, namówionych, głębiej niezainteresowanych działalnością w Towarzystwie, udziałem w pracach badawczych, czy aktywną pracą w sekcjach. Często zatem następowała przyspieszona weryfikacja w postaci licznych skreśleń. Podstawową przyczyną było niepłacenie składek członkowskich. W nurt myślenia o rozwoju ilościowym członków Towarzystwa wpisywało się tworzenie oddziałów.

Oddział w Wyszogrodzie został uroczyście otwarty 18 kwietnia 1969 r. przez K. Askanasa wiceprezesa TNP, w obecności dziekana Wydziału Historycznego Uniwersytetu Warszawskiego profesora Henryka Samsonowicza. Na pierwszym zebraniu Zarząd tego Oddziału zdecydował o nawiązaniu współpracy z Wydziałem Historycznym UW. Członkowie Oddziału zajęli się badaniem historii miasta

---

⁶⁹ Akta TNP, Księga protokołów od dn. 28 VIII 1978 – 28 VI 1981, Protokół nr 6/80 z dn. 28 V 1980.

⁷⁰ Tamże, Protokół nr 15/80 z dn. 27 XI 198.

i regionu, a realizacja tego zadania w początkowym okresie działalności charakteryzowała się dużą intensywnością poczynań.

Na organizowanych licznie sesjach z referatami, posiedzeniach naukowych, odczytach, wystawach odnotowywano wysoką frekwencję, co dowodziło autentycznego zainteresowania środowiska tą problematyką. W późniejszym okresie ze względu na małą aktywność członków, jak też ich liczbę Oddział został rozwiązany.

Oddział w Sierpcu został utworzony 27 listopada 1969 roku⁷¹ z inicjatywy działaczy społeczno-kulturalnych, głównie nauczycieli tego miasta, jak również z potrzeby zespołowego działania w kierunku gromadzenia materiałów i źródeł dotyczących tej części Mazowsza, jego historii i kultury. Już pierwszy program i plan działania zawierał ambitne zadania m.in. zebranie i kompletowanie materiałów archiwalnych, dokumentów wywiadów, pamiętników oraz przygotowania opracowania dotyczącego dziejów Sierpca. Przewidziano też spotkania z przedstawicielami środowisk naukowych Warszawy. Oddział w Sierpcu organizował i nadal organizuje sesje, prelekcje, odczyty o różnorodnej tematyce. Fundamentalnym dziełem wydanym staraniem Oddziału jest praca zbiorowa pod redakcją Mariana Chudzyńskiego *Dzieje Sierpca i ziemi sierpeckiej* wydana przez Urząd Miasta w Sierpcu w 2003 r. w nakładzie 2500 egzemplarzy⁷².

Kolejnym oddziałem był Oddział w Łęczycy. Oddział ten został założony 8 grudnia 1977 r. z inicjatywy miejscowego działacza społecznego, adwokata Władysława Zarachowicza, który był wówczas prezesem Towarzystwa Miłośników Ziemi Łęczyckiej. Sesje i posiedzenia naukowe odbywały się najczęściej z udziałem badaczy z Łęczycy, ale także naukowców z Łodzi, w tym z Uniwersytetu Łódzkiego, co zapewniło naukowy charakter przedsięwzięć podejmowanych przez ten Oddział⁷³.

---

⁷¹ Akta TNP, sygn. 9, Księga protokołów z posiedzeń Zarządu TNP lata 1969–1972, 1973, s. 33.

⁷² Z. Kruszewski, *Towarzystwo Naukowe...*, dz. cyt., s. 114–119; F. Midura, *Powstanie Oddziału Sierpeckiego Towarzystwa Naukowego Płockiego*, „Notatki Płockie” 1970, nr 1 (55), s. 50–51.

⁷³ Z. Kruszewski, *Towarzystwo Naukowe...*, dz. cyt., s. 115; *Sprawozdanie z działalności Towarzystwa Płockiego w roku 1977*, Płock 1978, s. 77.

Z inicjatywy 12 osób 24 maja 1996 r. został powołany Oddział TNP w Kutnie. Pierwsze posiedzenie konstytuujące odbyło się w Muzeum Regionalnym w Kutnie⁷⁴. Oddział ten realnie nie podjął działalności – w latach 1997–1998⁷⁵ nie przesłano sprawozdań. W wyniku reformy administracyjnej kraju nastąpiło rozdzielenie Płocka i Kutna, miasta przyłączono do różnych województw. Zdarzenie to ostatecznie wpłynęło na zakończenie funkcjonowania Oddziału.

Niezwykle ważną inicjatywą, nie tylko dla Towarzystwa, ale i dla całego Mazowsza Płockiego, było powołanie seminarium doktoranckiego w jubileuszowym 1970 r. Władze Towarzystwa Naukowego Płockiego postrzegały problem rozwoju kadry naukowej w tamtym okresie za bardzo istotny dla rozwoju akademickości Płocka, jak i dla zaspokojenia ambicji naukowych mieszkańców. Seminarium doktoranckie uruchomiono 16 lipca 1970 r. podczas spotkania inauguracyjnego w Towarzystwie, w obecności rektora Uniwersytetu Warszawskiego, prof. Zygmunta Rybickiego, prof. Klemensa Szaniawskiego – dziekana Wydziału Nauk Społecznych oraz pracownika naukowo-dydaktycznego tego Wydziału, prof. Antoniego Rajkiewicza. Omówiono wówczas założenia organizacyjne i formy pracy. Ustalono, że uczestnicy seminarium będą spotykać się na regularnych posiedzeniach naukowych, omawiać swoje prace, analizować metodologię, poznawać warsztat naukowy. Gdy praca naukowa nabierze już określonego kształtu, prowadzący seminarium będzie pośredniczyć w poszukiwaniu promotora dla zainteresowanej osoby. Seminarium doktoranckie przy TNP działało w oparciu o regulamin, w którym określona została struktura organizacyjna, warunki uczestnictwa, formy i częstotliwości posiedzeń, zadania oraz zakres pomocy ze strony organizacji⁷⁶.

---

⁷⁴ *Sprawozdanie z działalności Towarzystwa Naukowego Płockiego w roku 1996*, Płock 1997, s. 90.

⁷⁵ *Sprawozdanie z działalności Towarzystwa Naukowego Płockiego w roku 1998*, Płock 1999, s. 20; *Sprawozdanie z działalności Towarzystwa Naukowego Płockiego w roku 1999*, Płock 2000, s. 16.

⁷⁶ Regulamin organizacyjny seminarium doktoranckiego przy Towarzystwie Naukowym Płockim zatwierdzony przez Prezesa TNP z dn. 19 IX 2002.

Seminarium prowadzone było w formie:

- posiedzeń naukowych z wystąpieniami jego uczestników oraz dyskusją;
- spotkań naukowych ze specjalistami określonych dziedzin nauki lub praktykami w działalności badawczej (np. statystykami, informatykami);
- wyjazdów naukowych do placówek naukowo-badawczych;
- konsultacji oraz konwersatoriów grupowych i indywidualnych z kierownikiem seminarium;
- udziału w publicznych obronach prac doktorskich uczestników seminarium.

Funkcję opiekuna seminarium powierzono Antoniemu Rajkiewiczowi, który społecznie i nieprzerwanie pełnił tę funkcję przez 30 lat⁷⁷. Prof. A. Rajkiewicz to człowiek wielce zasłużony dla Towarzystwa, dla Płocka, dla Mazowsza i dla nauki polskiej. Powołanie seminarium doktoranckiego motywował potrzebą wykształcenia kadry specjalistów posiadających wiedzę i umiejętności badawcze, zweryfikowane przewodami doktorskimi. Twierdził, że Płock jest najlepszym do tego typu działań środowiskiem, gdyż w tym mieście rozwija się szkolnictwo wyższe i placówki badawcze, a duża grupa mieszkańców z wyższym wykształceniem chce kształcić się dalej. Spore grono posiada ogromną wiedzę zawodową i doświadczenie praktyczne, a zainteresowania badawcze może rozwijać w TNP⁷⁸.

W latach 2000–2009 seminarium przewodniczył prof. Mirosław Krajewski, a od 2009 do 2018 r. seminarium prowadzili ks. prof. Michał Grzybowski i prof. Daniela Żuk. Od 16 kwietnia 2018 r. nowym opiekunem seminarium został ks. prof. Daniel Brzeziński. Przy udziale seminarium TNP stopnie doktora zdobyło 35 osób, kilkoro z nich stopnie doktora habilitowanego, a kilka osób tytuł profesora. Dla wielu z nich praca naukowa, realizowana w ramach seminarium doktoranckiego w Płocku to – z uwagi na szczególne uwarunkowania zawodowe, rodzinne i materialne – była jedyną drogą

---

⁷⁷ Z. Kruszewski, *Towarzystwo Naukowe...*, dz. cyt., s. 196.

⁷⁸ A. Rajkiewicz, *Seminarium doktoranckie w Płocku*, „Notatki Płockie” 1970, nr 4 (58), s. 17–19.

umożliwiająca uzyskanie stopnia naukowego. W ten sposób Towarzystwo od pięćdziesięciu lat wpisuje się w rozwój kapitału intelektualnego miasta i Mazowsza Płockiego.

Jubileuszowy rok 1970 zapoczątkował wydarzenie, które prezes J. Chojnacki uważał za swój największy sukces i dokonanie. Podczas zwiedzania Muzeum Historii w Moskwie 20 sierpnia 1970 r. J. Chojnacki,⁷⁹ z wrodzoną sobie ciekawością i zainteresowaniami historycznymi, szczególnie historią Płocka, zwrócił uwagę na kopię romańskich drzwi opisanych w Muzeum jako *Drzwi Sygtuńskie Soboru Sofijskiego – w Nowogrodzie Wielkim z XII wieku*. Po bliższej analizie i ocenie okazało się, że kopią tą są *Drzwi Płockie*. Po powrocie do Płocka, już 28 sierpnia Zarząd podjął decyzję na wniosek J. Chojnackiego, że jest praktyczna możliwość wykonania odlewu *Drzwi* i sprowadzenia ich do katedry⁸⁰.

Pamięć o istnieniu *Drzwi Płockich*, w płockiej katedrze, zaraz po jej wybudowaniu, trwała nieprzerwanie, mimo upływu setek lat. Problematyka *Drzwi* w historiografii polskiej była znana od dawna. Jeszcze przed wybuchem II wojny światowej naukowcy postulowali, aby rząd polski wykupił je dla katedry płockiej od Rosji. W roku 1962 prof. Aleksander Gieysztor na jednej z sesji naukowych zgłosił postulat wykonania z brązu kopii *Drzwi*. Jednak ówczesne władze państwowe nie były zainteresowane tą sprawą. Był to okres Władysława Gomułki⁸¹. Według jednej z hipotez *Drzwi Płockie* wykonane zostały dla płockiej katedry w latach 1152–1154 w Magdeburgu z inicjatywy biskupa płockiego Aleksandra z Malonne. Zostały zrabowane, w niedługim czasie, bo pod koniec XIII wieku, podczas jednego z najazdów Litwinów, Jadźwingów i Prusów. Nie jest znane historykom, kto i kiedy przekazał je do Nowogrodu Wielkiego,

---

⁷⁹ Akta TNP, sygn. 9 ..., dz. cyt., s. 65.

⁸⁰ Tamże, s. 65.

⁸¹ *Bene Meritus – Jakub Chojnacki (1922–2006). W służbie płockiej Małachowianki i Towarzystwa Naukowego Płockiego*, oprac. A.J. Papierowski i J. Stefański, Wyd. TNP, Płock 2009, s. 26.

gdzie w XV wieku zawisły w Soborze Świątej Sofii i znajdują się do obecnych czasów⁸².

Staraniem i wysiłkiem J. Chojnackiego otrzymano wymagane zgody na sporządzenie matryc oryginału. Następnie kopie zostały wykonane przez Pracownię Konserwacji Zabytków w Szczecinie i Warszawie. W drugiej połowie lat 70. XX wieku wykonano replikę *Drzwi* z brązu, o wadze ok. 2 ton. Brązowa replika *Drzwi Płockich* została ponownie zawieszona w portalu katedry 23 listopada 1981 r., natomiast 28 lutego 1982 r. nastąpiło uroczyste ich przekazanie jako dar Rządu Polskiego dla Kościoła Katolickiego. Władze rządowe reprezentował minister Pracy, Płac i Spraw Socjalnych A. Rajkiewicz. Poświęcenia dokonał prymas Polski arcybiskup Józef Glemp. W uroczystości uczestniczyło ok. 20 tysięcy osób, a katedra była miejscem wielkiej manifestacji patriotycznej, gdyż prawdopodobnie było to pierwsze tej wielkości zgromadzenie publiczne w kraju po wprowadzeniu w grudniu 1981 r. stanu wojennego.

Stan wojenny był trudnym okresem w życiu Polaków. Społeczeństwo sprzeciwiło się władzy państwowej. Powstała „Solidarność” jako ruch społeczny, wspierany przez władze Kościelne. Odpowiedzią na niezadowolenie społeczne było wprowadzenie przez władze państwowe stanu wojennego. Stan wojenny na terenie Polski został wprowadzony 13 grudnia 1981 r., uchwałą Rady Państwa. Na społeczeństwo nałożono szereg restrykcyjnych ograniczeń m.in. zawieszono działalność towarzystw naukowych i innych organizacji społecznych. Stowarzyszenia poddano kontroli powołanej w tym celu Komisji do Spraw Naukowych Rady Państwa⁸³. W dniu 28 grudnia 1981 r. odbyło się posiedzenie Zarządu, a jeden z punktów dotyczył „omówienia działalności Towarzystwa w stanie wojennym”. Prezes TNP oświadczył, że Towarzystwu udało się uniknąć zawieszenia działalności. Jednak w okresie tym obowiązy-

---

⁸² P. Libera, *Słowo Biskupa Płockiego*, [w:] R. Knapiński, *PORTA FIDEI BRAMA WIARY. Romańskie Drzwi Płockie w Nowogrodzie Wielkim*, Książnica Płocka, Płock 2012, s. 7.

⁸³ Z. Kruszewski, S. Kunikowski, A. Kansy, T. Majsterkiewicz, *Społeczny ruch naukowy w Polsce. Historia i przyszłość*, Wyd. Polska Akademia Nauk Rada Towarzystw Naukowych, Warszawa 2014, s. 20.

wały dwa ograniczenia: zakaz zwoływania zgromadzeń oraz wyłączenie z eksploatacji urządzeń poligraficznych. Poza tym cała działalność odbywała się normalnie. Zabiegano o utrzymanie dotacji na kolejny rok, co najmniej na dotychczasowym poziomie i uzyskanie zezwolenia na kontynuowanie wydawania kwartalnika „Notatki Płockie” oraz innych wydawnictw. Towarzystwo 23 grudnia 1981 r. otrzymało dodatkową dotację od Prezydenta Płocka w wysokości 520 000 zł na zakupy dla Biblioteki im. Zielińskich. W sumie Towarzystwo w 1981 r. otrzymało 1 mln zł dotacji na rozwój księgozbioru, co stanowiło zdarzenie bez precedensu⁸⁴. Zapisy z posiedzenia Zarządu świadczą o łagodnych działaniach lokalnych władz względem Towarzystwa Naukowego Płockiego, a nawet można wnioskować o pewnych preferencjach łagodzących ograniczenia, w formie dodatkowej dotacji, już po dziesięciu dniach od wprowadzenia stanu wojennego. Ograniczenia w funkcjonowaniu towarzystw naukowych, wynikające z wprowadzenia stanu wojennego zostały zniesione w połowie 1982 r.⁸⁵

Zgodnie ze stanem na dzień 31 grudnia 1981 r. liczba członków Towarzystwa wynosiła 616 i była największa w jego dotychczasowych dziejach. W tej liczbie było 38 profesorów, którzy stanowili 6,2% ogólnej liczby, doktorów 109 tj. 18% liczby wszystkich członków⁸⁶.

Realia działalności Towarzystwa w kolejnych latach cechowały się „niedomykaniem” budżetowym. Przykładowo niedobór finansowy za 1983 r. wynosił 3355 mln zł⁸⁷. W zaistniałej sytuacji Zarząd wystąpił z wnioskiem do Wojewódzkiej Rady Narodowej o przydział z nadwyżki wojewódzkiej kwoty 2 mln zł na zakup książek oraz do kierownictwa Płockiej Petrochemii o 1 mln zł na cele wydawnicze. Ostatecznie budżet się zbilansował.

---

⁸⁴ Akta TNP, Księga protokołów od dn. 29 VI 1981 – 28 XII 1984, Protokół nr 17/81 z dn. 28 XII 1981.

⁸⁵ Z. Kruszewski, S. Kunikowski, A. Kansy, T. Majsterkiewicz, *Spoleczny ruch...*, dz. cyt., s. 20.

⁸⁶ *Sprawozdanie z działalności Towarzystwa Naukowego Płockiego w roku 1981*, Płock 1982, s. 104–119.

⁸⁷ *Sprawozdanie [...] w roku 1983...*, dz. cyt., s. 41.

Za czasów J. Chojnackiego Zarząd TNP przywiązywał szczególną wagę oraz przeznaczał dużo czasu i środków finansowych na remont i rozbudowę budynków Towarzystwa, gdyż było to widoczne i budowało, zdaniem prezesa, potęgę organizacji. Odbywało się to z wielkim trudem poczynając od wykonania projektów, najczęściej społecznie, przez bezpośrednie wykonawstwo, pozyskiwanie materiałów, których permanentnie brakowało, a przede wszystkim zabezpieczenie finansowe inwestycji.

Duże znaczenie międzynarodowe miały badania prowadzone w Towarzystwie przez Sekcję Zastosowań Matematyki. W Płocku na przełomie lat 1973–1974 powstała koncepcja, zaproponowana przez Andrzeja Trybulca ówczesnego pracownika Filii Politechniki Warszawskiej w Płocku, polskiego projektu o nazwie MIZAR (Mizar to nazwa gwiazdy w dyszlu Wielkiego Wozu). Projekt MIZAR miał na celu stworzenie oprogramowania sprawdzającego poprawność dowodów matematycznych napisanych na wzór podobnym do tych, jakie każdy zna ze szkoły średniej. Jest on istotnie różny od innych tego typu opracowań na świecie. Zastosowania takich systemów są bardzo rozległe: od nauczania i uprawiania matematyki na każdym poziomie, po budowanie poprawnego oprogramowania dla praktycznych zastosowań i konstruowania układów scalonych. W latach 1977–1983 prace na MIZAR-em były prowadzone w Towarzystwie przez rozrastający się zespół, a finansowane przez Instytut Podstaw Informatyki PAN. W 1976 r. A. Trybulec przeniósł się do Filii Uniwersytetu Warszawskiego w Białymstoku. Kontakty grupy MIZAR z Towarzystwem praktycznie ustały w połowie lat 80. XX wieku, kiedy A. Trybulec wyjechał na kilka lat do USA, a Piotr Rudnicki – jeden z aktywnych współpracowników – do Kanady. Ostateczny kształt projekt MIZAR uzyskał w 1989 i jest obecny w Internecie <http://mizar.org>. Służy do budowy biblioteki wiedzy matematycznej. Budowa tej biblioteki jest wysiłkiem międzynarodowym z udziałem naukowców z Polski, Kanady, USA, Hiszpanii, Niemiec, Rosji, Japonii i Chin. W opracowaniach krajowych i zagranicznych dotyczących projektu MIZAR, którego centrum światowe znajduje się w Uniwersytecie w Białymstoku, rola

Towarzystwa Naukowego Płockiego w rozwoju tego przedsięwzięcia jest podkreślana⁸⁸.

Lata 80. XX wieku były okresem szczególnych działań Towarzystwa, o których wspominał sam prezes Chojnacki: „Sprawozdawczy rok 1989 zamyka dekadę lat osiemdziesiątych (1980–1989). Charakteryzuje się ona – moim zdaniem – szczególnymi osiągnięciami i wskaźnikami rozwoju w XX wieku. Wiele sukcesów jest niepowtarzalnych. Np.: Polepszenie struktury poziomu wykształcenia członków TNP (77 – to samodzielni pracownicy nauki); kilka sesji naukowych o charakterze ogólnopolskim i międzynarodowym; nieprzerwane prowadzenie we współpracy z Uniwersytetem Warszawskim studium doktoranckiego (prof. Antoni Rajkiewicz); zainstalowanie w bazylice katedralnej w formie kopii z brązu romańskich *Drzwi Płockich* z poł. XII wieku i związane z tym uroczystości z udziałem ok. 20 tysięcy osób; druk przeciętnie rocznie stu arkuszy wydawniczych, w tym szeregu wartościowych dzieł; wizyty wybitnych gości krajowych i zagranicznych; znaczny przyrost liczby woluminów, w tym inkunabułów (do 61) w naszej Bibliotece im. Zielińskich; powiększenie majątku nieruchomego o 100% (z 5 do 10 nieruchomości, w 6 miejscowościach województwa płockiego); modernizacja i rozbudowa bazy materialnej Towarzystwa (5 placów budowy w 3 miastach: Płock, Wyszogród i Łęczycza), oznakowanie (dwujęzyczne) w katedrze kolońskiej sarkofagu Królowej Polski – Rychezy; wysoka ofiarność społeczna oraz dotacje władz miejskich, wojewódzkich i centralnych; stosunkowo wysokie konta bankowe. Towarzystwo Naukowe Płockie – najstarsze z istnienia w Polsce, liczy obecnie (wg stanu w dniu 31 XII 1989) 546 członków zwyczajnych w tym 133 kobiet, 77 członków – to doktorzy, 237 – magistrowie, 74 – inżynierowie, 69 – magistrowie inżynierowie, 27 lekarze, 19 – księża. Wg miejsca zamieszkania: 257 członków (47%) mieszka w Płocku, 98 w Warszawie, 38 w Wyszogrodzie, 48 w Sierpcu,

---

⁸⁸ P. Rudnicki, „MIZAR”, „Notatki Płockie” 2000, nr 1 (182), s. 56; R. Matuszewski, P. Rudnicki, „MIZAR: the first 30 years”, „Mechanized Mathematics and Its Applications”, Vol. 4, No 1, March 2005, s. 3–4.

13 w Łęczycy, 18 w Łodzi, 70 w innych miejscowościach w kraju, a 4 za granicą (Baku, Koblenca i Warendorf – w RFN oraz Wiedeń)”⁸⁹.

Z dokumentów i zapisów wynika, że lata 80. XX wieku były dla Towarzystwa korzystne. Kraj w tym okresie był w mroku stanu wojennego, ludność borykała się z ogromnymi trudnościami w zaopatrzeniu w żywność i towary pierwszej potrzeby. W Polsce była wielka inflacja i dewaluacja złotego. Polaków ogarniało zniechęcenie, apatia, poczucie braku szans na ułożenia sobie życia. Prezes J. Chojnacki w tym okresie wyrażał duży optymizm. Umacniał członków w dążeniu realizacji celów organizacji, szczególnie Zarząd i wskazywał pola aktywności zbiorowej i indywidualnej. Był pozytywnie nastawiony do dalszych losów Towarzystwa, uważał że działaniom organizacji nic nie zagraża. Występujące trudności były po to, by je pokonywać. Nadchodząca zmiana ustroju społeczno-polityczno-gospodarczego była – zdaniem prezesa – tylko nowym wyzwaniem.

Siedziba Towarzystwa Naukowego Płockiego – widok od strony ogrodu

⁸⁹ *Sprawozdanie [...] za rok 1990...*, dz. cyt., s. 42–43.

W Odrodzonej Rzeczypospolitej

W wyniku przeprowadzonych w dniu 4 czerwca 1989 r. wyborów do Sejmu i po raz pierwszy w powojennej Polsce do Senatu Rzeczypospolitej Polskiej powstał pierwszy rząd, pod wodzą płocczanina premiera Tadeusza Mazowieckiego. Wprowadzone zostały reformy gospodarcze wicepremiera Leszka Balcerowicza oraz reformy polityczne, które prowadziły do zmiany ustroju państwa. Zaczęto budować państwo demokratyczne, oparte na prawach człowieka i gospodarce rynkowej. Wojewodą plockim został dr inż. Jerzy Wawszczak, a pierwszym prezydentem Płocka mgr Andrzej Drętkiewicz. Obydwaj z obozu „Solidarności”.

Dyrektywy rządu wskazywały, że od 1 stycznia 1990 r. społeczny ruch naukowy winien się samofinansować. Zostały wstrzymane wszelkie dotacje dla organizacji pozarządowych. Utrzymano jedynie finansowanie bibliotek. Władze Odrodzonej Rzeczypospolitej nie przywiązywały do tego rodzaju działalności uwagi, były inne pilniejsze i ważniejsze potrzeby.

Nie wpłynęło to jednak na aktywność prezesa w Towarzystwie Naukowym Płockim. A można uznać, że wręcz przeciwnie, podczas Zwyczajnego Walnego Zgromadzenia w marcu 1991 r. zakończył swoje wystąpienie słowami: „W tym trudnym czasie dla Ojczyzny, winniśmy koncentrować się na sprawach i rzeczach, na które mamy wpływ i które możemy kształtować. Stąd tylko dalsza rzetelna praca, tak zawodowa jak i społeczna, może zmniejszać dystans dzielący nas od krajów wysoko rozwiniętych. Tu można powołać się na starożytną mądrość żydowską, której przedstawiciel Szymon zwany Sprawiedliwym, jeden z założycieli Wielkiego Zgromadzenia powiedział, iż „na trzech rzeczach opiera się świat: na Torze, na pracy i na czynieniu dobra”. Naszą rzetelną, codzienną pracą przyczynimy się też do czynienia różnego rodzaju dobra. Jaka praca, takie życie”⁹⁰.

Z uznaniem przyjmowane były inicjatywy Towarzystwa przez pierwsze demokratyczne, samorządowe władze miasta. Prezydent

---

⁹⁰ *Sprawozdanie [...] za rok 1991...*, dz. cyt., s. 43.

A. Drętkiewicz wyrażał poparcie dla planów pracy na kolejny rok działalności, szczególnie Biblioteki im. Zielińskich. Działania te – zdaniem Prezydenta – wpisywały się w obchody rocznicowe 500-lecia Województwa Płockiego i 175-lecia Towarzystwa Naukowego przypadające w roku 1995, a to z kolei wychodziło naprzeciw idei powołaniu Uniwersytetu Mazowieckiego jako Filii Uniwersytetu Warszawskiego. Prezydent uważał, że jest „to sprawa historyczna, podniesie prestiż miasta i stworzy płockiej młodzieży lepsze warunki do studiów. Warunkiem jednak jest rozbudowa Biblioteki jako naukowej bazy materialnej, szczególnie niezbędnej dla nauki o profilu humanistycznym. Towarzystwo Naukowe Płockie może być wzorem dla wątpiących, zrezygnowanych i tracących optymizm”⁹¹.

Podczas Walnego Zgromadzenia w 1992 r. podjęto uchwałę w sprawie utworzenia w 1995 r. Filii Uniwersytetu Warszawskiego jako Uniwersytetu Mazowieckiego w Płocku. Bazę dydaktyczną Uniwersytetu miała stanowić połowa kompleksu zabudowań Liceum im. Marszałka Stanisława Małachowskiego. Uniwersytet Mazowiecki w Płocku miał kształcić młodzież w zakresie nauk humanistycznych, szczególnie zaś: historii, literatury, socjologii, pedagogiki, polityki społecznej, a również prawa i ekonomii wraz z naukami o zarządzaniu. Sprawą zasadniczą dla przyszłej uczelni była niezbędna baza biblioteczna. Założono w uchwale, iż „cała inwestycja pn. *Rozbudowa Biblioteki im. Zielińskich TNP*, którą rozpoczęto w 1988 r. zostanie oddana przez budowlanych do końca 1994 r. Jesteśmy przekonani, iż działając gospodarnie uzyskamy stosunkowo szybki przyrost nowych miejsc studenckich przy niskich kosztach społecznych”⁹². Prezes J. Chojnacki usilnie zabiegał o realizację uchwały zarówno u władz wojewódzkich jak i władz uniwersyteckich. Opisał to w pismach – dokumentach dotyczących jubileuszu 500-lecia Województwa Płockiego i 175-lecia TNP. W swoich wystąpieniach powoływał się na to, iż „duży wpływ może mieć także biskup ordynariusz płocki ks. dr Zygmunt Kamiński, podobnie jak sąsiad

---

⁹¹ *Sprawozdanie z działalności Towarzystwa Naukowego Płockiego za rok 1992*, Płock 1993, s. 32–33.

⁹² Tamże, s. 50–52.

biskup ks. dr Andrzej Orszulik, z którego inicjatywy i działania w 30-tysięcznym Łowiczu powstała w krótkim, rekordowym czasie nowa samodzielna Wyższa Szkoła Humanistyczna z prawem nadawania – po ukończeniu studiów – dyplomów magisterskich. Jeżeli Władze nie załatwią tego w roku 500-lecia, a mają taką szansę, to jej realizacja przesunie się głęboko w wiek XXI”⁹³. Kiedy Prezes wypowiadał te słowa był po rozmowie z nowo powołanym Wojewodą Płockim mgr inż. Krzysztofem Kołachem i liczył na układy polityczne Wojewody z Marszałkiem Senatu, Adamem Struzikiem i Premierem Waldemarem Pawlakiem. Wszyscy byli z Województwa Płockiego i należeli do tej samej partii politycznej.

Tymczasem w Płocku funkcjonowała już niepubliczna uczelnia, założona w 1992 r. Wyższa Szkoła Zarządzania i Bankowości, która w marcu 1995 r. przy współdziałaniu Biskupa Płockiego przyjęła nazwę Szkoła Wyższa im. Pawła Włodkowica w Płocku, z kierunkami kształcenia, o które zabiegał prezes. J. Chojnacki do realizacji swojego pomysłu pragnął zaangażować Biskupa Płockiego manipulując półprawdami. Prezes nie chciał szkoły niepublicznej, jaka powstała w Łowiczu. Zamysłem była Filia Uniwersytetu Warszawskiego. Wychodził z założenia, że władza polityczna kraju wywodząca się z Płocka może wszystko załatwić, a wstawiennictwo Biskupa Płockiego, będzie bardzo przydatne w tym względzie. Szkołę niepubliczną postrzegał jako źródło dochodów i oczekiwał od niej dużych wpłat na Towarzystwo za korzystanie z księgozbiorów Biblioteki, czego dał wyraz opracowując wniosek do Kanclerza Szkoły Wyższej im. Pawła Włodkowica o przekazanie Towarzystwu 1 miliarda zł⁹⁴.

Szansa powołania nowej uczelni publicznej lub dynamicznego rozwoju już istniejących zaistniała po likwidacji Województwa Płockiego, w zawiązku z nowym podziałem administracyjnym Polski od 1 stycznia 1999 r. W obronie Województwa władze Towarzystwa zachowywały bierność. Wojewoda Płocki Andrzej Drętkiewicz na

---

⁹³ *Sprawozdanie z działalności Towarzystwa Naukowego Płockiego za rok 1994*, Płock 1995, s. 44–45.

⁹⁴ *Sprawozdanie z działalności Towarzystwa Naukowego Płockiego za rok 1995*, Płock, 1996, s. 43.

Walnym Zgromadzeniu 30 marca 1998 r. zwrócił się do zebranych: „W Sejmiku Samorządowym Województwa Płockiego jest centrum zabiegania o województwo, ale jest to najmniej optymalne rozwiązanie. Nie mamy gotowego programu. Nie mamy czego zanieść do urzędu. Mamy Bibliotekę im. Zielińskich, wyższe uczelnie: Politechnikę, Szkołę Wyższą im. Pawła Włodkowica oraz Seminarium Duchowne. Jest duża szansa, aby te ośrodki powiększyć. Nie należy oglądać się na innych. Od 1 stycznia 1999 r. Urząd Wojewódzki przestanie istnieć. Towarzystwo Naukowe Płockie może być jedyną z instytucji, które przetrwają ten historyczny moment. Zwracam się z prośbą o stworzenie pomocnego mi na przyszłość programu⁹⁵. Walne Zgromadzenie odniosło się do apelu Wojewody Płockiego w ogólny sposób w uchwalonych wnioskach. Stwierdzono, że „w programie tworzonemu w obronie pozycji Płocka należy uwzględnić m.in. współdziałanie ze szkołami wyższymi w podnoszeniu rangi Płocka jako ośrodka akademickiego, uznając szkolnictwo wyższe za jeden z najważniejszych czynników miastotwórczych”⁹⁶.

Miasta, które traciły status miasta wojewódzkiego, a nie posiadały dotychczas szkoły wyższej lub jej filii mogły ubiegać się o założenie państwowej zawodowej szkoły wyższej. Płock tych kryteriów nie spełniał, stąd Wojewoda Płocki wyraził opinię, że jest duża szansa, aby istniejące w Płocku uczelnie wzmocnić. Ówczesne władze Filii Politechniki Warszawskiej były mało aktywne w zabiegach o rozwój uczelni i wprowadzeniu nowych kierunków studiów, szczególnie z obszaru nauk humanistycznych i społecznych. Władze centralne Politechniki Warszawskiej miały pomysł na zmianę nazwy Filii i w tym upatrywał jej rozwoju. Tak jakby nazwa miała coś zmienić, co się ostatecznie stało i nazwę zmieniono. Natomiast nie mobilizowano kierownictwa uczelni w Płocku do większej aktywności, kreatywności i przedsiębiorczości w kierunku jej rozwoju o nowe obszary rekrutacji studentów, związane z nowymi kierunkami kształcenia.

---

⁹⁵ *Sprawozdanie [...] za rok 1998...*, dz. cyt., s. 29.

⁹⁶ Tamże, s. 33.

Władze wojewódzkie nie miały programu, ani pomysłu – co wyraził Wojewoda (przytoczono powyżej) – na okręg płocki i Płock po reformie samorządowej i utracie Województwa Płockiego. Poszły ostatecznie na „łatwiznę” i przyłączyły się do hasła „kolejna państwowa szkoła wyższa w Płocku”. Zwyciężył populizm. Hasłem tym łatwo można było wykazać, że władza centralna i wojewódzka wspiera miasto, które traci status lidera w regionie. Prawie niczym nie rekompensując utraty województwa, można było wielu naiwnych zadowolić i wmówić im, że dużo zyskają.

W Płocku powstało silne lobby, do którego przyłączyło się i Towarzystwo, aby powstała Państwowa Wyższa Szkoła Zawodowa jako rekompensata za utracony status miasta wojewódzkiego. Władze centralne z zadowoleniem, kosztem innych przywilejów, np. połączeń komunikacyjnych miasta z siecią autostrad lub lokalizacji ważnych instytucji nowego Województwa Mazowieckiego w Płocku, wyraziły zgodę na utworzenie kolejnej uczelni w mieście.

Na Walnym Zgromadzeniu Towarzystwa 29 marca 1999 r. pracownik Filii Politechniki Warszawskiej Mariusz Portalski zwrócił uwagę na problem szkolnictwa wyższego w Płocku jako czynnika miastotwórczego. Zaproponował propagowanie przez Towarzystwo Naukowe Płockie idei szkolnictwa wyższego, obecnie Państwowej Wyższej Szkoły Zawodowej w Płocku, co będzie realizacją statutowego obowiązku⁹⁷. We wnioskach z tego Walnego Zebrania pojawił się zapis: „Współdziałać ze szkołami wyższymi w podnoszeniu rangi w Płocku jako ośrodka akademickiego. Pomóc w utworzeniu w Płocku piątej wyższej uczelni: Państwowej Wyższej Szkoły Zawodowej w Płocku”⁹⁸. Zabrakło refleksji, że uczelnię tworzą pracownicy naukowcy, że szkolnictwo wyższe jest miastotwórcze w przypadku, gdy jest mocne, prężne, z rozbudowaną, wysokokwalifikowaną kadrą akademicką, uznaną w kraju i zagranicą. Taką uczelnią mogła być Filia Politechniki Warszawskiej, stawiając na rozwój kadry dydaktycznej i wprowadzenie nowych kierunków

---

⁹⁷ *Sprawozdanie [...] za rok 1999...*, dz. cyt., s. 27.

⁹⁸ Tamże, s. 31.

studiów, ale nie włączając się w program rekompensat dla Płocka po utracie województwa, zaprzepaściła tę szansę. Pracownicy Filii pogodzili się z zaistniałą sytuacją.

Zarząd Towarzystwa 14 sierpnia 1998 r. po zapoznaniu się z podstawowymi danymi w sprawie powstania z dniem 1 października 1999 r. Państwowej Wyższej Szkoły Zawodowej w Płocku, poparł jej utworzenie i oddał do jej dyspozycji Bibliotekę im. Zielińskich. Zastrzegł jednak, że roczna dotacja uczelni na rzecz Biblioteki ma wynosić 100 000 zł⁹⁹. Zarząd TNP w grudniu 1999 r. na prośbę Państwowej Wyższej Szkoły Zawodowej w Płocku wydelegował do Konwentu także swojego przedstawiciela, którym został J. Chojnacki¹⁰⁰.

Prezes Towarzystwa wychodził z założenia, choć nie miał ku temu podstaw, że będzie posiadał środki z budżetu państwa na utrzymanie i prowadzenie Biblioteki. Chociaż sam podczas Walnego Zgromadzenia w 1997 r. mówił, że „biblioteka nasza daje dużo splendoru, ale też i dużo zmartwień, głównie typu finansowego, tym bardziej, że nie mamy już teraz stałego budżetu ani dotacji”¹⁰¹. Powstanie nowej uczelni w Płocku było dogodnym momentem, by na jej rzecz przekazać część zbiorów nowych Biblioteki i z tym związanych zadań. TNP ograniczyłyby swoje funkcjonowanie do utrzymania starych zasobów, ich digitalizacji i udostępniania do prac naukowych. Takiego wariantu jednak nie rozważano. Należy sądzić, że przeważało myślenie życzeniowe, wzorem dawnych lat, że „jakoś to będzie”. Brak było refleksji i spojrzenia w przyszłość oraz reakcji na przemiany, jakie zachodziły i były zauważalne w otoczeniu.

Tymczasem w Płocku – podobnie jak w całej Polsce – przedsiębiorstwa przechodziły kłopoty finansowe. Były likwidowane zakłady o dużym znaczeniu krajowym, jak też lokalnym np. Przedsiębiorstwo Budownictwa Przemysłowego „Petrobudowa”, Płocka Stocznia Rzeczna, Fabryka Maszyn Żniwnych, Przedsiębiorstwo Termoizolacyjne „Izokor”, Płockie Zakłady Mięsne i wiele innych.

---

⁹⁹ Akta TNP, Księga protokołów posiedzeń Zarządu 1995–2006, Protokół nr 9/98 z dn. 14 VIII 1998.

¹⁰⁰ Akta TNP, Księga protokołów posiedzeń Zarządu 1995–2006, Protokół nr 11/99.

¹⁰¹ *Sprawozdanie [...] za rok 1997...*, dz. cyt., s. 31.

Powstała gospodarka wolnego rynku, na którym nie było miejsca dla społecznego ruchu naukowego. Biblioteka Towarzystwa w dotychczasowym charakterze i formie funkcjonowania traciła podstawy swojego finansowania. Finansowanie mogła jej zapewnić obecność w strukturach instytucji, która ma przyznane środki z budżetu państwa lub samorządu. Warunki te spełniały m.in. szkoły wyższe.

W marcu 1998 r. prof. A. Rajkiewicz wyrażał swoje obawy na Walnym Zgromadzeniu, które były charakterystyczne dla wielu innych wypowiedzi, a dotyczyły sytuacji kraju, Płocka i problemów, przed którymi będzie stać Towarzystwo: „Nadchodzą także pewne refleksje i niepokoje. Żyjemy w gospodarce rynkowej i towarzystwa naukowe winny odgrywać decydującą rolę... Zostałem wybrany do KBN. Wiem, że sytuacja staje się dosyć dramatyczna. Została uchwalona Ustawa i nie ma w niej wymienionych bibliotek towarzystw naukowych. Zapowiada się jedynie, że powstanie wspólna komisja tych towarzystw w KBN. Staramy się zapewnić w jakimś stopniu funkcjonowanie bibliotek. Dotacja na Bibliotekę im. Zielińskich po naszej interwencji została zwiększona. Wobec naszego wstąpienia do NATO i aspirowania do Unii Europejskiej sprawy kultury i nauki mogą zejść na dalszy plan. W aspekcie reformy administracyjnej kraju Płock nie zorganizował obrony swego województwa, tak jak to zrobiło m.in. Opole. Trzeba opracować program obrony Płocka jako stolicy regionu lub jako ważnego ośrodka kulturalnego i gospodarczego. Nie możemy – jako członkowie TNP – pozostać obojętni wobec tego problemu, a zwłaszcza wobec spraw umieszczenia w Płocku centrum holdingu naftowego, zapewnienia rozwoju edukacyjno-kulturalnego naszego miasta”¹⁰².

Członkowie Towarzystwa przestrzegali, że reforma administracji zamiast przyspieszyć rozwój Płocka, spowoduje jego opóźnienie. Z perspektywy czasu, należy uznać, że mieli rację. Uważali, że TNP jest wartością ogólnospołeczną i ma ważną rolę do spełnienia w regionie płockim. Jednak uzależnione to było od świadomości władz centralnych dotujących naukę polską. Komitet Badań Nauko-

---

¹⁰² *Sprawozdanie [...] za rok 1998...*, dz. cyt., s. 29.

wych prowadził finansowanie towarzystw naukowych w formie grantów, bez możliwości dotacji przedmiotowej. Towarzystwa miały być samofinansujące. W ustawach o samorządzie nie przewidziano finansowania podmiotów społecznych zajmujących się nauką i jej upowszechnianiem.

W działaniach inwestycyjnych J. Chojnacki mógł mówić o ogromnym szczęściu. Swoje wielkie inwestycje finalizował wraz z końcem finansowania bezpośrednio z budżetu państwa biblioteki nie będącej w zasobach państwowej instytucji naukowej. We wrześniu 1996 r. został oddany do użytkowania nowy gmach o powierzchni 3 tys. m² dla potrzeb Biblioteki im. Zielińskich, w którym do dziś mieści się podstawowy magazyn zbiorów. Jednocześnie w 1998 r. zakończono generalny remont w budynku przy ul. Grodzkiej i zabytkowego gmachu głównego – domu „Pod Opatrznością”, w którym uruchomiono dwie czytelnie. Kompleks Biblioteki liczy łącznie ok. 4000 m²¹⁰³.

Z inicjatywy J. Chojnackiego Towarzystwo podejmowało szereg przedsięwzięć gospodarczych, celem pozyskiwania środków na działalność statutową, a głównie na utrzymanie i prowadzenie Biblioteki. Inicjatywy podjęcia działalności gospodarczej okazały się jednak nietrafione. Przyniosły straty finansowe Towarzystwu, zabierały dużo czasu i energii prezesowi. W żaden sposób nie poprawiły sytuacji finansowej organizacji, a wręcz przeciwnie – przyniosły straty i procesy sądowe, gdyż tą drogą starano się dochodzić należności na rzecz Towarzystwa. W 1998 r. prezes J. Chojnacki został wybrany na kolejną kadencję. Zarząd stanowili: Marian Chudzyński – wiceprezes, Janusz Pysiak – wiceprezes, Wiesław Koński – sekretarz generalny, Jerzy Obszyński – skarbnik, członkami zostali: Robert Grzegorzczak, Czesław Korgul, Zbigniew Kruszewski, Jerzy Stefański¹⁰⁴.

---

¹⁰³ *Sprawozdanie [...] za rok 1998...*, dz. cyt., s. 90–91.

¹⁰⁴ *Sprawozdanie [...] za rok 1998...*, dz. cyt., s. 34.

Gabinet Prezesa
w XV-wiecznej siedzibie
Towarzystwa Naukowego
Płockiego

Była to ostatnia kadencja władz Towarzystwa, której przewodniczył J. Chojnacki. W styczniu 1998 r. R. Grzegorzczak zrezygnował i na jego miejsce Zarząd powołał dra Marka Świtalskiego¹⁰⁵. W czerwcu 2000 r. z funkcji skarbnika zrezygnował Jerzy Obszyński, a na jego miejsce został powołany dr Jerzy Stefański¹⁰⁶. Zarząd na swoich posiedzeniach rozpatrywał bieżące sprawy organizacji. Dominującym zagadnieniem było pozyskiwanie środków na działalność oraz różnorakie problemy kadrowe i płacowe związane z pracowni-

---

¹⁰⁵ Akta TNP, Księga protokołów posiedzeń Zarządu 1995–2006, Protokół nr 1/99 z dn. 28 I 1999.

¹⁰⁶ Akta TNP, Księga protokołów posiedzeń Zarządu 1995–2006, Protokół nr 9/2000.

kami biblioteki¹⁰⁷. Rozpatrywano również sprawy lokatorów zamieszkujących w budynkach Towarzystwa, którzy nie płacili czynszów lub prosili o przeprowadzenie remontów mieszkań. W roku 2000 Towarzystwo obchodziło 180-lecie. Z okazji jubileuszu postanowiono wydać trzecie wydanie *Dziejów Płocka*, pod redakcją prof. Mariana Kallasa, jak też wybić medal pamiątkowy¹⁰⁸. Sesja Jubileuszowa odbyła się 3 czerwca 2000 r. Przypomniano wówczas okoliczności powstania Towarzystwa i jego rozwój w różnych okresach historycznych. W październiku tego roku prezentowano wystawę *180 lat Towarzystwa Naukowego Płockiego*. Otwarcia towarzyszyła sesja naukowa poświęcona prezesowi A. Macieszy w 55. rocznicę jego śmierci¹⁰⁹. W roku jubileuszowym zbiory biblioteki osiągnęły liczbę 300 000 woluminów. Była to realizacja założeń prezesa.

Z protokołów posiedzeń Zarządu z 2001 r. wynika, że rozpatrywano kolegialnie coraz mniej spraw. W posiedzeniach Zarządu nie uczestniczyło często 3–4 członków, przykładowo na posiedzeniu w sierpniu 2001 r. było obecnych tylko 3 członków spośród 9 osób¹¹⁰. Aktywność Towarzystwa malała. Piętrzyły się problemy finansowe.

J. Chojnacki pod koniec 2001 r. zaczął rozważać rezygnację ze stanowiska prezesa. Było to trudna dla niego decyzja do podjęcia. Miał 80 lat, czuł się dobrze, praca w Towarzystwie dawała mu wiele satysfakcji, uważał, że jest potrzebny organizacji. Ostatecznie decyzję podjął na kilka dni przed Walnym Zgromadzeniem w 2002 r., po rozmowach ze swoim przyjacielem prof. A. Rajkiewiczem. Przewodził Towarzystwu 34 lata (1968–2002).

Prezes J. Chojnacki niewątpliwie wywarł duży wpływ na Towarzystwo Naukowe Płockie we wszystkich obszarach jego funkcjonowania. Dbał o rozwój Biblioteki im. Zielińskich, w skład

---

¹⁰⁷ Akta TNP, Księga protokołów posiedzeń Zarządu 1995–2006, Protokół nr 2/99 z dn. 26 II 1999, Protokół nr 5/99 z dn. 28 IV 1999, Protokół nr 6/99 z dn. 12 V 1999, Protokół nr 8/99 z dn. 28 VII 1999, Protokół nr 9/99 z dn. 28 IX 1999, Protokół nr 10/99 z dn. 5 XI 1999 i in.

¹⁰⁸ Tamże; Protokół nr 6/2000

¹⁰⁹ *Sprawozdanie z działalności Towarzystwa Naukowego Płockiego za rok 2001*, Płock 2002, s. 18.

¹¹⁰ *Sprawozdanie [...] za rok 2001...*, dz. cyt., s. 66.

której wchodziły starodruki i w sposób znaczący powiększył liczbę inkunabułów w jej zbiorach. Gromadził intensywnie zbiory nowe, aby w roku jubileuszowym 180-lecia TNP przekroczyć liczbę 300 000 woluminów. Za jego czasów, na mocy Uchwały Rady Ministrów z 10 lutego 1971 r., Biblioteka uzyskała status biblioteki naukowej, prowadzonej przez instytucję nie zaliczaną do państwowych instytucji naukowych. Natomiast mocą ustawy z dnia 27 czerwca 1997 r. według załącznika z 27 listopada 1998 r. została włączona do grona 55 bibliotek tworzących Narodowy Zasób Biblioteczny.

J. Chojnacki był niestrudzonym budowniczym i odnowicielem budynków Towarzystwa. Prowadził prace budowlane w Płocku, Cierszewie, Łęczycy, Wyszogrodzie, wszędzie tam, gdzie można było powiększyć bazę Towarzystwa. Miał wizjonerski pomysł budowy w Cierszewie stacji badawczej pod auspicjami Polskiej Akademii Nauk, która zajmowałaby się odnawialną energią. Chciał zbudować dom, który wykorzystywałby energię słoneczną i wiatrową. W Polsce w końcu lat 70. ubiegłego wieku taki projekt był niezwykle nowatorski.

Prezes przywiązywał dużo uwagi do działań związanych z popularyzacją Towarzystwa. Z radością witał gości krajowych i zagranicznych, którzy zechcieli odwiedzić siedzibę organizacji. Nawiazywał bez trudu liczne kontakty, które ułatwiały działalność na rzecz TNP. Za swój największy sukces uważał sprowadzenie do katedry *Drzwi Płockich*, jak też zawieszenie tabliczki w katedrze kolońskiej informującej o sarkofagu królowej Polski Ryczezy. Znaczącym osiągnięciem J. Chojnackiego, którego być może on sam nie doceniał, była jego publikacja *Petrochemia a rozwój Płocka* wydana w 1976 r., a następnie uzupełniona i wznowiona w roku 1977. Na blisko trzystu stronach autor przedstawił wpływ Mazowieckich Zakładów Rafineryjnych i Petrochemicznych w Płocku na życie mieszkańców i rozwój miasta. Ukazał systemowe podejście i zależności w budowie infrastruktury miejskiej na potrzeby ludności napływającej do pracy. Wskazał na zależności miejsc pracy dla kobiet i mężczyzn, potrzebę powstawania takich miejsc jak: żłobki, przedszkola, szkoły, uczelnie, ale też konieczność zapewnienia miejsc do realizacji potrzeb kulturalnych, sportowych, rekreacyjnych.

Nowoczesny przemysł sprowadzony do Płocka spowodował wzrost liczby mieszkańców, ale i w zasadniczy sposób zmienił strukturę miasta. Publikacja była pokłosiem pracy doktorskiej nt. *Rozwój Płocka pod wpływem budowy Mazowieckich Zakładów Rafineryjnych i Petrochemicznych* obronionej na Wydziale Politologii Uniwersytetu Warszawskiego w maju 1975 r., promotorem był prof. A. Rajkiewicz. Prezes przywiązywał dużo uwagi do rozwoju naukowego kadry w regionie, czego wyrazem było utworzenie w TNP seminarium doktoranckiego.

J. Chojnacki był otwartym na wszystkie działania, które mogły dobrze służyć Towarzystwu, miastu, krajowi. Był uosobieniem niespożytej energii, kreatywności, przedsiębiorczości, dominował nad otoczeniem, realizował zamiary, nic i nikt nie mógł go odwieść od powziętej decyzji. Niełatwo było z nim dyskutować. Gdy był do czegoś przekonany, stawał się autorytarny, apodyktyczny i uparty. Zachował aktywność do ostatnich dni swojego życia. Udzielał się w Towarzystwie, ale nigdy nie krytykował jego nowych władz. Na ostatnich spotkaniach w Towarzystwie był zdystansowany wobec poruszanych spraw. Prezes Chojnacki był wielkim humanistą i społecznikiem. Ukochał Towarzystwo, był jego prezesem do końca swojego życia. Zmarł 18 września 2006 r. w Płocku. Nie ulega najmniejszej wątpliwości, że postać J. Chojnackiego zasługuje na obszerną biografię.

W dniu 25 marca 2002 r. Walne Zgromadzenie wybrało nowy, choć niewiele zmieniony w stosunku do poprzedniego Zarząd, który ukonstytuował się w dniu wyborów. J. Chojnacki na prezesa Towarzystwa zaproponował dra inż. Zbigniewa Kruszewskiego, dotychczasowego członka Zarządu. Wiceprezesami zostali: ks. prof. dr hab. Michał Marian Grzybowski i dr Marian Chudzyński, skarbnikiem wybrano dra Jerzego Stefańskiego, sekretarzem generalnym został dotychczasowy – dr Wiesław Koński. W skład Zarządu weszli również członkowie: dr Grzegorz Gołębiowski, mgr Jan Milner, prof. dr hab. Barbara Pacewska, prof. dr hab. inż. Daniela Żuk oraz zastępcy członków: mgr Władysław Gąsiorowski i mgr inż. Włodzimierz Serafinowicz.

Pod koniec 2002 r. Towarzystwo liczyło 10 członków honorowych i 430 członków zwyczajnych¹¹¹. Profesorów i doktorów habilitowanych było 52, co stanowiło 12,1% wszystkich członków, doktorów – 57, tj. 13,3%, magistrów i inżynierów – 298, którzy stanowili – 69,3% oraz 23 osoby, które nie legitymowały się wyższym wykształceniem (5,3%).

Nowy Zarząd przystąpił do oceny stanu Towarzystwa Naukowego Płockiego. Sytuacja finansowa była bardzo trudna, wręcz tragiczna. Brakowało szeregu niezbędnych regulaminów (w organizacji, która zatrudniała na koniec 2002 r. 30 osób, w tym 18 osób z wyższym wykształceniem oraz 4 studiujące). Brakowało inwentaryzacji Biblioteki i innych składników majątkowych np. rozliczeń kamienic, w których mieszkali lokatorzy. Budowa budynku w Wyszogrodzie również nie była rozliczona, a sam budynek był użytkowany, mimo że nie posiadał zezwolenia.

W tak złożonej sytuacji finansowej i organizacyjno-prawnej Zarząd przystąpił do zmian administracyjnych. Zmieniono dyrektora Biura Zarządu. Nowym dyrektorem Biura Zarządu został mgr Andrzej Kansy, który miał w swoich kompetencjach szereg pilnych zadań do realizacji, np. organizację posiedzenia Zarządu w dniu 18 września 2002 r. liczące 20 punktów porządku obrad¹¹². Za każdym rozpatrywanym zagadnieniem kryło się wiele czynności do wykonania dla członków Zarządu, prezesa, jak i pracowników etatowych.

Na posiedzeniu Zarządu we wrześniu 2002 r. główna księgowa przedstawiła stan finansowy Towarzystwa na 18 września 2002 r. Stan rachunku bieżącego wynosił ok. 81 tys. zł, z pozycji „Zakup książek” z ogólnej kwoty 250 tys. dotacji, brakowało na koncie bankowym około 45 tys. zł. Nie było funduszy na koszty poniesione w związku z działalnością m.in. korzystanie z mediów i płace pracowników. Nie był naliczony Zakładowy Fundusz Świadczeń Socjalnych za rok 2002. Natomiast zobowiązania były: za książki około 14 tys. zł,

---

¹¹¹ *Sprawozdanie z działalności Towarzystwa Naukowego Płockiego za rok 2002*, Płock 2003, s. 30, 90–108.

¹¹² Akta TNP, Księga protokołów posiedzeń Zarządu 1995–2006, Protokół nr 8/2002 z dn. 18 IX 2002.

pozostałe około 21 tys. zł (energia ciepła, wywóz nieczystości, opłaty za zamówiony wcześniej witraż, obsługę gastronomiczną i inne)¹¹³. Podczas tego samego posiedzenia prezes zaznaczył, że „w chwili obejmowania przez niego funkcji¹¹⁴ Towarzystwo miało już dług w wysokości ok. 250 tys. zł” m.in. prześlęgowano stratę wyniku działań Centrum Ekologiczno-Toksikologicznego w wysokości 40 tys. zł tuż przed wyborem nowego Zarządu w 2002 r.¹¹⁵. Na kolejnym posiedzeniu Zarządu, tydzień później, ze względu na dramatyczną sytuację finansową, prezes przedstawił różne warianty poprawy sytuacji finansowej, w tym propozycję restrukturyzacji Biblioteki, która generowała największe koszty. Dokonano połączenia Działu Czasopism z Działem Udostępniania pod jednym kierownictwem. Przyjęto Regulamin pracy dla pracowników etatowych Biblioteki i Biura Zarządu. Podjęto decyzję, że kierownicy działów zachowają pełne etaty, pozostali pracownicy zostaną zatrudnieni na 3/4 etatu¹¹⁶. Taka sytuacja trwała do 1 maja 2003 r., kiedy to przywrócono pełne etaty 12 osobom¹¹⁷. Na prośbę urzędującego dyrektora Biblioteki nastąpiła zmiana na tym stanowisku i funkcję tę objęła mgr Grażyna Szumlicka-Rychlik¹¹⁸. W październiku 2002 r. określono zakres czynności dyrektora Biblioteki oraz przyjęto schemat organizacyjny placówki i jej godziny pracy¹¹⁹. Podjęto też działania i wyznaczono osoby odpowiedzialne za inwentaryzację zasobów biblioteki¹²⁰.

---

¹¹³ Notatka służbowa z dn. 18 IX 2002 załączona do protokołu posiedzenia Zarządu nr 18/2002, z dn. 18 IX 2002.

¹¹⁴ Akta TNP, Księga protokołów posiedzeń Zarządu 1995–2006, Protokół nr 8/2002 z dn. 18 IX 2002.

¹¹⁵ Akta TNP, Księga protokołów posiedzeń Zarządu 1995–2006, Protokół nr 10/2002 z dn. 25 X 2002.

¹¹⁶ Akta TNP, Księga protokołów posiedzeń Zarządu 1995–2006, Protokół nr 9/2002 z dn. 26 IX 2002.

¹¹⁷ Akta TNP, Księga protokołów posiedzeń Zarządu 1995–2006, Protokół nr 4/2003 z dn. 28 IV 2003.

¹¹⁸ Akta TNP, Księga protokołów posiedzeń Zarządu 1995–2006, Protokół nr 9/2002 z dn. 26 IX 2002.

¹¹⁹ Akta TNP, Księga protokołów posiedzeń Zarządu 1995–2006, Protokół nr 10/2002 z dn. 25 X 2002.

¹²⁰ Akta TNP, Księga protokołów posiedzeń Zarządu 1995–2006, Protokół nr 8/2002 z dn. 26 IX 2002.

Analiza bilansu Towarzystwa wykazała, że koszty w 2003 r. stanowiły co najmniej 1 100 000 zł, w tym: 600 000 zł – wynagrodzenia wraz z narzutami, 200 000 zł – energia cieplna, 75 000 zł – usługi telekomunikacyjne, a ponadto wydatki na wywóz nieczystości, opłaty pocztowe, dozór mienia i inne. Przewidywane dochody to 250 000 zł za wynajem lokali Towarzystwa oraz 50 000 zł to składki członkowskie, usługi kserograficzne, sprzedaż wydawnictw i inne. Łącznie wpływy stanowiły 300 000 zł. Na same tylko koszty stałe brakowało 700 000 zł. W podanych kosztach brakowało środków na zakupy książek do Biblioteki, digitalizację i konserwację zbiorów, na remonty obiektów, podwyżki płac, zakupy materiałów biurowych¹²¹. Wyliczenia te pokazują, przed jakim wyzwaniem stał ówczesny Zarząd i jakie działania interwencyjne musiały zostać podjęte, aby przystosować TNP do nowej sytuacji finansowej. Ustrój prawny kraju nie przewidywał dotacji państwowych dla instytucji kultury i nauki, jakimi są towarzystwa naukowe.

Kłopotów finansowych dostarczało pozyskiwanie środków z własnych nieruchomości. Przykładowo na posiedzeniu Zarządu w listopadzie 2002 r. omówiono sprawy lokatorów, którzy zamieszkiwali w budynkach Towarzystwa, подарowanych przez małżeństwo Macieszów. Najemcy otrzymali mieszkania w ramach obowiązkowego przydziału lokali w okresie PRL. Towarzystwo przez lata nie miało z nimi uregulowanych praw i obowiązków, także opłat. O skali zaniedbań ze strony Towarzystwa mogą świadczyć podjęte działania: założenie indywidualnych teczek lokatorskich; uporządkowanie numeracji mieszkań; uporządkowanie liczby mieszkańców i spraw meldunkowych; ustalenie powierzchni mieszkań oraz określenie ich standardu, gdyż w różnych dokumentach znajdowały się rozbieżne informacje; weryfikacja wysokości czynszu oraz opłat niezależnych od właściciela; określenie opłat CO, CW, wody, śmieci; aktualizacja i sporządzenie umów najmu; aktualizacja dokumentacji najmu lokali gospodar-

---

¹²¹ *Sprawozdanie z działalności Towarzystwa Naukowego Płockiego za rok 2003*, Płock 2004, s. 31–32.

czych¹²². Działania te były niezbędne, aby móc szacować wydatki i wpływ z wynajmu pomieszczeń, którymi dysponowało TNP.

Do problemów z budynkami i ich użytkowaniem dochodziła niemożność wyegzekwowania od Oddziału w Wyszogrodzie dokumentacji budowy budynku. W celu rozwiązania patowej sytuacji, Zarząd odwołał przewodniczącego Oddziału w Wyszogrodzie¹²³. Dopiero w 2005 r. przekazano Zarządowi nieuporządkowaną dokumentację w dwóch workach jutowych¹²⁴.

Po powołaniu Komisji ds. przejścia i rozliczenia dokumentów finansowych wyszło też na jaw, że główna księgową przywłaszczyła sobie kwotę w wysokości ponad 69 tys. zł. Ponadto dokumenty księgowe były prowadzone w sposób nierzetelny i niepoprawny¹²⁵. Sprawa przywłaszczenia została skierowana do Prokuratury Rejonowej w Płocku. W wyniku postępowania Sądu Rejonowego osoba ta została skazana na 1 rok pozbawienia wolności w zawieszeniu na 4 lata. Sąd nakazał zwrot zagarniętego mienia w ciągu 2 lat, co też nastąpiło¹²⁶.

Do kłopotów nowego Zarządu w początkowym okresie działalności doszła decyzja Państwowej Straży Pożarnej o zakazie użytkowania przez więcej niż 50 osób sali konferencyjnej w siedzibie TNP na drugim piętrze¹²⁷. Sala od wielu lat była wykorzystywana jako konferencyjna i przebywało w niej nawet nieraz 200 osób¹²⁸. Zaszła pilna potrzeba adaptowania sali wystawowej na parterze na salę konferencyjną, a dotychczasowej sali konferencyjnej na salę wystaw. Zmiana ta generowała kolejne koszty finansowe.

---

¹²² Akta TNP, Księga protokołów posiedzeń Zarządu 1995–2006, Protokół nr 11/2002 z dn. 18 XI 2002.

¹²³ Akta TNP, Księga protokołów posiedzeń Zarządu 1995–2006, Protokół nr 2/2003 z dn. 7 III 2003.

¹²⁴ Akta TNP, Księga protokołów posiedzeń Zarządu 1995–2006, Protokół nr 7/2005 z dn. 29 IX 2005.

¹²⁵ Akta TNP, Księga protokołów posiedzeń Zarządu 1995–2006, Protokół nr 11/2002 z dn. 18 XI 2002, Protokół nr 12/2002 z dn. 19 XII 2002.

¹²⁶ Akta TNP, Księga protokołów posiedzeń Zarządu 1995–2006, Protokół nr 7/2003 z dn. 22 IX 2003.

¹²⁷ Akta TNP, Księga protokołów posiedzeń Zarządu 1995–2006, Protokół nr 3/2003 z dn. 4 IV 2003.

¹²⁸ *Sprawozdanie [...] za rok 1996...*, dz. cyt, s. 52.

Realizując zapisy w Statucie, Zarząd zmuszony był skreślić członków zalegających z opłatami składek członkowskich, którzy nie reagowali na wysyłane monity. Zaległości obejmowały okres od 3 lat do nawet 13 lat niepłacenia składek. Na liście byli dawni funkcyjni przedstawiciele władz państwowych i samorządowych, którym w poprzednich latach nadawano godność członka TNP¹²⁹.

Na jednym z pierwszych posiedzeń Zarządu zgłoszono konieczność wprowadzenia zmian w Statucie Towarzystwa, gdyż obowiązywał jeszcze ten uchwalony w 1977 r. Nie uwzględniał on rozwiązań prawnych dotyczących stowarzyszeń po transformacji ustrojowej. Otwarto dyskusję nad nowym statutem, który powinien odpowiadać potrzebom stowarzyszenia i wymogom obowiązujących przepisów np. w sprawie prowadzenia działalności gospodarczej przez Towarzystwo¹³⁰. Nowy Statut został przyjęty na Nadzwyczajnym Walnym Zgromadzeniu Towarzystwa Naukowego Płockiego 28 listopada 2003 r. W preambule Statutu zapisano: „Towarzystwo Naukowe Płockie założone w 1820 r. wyrasta z ducha tolerancji i oświecenia. Jednoczy ludzi, chcących pracować dla ogólnego dobra, a w szczególności dla społeczności lokalnej. Fundamentalnym celem jego działalności jest upowszechnianie wiedzy jako źródła wszelkiego postępu. Zobowiązane przykładem przodków, by przekazać przyszłym pokoleniom wszystko, co cenne z ponadtysiącletniego dziedzictwa Państwa Polskiego i Płocka, Towarzystwo Naukowe Płockie stoi na straży narodowych wartości i ochroną otacza dobra kultury, będące miarą ludzkiej cywilizacji. Wierni ideom założycieli naszych ten oto Statut Towarzystwa Naukowego Płockiego uchwalamy, aby jego postanowienia wypełniać ku pożytkowi publicznemu. Wszystkich, którzy dla dobra Towarzystwa Naukowego Płockiego ten Statut będą stosowali, wzywamy, aby czynili to, dbając o zachowanie godności człowieka i jego prawa do wolności, a poszanowanie tych zasad mieli za niewzruszoną podstawę naszego stowarzyszenia”.

---

¹²⁹ Akta TNP, Księga protokołów posiedzeń Zarządu 1995–2006, Protokół nr 9/2002 z dn. 26 IX 2002, Protokół nr 11/2002 z dn. 18 XI 2002.

¹³⁰ Akta TNP, Księga protokołów posiedzeń Zarządu 1995–2006, Protokół nr 11/2002 z dn. 18 IX 2002.

W preambule zawarto także ideę i misję Towarzystwa Naukowego Płockiego – umiłowanie ojczyzny, krzewienie nauki i prawdy oraz upowszechnianie wiedzy, która jest źródłem wszelkiego postępu. Miarą ludzkiej wartości jest ochrona dóbr kultury i wartości narodowych oraz poszanowanie drugiego człowieka, jego prawa do godności i wolności.

W Statucie zapisano prawne podstawy funkcjonowania Towarzystwa, wskazano cele i środki działania, prawa i obowiązki członków oraz określono władze Towarzystwa. Uregulowano zasady funkcjonowania komisji i sekcji naukowych oraz oddziałów terenowych. W ostatniej części zamieszczono zasady gospodarki finansowej Towarzystwa. W paragrafie 1 pkt. 1 zapisano: „Towarzystwo jest samorządnym i dobrowolnym zrzeszeniem społeczno-naukowym osób posiadających odpowiednie kwalifikacje i wolę pracy naukowej dla dobra ogólnego. Cele określono w paragrafie 8: „Towarzystwo, kontynuując postępowe tradycje polskiej myśli naukowej, ma na celu krzewienie i upowszechnianie nauki, prowadzenie i popieranie badań naukowych oraz gromadzenie materiałów naukowych w szczególności dotyczących Płocka i terenów związanych z regionem Mazowsza, w zakresie różnych gałęzi wiedzy”.

W Statucie zwrócono również uwagę na wzajemne relacje pomiędzy członkami, które stanowią istotną wartość dodaną. W paragrafie 12 zapisano: „W wewnętrznej działalności Towarzystwa obowiązują zasady równych praw i obowiązków wszystkich członków. Wzajemne stosunki między członkami winna cechować koleżeńskość, wzajemny szacunek i życzliwość”. W celu podkreślenia bezinteresowności oraz etyczności działania członków Towarzystwa zapisano w art. 51 całkowity zakaz wykorzystania lub przekazywania majątku Towarzystwa na rzecz członków, czy też osób bliskich na zasadach innych niż w stosunku do osób trzecich. Zabroniony jest również zakup towarów lub usług od podmiotów, w których uczestniczą członkowie Towarzystwa, członkowie organów statutowych lub pracownicy oraz osoby będące z nimi w stosunku pokrewieństwa. Ponadto działalność Towarzystwa poddawana jest na bieżąco ocenie Komisji Rewizyjnej. Członkowie Zarządu Komisji Rewizyjnej oraz

innych organów Towarzystwa zgodnie z wymogami Statutu pełnią swoje funkcje społecznie. Taki zapis statutowy gwarantuje pełną bezinteresowność działalności na rzecz Towarzystwa, jak również wpisuje się w działanie na rzecz budowania społeczeństwa obywatelskiego.

Towarzystwo zostało zarejestrowane 21 października 2004 r. jako organizacja pożytku publicznego w Sądzie Rejonowym dla m.st. Warszawy w Warszawie, XXI Wydział Gospodarczy KRS¹³¹. Ze względu na wymogi prawne związane z prowadzeniem działalności gospodarczej (w przypadku Towarzystwa dotyczy to wynajmu pomieszczeń) Statut organizacji w 2019 r. uległ modyfikacji, by wypełnić wymogi ustawowe. W zasadniczej części dotyczącej członków, zadań, zakresu, struktury nie uległ zmianom w stosunku do Statutu z 2003 r.

W pierwszych miesiącach działalności nowy Zarząd zajmował się również sprawami merytorycznymi, wynikającymi z celów statutowych. We wrześniu 2002 r. odbyła się ogólnopolska konferencja pt. *Towarzystwa naukowe regionalne u progu XXI wieku*, a w listopadzie tegoż roku - sesja naukowa z okazji jubileuszu 190-lecia Teatru Dramatycznego w Płocku pt. *Historyczne i współczesne racje istnienia teatru w ośrodkach lokalnych*. Zorganizowano również wykłady, referaty i prelekcje np. w maju wykład ks. prof. Michała Grzybowskiego pt. *Świadomość płocczan w okresie niewoli narodu (1793–1918)*, czy we wrześniu wykład dra Wiesława Końskiego pt. *Rola „Notatek Płockich” w życiu miasta*, a w dniach 6–19 grudnia odbył się cykl wykładów *W przededniu wstąpienia do Unii Europejskiej*¹³².

Celem szerokiego udostępniania zbiorów Towarzystwa, a zarazem ich popularyzacji, Zarząd podjął decyzję o włączeniu się w wydanie reprintu *Ewangelii według św. Mateusza* autorstwa Stanisława Murzynowskiego z 1551 r. Inicjatorką wydania była Hanna Witt-Pasza¹³³. Zarząd wyraził też zgodę na wypożyczenie do Muzeum Lubelskiego w Lublinie *Kaprysów* Francisco Goi oraz na wydanie

---

¹³¹ Z. Kruszewski, *Towarzystwo Naukowe...*, dz. cyt., s. 112.

¹³² *Sprawozdanie [...] za rok 2002*, dz. cyt., s. 37–40.

¹³³ Akta TNP, Księga protokołów posiedzeń Zarządu 1995–2006, Protokół nr 8/2002 z dn. 18 IX 2002.

katalogu z reprodukcjami grafik w rzeczywistej wielkości¹³⁴. W tych trudnych finansowo czasach dla Towarzystwa prowadzono prace związane z wydaniem drugiego tomu *Dziejów Płocka* pod redakcją prof. Mirosława Krajewskiego¹³⁵. W 2003 r. zostały wydane *Dzieje Sierpca i ziemi sierpeckiej* pod redakcją Mariana Chudzyńskiego. Wydawnictwo było przedsięwzięciem komercyjnym przy współudziale Urzędu Miasta Sierpca. Zysk został podzielony na połowę pomiędzy Towarzystwo a Urząd¹³⁶. Ze środków pozyskanych w 2003 r. z Komitetu Badań Naukowych wydano dwie pozycje: *Organy na Mazowszu* Wiktora Łyjaka i *Kartki z pożogi* Symchy Gutermana.

Pierwsze działania Zarządu pod przewodnictwem Z. Kruszewskiego obejmowały jednocześnie szereg obszarów, które należało uporządkować. Prezes przyjął założenie, że członkowie Zarządu mają świadomość, iż są tylko czasowymi opiekunami kulturowego dziedzictwa TNP. Ich społeczna praca miała polegać na powiększeniu stanu posiadania Towarzystwa w sferze materialnej w działalności naukowej, związanej z upowszechnianiem nauki, jak też na zadbaniu o istniejący majątek dla przyszłych pokoleń, nie zaś dla własnych korzyści¹³⁷.

W ramach rozszerzania kontaktów i możliwości wymiany doświadczeń w 2003 r. zawarto porozumienie z Polskim Instytutem Naukowym w Nowym Jorku, które ze strony amerykańskiej podpisał prof. Tadeusz Gromada. Porozumienie pozwoliło na dokonywanie wymiany materiałów, jak też wyjazdy studyjne członków Towarzystwa¹³⁸.

Zarząd podejmował inicjatywy niezwykle ważne dla mieszkańców Płocka. Jednym z takich działań było zorganizowanie z inicjatywy prezesa „okrągłego stołu” w sprawie drugiej przeprawy

---

¹³⁴ Akta TNP, Księga protokołów posiedzeń Zarządu 1995–2006, Protokół nr 12/2002 z dn. 19 XII 2002.

¹³⁵ Akta TNP, Księga protokołów posiedzeń Zarządu 1995–2006, Protokół nr 11/2002 z dn. 18 XI 2002.

¹³⁶ Akta TNP, Księga protokołów posiedzeń Zarządu 1995–2006, Protokół nr 6/2003 z dn. 26 VI 2003.

¹³⁷ Akta TNP, Księga protokołów posiedzeń Zarządu 1995–2006, Protokół nr 3/2004 z dn. 15 III 2004.

¹³⁸ Akta TNP, Księga protokołów posiedzeń Zarządu 1995–2006, Protokół nr 1/2003 z dn. 4 IV 2003.

mostowej w Płocku. W konstruktywnej dyskusji wzięli udział m.in. Minister Infrastruktury Andrzej Piłat, przedstawiciele władze miasta oraz PKN ORLEN i PERN „Przyjaźń”. Wydarzenie miało szeroki odzew w mediach. Ostatecznie inicjatywa zakończyła się sukcesem, gdyż po wielu latach starań, powstał w Płocku drugi most drogowy¹³⁹.

Z inicjatywy prezesa, przy wsparciu Polskiej Akademii Nauk, powstał w Płocku projekt Centralnego Okręgu Wiedzy, Edukacji, Nauki, Wysokich Technik i Technologii¹⁴⁰. Była to koncepcja mająca spożytkować intelektualny potencjał Warszawy, Łodzi i Płocka dla promocji oraz poszukiwań polskich rozwiązań innowacyjnych. W spotkaniu, które zorganizowało w 2003 r. TNP wzięli udział m.in. prof. Michał Kleiber – Minister Nauki i Informatyzacji, prof. Jerzy Kołodziejczak – Prezes PAN, Józef Kosiec – Prezes Fundacji Technopolis, dr Józef Oleksy – Przewodniczący Komisji Europejskiej Sejmu RP, prof. Eugeniusz Kwiatkowski – Prorektor Uniwersytetu Łódzkiego, Adam Struzik – Marszałek Województwa Mazowieckiego, Krzysztof Makowski – Wojewoda Łódzki, prof. Marek Dietrich – Dyrektor Instytutu Problemów Współczesnej Cywilizacji, prof. Piotr Węglński – Rektor Uniwersytetu Warszawskiego, prof. Janusz Haman – Polska Fundacja Upowszechniania Nauki, prof. Sylwester Porowski – Centrum Badań Wysokociśnieniowych PAN, prof. Janusz Lipkowski – Wiceprezes PAN, dr Jerzy Kropiwnicki – Prezydent Miasta Łodzi, Tomasz Kolczyński – Zastępca Prezydenta Miasta Płocka i wielu innych. Projekt ten znalazł się w strategii Województwa Mazowieckiego do realizacji do 2020 r. Ze względu na brak środków inicjatywa ta nie została zrealizowana całościowo, a jedynie poszczególne miasta utworzyły na swoim terenie parki technologiczne lub strefy wolnościowe. Idea Centralnego Okręgu Wiedzy, Edukacji, Nauki, Wysokich Technik i Technologii pozostała nadal żywa i odradza się w dyskusjach tematycznych.

---

¹³⁹ Akta TNP, Księga protokołów posiedzeń Zarządu 1995–2006, Protokół nr 4/2003 z dn. 28 IV 2003.

¹⁴⁰ Z. Kruszewski (red.), *Centralny Okręg Wiedzy, Edukacji, Nauki, Wysokich Technik i Technologii*, Wyd. TNP, Płock 2003.

Towarzystwo w swoich dziejach było zawsze zainteresowane sprawami Polski i Polaków. Ważnym przedsięwzięciem dla Polski było wstąpienie w struktury Unii Europejskiej. Oznaczało to zamknięcie ważnego etapu w rozwoju kraju, jak i umocnienie demokracji, co wiązało się ze spełnieniem kryteriów warunkujących przyjęcie. Kościół katolicki, a w sposób szczególny papież Polak Jan Paweł II był wielkim orędownikiem wstąpienia do Unii Europejskiej. Jednym z etapów akcesji było ogólnopolskie referendum, w którym obywatele mieli wypowiedzieć się czy są za, czy przeciw wstąpieniu oraz czy akceptują warunki bycia krajem unijnym. Istniała potrzeba przekonania Polaków, by wzięli udział w referendum i głosowali za wstąpieniem do Unii. Na zaproszenie prezesa TNP, po wcześniejszych ustaleniach, Prezydent RP Aleksander Kwaśniewski zainaugurował w Płocku 25 kwietnia 2003 r. kampanię europejską pod hasłem *Tak dla Polski*. Prezydentowi towarzyszyli pierwszy premier Odrodzonej Rzeczypospolitej, płocczanin Tadeusz Mazowiecki; poseł na Sejm RP Józef Oleksy oraz prezes Fundacji Schumana Róża Thun.

Na spotkanie przybyło około pięciu tysięcy osób z Płocka i regionu. Wizyta Prezydenta była dużym wydarzeniem w skali kraju, szeroko komentowanym w mediach.

TNP włączyło się w działania na rzecz Polski w Unii Europejskiej, organizując cykl spotkań pt. *Europa jaką lubimy*. Celem spotkań było zaprezentowanie państw Unii Europejskiej przez pryzmat ich kultury i obyczajów. Pierwszym spotkaniem z tego cyklu był wieczór przy świecach pt. *Impresje hiszpańskie*. Zorganizowano go w związku z dobiegającą końca prezentacją cyklu grafik *Los Caprichos* Francisco Goi ze zbiorów TNP w Muzeum Mazowieckim w Płocku. Uczestnicy wysłuchali hiszpańskiej muzyki w wykonaniu skrzypaczki Anny Kramarz i gitarzysty Łukasza Banacha oraz poezji hiszpańskiej zaprezentowanej przez Marka Mokrowieckiego – aktora i reżysera, dyrektora Teatru Dramatycznego w Płocku. Kolejnym był wieczór artystyczny pt. *Edith Piaf według Joanny Rawik*. Joann Rawik zaprezentowała monodram poświęcony życiu E. Piaf, legendzie

francuskiej piosenki¹⁴¹. Rodzice z dziećmi i dziadkowie z wnukami uczestniczyli w wieczorze duńskim pt. *Baśnie Andersena*, podczas którego aktorzy Marek Mokrowiecki i Grażyna Zielińska czytali słynne baśnie. Następnie odbyło się spotkanie polskie pt. *Majówka polska*, gdyż 1 maja 2004 r. Polska stała się pełnoprawnym członkiem Unii Europejskiej¹⁴². Kolejne spotkanie, zatytułowane *Five o'clock z Niedźwiedziem* poświęcono muzyce angielskiej. Gościem prowadzącym był Marek Niedźwiecki, dziennikarz radiowej „Trójki”, który opowiadał o zespołach rockowej sceny brytyjskiej: The Beatles, The Rolling Stones, The Moody Blues, Genesis i Pink Floyd¹⁴³. Wieczór włoski *Viva Italia* prowadziła Anna Brząkałska, a najpiękniejsze utwory włoskie zaśpiewała Joanna Nycz z zespołem w składzie: Stanisław Psarski i Dariusz Ciesielski. O obyczajach mieszkańców Italii opowiadał rodowity Włoch Witold Casetti¹⁴⁴. O irlandzkich obyczajach rozmawiano na spotkaniu *Irlandia – Zielona Wyspa*. Prowadził je flecista i wokalista zespołu Rimead Kuba Pietrzak, a muzykę irlandzką wraz z nim grali Agnieszka Sroczyńska na skrzypcach, Marcin „Axis” Żebrowski na gitarze, a Marcin „Padre” Oracki na rzadko spotykanym instrumencie bodhran¹⁴⁵. Cykl *Europa jaką lubimy* zamknęło spotkanie *Przygody dobrego wojaka Szwejka* z udziałem aktorów płockiego teatru Marka Mokrowieckiego i Grażyny Zielińskiej. Zorganizowano też wystawę *Szwejkowską* ze zbiorów płockiego kolekcjonera Jana Milnera, skarbnika TNP¹⁴⁶.

Towarzystwo Naukowe Płockie uważało wejście Polski do Unii Europejskiej za wydarzenie niezwykle istotne dla suwerenności kraju i przyszłości Polaków. W swoim wieloletnim, udokumentowanym istnieniu działacze Towarzystwa wielokrotnie mieli do czynienia z tragicznymi dziejami narodowymi. Polska w strukturach Unii to kraj ściśle związany z wartościami kultury europejskiej, praworządnością,

---

¹⁴¹ *Sprawozdanie z działalności Towarzystwa Naukowego Płockiego za rok 2004*, Płock 2005, s. 60.

¹⁴² Tamże, s. 62.

¹⁴³ Tamże, s. 66.

¹⁴⁴ Tamże, s. 69.

¹⁴⁵ Tamże, s. 71.

¹⁴⁶ Tamże, s. 73.

przestrzeganiem praw człowieka, o czym marzyły całe pokolenia Polaków. Unia Europejska to miejsce, w którym chcemy być, które chcemy poznawać i wspólnie tworzyć na fundamentach demokracji i praworządności.

Oprócz spotkań dotyczących kultury krajów europejskich odbywały się spotkania naukowe, przedstawiające poziom życia w krajach wysokorozwiniętych. W marcu 2004 r. zorganizowano odczyt połączony z dyskusją nt. *Kondycja społeczeństwa polskiego przed wejściem do Unii Europejskiej* wygłoszony przez prof. A. Rajkiewicza. Członkowie Towarzystwa i mieszkańcy Płocka mogli też wysłuchać w lipcu 2004 r. wykładu prof. Leszka Balcerowicza pt. *Członkostwo w Unii Europejskiej a rozwój gospodarczy Polski*. Pierwsze lata wstąpienia Polski do Unii Europejskiej stymulowały potrzebę naukowego spojrzenia na warunki i szanse rozwojowe dla Polski i Polaków. Prezes uznał, że najlepszą formą będą różnego rodzaju sesje i odczyty naukowe o tematyce europejskiej. Jako przykłady mogą posłużyć: sesja naukowa *Globalne społeczeństwo informacyjne*, sesje naukowe *Przedsiębiorczość polska w warunkach Unii Europejskiej*, konferencja *Nauka i administracja w rozwiązywaniu problemów ekologicznych Mazowsza Płockiego*¹⁴⁷, odczyt Marszałka Województwa Mazowieckiego pt. *Dylematy rozwoju województwa mazowieckiego*, konferencja nt. *Zróżnicowanie kulturowe regionu: Płock i okolice* zorganizowana przez TNP w ramach Europejskich Dni Dziedzictwa we współpracy z Instytutem Etnologii i Antropologii Kulturowej Uniwersytetu Warszawskiego oraz Muzeum Mazowieckim w Płocku¹⁴⁸.

W związku z przystąpieniem Polski do Unii Europejskiej nie można było pominąć kwestii zmiany życia indywidualnych obywateli. Dlatego też Towarzystwo Naukowe Płockie było współorganizatorem, wraz z Katolickim Stowarzyszeniem Civitas Christiana XXIII Sejmiku Rodzinnego, który odbywał się pod hasłem *Godność człowieka*

---

¹⁴⁷ *Sprawozdanie z działalności Towarzystwa Naukowego Płockiego za rok 2005*, Płock 2006, s. 55–66.

¹⁴⁸ *Sprawozdanie z działalności Towarzystwa Naukowego Płockiego za rok 2006*, Płock 2007, s. 70–86.

niezbywalnym prawem i fundamentem ładu społecznego. Ważnymi wydarzeniami popularyzującymi naukę, jak też przybliżającymi prowadzone badania były np. sesja naukowa pt. *CRM – nowy kierunek w kontaktach z klientem*, którą poświęcono płockim doświadczeniom z oprogramowaniem IT wspierającym zarządzanie relacjami z klientem. Współorganizatorem była Filia Politechniki Warszawskiej w Płocku. Innym tego rodzaju wydarzeniem była sesja pt. *Rola mediów w kształtowaniu świadomości ekologicznej społeczeństwa.* Wiele odczytów, wykładów i referatów poświęcono w TNP sprawom przemian gospodarczych w Polsce. Przemiany te były czasami bardzo bolesne w skutkach dla przemysłu i całego społeczeństwa. Podczas sesji *50 lat produkcji kombajnów zbożowych w Polsce* odbyła się promocja książki autorstwa członków TNP Jerzego Stefańskiego i Wacława Wojciechowskiego oraz Janusza Majchrzaka pt. *Pięćdziesiąt lat produkcji kombajnów do zbioru zbóż w Polsce*, w której przedstawiono osiągnięcia polskich inżynierów.

W TNP widoczna jest dbałość o popularyzację nie tylko nauki, ale także dorobku kultury polskiej i kultury regionu. W ramach obchodów Roku Witolda Gombrowicza z okazji 100. rocznicy urodzin pisarza odbyła się sesja naukowa pt. *Stulecie Gombrowicza.* Podczas spotkania wystąpili z referatami wybitni polscy znawcy twórczości pisarza m.in. prof. Jerzy Jarzębski, prof. Józef Olejniczak i wielu innych. Sesji towarzyszyła wystawa poświęcona Gombrowiczowi. Duże zainteresowanie wzbudziła dwudniowa sesja naukowa pt. *Kultura żydowska na Mazowszu.* Z tej okazji zorganizowano dwie wystawy. Swoje malarstwo zaprezentował Sylwester Piędziejewski – artysta z warszawskiej Akademii Sztuk Pięknych, a TNP pokazało kolekcję judaików zgromadzonych w zbiorach Biblioteki im. Zielińskich. Ciekawe było także spotkanie z historykiem sztuki Anną Rottenberg na temat polskiej sztuki współczesnej. W swoim wystąpieniu autorka omówiła prace znanych polskich artystów współczesnych: Zbigniewa Libery, Katarzyny Kozyry, Joanny Rajkowskiej, Marcina Maciejewskiego, Bogny Burskiej, Agaty Bogackiej. Zorganizowano też spotkanie z Marią Szablowską – dziennikarką radiową i telewizyjną na temat *Na Mazowszu piasek*

i sosny, czyli polskie krajobrazy w piosenkach. Dziennikarka przedstawiła piosenki, które łączy wspólny temat wyrażony w tekstach, poświęconych mazowieckim krajobrazom lub miejscowościom. Swoje wystąpienie ubarwiła licznymi anegdotami i informacjami na temat autorów. Zamykając opis wybranych działań warto wspomnieć o *Letniej Szkole Filozoficznej* dla młodzieży, której współorganizatorem było TNP¹⁴⁹.

Salonik
im. Gustawa
Zielińskiego
w XV-wiecznej
siedzibie
Towarzystwa
Naukowego
Płockiego

---

¹⁴⁹ Tamże, s. 60–74.

Przedstawione przykłady sesji naukowych, odczytów, spotkań ukazują spektrum działań TNP ukierunkowanych na problemy współczesne, na działalność naukową i popularno-naukową związaną z aktualnym rozwojem Polski oraz kształtowaniem świadomości społeczno-gospodarczej i kulturowej członków w obliczu nowych wyzwań.

W organizacji położono większy nacisk na pomoc w rozwoju naukowym i osobowym członkom zainteresowanym działalnością naukową. Wyrażane było przekonanie, że Towarzystwo ogólne o charakterze regionalnym ma służyć otoczeniu w zrozumieniu świata oraz prawdy naukowej. Powinno popularyzować naukę i upowszechniać wyniki badań naukowych. Do jego zadań należy pobudzanie i rozwój takich kompetencji jak współpraca, zaufanie, wiarygodność. Ważnym zadaniem jest także pomaganie w interpretowaniu oraz tworzeniu kultury. Wartością mają się stawać relacje między członkami towarzystwa, wzajemne wspieranie i pomoc w rozwoju indywidualnym. Organizacja ma służyć członkom i otoczeniu, a Zarząd winien to sprawnie koordynować i wspierać.

Aby móc realizować założone cele, w pierwszej kolejności należało ustabilizować sytuację finansową organizacji. Trzeba było zdiagnozować miejsca, gdzie były generowane koszty i ewidentne straty. Niewątpliwie ogromne straty powodowały zdekapitalizowane budynki przy ul. Sienkiewicza 41 i 43 z lokatorami z przymusowego najmu. Zarząd zwrócił się do Walnego Zgromadzenia o wyrażenie zgody na ich sprzedaż i taką zgodę uzyskał. Dzięki dobrej sytuacji na rynku nieruchomości, po przeprowadzeniu konkursu ofert sprzedano te budynki za łączną kwotę 1 950 000 zł¹⁵⁰. Pieniądze ze sprzedaży zainwestowano w kupno budynku przy ul. Kościuszki 3 w Płocku. Następnie budynek wynajęto, co pozwoliło na wygenerowanie przychodów.

W celu poszerzenia możliwości pozyskiwania i gromadzenia środków finansowych do realizacji programu rewitalizacji zabytków

---

¹⁵⁰ Akta TNP, Księga protokołów posiedzeń Zarządu 1995–2006, Protokół nr 11/2003 z dn. 8 XII 2003.

sztuki i historii Płocka oraz Ziemi Płockiej, jak również upamiętniania dziedzictwa narodowego Zwyczajne Walne Zgromadzenie Sprawozdawczo-Wyborcze 5 kwietnia 2006 r. podjęło uchwałę o ustanowieniu Fundacji Odnowy Zabytków Płocka imienia Bolesława Krzywoustego. Zarząd Towarzystwa jako Fundator ustalił Statut Fundacji, jej siedzibę, majątek, cele, zasady, formy i zakres działania oraz sposób powoływania i obowiązki Rady Nadzorczej i Zarządu¹⁵¹.

Dzięki rozlicznym zabiegom i staraniom (często z dużymi opóźnieniami i trudnościami) prezes pozyskiwał środki w formie grantów na projekty związane z Biblioteką, corocznie było to ok. 800 000 zł z Ministerstwa Nauki i Szkolnictwa Wyższego. W rekordowym roku 2008 dotacja ta wyniosła ok. 1 123 000 zł. Do pozyskanych środków z Ministerstwa trzeba było dokładać środki Towarzystwa, uzyskane z własnych dochodów w wysokości od 10 do 25 procent, w zależności od rodzaju projektu. Dzięki oszczędnej gospodarce i pieniądzom pozyskiwanym od lokalnych firm i urzędów na różne zadania oraz własnym dochodom ustabilizowano sytuację finansową Towarzystwa. Okres względnej pewności bytu Towarzystwa trwał do 2015 r., kiedy to w Polsce zmieniła się władza polityczna, która ograniczyła i wstrzymała wszelkie dotacje dla Towarzystwa Naukowego Płockiego. Mimo szeregu spotkań i zabiegów w Ministerstwie Nauki i Szkolnictwa Wyższego, przy argumentacji znaczenia Biblioteki im. Zielińskich dla zachowania dziedzictwa narodowego, jak też znaczenia Towarzystwa dla kultury narodowej, nauki i jej upowszechniania władza polityczna nie znalazła możliwości wsparcia. Towarzystwa naukowe, zdaniem decydentów, mają zaspakajać swoje potrzeby we własnym zakresie. Towarzystwu płockiemu do zamknięcia budżetu w 2017 r. zabrakło ok. 250 000 zł. Zadaniem koniecznym dla bytu Towarzystwa jest potrzeba zbilansowania budżetu, w najbliższym możliwym okresie, po raz kolejny w dziejach.

Prowadzenie biblioteki to usługa dla bardzo nielicznych osób, to obszar badań naukowych. Należało zatem w funkcjonowaniu Towarzystwa i jego Biblioteki w innych miejscach stawiać akcenty.

---

¹⁵¹ Z. Kruszewski, *Towarzystwo Naukowe...*, dz. cyt., s. 113.

Sposobem obniżenia kosztów było zmniejszenie zatrudnienia pracowników w Bibliotece. Sprzyjała temu malejąca liczba osób odwiedzających placówkę. Połączono czytelną prasy i książek oraz stopniowo zredukowano etaty. Pracownikom odchodzącym prezes pomógł w znalezieniu nowej pracy, z reguły lepiej płatnej. Działania te przyczyniły się do redukcji zatrudnienia, jak też do obniżenia funduszu płac.

Jednocześnie, aby nie zmniejszać dostępności do zasobów Biblioteki im. Zielińskich, przywiązywano dużo uwagi do digitalizacji zbiorów. Sukcesywnie przenoszono archiwalia z Działu Zbiorów Specjalnych i Działu Prasy na nośniki elektroniczne. Działania te realizowane były od początku kadencji Z. Kruszewskiego. Oficjalnie przyjęto strategię rozwoju biblioteki na posiedzeniu Zarządu w 2004 r. Zapisano w niej, że informatyzacja jest głównym kierunkiem rozwoju Biblioteki¹⁵². Działania te przyniosły szybko efekty, bo wkrótce w „Biuletynie Informacyjnym Biblioteki Narodowej” ukazała się wiadomość o Towarzystwie Naukowym Płockim, w której zapisano, że Biblioteka im. Zielińskich TNP zajmuje drugie miejsce w Polsce pod względem liczby zdigitalizowanych zbiorów¹⁵³.

Misją Towarzystwa jest m.in. publikowanie wyników badań przez członków. Na jednym z posiedzeń Zarząd powołał do oceny i kwalifikacji publikacji Radę Naukową Wydawnictw. Przewodniczył jej sekretarz generalny, redaktor naczelny „Notatek Płockich” doc. dr Wiesław Koński, a członkami zostali profesorowie: Antoni Rajkiewicz, ks. Michał Grzybowski – wiceprezes, Andrzej Bukowski, Andrzej Chodubski, Daniela Żuk – członek Zarządu¹⁵⁴. Rada była organem, który w sposób istotny wpływał na podniesienie poziomu wydawanych przez TNP książek i innych opracowań. Na wniosek prezesa Zarząd zdecydował się reaktywować wydawanie „Rocznika Towarzystwa Naukowego Płockiego”¹⁵⁵. Do tej pory ukazały się trzy

---

¹⁵² Biuletyn Informacyjny Biblioteki Narodowej, 2004, nr 1 (168).

¹⁵³ Akta TNP, Księga protokołów posiedzeń Zarządu 1995–2006, Protokół nr 2/2004 z dn. 23 II 2004.

¹⁵⁴ Akta TNP, Księga protokołów posiedzeń Zarządu 1995–2006, Protokół nr 5/2004 z dn. 27 IV 2004.

¹⁵⁵ Akta TNP, Księga protokołów posiedzeń Zarządu 1995–2006, Protokół nr 7/2004 z dn. 21 VI 2004.

historyczne „Roczniki” (przed II wojną światową – 1929, 1930, 1932) oraz jeden wydany w 1983 r. pod redakcją W. Końskiego. Funkcję redaktora naczelnego reaktywowanego czasopisma powierzono Andrzejowi Kansemu, który wydał kolejne pięć numerów. Dzięki jego staraniom od 2016 r. „Rocznikowi” przyznano 8 punktów w katalogu Ministerstwa Nauki i Szkolnictwa Wyższego. Drugim czasopismem wydawanym przez TNP jest kwartalnik „Notatki Płockie”, który otrzymał 6 punktów. Oba czasopisma mają już swoją renomę w Płocku i w regionie.

W 2005 r. Towarzystwo Naukowe Płockie obchodziło jubileusz 185-lecia. Z tej okazji w czerwcu odbyła się sesja naukowa *Rola regionalnych towarzystw naukowych w budowaniu społeczeństwa obywatelskiego*. Wykłady m.in. wygłosili: prof. Jan Strelau wiceprezes PAN, przewodniczący Rady Towarzystw Naukowych PAN *Miejsce i rola regionalnych towarzystw naukowych w kształtowaniu społeczeństwa opartego na wiedzy*; prof. Henryk Samsonowicz – przewodniczący Wydziału I Nauk Humanistyczno-Społecznych PAN, Członek Honorowy TNP *Granice społeczeństwa obywatelskiego – granicami Europy*; ks. prof. Michał Grzybowski – *O skarbach i ludziach Towarzystwa naukowego Płockiego w 185. rocznicę jego założenia*¹⁵⁶.

Z okazji jubileuszu zaplanowano szereg spotkań w ramach cyklu *Thesaurus – Libri*, podczas których prezentowano i omawiano dzieła ze zbiorów Biblioteki im. Zielińskich: *Boską Komedie* Dantego, *Atlas Henricusa Hondiusa*, *Artis magnaue artilleriae* Kazimierza Siemienowicza, *De revolutionibus orbium coelestium* Mikołaja Kopernika, *Statut Jana Łaskiego*. W ramach cyklu *Thesaurus – Homini* były prezentowane odczyty najwybitniejszych postaci związanych z Towarzystwem – Członków Honorowych. Pierwszy odczyt wygłosił prof. Henryk Samsonowicz pt. *Początki Polski, początki Polaków*. Następnymi osobami były: prof. Antoni Rajkiewicz – *Polityka społeczna wobec współczesnych przemian ustrojowych w Polsce*, prof. Marek Dietrich *O społeczeństwie globalnym* –

---

¹⁵⁶ *Sprawozdanie [...] za rok 2005...*, dz. cyt., s. 66–67.

spojrzenie technika. Cykl zamykało spotkanie z bp. prof. Stanisławem Wielgusem pt. *Polskie rękopisy średniowieczne, ich losy, stan zachowania i współczesne prace edytorskie*. Gościem specjalnym spotkania był ówczesny Minister Edukacji i Nauki prof. Michał Seweryński. Była to okazja do podsumowania roku jubileuszowego. Prezes Z. Kruszewski dokonał prezentacji kopii bulli Bolesława Krzywoustego, jaką otrzymał wraz z certyfikatem od Poznańskiego Towarzystwa Przyjaciół Nauk. Bulla, która została w tamtym czasie odnaleziona, jest świadectwem wysokiej pozycji w ówczesnym świecie Bolesława Krzywoustego, a zarazem i Płocka¹⁵⁷.

W maju 2006 r. gościem TNP był Lech Wałęsa. Spotkanie z ok. 200 mieszkańcami Płocka było rozmową o dzisiejszym świecie i demokracji¹⁵⁸. Dużym zainteresowaniem członków TNP oraz mieszkańców Płocka cieszyło się również spotkanie z Normanem Davisem pt. *Zaginione królestwa* w 2012 r.

Towarzystwo podejmowało inicjatywy, którymi pragnęło zainteresować szersze kręgi osób, nie tylko swoich członków. Jednym z takich działań było zorganizowanie konkursu pt. *Płock i region płocki we wspomnieniach* we współpracy z Uniwersytetem Trzeciego Wieku w Płocku. Konkurs obejmował wspomnienia z lat 1918–2005, a jego założeniem było ocalenie od zapomnienia wydarzeń ważnych dla Płocka i okolicznych miast i wsi, jak też osobistych przeżyć ich świadków. Pierwszą nagrodę otrzymał Adam Neuman-Nowicki ze Stanów Zjednoczonych za wspomnienia zatytułowane *Walka o życie. Wspomnienia płocczanina*, drugą – Maciej Górczyński za *Mój Płock z lat 1945–1962*¹⁵⁹.

Od wielu lat Towarzystwo realizuje zadania naukowe, również te wynikające z działalności Biblioteki w formie grantów. Źródłem grantów jest Ministerstwo Nauki i Szkolnictwa Wyższego, Ministerstwo Kultury i Dziedzictwa Narodowego, Urząd Miasta Płocka, inne

---

¹⁵⁷ Tamże, s. 53–78.

¹⁵⁸ *Sprawozdanie [...] za rok 2006...*, dz. cyt., s. 74.

¹⁵⁹ Tamże, s. 85.

gminy, jak też Towarzystwo Naukowe Płockie. Do przykładowych zrealizowanych grantów należą:

- *Digitalizacja i upowszechnienie archiwaliów Biblioteki im. Zielińskich TNP* – grant Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego. Wartość 32 500 zł;
- *Obrona Płocka przed wojskami bolszewickimi 18–19 sierpnia 1920 r.* – grant Urzędu Miasta Płocka na wydanie książki. Wartość 6 090 zł;
- *Lokalna aktywność społeczna w Polsce w latach 1990–2015* – grant naukowo-badawczy Prezesa Towarzystwa Naukowego Płockiego. Wartość 26 000zł;
- *Zabezpieczenie i udostępnianie materiałów archiwalnych ze zbiorów Biblioteki im. Zielińskich Towarzystwa Naukowego Płockiego* – grant Naczelnej Dyrekcji Archiwów Państwowych na konserwację i digitalizację 21 jednostek z archiwum T. Świeckiego i F. Wybulta. Wartość 14 070 zł¹⁶⁰;
- *Idee jako fundamenty porządku społecznego, politycznego i prawnego III Rzeczypospolitej* – grant naukowo-badawczy Prezesa Towarzystwa Naukowego Płockiego. Wartość 24 500 zł.

Warto zwrócić uwagę na granty ustanowione przez Towarzystwo. Zakresy grantów dotyczyły: przeprowadzenia badań, publikacji wyników, udział w konferencji oraz zorganizowania promocji publikacji. Granty te zyskały uznanie u młodej kadry naukowej, gdyż pozwalają jej na realizację planów naukowych. Uzyskanie środków finansowych z centralnych funduszy dla osób z małych miejscowości jest szalenie trudne, a niekiedy wręcz niemożliwe. Granty są też wsparciem dla uczestników seminarium doktoranckiego prowadzonego przez TNP.

Z przedstawionych wcześniej form realizacji zadań Towarzystwa można wnioskować, że znaczącą rolę odgrywają posiedzenia naukowe (sympozja, sesje, konferencje, odczyty). Posiedzenia te są ściśle

---

¹⁶⁰ *Sprawozdanie z działalności Towarzystwa Naukowego Płockiego za rok 2016*, Płock 2017, s. 98.

naukowe, ale też niektóre z nich mają status wydarzeń popularnonaukowych upowszechniających wiedzę naukową. Działalność ta spotyka się z dużym zainteresowaniem, przyczyniając się do wymiany myśli i poglądów. Uczestnikami spotkań są wybitni badacze, a także przedstawiciele różnych grup społecznych, gdyż Towarzystwo dąży do integrowania środowiska lokalnego. W latach 2002–2019 zorganizowano 483 konferencje, sesje, odczyty oraz inne wydarzenia naukowe i popularnonaukowe¹⁶¹. Tematyka tych spotkań była bardzo różnorodna i wynikała z zapotrzebowania członków organizacji. Dotyczyła zagadnień z nauk społecznych, humanistycznych, technicznych, medycznych i innych. Posiedzenia miały charakter międzynarodowy, krajowy, czy też regionalny, a w niektórych przypadkach lokalny.

Inicjatywą prezesa świadczącą o znaczeniu TNP dla ogólnopolskiego społecznego ruchu naukowego było zorganizowanie w Warszawie we wrześniu 2013 r. I Kongresu Towarzystw Naukowych w Polsce pod hasłem *Towarzystwa naukowe w Polsce – dziedzictwo, kultura, nauka, trwanie*. Współorganizatorami Kongresu były instytucje: Polska Akademia Nauk, Polska Akademia Umiejętności, Towarzystwo Naukowe Warszawskie i Towarzystwo Naukowe Płockie. Patronat nad Kongresem objął Prezydent Rzeczypospolitej Polskiej Bronisław Komorowski. Celem Kongresu było przedstawienie i ocena wkładu społecznego ruchu naukowego w rozwój społeczeństwa oraz dyskusja nad obecnym miejscem i rolą tego ruchu w systemie kultury, dziedzictwa narodowego, nauki, a zwłaszcza jej upowszechniania. Efektem pracy Kongresu była Uchwała skierowana do najwyższych władz Rzeczypospolitej Polskiej, w której starano się zwrócić uwagę na niewłaściwą politykę państwa względem społecznego ruchu naukowego, czwartego pionu nauki polskiej. Głównym organizatorem Kongresu była Rada Towarzystw Naukowych przy Prezydium Polskiej Akademii Nauk, której przewodniczył w latach 2007–2018 prezes TNP Z. Kruszewski.

---

¹⁶¹ Na podstawie sprawozdań z działalności TNP za lata 2002–2019.

Członkostwo w Radzie prezes uzyskał w roku 2003¹⁶². Obecnie jest członkiem prezydium Rady.

Kolejnym ważnym wydarzeniem ogólnopolskim zorganizowanym we współpracy Towarzystwa Naukowego Płockiego i Rady Towarzystw Naukowych PAN była konferencja *Perspektywy regionalnych towarzystw naukowych w Polsce*, zorganizowana w Płocku w 2015 r. Obecnie w Polsce funkcjonuje 38 towarzystw naukowych ogólnych, często zwanych też regionalnymi towarzystwami naukowymi. Skupiają one naukowców i popularyzatorów nauki. Regionalne towarzystwa integrują lokalną społeczność, uczą funkcjonowania w warunkach społeczeństwa obywatelskiego. W 2018 r. został zorganizowany w Poznaniu II Kongres Towarzystw Naukowych pod hasłem *Rola towarzystw naukowych w rozwoju świadomości obywatelskiej i kulturowej*. Organizatorem Kongresu – oprócz TNP – było Poznańskie Towarzystwo Przyjaciół Nauk, Polska Akademia Umiejętności i Rada Towarzystw Naukowych przy prezydium PAN.

TNP od początku swojego istnienia organizuje wystawy. Wystawy są traktowane przez Zarząd i członków jako istotny element zadań edukacyjnych Towarzystwa. Wiele wystaw przygotowano w celu prezentacji dzieł i twórczości indywidualnych członków, ale też zasobów organizacji, na które składała się praca całej społeczności. Pod względem tematyki wystawy, można podzielić na:

- poświęcone twórcom polskiej literatury,
- związane z działalnością znanych i zasłużonych twórców kultury,
- popularyzujące wiedzę historyczną i rocznice,
- prezentująca książki, starodruki, wydawnictwa,
- fotograficzne,
- numizmatyczne (pieniądze i papiery wartościowe) oraz fał erystyczne (medale,
- inne wytwory pracy człowieka.

---

¹⁶² Akta TNP, Księga protokołów posiedzeń Zarządu 1995–2006, Protokół nr 8/2003 z dn. 13 X 2003.

Z przedstawionego zakresu tematyki wystaw można wnioskować o ich dużej różnorodności oraz sile oddziaływania. Towarzystwo w oparciu o swoje unikalne zbiory organizowało wystawy również poza siedzibą stowarzyszenia np. w dniach 21–23 października 2003 r. w Senacie RP odbyła się prezentacja dzieła *De revolutionibus orbium coelestium* Mikołaja Kopernika i innych starodruków. Wystawa cieszyła się dużym powodzeniem, a otworzył ją Marszałek Senatu Longin Pastusiak. Wystawom często towarzyszą odczyty, sesje, konferencje, są one elementem utrwalającym dane wydarzenie. Dla autorów indywidualnych wystaw, na których mogli prezentować swoje prace lub zainteresowania hobbystyczne, stanowiły one duży ładunek emocjonalny, który wiązał się z ich samorealizacją. W latach 2002–2019 zorganizowano 147 wystaw o bardzo różnorodnej tematyce, przy udziale wielu osób, autorów prezentujących swoje indywidualne zainteresowania i pasje¹⁶³.

Istotną funkcją każdego stowarzyszenia naukowego jest publikowanie opracowań. Towarzystwo Naukowe Płockie przywiązuje dużo uwagi do polityki wydawniczej, w której kładziony jest nacisk na opisywanie regionu, historii życia ludzi z nim związanych, jak też podejmowanie zagadnień lokalnych, które wpisują się w główny nurt życia społecznego, kulturalnego czy naukowego. Wiele publikacji dotyczy biografii osób związanych z regionem płockim np. A. Macieszy, Witolda Zglenickiego, ks. Władysława Skierkowskiego i wielu innych. W latach 2002–2019 Towarzystwo wydało 142 woluminy o objętości 1897 arkuszy wydawniczych¹⁶⁴. Jeśli są wydawane książki w wersji papierowej, to potrzebne są biblioteki.

Na koniec 2019 r. Biblioteka im. Zielińskich posiadała druki zwarte nowsze w liczbie 261 756 woluminów, czasopisma – 122 225, starodruki (w tym inkunabuły) – 13 366 (93), pozostałe (kartografia, ikonografia, muzykalia, rękopisy, dokumenty) – 6404. Razem stanowi

---

¹⁶³ Na podstawie sprawozdań z działalności TNP za lata 2002–2019.

¹⁶⁴ Na podstawie sprawozdań z działalności TNP za lata 2002–2019.

to 415 450 woluminów. Dodatkowo posiada mikrofilmy (mikrofisze) – 2715 sztuk oraz 8897 jednostek zdigitalizowanych¹⁶⁵.

Towarzystwo Naukowe Płockie w roku jubileuszowym 200-lecia, liczy 335 członków zwyczajnych i 9 Członków Honorowych, którymi są: prof. Janusz Adamowski, prof. Katarzyna Chałasińska-Macukow, dr Marian Chudzyński, ks. prof. Michał Marian Grzybowski, prof. Michał Kleiber, prof. Włodzimierz Kurnik, prof. Antoni Rajkiewicz, prof. Henryk Samsonowicz, abp prof. Stanisław Wielgus. Struktura członków zwyczajnych jest następująca: 58 profesorów, co stanowi 17,3% ogółu członków, 104 doktorów i docentów, co stanowi 31,0%, 162 lekarzy, magistrów, inżynierów, tj. 48,2% oraz 2 osoby bez wykształcenia wyższego.

Członkowie działają w:

- Sekcji Dialogu – przewodniczący ks. prof. Ireneusz Mroczkowski,
- Sekcji Historycznej – przewodniczący dr Grzegorz Gołębiwski,
- Sekcji Nauk Humanistycznych – przewodnicząca dr Wioletta Żórawska,
- Sekcji Nauk Społecznych – przewodniczący dr Waldemar Podel,
- Sekcji Nauk Technicznych – przewodniczący mgr Andrzej Borczuk,
- Sekcji Pedagogicznej – przewodnicząca prof. Małgorzata Kamińska.

Pracami Towarzystwa kieruje Zarząd w składzie: Prezes – prof. Zbigniew Kruszewski; Wiceprezes – dr Grzegorz Gołębiwski; Wiceprezes – ks. prof. Daniel Brzeziński; Sekretarz Generalny – dr Tomasz Piekarski; Skarbnik – mgr Jan Milner; Członkowie – prof. Daniela Żuk, dr Liliana Tomaszewska. Komisji rewizyjnej przewodniczy mgr Teresa Dobrosielska, członkami są: mgr Jan Waluś, dr Andrzej Dwojnych, mgr Małgorzata Panek, mgr Paweł Śliwiński.

Przewodniczącą Oddziału TNP w Sierpcu jest dr Bogumiła Dymowska, a w skład Zarządu wchodzi: mgr Magdalena Staniszevska, mgr Henryk Dymek, dr Elżbieta Gozdowska, mgr Ryszard Szymański.

---

¹⁶⁵ *Sprawozdanie z działalności Towarzystwa Naukowego Płockiego za rok 2019, Płock 2020.*

Przewodniczącym Oddziału TNP w Łęczycy jest mgr Stanisław Pawlak, a Zarząd stanowią: mgr Mirosław Żydek, mgr Alicja Łosińska, mgr Tomasz Stolarczyk, mgr Anna Dłużewska - Sobczak.

Biuro Zarządu Towarzystwa stanowią: dyrektor – mgr Dorota Krawczyńska; zastępca dyrektora, dyrektor Biblioteki, st. kustosz – dr Grażyna Szumlicka-Rychlik; kierownik Działu Informacyjno-Promocyjnego, kustosz – mgr Agnieszka Ciechomska; starszy bibliotekarz – lic. Maciej Wróbel, starszy bibliotekarz – Wiesława Rydz; pracownik pomocniczy – Hanna Woroniecka.

Należy mieć wiarę, że pomimo całkowitego braku wsparcia finansowego w ostatnich latach ze strony władz państwowych i samorządowych, nie zmniejszy się zaangażowanie członków i determinacja władz Towarzystwa w działalność społeczną. Członkowie, którzy współdziałają ze sobą niezależnie od osobistych przekonań, będą wnosić znaczący, bezpośredni wkład w rozwój organizacji, podnoszenie wiedzy i upowszechnianie nauki dla dobra wspólnego, a przede wszystkim Mazowsza Płockiego.

Towarzystwo Naukowe Płockie trwa i należy mieć nadzieję, że niezależnie od przeciwności losu będzie istniało i służyło społeczeństwu oraz swoim członkom.

Refleksje na podsumowanie

Towarzystwo Naukowe Płockie jest najstarszym z istniejących towarzystw naukowych w Polsce. Należy ono do grupy towarzystw ogólnych o charakterze regionalnym. Funkcjonuje w obszarze polityki publicznej, służy rozwojowi myśli naukowej i popularyzacji wiedzy, wspomaga edukację społeczeństwa, stoi na straży dziedzictwa narodowego i kultury. Przyczynia się do tworzenia społeczeństwa obywatelskiego, społeczeństwa wiedzy i społeczeństwa informacji.

Towarzystwo Naukowe zostało utworzone przy Szkole Wojewódzkiej Płockiej w wyniku oddziaływania postępowych idei oświecenia w Królestwie Polskim. Prekursorem postępowych myśli i działań był minister Stanisław Kostka Potocki. Dążenia do

emancypacji i społecznego awansu powstającej wówczas nowej grupy zawodowej – świeckich nauczycieli szkół średnich była inspiracją do powstania Towarzystwa. Pierwsze posiedzenie organizacyjne odbyło się 3 czerwca 1820 r. Uchwalono wówczas Statut, w którym sprecyzowano główne cele działania.

Towarzystwo ukierunkowane jest w swojej działalności oświatowej na rozwój myślenia humanistycznego. Traktuje tę ideę jako rozumienie ludzi, ich pragnień i problemów oraz wskazywanie dróg indywidualnego rozwoju. Wśród członków TNP istnieje głęboka solidarność oparta na wzajemnym szacunku i poszanowaniu godności każdego człowieka.

Chociaż środowisko członków Towarzystwa jest zróżnicowane, jednak zawsze przyświeca mu wspólny cel w działalności na rzecz dobra kraju, regionu, społeczności lokalnej, współpracy, wzajemnego szacunku, wychowania, poczucia misji. Towarzystwo jest miejscem kształtowania systemu wartości swoich członków, jak również osób ze swojego otoczenia.

Dom TNP jest otwarty, inspiruje aktywność – posiedzenia naukowe, wystawy, spotkania. Pielęgnuje wartości, tworząc jednocześnie przestrzeń do rozwoju ludzi. Towarzystwo służy ludziom, jest wtopione w lokalną społeczność, która oczekuje od niego działań w sferze publicznej, na rzecz wspólnoty. Działania te mają przyczynić się do szeroko rozumianego dobra: wiązania świata nauki z ideą samorządności, lokalnej pamięci historycznej i dziedzictwa narodowego, kultury, edukacji, integracji lokalnej wspólnoty.

W misję zapoczątkowaną u zarania Towarzystwa Naukowego Płockiego niewątpliwie wpisują się współczesne działania m.in.:

- 1) rozwoju edukacji i związanej z nią refleksji teoretycznej służącej potrzebom konkretnego środowiska Towarzystwa, regionu płockiego, ale też kraju;
- 2) udziału w obszarze edukacji wielu aktywnych, społecznie działających prelegentów (naukowców, nauczycieli, działaczy, kolekcjonerów); można uznać to za przejaw nie tylko poglądów demokratycznych, ale także twórczej postawy patriotycznej;

- 3) w zakresie estetyki (muzyki, malarstwa, fotografii, rzeźby, architektury);
- 4) w zakresie prowadzenia prac naukowych, dotyczących różnych dziedzin i dyscyplin naukowych: oświaty, ekologii, politologii, historii czy ekonomii;
- 5) w zakresie wspierania osób ubiegających się o stopnie naukowe (seminarium doktoranckie, granty, możliwość publikacji, udostępnianie materiałów źródłowych, archiwalnych);
- 6) w obszarze wydawniczym, umożliwiającym publikowanie artykułów naukowych w kwartalniku „Notatki Płockie” czy wydawanie zwartych publikacji, monografii, opracowań naukowych (wsparcie finansowe, redakcyjne i wydawnicze);
- 7) w zakresie wspierania różnych środowisk lokalnych: integracji środowiska naukowego, szkół ponadgimnazjalnych, Uniwersytetów Trzeciego Wieku, organizacji wolnego czasu i wypełniania go treściami kulturalnymi, poznawczymi, popularyzującymi wiedzę itp.;
- 8) propagujące wartości wielokulturowe, poznawanie kultur i obyczajowości innych narodów, osób mieszkających obok nas lub w sąsiednich krajach;
- 9) w zakresie poszanowania praw człowieka, wspólnych wartości, ideałów, odpowiedzialności za przyrodę i otaczające nas środowisko, zrównoważony rozwój przemysłu (szczególnie jest to ważne dla Płocka);
- 10) w udostępnianiu i popularyzowaniu książek, materiałów źródłowych, archiwalnych, dokumentów jako zadania Biblioteki im. Zielińskich. Biblioteka jest największą skarbnicą książek na Mazowszu z wyłączeniem bibliotek warszawskich;
- 11) innowacyjność w udostępnianiu materiałów Biblioteki przez ich digitalizowanie, co pozwala na obcowanie ze starodrukami, unikalnymi publikacjami (katalog jest w pełni elektroniczny);
- 12) w obszarze samokształcenia – Towarzystwo stwarza szerokie możliwości sprawiające, że uczenie się jest swoistą przyjem-

nością, staje się procesem ciągłym, ułatwiającym pokonywanie trudności w rozwiązywaniu problemów, które niesie życie;

- 13) w obszarze pracy w Towarzystwie i na jego rzecz - to szkoła umiejętności twórczego działania dla społeczników, członków organizacji¹⁶⁶.

Towarzystwo Naukowe Płockie, tak jak inne stowarzyszenia naukowe jest podmiotem życia publicznego. Fenomen instytucji publicznych polega m.in. na tym, że często bezpośredni kontakt z nimi mają stosunkowo nieliczni, ale od ich funkcjonowania w istotnym stopniu zależy jakość życia wielu osób. Nie tylko tych, którzy są wprost zaangażowani, ale też tych, którzy nie należą, nie „udzielają się”, nie płacą składek, niby nie mają nic wspólnego z organizacją, a jednak pośrednio czerpią korzyści z jej działań.

Dzieje Towarzystwa Naukowego Płockiego splatały się często bardzo mocno z historią Polski i losami Polaków. Pierwszy prezes współdziałał z carem Rosji „przesuwając” Polaków na Wschód, inspirując usunięcie postępowego ministra Stanisława Kostki Potockiego ze stanowiska. Ostatni Prezes przesuwiał nas na Zachód, zapraszając Prezydenta RP do rozpoczęcia ogólnopolskiej kampanii *Tak dla Polski*, poprzedzającej referendum w sprawie przystąpienia Polski do Unii Europejskiej. Wielkim zwolennikiem tego przystąpienia, widząc w nim skok cywilizacyjny i wyrwanie się Polski spod wpływów Związku Radzieckiego był Papież Jan Paweł II.

Znamiennym działaniem były manifestacje polityczne przy współudziale członków Towarzystwa. Manifestacją patriotyczną pod zaborami był powtórny pochówek władców Polski Władysława Hermana i Bolesława Krzywoustego 1825 r., za czasów pierwszego prezesa organizacji. Manifestacją o podobnym charakterze, w mrocznym dla Polski okresie stanu wojennego było umieszczenie *Drzwi Płockich* w katedrze na Wzgórzu Tumskim, za czasów prezesa J. Chojnackiego w 1982 roku.

---

¹⁶⁶ Z. Kruszewski, *Towarzystwo Naukowe...*, dz. cyt., s. 255–258.

Wartością dla społeczeństwa płocka było utworzenie po rewolucji 1905 r. przez pierwszego prezesa odrodzonego Towarzystwa, Gimnazjum Męskiego w Płocku w 1906 r. z polskim językiem nauczania. Prezes stał na czele komitetu budowy gmachu tej szkoły, który służy jej do obecnych czasów. Dzisiaj jest to słynne Liceum Ogólnokształcące im. Władysława Jagiełły, którego mury opuściło około 15 000 absolwentów. Obecny prezes po transformacji ustrojowej w 1989 r., powołał uczelnię niepaństwową – Szkołę Wyższą im. Pawła Włodkowica w Płocku w 1992 roku, której ponad 42 000 absolwentów uzyskało dyplom magistra, inżyniera oraz licencjata, zaspakajając własne aspiracje i oczekiwania związane z wykształceniem, a późniejszą pracą przyczynili się do zmian społecznych i gospodarczych w regionie i kraju. Bazą Uczelni stały się zrujnowane budynki po byłej jednostce wojskowej, których odbudowa kosztowała wiele pracy, środków i wyrzeczeń.

Towarzystwo Naukowe Płockie przez swoje dziedzictwo, kulturę, trwanie jest kontynuatorem idei i misji, które legły u podstaw jego powstania w 1820 roku. Poprzez swoją 200-letnią działalność i ludzi, którzy wierzą w moc tych idei i misji Towarzystwo:

- a) kształtuje świadomość, więzi lokalne oraz postawy regionalistyczne;
- b) umacnia miejscową tożsamość;
- c) przyczynia się do przekazywania dziedzictwa kulturowego następnym pokoleniom;
- d) buduje, utrwała i rozpowszechnia miejscową historię;
- e) kształtuje kulturę dialogu publicznego;
- f) upowszechnia wiedzę o Płocku i Mazowszu Płockim, w kraju i za granicą;
- g) przyczynia się do budowy społeczeństwa wiedzy;
- h) przez swoje samorządne, odpowiedzialne, autonomiczne, niezależne od władz państwowych i lokalnych funkcjonowanie przyczynia się do budowania społeczeństwa obywatelskiego, opartego na patriotyzmie do własnego regionu i ojczyzny;
- i) przyczynia się do wzrostu dobrostanu społeczeństwa.

Towarzystwa Naukowe Płockie służyło, służy i będzie służyć społeczeństwu Mazowsza Płockiego.

Arkadiusz Wagner*

Dwusetlecie bibliofilskiego tezaury. Wprowadzenie do katalogu**

Biblioteka Towarzystwa Naukowego Płockiego należy do tych historycznych książnic Rzeczypospolitej, które znajdując się poza głównymi metropoliami są omijane przez większość badaczy i bibliofilów. W konsekwencji jej zbiory – mimo starań lokalnych bibliotekarzy – nigdy nie zostały dostatecznie rozpoznane i spopularyzowane, sankcjonując stan ich marginalizacji w dyskursie naukowym i świadomości społecznej. W rzeczywistości zaś w owej placówce przechowywana jest niezwykle bogata kolekcja zabytkowych ksiąg i innych artefaktów od średniowiecza do współczesności, spośród których wiele zasługuje na miano cymeliów w wymiarze nie tylko polskim, ale i światowym.

Wobec takich okoliczności, wśród członków towarzystwa od dawna narastała potrzeba zaprezentowania szerokiej publiczności tego, co dotąd zgromadzono w bibliotece, z akcentem położonym na najcenniejsze i najpiękniejsze dzieła europejskiej kultury. Znakomitą okazją ku temu stały się przygotowania do obchodów dwusetlecia Towarzystwa Naukowego Płockiego, przypadające na 2020 rok. Tym sposobem w ramach dyskusji między władzami TNP i dyrekcją Muzeum Mazowieckiego w Płocku krystalizować się zaczęła koncepcja wystawy muzealnej, ukazującej wyselekcjonowane artefakty z kolekcji biblioteki. Spośród kilku wstępnych koncepcji merytorycznych przedsięwzięcia wybór padł na prezentację symbolicznej liczby dwustu obiektów od IX do końca XVIII wieku. Z jednej bowiem strony odzwierciedla ona dzieje towarzystwa i jego wkład w kulturę

* Arkadiusz Wagner, prof. – historyk sztuki, bibliolog, kolekcjoner-bibliofil. Pracownik Instytut Badań Informacji i Komunikacji Uniwersytetu Mikołaja Kopernika w Toruniu.

** Przedruk z: *Dwieście artefaktów na dwusetlecie Towarzystwa Naukowego Płockiego* – katalog wystawy, oprac. Arkadiusz Wagner, Muzeum Mazowieckie w Płocku, Płock 2020, s. 23–75.

narodową Polski, z drugiej zaś doskonale obrazuje ogrom wartości historycznej, artystycznej i kolekcjonerskiej należących do niego zbiorów. Niebagatelne znaczenie zyskało też zespolenie starań towarzystwa i muzeum w idei popularyzacji wiedzy o znaczeniu Płocka na kulturalnej i naukowej mapie Polski. W końcu, za pożądane uznano zaangażowanie w przygotowania do wystawy naukowca spoza środowiska płockiego, co pozwalało na zdystansowane spojrzenie na tutejsze zbiory.

Podjmując się współpracy z organizatorami wystawy, miałem – jak każdy historyk sztuki czy bibliolog – oględne wyobrażenie o zbiorach biblioteki. Niemniej o jej potencjalnym bogactwie przekonałem się już przed dekadą, gdy w czytelni zbiorów specjalnych ulokowanej w średniowiecznym budynku kanonii przeglądałem dostojny zabytek kultury Odrodzenia – słynne *Acta Tomiciana* w oprawie z superekslibrisem magnata Andrzeja Opalińskiego¹. Przypuszczenia o skarbach, jakie kryją się w magazynach tej placówki, podsyciała wiedza o jedynym w polskich zbiorach komplecie pierwszej edycji rycin Francisca Goi ze słynnymi *Los Caprichos*². Nie mniejsze wrażenie na naukowcu z toruńskiego Uniwersytetu Mikołaja Kopernika robił unikatowy egzemplarz norymberskiego pierwodruku *De revolutionibus orbium coelestium* tegoż astronoma, nie tylko zaopatrzony w drukowany indeks przed stroną tytułową, ale istniejący w arcyrzadkim wariantcie typograficznym³. W kolejnych latach stopniowo pogłębiałem znajomość najstarszych zbiorów biblioteki, podejmując się paru kwerend pod kątem dawnych opraw książkowych. Dzięki nadzwyczajnej uprzejmości dyrektor tej placówki Pani Dr Grażyny Szumlickiej-Rychlik, możliwe stało się przeanalizowanie licznych cymeliów europejskiego introligatorstwa⁴. Nadmienię, że stanowiło to okazję do wejścia w zawartość analizowanych woluminów, co rusz ujawniających bibliograficzne, edytorskie tudzież proveniencyjne perełki.

---

¹ Zob. np.: Marciniak 1983, s. 208–209; Stogowska 1994, s. 103–104; Wagner 2011a: tamże teksty różnych autorów, w których przywołano płocki egzemplarz *Tomicianów*, s. 65, 113, 163–164, 250.

² Zob. np.: Woźniak, Rissmann 1998; Maciuk 2003.

³ Zob. np.: Kostanecka 1962, s. 93; Kruszewski 2018, s. 35–36, il. s. 36.

⁴ Ich wyniki zamieszczono m.in. w przyczynku: Sidorowicz-Mulak, Wagner 2015, s. 19, il. 8.

Dopiero jednak niedawna analiza całości księgozbioru inkunabułowego i starodrucznego dała możliwie pełen obraz jego specyficznego oblicza. W odróżnieniu bowiem od większości wielkich ksiąźnic polskich, których zbiory pomnażano głównie pod kątem naukowym bądź oparto na – zazwyczaj uprzednio przetrzebionych – *librariach* klasztornych, biblioteka TNP odznacza się wybitnie kolekcjonerskim charakterem. Ujawnia się to przede wszystkim w doborze treści i formy woluminów, wśród których znaczny procent stanowią druki z przeróżnych dziedzin, odznaczające się wysokimi walorami estetycznymi. W trakcie przeglądu kolejnych regałów z księgami uderzająca była stosunkowo słaba reprezentacja dzieł religijnych o skromnej szacie edytorskiej na rzecz obfitości ksiąg o pięknym druku, bogatej szacie ilustracyjnej i kunsztownej oprawie. Źródłem szczerych zachwyków był bardzo dobry, a nierzadko znakomity, stan zachowania wielu woluminów. Przede wszystkim tyczy się to kompletności egzemplarzy ze sztychowanymi frontysepisami i graficznymi ilustracjami oraz braku zabrudzeń i uszkodzeń mechanicznych, jakże powszechnych wśród innych rodzimych księgozbiorów historycznych.

Ów kolekcjonerski charakter zbiorów biblioteki jest owocem pasji bibliofilskiej jednego człowieka – Gustawa Zielińskiego (*1809 †1881), który w ciągu około ćwierćwiecza działalności zgromadził w rezydencji w Skępem ponad 19 tysięcy druków, niemal 1500 map, ponad 20 atlasów, bliżej nieokreśloną liczbę rysunków i rycin oraz ponad 400 tomów archiwum rodzinnego, nie licząc zbiorów archeologicznych, artystycznych i numizmatycznych⁵. Jego postać – przywołana już wyżej w zarysie historii TNP autorstwa G. Szumlickiej-Rychlik – pozostaje kluczowa dla historii całego towarzystwa. Jednocześnie stanowi jedną ze wspinających kart dziejów rodzimego bibliofilstwa doby zaborów, sytuując się obok sylwetek

---

⁵ Zob. np.: Kostanecka 1962, s. 81–100 (zwł. 89–92); Kostanecka 1972, s. 1020–1021; Kruszewski 2018, s. 29–30. Jak wskazała Halina Kostanecka (1962, s. 83–84), do około 1855 r. liczba ksiąg w zbiorze Zielińskiego była bardzo ograniczona; od tego czasu nastąpił jednak ich gwałtowny przyrost.

innych *księgotapów zastużonych*⁶, jak Józef Maksymilian Ossoliński, Tadeusz Czacki czy Izabella Czartoryska. Z podobną im pasją, metodami i efektami pomnażał on bowiem swój bibliofilski tezaurus o dzieła z różnorodnych źródeł, doprowadzając do powstania księgozbioru imponującego swą wielkością i wartością.

Jak wskazują zachowane do dnia dzisiejszego woluminy, jednym (być może nawet pierwszym) ze źródeł nabytków była *libreria* klasztoru bernardyńskiego w rodzinnym Skępem, zlikwidowanego przez władze rosyjskie w 1864 roku. Nie wiemy, w jaki sposób Zieliński wszedł w ich posiadanie – czy poprzez zakup u zakonników bądź carskich urzędników⁷, czy poprzez bardziej niekonwencjonalne metody, znane choćby z klasztornych epizodów biografii Ossolińskiego⁸. Faktem jest, że z zasobów skępskich bernardynów, jak również innych bibliotek poklasztornych z regionu kujawsko-pomorskiego i mazowieckiego (np. bernardyni w Łowiczu), pochodzi szereg cennych woluminów, nierzadko o średniowiecznej metryce (np. kat. 40, 180). Niewykluczone jednak, że niektóre poklasztorne księgi trafiły do rąk Zielińskiego drogą okrężną. W latach 50. i 60. XIX wieku w pomnażaniu księgozbioru o najprzedniejsze cymelia pomagał mu bowiem warszawski antykwariusz Ignacy Wilczyński (†1867). Co więcej, po śmierci Wilczyńskiego Zieliński nabył jego spuściznę bibliofilską, w której – jak mamy prawo sądzić – znajdowały się dzieła najcenniejsze, nie wypuszczane na rynek antykarski, ale zachowywane dla siebie. Oprócz tego Zieliński, zwyczajem wytrawnych ziemiańskich kolekcjonerów, dokonywał zakupów w innych, polskich i zagranicznych, antykwariatach⁹. Z tymi ostatnimi najpewniej łączy się wiele zachodnioeuropejskich *poloniców* w znakomitych stanach zachowania, które po dziś dzień są prawdziwą ozdobą płockiego księgozbioru (np. kat. 54). W rezultacie zabiegów bibliofila ponad połowę kolekcji stanowiły dzieła historyczne

---

⁶ Pojęcie to spopularyzowano w: Pachoński 1962, s. 116–124, 235–241.

⁷ Kostanecka 1962, s. 84, przyp. 10: wysunęła hipotezę, że *prawdopodobnie* [zostały one] *nabyte po zamknięciu klasztoru w Skępem*.

⁸ Ich barwny opis np. w: Pachoński 1962, s. 235–237.

⁹ Kostanecka 1962, s. 84, przyp. 10.

i literackie, wśród których poczesne miejsce zajmowało aż 9 tysięcy druków polskich, w tym mnóstwo dzieł, które już w XIX stuleciu miały status nadzwyczajnych rzadkości i unikatów. Nadmienmy, że wiele z nich Zieliński udostępnił Karolowi Estreicherowi, tworzącemu podówczas *Bibliografię polską*¹⁰.

Fotograficzny portret
Gustawa Zielińskiego,
twórcy kolekcji bibliofilskiej
w Skępem, przed 1881.
Ze zbiorów TNP

Symbolicznym podsumowaniem efektów działalności Gustawa Zielińskiego stało się opracowanie w 1881 roku przez jego bibliotekarza Józefa Bruzdowicza *Wykazu znakomitszych i cenniejszych książek*

---

¹⁰ Zob. np.: Kostanecka 1962, s. 85, 87, 94–95; Gutry 1964, s. 89–97.

znajdujących się w księgozbiorze zwanym – *Biblioteka Gustawa Zielińskiego w Skępem*¹¹. Dodajmy, że należał on już wówczas do syna bibliofila, Józefa. W rękopisie tym odnotowano prawie 1200 pozycji, wśród których figurują choćby takie arcydzieła, jak *Expositio super toto Psalterio* Turrecrematy (określone jako „najdawniejsza książka w Polsce drukowana”)¹² czy przywołane już *editio princeps* dzieła Kopernika (ze znanstwem scharakteryzowane pod względem typograficznym)¹³.

Niestety, pomiędzy datą śmierci Gustawa Zielińskiego a datą ostatecznego włączenia jego księgozbioru do biblioteki Towarzystwa Naukowego Płockiego w 1907 roku, nastąpiły burzliwe wydarzenia. Ich przejawem było m.in. zaginięcie niektórych dzieł, w tym przede wszystkim najstarszego *polonicum* – inkunabułu Turrecrematy. Ten i nieokreślona liczba innych ksiąg zostały na trwałe wyłuskane ze spuścizny Zielińskiego przez anonimowych kolekcjonerów lub zwykłych złodziei. Prawdopodobnie dotyczy się to także woluminów ze średniowiecznymi kodeksami rękopiśmiennymi, których próżno dziś szukać wśród ksiąg towarzystwa. Trudno zaś wyobrazić sobie, by wytrawny bibliofil apriorycznie pomijał tę kategorię ksiąg w swej działalności zbierackiej. Można zatem przyjąć, że trafiły one w nieznane ręce między końcem XIX a początkiem XX wieku, gdy wszystkie *zielinsciana* tułały się w skrzyniach po tymczasowych magazynach, zanim ostatecznie spoczęły w bibliotece towarzystwa.

Przypomina to zresztą dramatyczny los innej lokalnej księżnicy – Biblioteki Publicznej i Szkolnej w Płocku. Jak trafnie zauważyła niegdyś Anna Maria Stogowska, *nie wiąże się [on] ze sprawami politycznymi, ale z bezmyślnością ludzką*¹⁴. Oto bowiem pod koniec XIX wieku ówczesny dyrektor Gimnazjum Gubernialnego Płockiego – niejaki Fedyński – podjął decyzję o oddaniu całej biblioteki, w tym rękopisów, inkunabułów i druków XVI–XVIII wieku, na makulaturę (!) celem zwolnienia pomieszczeń bibliotecznych na bursę gimnazjalną.

---

¹¹ Kostanecka 1962, s. 88–89; Kruszewski 2018, s. 35.

¹² Zob. np.: Kostanecka 1962, s. 92; Stogowska 1994, s. 78 (wg Bruzdowicz 1881, s. 117).

¹³ Zob. np.: Kostanecka 1962, s. 93; Stogowska 1994, s. 74–75 (wg Bruzdowicz 1881, s. 23–24).

¹⁴ Stogowska 1994, s. 55.

Ostatecznie, na skutek protestów nauczycieli, zdecydował się oddać księgozbiór za darmo wszelkim zainteresowanym, wśród których znalazła się m.in. Biblioteka Cesarska w Petersburgu oraz Biblioteka Uniwersytetu Warszawskiego. Nadmienmy, że druga instytucja pozyskała w ten sposób z Płocka co najmniej 8 inkunabułów, 76 druków XVI wieku i kilkaset druków z XVII–XIX wieku¹⁵. Ile tysięcy pozostałych woluminów rozproszyło się po ziemiach polskich i po Rosji – pozostaje tajemnicą. Wypada zatem cieszyć się, że niektóre z książek gimnazjalnych znalazły się obok *zielinscianów* w bibliotece towarzystwa. O randze historycznej tej części zbiorów świadczyć zaś może arcydzieło barokowej typografii i rytownictwa: monumentalny traktat anatomiczny Govarda Bidloo w amsterdamskim pierwodruku z 1685 roku (kat. 97).

Odnosząc się do innych źródeł, skąd do biblioteki towarzystwa wpłynęły cenne woluminy, należałoby też wspomnieć o zakupach antykwarycznych, jakie następowały po 1945 roku. Ich efektem było przede wszystkim pozyskanie prawie pięćdziesięciu inkunabułów, które wydatnie wzbogaciły dotychczasowy, stosunkowo niewielki zbiór kilkudziesięciu paleotypów. W konsekwencji, mimo zasygnalizowanych spustoszeń, jakie stały się udziałem biblioteki w XIX i XX wieku, do dnia dzisiejszego zachowało się grubo ponad 13 tysięcy starych druków i inkunabułów, prawie 2 tysiące rękopisów, ponad 800 pozycji z zakresu kartografii oraz niewielka liczba prac graficznych.

Niezwykłe piękno najstarszych książek z tej kolekcji w naturalny sposób predestynowało je do celów wystawowych. Już pobieżny ogląd ich szaty typograficznej, graficznej i iluminatorskiej, powab wykaligrafowanego pisma w rękopisach, profuzja zdobień opraw czy doniosłość postaci, których nazwiska figurują w znakach własnościowych i na dokumentach, wskazywały, że staną się one atrakcyjnymi obiektami ekspozycyjnymi tak dla specjalistów, jak miłośników dawnej kultury i sztuki. Toteż z myślą o możliwie przejrzystym i merytorycznie atrakcyjnym układzie planowanej wystawy jej

---

¹⁵ Dokładny wykaz liczbowy tych dzieł wraz z informacjami o próbach ich odzyskania przez TNP z BUW w l. 80. XX stulecia w: Stogowska 1994, s. 56, przyp. 124.

organizatorzy zdecydowali się na wyodrębnienie dziesięciu kategorii artefaktów: rękopisy i autografy, dokumenty, inkunabuły, druki XVI, XVII i XVIII wieku, kartografia, oprawy książkowe, proveniencje, jak również *plociana*. W założeniu pozwala to zwiedzającemu wystawę i czytelnikowi katalogu na swoistą wędrówkę przez dzieje kultury rękopiśmiennej i drukarstwa wraz z bliskimi im dziedzinami plastyki (iluminatorstwo, grafika) oraz rzemiosła (papiernictwo, introligatorstwo). Każdy z wybranych na wystawę obiektów stanowi materialny ślad niegdysiejszej pasji twórcy biblioteki TNP, a także – w mniejszym stopniu – innych donatorów tej placówki.

I. Rękopisy i autografy

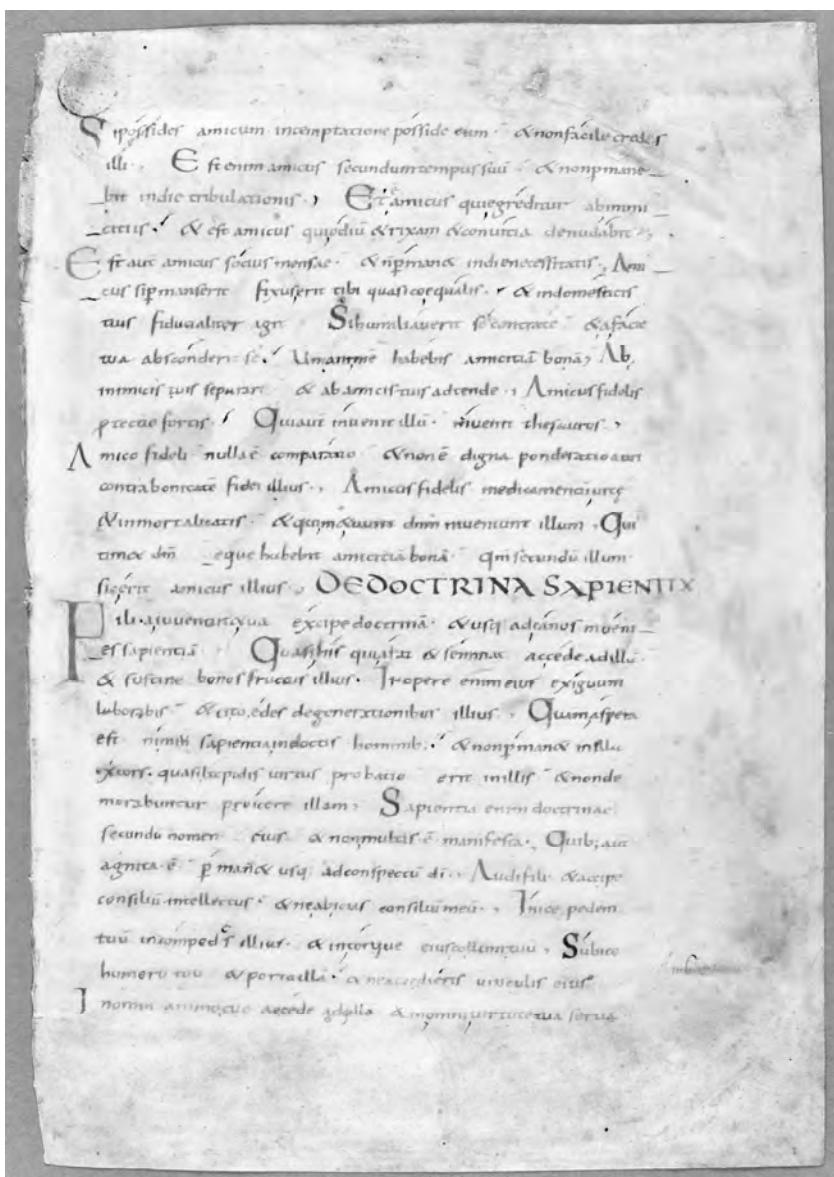
Jak już zasygnalizowano, w bibliotece towarzystwa znajduje się relatywnie skromny zbiór rękopisów. Szczególnie dotyczy się to kodeksów średniowiecznych, które obecnie nie są reprezentowane w zbiorach TNP żadnym kompletnym egzemplarzem. Nie znaczy to jednak, by w płockiej księżnicy brakowało przykładów średniowiecznej sztuki pisma i iluminacji książkowej. Takie obiekty zachowały się jako pojedyncze karty wypreparowane z woluminów przez niegdysiejszych zbieraczy. Jakkolwiek z dzisiejszej perspektywy owa praktyka wydaje się wręcz barbarzyńska, pamiętać należy, że w dawniejszych epokach aż po początki XX wieku należała wręcz do standardów działań *volens nolens* bibliofilskich.¹⁶ Nie usprawiedliwiając tego procederu, przyznać jednak trzeba, że takie dzieła, pochodzące z rozczłonkowanych woluminów, są niejednokrotnie jedynymi pozostałościami po niegdyś wielkich bibliotekach, unicestwionych w niezliczonych pożogach.

---

¹⁶ Równie radykalną formą pozyskiwania interesujących artefaktów z wnętrza książek było wycinanie iluminowanych inicjałów i floratur, zob. np.: Ameisenowa 1929 (tamże znamienna uwaga na s. 12–13: *Wygląda to tak, jakby ktoś celowo i systematycznie ogołocił z ozdób rękopisy liturgiczne jakiejś zasobnej i starożytnej włoskiej biblioteki klasztornej*). Obecnie o skali zjawiska przekonują choćby oferty na portalach internetowych (np. Ebay), obfitujące w rękopiśmienne karty lub ich fragmenty od wczesnego średniowiecza po schyłek ery iluminatorstwa w XVI–XVII w.

Spośród kilku takich dzieł przechowywanych w teczkach, na wystawę wybrano najstarszy artefakt w zbiorach TNP: kartę z rękopiśmiennej *Biblii* wykonanej w IX–X wieku. Jej tekst zapisano charakterystyczną minuskułą karolińską, wzbogaconą bardziej uroczystym pismem uncjałowym (kat. 1). Najokazalszym dziełem z epoki gotyku jest dużofORMATOWA karta z księgi liturgicznej, wypełnionej pięciolinią z notacją i łacińskim tekstem pieśni, o zgeometryzowanym kroju tzw. teksturowych liter. O dekoracyjnym walorze karty przesądza iluminowany inicjał, mniejsze inicjały kaligraficzne i floratura ciągnąca się wzdłuż marginesów (kat. 4). Setki, jeśli nie tysiące, przykładów średniowiecznych rękopisów w zbiorach towarzystwa tworzą tzw. makulaturę introligatorską. Są to pergaminowe kodeksy, których karty bądź ich pocięte fragmenty wykorzystano jako obleczenia okładek, wyklejki, karty ochronne lub paski tzw. międzyzwięzli. Na wystawę wybrano dwa przykłady takich rozwiązań: karty ochronne i pasek wzmacniający deski oprawy, pochodzące z dwóch różnych kodeksów wczesnogotyckich, prawdopodobnie ze schyłku XIII–XIV wieku, a także oprawę wykonaną z karty gotyckiej księgi liturgicznej (kat. 2–3).

W erę nowożytną wprowadza niewielki list z autografem Andrzeja Frycza Modrzewskiego z 1547 roku, napisany staranną minuskułą humanistyczną (kat. 5). Doniosłą rangę historyczną ma jeden z tomów słynnych *Akt Tomickiego* z XVI wieku, zawierający wypisy różnorodnych tekstów dotyczących dziejów Polski w czasach zygmunto-wskich (kat. 6). Ten starannie zapisany i dobrze zachowany kodeks jest też świadectwem kultury politycznej i bibliofilskiej dawnej Rzeczypospolitej, jak dowodzi bowiem herb na jego oprawie, był własnością marszałka wielkiego koronnego Andrzeja Opalińskiego. Cennym zabytkiem kultury literackiej czasów sarmackich jest prawdopodobnie osiemnastowieczny odpis *Satyr* Krzysztofa Opalińskiego (kat. 8). Z kolei jako charakterystyczny przykład staropolskiej kultury rękopiśmiennej zaprezentowano wolumin tzw. sylw (*silva rerum*), zawierający teksty na temat rozmaitych aspektów życia: od bieżącej polityki, przez gospodarkę folwarczną, na receptach zielarskich skończywszy (kat. 7).

Karta z fragmentem Księgi Mądrości ze Starego Testamentu, IX–X w., j. łac., pergamin dwustronnie zapisany, sygn. BTNP: R. 1690

Z kolekcji rękopisów osiemnastowiecznych zdecydowano się wybrać dwa listy. Wprawdzie wiążą się one z kręgiem królewskim, jednak nie mają charakteru urzędowego, ale bardziej osobisty. Pierwszym jest list napisany w 1763 roku przez królewicza Karola Krystiana Wettyna do kasztelana sieradzkiego, zawiadamiający o śmierci ojca, króla Augusta III (kat. 9). Autograf króla Stanisława Augusta Poniatowskiego znajduje się na liście polecającym Ludwika Szymona Gutachowskiego, opatrzony datą „1786” – ostatni z obiektów tego działu wystawy (kat. 10).

II. Dokumenty

Okolo stu zabytków średniowiecznej i nowożytnej dyplomatyki, jakie znalazły się w TNP, pochodzi głównie z kolekcji Gustawa Zielińskiego i profesora Władysława Smoleńskiego. Spośród nich na wystawę wyselekcjonowano 15 egzemplarzy obrazujących ewolucję form dokumentów w Polsce od XIV do XVIII wieku. Eksponowane miejsce zarezerwowano dla paru pism królewskich, nie tylko ze względu na ich rangę historyczną, ale też walory estetyczne pisma kancelaryjnego i pieczęci.

Przegląd ten rozpoczyna najstarszy dokument pergaminowy, napisany po łacinie w 1316 roku i dotyczący darowizny dla klasztoru cysterskiego w Sulejowie (kat. 11). Okazalszą formę mają dwa dokumenty późnośredniowieczne z 1478 i 1490 roku (kat. 12–13), z których oba rozpoczynają się wykaligrafowanymi inicjałami, w jednym zaś zachował się fragment pieczęci na pergaminowym pasku.

Z dynastią jagiellońską na tronie polskim wiążą się dwa równie piękne i świetnie zachowane, lecz zarazem bardzo odmienne, dokumenty z podpisami króla Zygmunta Augusta. Pierwszy z nich wystawiono Sewerynowi Bonerowi w 1548 roku, zapisując treść minuskułą humanistyczną (kat. 14). Spraw finansowych tyczy się też drugie pismo, stanowiące pokwitowanie odbioru 3 tysięcy florenów, które władca pożyczył od Konstantego Carneadesa w roku swej śmierci (1572). Nadmienimy, że ów papierowy dokument opatrzono

tw. „uszczerbioną” pieczęcią wielką koronną o niemal doskonale widocznym reliefie herbów (kat. 15). Dwa dokumenty odnoszą się do rządów Wazów w Rzeczypospolitej Obojga Narodów. Pierwszy zawiera nominację Stefana Paca na pisarza Wielkiego Księstwa Litewskiego, której treść poprzedza złożona, wykaligrafowana formuła „SIGISMVNDVS TERTIVS DEI GRATIA REX [...]”, wzbogacona inicjałem i floralną bordiurą (kat. 17). Kolejny dokument to *de facto* list króla Jana Kazimierza do Adama Macieja Sakowicza, sygnowany podpisem i pieczęcią władcy (kat. 18). Pewną rzadkością, z racji krótkiego okresu rządów monarchy, jest dokument z 1671 roku, opatrzony podpisem i pieczęcią Michała Korybuta Wiśniowieckiego (kat. 19). Odnosi się on do spraw mazowieckich, zawiera bowiem potwierdzenie prawa posiadania dwóch młynów nad Wisłą pod Warszawą przez Bractwo Miłosierdzia Bożego. Wśród stosunkowo licznych dokumentów związanych z rządami Sasów na polskim tronie, na wyróżnienie zasługuje niewielki papierowy dokument Augusta II Wettyna pisany po polsku, jednak z licznymi, znamionymi dla swoich czasów, makaronizmami (kat. 20). Pergaminowym podłożem, dekoracyjnym nagłówkiem i inicjałem oraz wykaligrafowanym pismem odznacza się z kolei dokument przywileju dla chłopów ze wsi Bógpomóż wystawiony w 1762 roku w imieniu króla Augusta III Wettyna (kat. 21).

Jedyny prezentowany na wystawie dokument drukowany pochodzi już z czasów stanisławowskich. Jest nim dwuczęściowy uniwersał Stanisława Augusta Poniatowskiego z 1773 roku, rozpoczynający się typograficznym ozdobnikiem w formie orła królewskiego, kończący zaś królewskim podpisem i pieczęcią (niestety znacznie uszkodzoną, kat. 22). Bardzo dobrym stanem zachowania pieczęci mniejszej koronnej cechuje się zaś inny dokument królewski, na mocy którego władca nadał w 1789 roku urząd podstolego koronnego szambelanowi Michałowi Walickiemu (kat. 24). Obiektem zamykającym tę część wystawy jest drobny dokument z czasów Insurekcji Kościuszkowskiej. Zawiera on zwięzłą treść przepustki wystawionej przez naczelnika powstania Tadeusza Kościuskę dla Alojzego Orchowskiego (kat. 25).

1572.

Sigismundus Augustus Dei gratia Rex Polonie magne dux
Lituanie Russia Prussia mofcavia samogitia &c. Siles et Sacer

atum et testatum facimus omnibus quorum interest. Peraluisse nobis rea-
literque ad effectum ad Tiberianum nostrum multumbe Generum Constantini
Carneadesi Polonorum nostrorum Russia Prussia tria milia floren-
non pecuniarum moneta et numeri &c. & p. n. d. ad rationem summa,
quam nobis debet & Tiberianus predictus nostris per eum ad Tiberianum em-
ta species litteras nostras deinde de quibus quidem Tribus milibus
Florenorum modo premisso procedit eundem Constantinum Carneadesi
& eius posteror quidem ad liberum facimus. prosequitur respectibus et in anti-
sta abus rei fidem et testimonium preteritis man. nra. nra. nra. nra. nra.
dignis nra. nra. nra. nra. nra. nra. nra. nra. nra. nra. nra. nra. nra. nra. nra. nra.
Anno domini millesimo quingentesimo septuagesimo secundo. Rex om-
nium nostrorum. Anno & tractatus primo facti.

Sigismundus Augustus
Rex
St.

Król Zygmunt August kwituje odbiór 3 tys. florenów pożyczonych od Konstantego Carneadesa, 1572 r., j. łac., papier, podpis króla, pieczęć; sygn. BTNP: R. 1691

III. Inkunabuły

W bibliotece Towarzystwa Naukowego Płockiego znajduje się stosunkowo niewielka, bo obejmująca 100 pozycji katalogowych, kolekcja inkunabułów. Wśród nich figuruje jednak procentowo znaczna liczba dzieł o pierwszorzędnej wartości historycznej. Sprowadza się ona głównie do rzadkości bibliograficznej, idącej w parze z wczesną, bo sięgającą lat 70. XV wieku, metryką. Warto nadmienić, że kilka z paleotypów reprezentowanych jest w polskich zbiorach unikatowymi egzemplarzami. Niektóre cechują się też bardzo dobrym stanem zachowania, co odnosi się zarówno do bloku książek, jak też oprawy. Niestety, obok nich wspomnieć należy o woluminach, które doznały poważnego uszczerbku podczas drugiej wojny światowej. Pięćdziesiąt paleotypów uwzględniono w fundamentalnym opracowaniu inkunabulistycznym Alodii Kaweckiej-Gryczowej oraz Marii Bohonos i Elizy Szandorowskiej¹⁷, jak również w katalogu opublikowanym w 1985 roku przez Halinę Kostanecką¹⁸. Od tego czasu do zbiorów TNP wpłynęło niemal drugie tyle pozycji bibliograficznych o różnej wartości antykwarycznej, co stanowi chyba ewenement w skali ogólnopolskiej. Dodając do tego nieopracowane fragmenty inkunabułów, które wypreparowano z opraw bądź pozostawiono *in situ* jako tzw. makulaturę introligatorską, uzyskujemy imponujący wskaźnik przybytków, stanowiących wdzięczny materiał do ponownej eksploracji naukowej, zgodnej z aktualnymi standardami inkunabulistyki.

Bezsprzecznie najcenniejszym dziełem – przynajmniej z polskiej perspektywy – jest przywołany już egzemplarz *Expositio super toto Psalterio* Joannesa de Turrecrematy, wydany około 1475 roku w Krakowie prawdopodobnie przez Kaspara Straubego (kat. 26). Dzieło to sytuuje się u początków drukarstwa na ziemiach polskich, co sprawia, że egzemplarz płocki należy do prawdziwych skarbów narodowej kultury. Z niemal tego samego czasu pochodzi druk ze strasburskiej oficyny Georga Reysera (kat. 27) i kolońskiej oficyny

---

¹⁷ Kawecka-Gryczowa, Bohonos, Szandorowska 1970, t. 1, 2, nr kat. 596, 1505, 1836, 5287 i in.; zob. też: Kawecka-Gryczowa i in. 1994, nr kat. (cz. I) 5976, (cz. II) 444, 958, 1434 i in.

¹⁸ Kostanecka 1985, nr kat. 1–50.

Johanna Koelhoffa (kat. 28). Wyróżnikiem dwóch pozycji z końca lat 70. i początku lat 80. XV wieku jest dekoracja iluminatorska (kat. 29–30). Obejmuje ona przede wszystkim inicjały o typowej dla późnego gotyku floralnej formie, w jednym z nich wzbogaconej ornamentalnym tłem litery. Ich dopełnieniem są malowane wici typu akantowego, rozchodzące się po szerokich marginesach kart. Elementy te wraz z proporcjami między marginesami i kolumnami tekstu czy zastosowanym liternictwem, doskonale obrazują zależności czarnej sztuki drukarskiej od rękopiśmiennych i iluminatorskich pierwowzorów.

Jako swoiste *signum temporis* w zakresie tematyki druków wybrano na wystawę niewielki druk *Tractatus qui dam de Turcis* wydany w 1481 roku w Norymberdze przez Konrada Zeningera (kat. 31). Dzieło to, kwalifikujące się do obszernej grupy tzw. turcyków, odzwierciedla narastające zagrożenie ekspansją Imperium Osmańskiego w dobie podboju Bizancjum i inwazji na Bałkanach. Z ośrodka norymberskiego pochodzą też druki wydane w słynnym przedsiębiorstwie Antona Kobergera. Najokazalej z nich prezentuje się dzieło *Reformation der Stadt Nürnberg*, opublikowane w 1484 roku: na pierwszej karcie widnieje całostronicowa rycina, której ręczne kolorowanie wykonano w oficynie według schematu powielanego w innych egzemplarzach tego druku (kat. 34). Pewną ciekawostką jest, że wolumin płocki pochodzi ze słynnej Berlinki – Królewskiej Biblioteki Pruskiej w Berlinie, znanej w Polsce głównie za sprawą tysięcy cymeliów, które po 1945 roku znalazły się w Bibliotece Jagiellońskiej. Przywołany egzemplarz został jednak nabyty przed 1881 rokiem przez Gustawa Zielińskiego jako dublet oferowany na rynku antykwarycznym. Przykładu niemieckiej grafiki książkowej o gotyckiej stylistyce dostarcza też dzieło Joannesa Gersona, wydane w 1488 roku w Strasburgu przez Johanna Grüningena (kat. 35).

Z kolei przykładem renesansowej szaty ilustracyjnej, towarzyszącej tekstowi wydrukowanemu antykwą, jest *La Commedia* Dantego Alighieri wydana w Brescii w 1487 roku (kat. 36). Całostronicowe kompozycje otoczono w niej ramkami drzeworytniczymi przedstawiającymi antykizujące ornamenty. Dwa inne dzieła – włoskie

i niemieckie – wybrano na wystawę, by zobrazować początki procesu kształtowania się strony tytułowej w drukach. W obu przypadkach (kat. 37–38) na pierwszej stronie druku widnieje jedynie krótki napis informujący o jego zawartości. Zaawansowanie tego procesu obrazuje strona tytułowa dzieła Roberta de Valle, opublikowanego w Paryżu w 1500 roku: u góry wyeksponowano nazwisko autora, pod którym widnieje rozbudowany tytuł dzieła, niżej zaś znajduje się sygnet oficyny z krótkim tekstem antykwowym, otoczone drzeworytniczą ramką ornamentalną z tzw. *drôleries* (kat. 39).

Przegląd paleotypów zamyka egzemplarz *Biblii* wydrukowany w 1498 roku w Bazylei przez Joannesa Frobena i Joannesa Petrusa (kat. 40). Spośród innych tego rodzaju dzieł ze zbiorów towarzystwa wybrano go jako *exemplum* poważnego przedsięwzięcia techniczno-finansowego, które wiązało się z publikacją tak obszernych i wymagających największej staranności dzieł, jak *Stary* i *Nowy Testament*. Prezentowany wolumin osadzony jest jeszcze w tradycji drukarstwa późnogotyckiego, co ujawnia się zwłaszcza w kroju czcionek. Także dekoracja rubrykatorska obejmująca skromne, rysowane piórkiem inicjały kontynuuje rozwiązania zapoczątkowane w trzynasto-czternastowiecznych skryptoriach klasztornych.

IV. Druki XVI wieku

Otwierające tę część katalogu i wystawy dwa dzieła ze sławnej weneckiej oficyny Alda Manucjusza wybrano jako doskonałe przykłady włoskiego drukarstwa humanistycznego pierwszych lat XVI stulecia (kat. 41–42). Wprowadzają one w erę doniosłych przemian w typografii i grafice książkowej, przechodzącej od tradycji gotyckiej ku renesansowi, a później manieryzmowi. Na wskroś renesansowe jest dzieło Petrusa Natalibusa *Catalogus sanctorum et gestorum eorum* wydrukowane w Wenecji w 1506 roku (kat. 43): początek jego antykwowego tekstu wzbogacają drzeworytnicze ramki z motywem architektonicznym, u podstawy którego ukazano pustą tarczę przeznaczoną na malowany lub rysowany herb właściciela księgi. Mimo całej okazałości tego druku, pamiętać należy, że w początkach

XVI stulecia centrum typografii renesansowej zaczęło się przesuwac z Italii do Francji. Wyrafinowanie tamtejszej, zwłaszcza paryskiej i lionńskiej, książki drukowanej unaocznia druk z oficyny Guillaume Rouille'a (kat. 44).

W tym samym czasie, gdy we Włoszech i Francji niepodzielnie panowała książka o formach renesansowych, w kręgu niemieckim nowatorskie rozwiązania formalne wciąż ścierały się z tradycją gotycką. Zaobserwować to można zarówno na gruncie typografii (czcionka szwabachowa i frakturowa), jak i ilustracji książkowej, na którą silnie oddziaływały dokonania Albrechta Dürera czy Lucasa Cranacha Starszego. Dla zobrazowania tego zjawiska na wystawę wybrano jeden z najurodziwszych druków niemieckich z XVI wieku, znajdujących się w zbiorach płockich – *Postill* Johannes Geilera von Kaysersberga wydaną w Strasburgu w 1522 roku (kat. 45). W jej bogatej szacie typograficznej i ilustracyjnej przenikają się elementy gotyckie z renesansowymi, uszlachetnione ręcznym kolorowaniem rycin. Niższy poziom rzemiosła drukarskiego prezentuje niewielki druk religijny z Lipska, będącego prężnym ośrodkiem produkcji książki luteranńskiej (kat. 46). Charakterystyczna dla niego i wielkiej liczby podobnych publikacji jest typograficzno-drzeworytnicza strona tytułowa z italianizującymi motywami przekształconymi w duchu niemieckiego rytownictwa. Masowym drukiem dzieł religijnych, tak protestanckich, jak i katolickich, parała się również bazylejska oficyna Johannes Froben (kat. 48).

Przegląd polskich dokonań na polu typografii i ilustratorstwa rozpoczyna monumentalne dzieło prawnicze z krakowskiej oficyny Jana Hallera – *Commune incliti Polonie regni privilegium* Jana Łaskiego (1506, kat. 49). Warto nadmienić, że z czterech egzemplarzy tego dzieła figurujących w kolekcji Zielińskiego po dziś dzień zachowały się dwa, z których na wystawę wybrano ekskluzywny egzemplarz wydrukowany na pergaminie i iluminowany najprawdopodobniej dla kogoś z wielmożów. Oprócz tego rodzaju potężnych inicjatyw wydawniczych, wyrazem ożywienia na krakowskim rynku książki w XVI wieku było publikowanie licznych małoformatowych i niewielkich objętościowo druków o różnej tematyce. W zbiorach

towarzystwa znajduje się spora liczba takich dzieł, z których na bliższą uwagę zasługuje m.in. *Summarius computus ex variis computualibus* wydany przez Floriana Unglera w 1522 roku (kat. 50). Jego stronę tytułową zdobi ramka drzeworytnicza z motywami architektonicznymi, w które wkomponowano herby Korony i Wielkiego Księstwa Litewskiego oraz Akademii Krakowskiej i miasta Krakowa. Rozbudowaną ikonografią dekoracji stronicy tytułowej odznacza się arcydzieło rodzimej typografii renesansowej, a jednocześnie pierwsza drukowana monografia naszego kraju – *Chronica Polonorum* Macieja Miechowity, wydana przez Hieronima Wietora w 1521 roku (kat. 52). Na wystawie sąsiaduje z nim dzieło Jodoka Ludwika Decjusza, opublikowane przez Wietora w tym samym roku (kat. 53); z paru interesujących ilustracji w tym wydawnictwie zaprezentowano całostronicową rycinę z portretem Zygmunta Starego w otoczeniu herbów państwowych i ziemskich.

Wyrazem rosnącego znaczenia Polski na arenie międzynarodowej w XVI stuleciu był wzrost zainteresowania ze strony zachodnioeuropejskich elit jej historią, systemem politycznym, profilem narodowościowym, a nawet przyrodą. W ślad za tym w oficynach zachodnich pojawiały się dzieła przybliżające czytelnikom ów tajemniczy kraj rozciągający się na rubieżach kontynentu. Do najślynniejszych wśród nich należy drugie wydanie *Tractatus de duabus Sarmatiis* Macieja Miechowity, opublikowane w 1518 roku w Augsburgu (kat. 51). Zachodnioeuropejskie oficyny były też miejscem publikacji dzieł polskich autorów. Najdonioślejszym wśród nich jest bez wątpienia *De revolutionibus orbium coelestium* Mikołaja Kopernika, jakie ukazało się w 1543 roku w norymberskiej oficynie Johanna Petreiusa. Rzetelnie opracowanej szacie edytorskiej tego dzieła towarzyszy doskonały stan zachowania egzemplarza ze zbiorów Gustawa Zielińskiego, będący niegdyś przyczyną powątpiewań w jego autentyczność (kat. 54). Wśród zachodnich wydawców bodaj najaktywniejszym kooperantem polskich pisarzy był bazylejski impresor Joannes Oporinus. Bestsellerowemu charakterowi niektórych jego przedsięwzięć, jak rozprawa medyczna o pulsie autorstwa Józefa Strusia, monografia Polski autorstwa Marcina Kromera czy też

rozważania o systemie społecznym pióra Andrzeja Frycza Modrzewskiego, towarzyszył wysoki poziom typograficznego opracowania tych publikacji. Toteż na wystawie nie mogło zabraknąć wytworu tej oficyny (kat. 55). Szeroki oddźwięk, z jakim spotkało się dzieło Frycza Modrzewskiego sprawił, że w 1557 roku w bazylejskiej oficynie Nicolausa Brylingera opublikowano jego przekład na język niemiecki (kat. 56). Przegląd zachodnioeuropejskich *poloniców* zamyka kolońska edycja *De origine et rebus gestis Polonorum* Kromera, opublikowana w 1589 roku z miedziorytniczym portretem króla Stefana Batorego (kat. 57).

Z przyrastającego w 2. połowie XVI wieku dorobku oficyn drukarskich na zachodzie Europy wybrano kilka dzieł obrazujących koegzystencję tekstu i ilustracji. Liczne drzeworytnicze portrety artystów zamieszczono w słynnym dziele Giorgio Vasariego *Le vite de piu eccellenti pittori, scultori et architettori* (kat. 58). Bogatą szatę ilustracyjną, składającą się z drzeworytniczych kompozycji zawiera *Türkische Chronica*, wydana we Frankfurcie nad Menem w 1577 roku (kat. 59). Ręczne kolorowanie rycin jest w niej prawdopodobnie efektem ingerencji dziewiętnastowiecznego antykwariusza bądź kolekcjonera (może samego Zielińskiego?). Taka praktyka, sztucznie uatrakcyjniająca wygląd druków i zwiększająca ich wartość merkantylną, znana jest dobrze i na współczesnym rynku bibliofilskim. Ze słynnej antwerpskiej *Officina Plantiniana* pochodzi niewielki druk *De re militari* Wegecjusza, odznaczający się nie tylko doskonale opracowanymi i odbitymi czcionkami, ale też drzeworytniczymi ilustracjami (kat. 60). Chronologiczny koniec tej grupy druków wyznacza przebogato ilustrowany wzornik graficzny, wydany w 1598 roku przez Wendela Dietterlina *Architectura von Außtheilung, Symmetria und Proportion der Fünff Seulen* (kat. 61). Każdą z całostronicowych plansz graficznych i frontyspisów tego dzieła wykonano w technice akwaforty, która wraz z miedziorytem zaczęła pod koniec XVI stulecia stopniowo wypierać drzeworyt z ilustracji książkowej.

Przegląd książek z tego wieku kończy kilka pozycji bibliograficznych, będących prawdziwymi klejnotami zbiorów towarzystwa. Taki status ma niewątpliwie *Historia żaloszna a straszliwa o Franciszku*

S pierze Stanisława Murzynowskiego, wydana w 1550 w Królewcu i zachowana do dnia dzisiejszego w unikatowym egzemplarzu (kat. 62). W stosunkowo niewielkiej liczbie egzemplarzy przetrwała słynna innowiercza *Biblia Radziwiłłowska*, wydana w Brześciu w 1563 roku (kat. 63). Niezwykła popularność tematyki genealogiczno-heraldycznej wśród dawnych czytelników sprawiła, że rzadkością są przyzwoicie zachowane egzemplarze dzieła Bartosza Paprockiego *Herby rycerstwa polskiego* z 1584 roku (kat. 64). W końcu, zachowaniu się sporej liczby egzemplarzy takich broszur, jak *O poprawie kalendarza* Stanisława Grodzickiego (Wilno 1587), nie sprzyjał ich ograniczony nakład i niewielkie rozmiary (kat. 65). W bibliotece Towarzystwa Naukowego Płockiego znajdziemy ich niemalą liczbę.

V. Druki XVII wieku

W zgodnej opinii badaczy XVII stulecie było okresem regresu w drukarstwie polskim, nasilonego po potopie szwedzkim. Istotnie, ogląd znacznego procenta wytworów rodzimych oficyn z tego wieku prowadzi do wniosku o niskiej jakości papieru, niestarannym druku i prymitywizmie szaty graficznej. Tym bardziej należy podkreślić, że w zbiorach towarzystwa znajduje się bogaty zbiór najcenniejszych i najelegantszych dzieł polskiej typografii i grafiki książkowej z tego czasu. Wiele z nich odznacza się też bardzo dobrym stanem zachowania, świadczącym po równi o ostrych kryteriach doboru obiektów do księgozbioru Gustawa Zielińskiego i innych darczyńców TNP, co o szczęśliwych – w porównaniu z innymi narodowymi księżnicami – losach płockiej biblioteki.

Przegląd druków polskich z tego stulecia wypadałoby rozpocząć od rzadkiego dzieła Mikołaja Krzysztofa Radziwiłła *Hierosolymitana Peregrinatio* wydanego w Braniewie w 1601 roku (kat. 66). Kilka kolejnych druków obrazuje wszechstronność tematyczną zbiorów skępsko-płockich, znajduje się wśród nich bowiem *Graduale Romanum* z krakowskiej oficyny Andrzeja Piotrkowczyka młodszego (kat. 67), doskonale zachowany egzemplarz dzieła Faustyna Socyna

z ariańskiej oficyny w Rakowie (kat. 68) czy też pisma zebrane Jana Kochanowskiego, opublikowane w Krakowie przez Piotrkowczyka w 1617 roku (kat. 69); dodajmy, że ostatnie dzieło nosi ślady intensywnej i wielokrotnej lektury – nieuchronnej, jak się wydaje, wobec literackiej wybitności jego treści.

Kilka kolejnych druków znalazło się na wystawie nie tylko ze względu na ich znaczenie historyczne, ale też interesującą szatę ilustracyjną. *Przystowia mów potocznych* Andrzeja Maksymiliana Fredry w krakowskiej edycji z 1660 roku wyróżniają się miedziorytniczym frontyspitem o symbolicznej ikonografii i napisami w barokowych kartuszkach małżowinowo-chrząstkowych (kat. 70); dwa inne druki zawierają przedruk listu Władysława IV Wazy (kat. 71) i dedykację dla Eleonory – żony Michała Korybuta Wiśniowieckiego, wzbogaconą o rycinę emblematyczną (kat. 72); odosobnioną pozycją bibliograficzną jest druk wydany w Rydze w 1602 roku, z oryginalnym frontyspitem obrazującym bujny rozkwit wczesnobarokowej kaligrafii (kat. 73). Niemal wszystkie z powyższych książek dowodzą ukonstytuowania się w XVII stuleciu tradycji frontyspitu jako samoistnej formy strony tytułowej lub szlachetniejszej wersji stronicy typograficznej. W dziejach polskiej literatury nowożytnej trudno byłoby wskazać oficynę, której frontyspity prezentowałyby się równie okazale co w gdańskiej firmie wydawniczej Georga Förstera. Dowodzą tego jej trzy realizacje, w których przenika się bogata symbolika scen i drobiazgowość opracowania sztycharskiego (kat. 74–76). Do arcydzieł polskiego drukarstwa i grafiki książkowej należą dzieła Jana Heweliusza wydane przez gdańskie oficyny Andreasa Hünfelda, Andreasa Möllera i Simona Reinigera Starszego czy w prywatnej drukarni astronoma. Z bogatej reprezentacji *hevelianów* w zbiorach towarzystwa zdecydowano się pokazać pośmiertne dzieło *Prodromus astronomiae*, zawierające zbiór rozkładanych plansz miedziorytniczych (kat. 77). Takie dzieła, starannie opracowane naukowo i edytorsko, ugruntowały eksponowaną pozycję gdańskiego uczonego wśród ówczesnych europejskich astronomów.

Nie był on jednak jedynym polskim autorem, którego wówczas czytano, a nawet wydawano na zachodzie Europy. Potwierdzają to liczne druki ze zbiorów płockich, wśród których znajdują się zarówno dzieła literackie, jak i prace naukowe. Jednym z nich, odznaczającym się starannym opracowaniem edytorskim, jest *Militarium* A.M. Fredry, opublikowane w Amsterdamie w 1668 roku (kat. 78). Z postacią Macieja Kazimierza Sarbiewskiego wiąże się antwerpski druk *Lyricorum libri IV* z 1632 roku, którego frontyspis wykonano według projektu Pietera Paula Rubensa (kat. 79). Wytworem słynnej lejdejskiej oficyny Elzewirów jest kieszonkowy druk *Respublica, sive Status Regni Poloniae, Lituaniae, Prussiae, Livoniae etc.* z 1627 roku, będący jedną z wielu podobnych monografii znajdujących się na półkach biblioteki TNP (kat. 81). Analogiczny kieszonkowy format ma lejdejska edycja dzieła Joachima Pastoriusa *Florus polonicus* z 1641 roku (kat. 80). Dużą rzadkością antykwaryczną jest *Polonia* Szymona Starowolskiego, wydana w Wolfenbüttel w 1656 roku (kat. 82). Na uwagę zasługuje jej frontyspis, dla którego wzorem kompozycyjnym była m.in. elzewirowska *Respublica*. Portrety władców Rzeczypospolitej są ozdobą dwóch druków opublikowanych we Frankfurcie nad Menem w 1672 roku: *Rerum polonicarum* Reinholda Heidensteina (kat. 83) oraz *Alt- und Neues Preussen oder Preussischer Historien* Christopha Hartknocha (kat. 84). Pierwszy z nich, ukazujący Michała Korybuta Wiśniowieckiego, utrzymany jest w zachodnioeuropejskiej konwencji dworskiej, z kolei drugi, przedstawiający Jana III Sobieskiego, wpisuje się w tradycję rodzimego portretu sarmackiego. Medalionowe konterfekty członków rodziny królewskiej Wazów widnieją w jednym z najokazalszych druków XVII wieku w zbiorach TNP – albumie wielkoformatowych, rozkładanych plansz akwafortowych *Principum christianorum stemmata* w edycji augsburskiej z 1612 roku (kat. 85).

W obrębie kolekcji barokowych druków dotyczących zagadnień militarnych na wyróżnienie zasługuje kilka dzieł, z których większość ma charakter *poloniców*. Nie mogło wśród nich zabraknąć jednego z dwóch płockich egzemplarzy słynnego dzieła Samuela Pufendorfa o wojennych sukcesach Karola Gustawa (kat. 87), jak również mniej

znanego dzieła Nicolasa de Fera *Introduction à la fortification*, wydanego w Paryżu w 1691 roku; pomiędzy licznymi planszami graficznymi tej pozycji znajduje się widok twierdzy w Kamieńcu Podolskim (kat. 86). Kolejne dwa dzieła to traktaty: toruńczyka Adama Freytaga o architekturze militarnej, opublikowany w 1635 roku przez lejdejską oficynę Elzewirów (kat. 88; warto nadmienić, że TNP posiada dwa egzemplarze tego dzieła w dwóch wersjach językowych), oraz arianina Kazimierza Siemienowicza o sztuce artyleryjskiej, wydany w amsterdamskiej oficynie Jana Janssoniusa w 1650 roku (kat. 89). O ile obie pozycje bibliograficzne miały status bestsellerów na europejskim rynku wydawniczym, o tyle wielką rzadkością jest traktat Georga Schreibera *Buchsenmeister-Discurs*, wydany we Wrocławiu w 1656 roku (kat. 90). Jak można się spodziewać, Gustaw Zieliński nabył to dzieło w niemal doskonałym stanie zachowania, wyrażającym się m.in. kompletem rozkładanych plansz graficznych i portretem autora.

Wiele innych dzieł siedemnastowiecznych nosi na sobie znamiona piękna i bogactwa szaty graficznej. Dowodzi to z jednej strony dynamicznego rozwoju produkcji książki ilustrowanej w owym stuleciu, a z drugiej wysmakowanego gustu twórcy skępskiej kolekcji. Do kategorii niezwykle popularnych w dobie baroku dzieł emblematycznych należy *Emblemata Florisa van Schoonhovena*, wydane przez oficynę Elzewirów w 1626 roku (kat. 92). Literaturę piękną reprezentuje *La Gierusalemme liberata* Torquata Tassa w wytwornej edycji genueńskiej z 1617 roku: całostronicowe plansze miedziorytnicze sąsiadują w niej z drzeworytniczymi winietami o bogatej ornamentyce (kat. 93). Rodzajem albumu o tematyce religijnej jest dzieło *Icones Biblicae Veteris et Novi Testamenti*, wydane w Norymberdze w 1680 roku: kilkuset akwafortowym scenom biblijnym towarzyszy u dołu tekst rytowany na tej samej matrycy (kat. 94). Tematykę łowiecką i przyrodniczą reprezentuje druk Roberta de Salnove, *La vénerie royale*, wydany w Paryżu w 1665 roku (ozdobiony frontyspitem z wizerunkiem jelenia, kat. 95) czy też frankfurcki zielnik Caspara Bauhina z 1620 roku (z licznymi drzeworytniczymi przedstawieniami roślin, kat. 96). Arcydziałem

typografii i grafiki książkowej jest traktat anatomiczny Govarda Bidloo *Anatomia humani corporis* w pierwszym łacińskim wydaniu z 1685 roku (kat. 97): zawarte w nim obszerne plansze medzioritnicze syntetyzują wnikliwość badacza anatomii z techniczną perfekcją rytownika.

Charles Perrault, *Les hommes illustres Qui ont Paru en France*, t. 1–2, Paris, Antoine Deaillier, 1696–1700; sygn. BTNP: XVII,2128

Wysokimi walorami artystycznymi cechuje się też spora liczba siedemnastowiecznych dzieł ilustrowanych z zakresu architektury i sztuk plastycznych. Zabytkom sztuki antycznej poświęcono m.in. album Onofria Panvinia *De ludis circensibus*, wydany w Pawii w 1642 roku (kat. 98); około 250 medzioritniczych portretów postaci historycznych, w tym wielu artystów, zawiera dwutomowe dzieło Isaaca Bullarta *Académie des Sciences et des Arts*, wydane w Amsterdamie w 1682 roku (kat. 99). Ponad setkę całostronicowych

portretów autorstwa francuskich sztycharzy zamieszczono w wytwornym, albumowym tomie Charlesa Perraulta *Les hommes illustres*, wydanym w Paryżu w latach 1696–1700 (kat. 100). Nadmienimy, że rekomendacją dla wartości kolekcjonerskiej tego dzieła może być jego pochodzenie ze zbiorów rodziny Rotschildów. Wśród druków z zakresu architektury na wyróżnienie zasługuje niemiecka edycja traktatu Vincenza Scamozziego z 1678 roku, zaopatrzona w liczne miedziorytnicze plansze poglądowe (kat. 101).

Dowodem wyczulenia twórcy księgozbioru skępskiego na księgi okazałe i piękne jest bogaty zbiór dużofORMATOWYCH druków o charakterze albumowym. Spośród nich wyselekcjonowano podróżnicze dzieło Arnolda Montanusa z 1670 roku (kat. 102); należy ono do cyklu ksiąg, które poprzez tekst i bogatą szatę ilustracyjną unaoczniają bogactwo kultur całego znanego wówczas świata. Oczywiście wśród takich dzieł nie mogło zabraknąć słynnej *Topographia Germaniae* Matthäusa Meriana – na wystawę wybrano tom poświęcony Hesji (kat. 103). Imponującymi rozmiarami i urodą rozkładanych plansz miedziorytniczych zachwyca dwutomowe dzieło *Theatrum Sabaudiae*, opublikowane w amsterdamskiej oficynie Johanna Blaeuga w 1682 roku (kat. 104).

Nieco odosobnionym wytworem siedemnastowiecznej typografii jest dzieło Thomasa Erpeniusa z zakresu lingwistyki arabskiej – *Arabicae lingua tyrocinium*, opublikowane w Lejdzie w 1656 roku. Jego wybór na wystawę podyktowany był głównie kunsztownością formy czcionek z pismem arabskim i zgraniem go w obrębie kolumn tekstu z pismem łacińskim.

VI. Druki XVIII wieku

Znamienna dla XVIII stulecia supremacja kultury francuskiej w Europie nie ominęła też sfery produkcji książki. Nie dziwi przeto, iż publikacje pochodzące z francuskich oficyn tudzież wymyślone nad Sekwaną projekty czcionek, winiet i ornamentów odgrywały wiodącą rolę w ówczesnej typografii i grafice książkowej. Niezliczone wydaw-

nictwa o wykwintnej szacie edytorskiej powstawały też w innych krajach Europy kontynentalnej i w Anglii, czyniąc z XVIII stulecia erę rozkwitu sztuki książki. Dowody tego zjawiska przechowywane są w bibliotece Towarzystwa Naukowego Płockiego i eksponowane na wystawie.

Pierwszym wśród nich jest na wskroś ekskluzywny, dużofORMATOWY album graficznych reprodukcji medali poświęconych Ludwikowi XIV, który opublikowano w paryskiej *Imprimerie Royale* w 1723 roku (kat. 106). Odznacza się on wykwintną szatą typograficzną i graficzną, opartą na sztychowanych ilustracjach i winietach, w tym finezyjnych ramkach ornamentalnych otaczających każdą stronicę tekstu. Elegancki charakter mają dwa inne druki francuskie: wydany w 1733 roku podręcznik hippiki barona Reisa d'Eisenberga, z całostronicowymi rycinami Bernarda Picarta (kat. 107) i album upamiętniający inicjatywy budowlane księcia Lotaryngii i Baru Stanisława Leszczyńskiego (kat. 109).

Wymienione dzieło jest jednym z kilku zachodnioeuropejskich *poloniców* pokazanych na wystawie, wśród których eksponowane miejsce zajmuje okazały tom – *Historia Starego y Nowego Testamentu* – opublikowany w 1761 roku w Nancy pod auspicjami księcia Leszczyńskiego (kat. 110). Równie okazale prezentuje się dzieło Francisca Parolina Roncallego *Historiae Morborum*, wydane w Brescii w 1741 roku: w egzemplarzu ze zbiorów towarzystwa (wcześniej w bibliotece Szkoły Prowincjonalnej Płockiej) zachował się nie tylko portret Fryderyka Krystiana Wettyna i drukowana dedykacja dla niego, ale też oryginalna oprawa z supereklibrisem herbowym Sasów (kat. 112). Herb królewski nieżyjącej od dawna Eleonory, żony Michała Korybuta Wiśniowieckiego, widnieje też w obrębie bogatej kompozycji frontyspisu dzieła Filippa Picinello *Mundus symbolicus* w późnej, kolońskiej edycji z 1729 roku (kat. 111).

Bezprecedensowy rozwój nauk w XVIII stuleciu owocował niezliczonymi publikacjami, w których kompetencje badawcze ich autorów połączono z rozmachem szaty typograficznej i graficznej. Do najpiękniejszych dzieł tego rodzaju należą atlasy przyrodnicze,

nierzadko publikowane w wielu tomach z ręcznie kolorowanymi, wielkoformatowymi planszami. Jednym z nich jest piąty tom słynnego *Herbarium Blackwellianum emendatum et auctum* Elisabeth Blackwell w edycji łacińsko-niemieckiej z lat 1754–1773 (kat. 113). Jego płocki egzemplarz został starannie pokolorowany i opatrzony polskojęzycznymi nazwami roślin dopisanymi przez rodzimego, prawdopodobnie osiemnasto-dziewiętnastowiecznego czytelnika. Jako przykład okazałych rycin przyrodniczych zawartych w dziełach o charakterze encyklopedycznym zaprezentowano planszę z wizerunkami różnych gatunków ptaków (kat. 114). Bogatą szatę ilustracyjną nadano też dziełom historycznym, jak *Discursus inauguralis historico-politico-publico-juridicus* Conrada Hessa, wydany w Würzburgu w 1720 roku (kat. 115); publikację tę zdobią liczne całostronicowe portrety wielkich mistrzów krzyżackich.

Do najobficiej ilustrowanych wydawnictw z epoki należą traktaty architektoniczne, reprezentowane m.in. przez słynne i niezwykle wpływowe w polskiej sztuce dzieło Andrei Pozza *Perspectiva pictorum et architectorum*. W kolekcji towarzystwa znajduje się łacińsko-niemiecka edycja tego dzieła, opublikowana w Augsburgu w 1719 roku pod zmodyfikowanym tytułem (kat. 116). Smaczkiem kolekcjonerskim jest niewielkie wydanie *Regul der fünf Ordnungen* Jacopa Barozziego da Vignoli, którego plansze wypreparowano z woluminu i wklejono na nowe karty obok dokładnych rysunków budowli z odręcznymi komentarzami po niemiecku (kat. 117). Osiemnastowieczna koniunktura na wzorniki artystyczne zaowocowała mnogością publikacji prezentujących nie tylko dzieła wielkiej i małej architektury, ale też wyposażenie wnętrz, jak boazerie i meble. Przykładem tego zjawiska może być gustowny i bogato ilustrowany tom *Traité des édifices meubles, habits, machines et ustensiles des Chinois* Williama Chambersa, wydany w Paryżu w 1776 roku (kat. 118).

Podległość nowym prądom w zdobnictwie artystycznym zauważalna jest nie tylko w drukach poświęconych sztuce, ale też w rozmaitych dziełach naukowych i literackich. Dowodzi tego choćby rokokowy frontysepis studium Bernarda de Montfaucona *Antiquitates*

graece et romanae, wydanego w Norymberdze w 1757 roku (kat. 119). Rokokowe ornamenty zastosowano też w winietach publikacji o wysmakowanej szacie edytorskiej, jak *Gierusalemme liberata* Torquata Tassa w weneckim wydaniu Antonia Groppa (1760–1761, kat. 120) czy *Orlando furioso* Ludovica Ariosta, w weneckiej edycji Antonia Zatty z 1772 roku (kat. 121).

Wyrazem nowego, klasycyzującego prądu w sztuce książki jest arcydzieło typografii i grafiki: czterotomowa edycja *Les métamorphoses d'Ovide, en latin et en françois* wydana w Paryżu w latach 1767–1771 przez Pierre'a-François Basana i Noëla Le Mire (kat. 122). Znajdujące się w nim ilustracje stanowią popis umiejętności francuskich sztycharzy, sposób zaś ich powiązania z tekstem wznosi się na wyżyny kompozycyjnego i technicznego wyrafinowania. Drukiem niewiele ustępującym *Metamorfozom* pod względem szaty typograficznej i ilustracyjnej jest londyńsko-brukselskie wydanie dzieł Jeana-Jacquesa Rousseau z 1776 roku (kat. 123). Wysmakowany frontyspis i elementy typograficzne wewnątrz książki znajdują się w druku poświęconym życiu Marii Leszczyńskiej, wydanym w Paryżu w 1773 roku (kat. 124). Z kolei lionńskie dzieło François Los-Rios z 1777 roku zwraca uwagę portretem autora sąsiadującym ze stroną tytułową, wykonano go bowiem w technice mezzotinty z akwafortą, dającej subtelne malarskie efekty (kat. 125).

Jako przejaw francuskich oddziaływań na sztukę książki w innych krajach wybrano dwa druki z kręgu niemieckiego: *Die Gedichte Ossians* w wiedeńskim wydaniu z 1768 roku (kat. 126) i *Verwandlungen in Kupfern vorgestellt* Owidiusza w berlińskiej edycji z 1711 (kat. 127). Kilka innych druków ma wprawdzie skromniejszą szatę edytorską, niemniej zasługuje na uwagę jako wytwory drukarstwa krajów słabiej reprezentowanych w polskich zbiorach specjalnych. Znalazł się wśród nich egzemplarz jednej z osiemnastowiecznych edycji dzieł Cervantesa (kat. 128), dzieło historyczne wydane w Sankt Petersburgu w 1787 roku (kat. 129) i jeden z tomów *Fables* Johna Gaya, opublikowany w Londynie w 1793 roku (kat. 130). Jako przykłady harmonijnej koegzystencji elementów typograficznych i sztychowanych winiet pokazano trzy

następne dzieła. Pierwsze z nich winno być bliskie zwłaszcza bibliotekarzom i bibliografom, jest to bowiem pierwsze wiedeńskie wydanie *Einleitung in der Bücherkunde* Michaela Denisa z 1777 roku (kat. 131). Bibliograficzną osobliwością jest dzieło Johanna Alberta Eytelweina z 1800 roku dotyczące konstrukcji wodnych z faszyn (kat. 132); stronę tytułową poprzedza w nim rycina wykonana w technice akwatinty i akwaforty w odcieniu sepii, typowa dla graficznych eksperymentów osiemnastego stulecia. O przemianach stylowych w zdobnictwie książki drukowanej przekonują dwa dzieła: zbiór starożytności wydany w Paryżu w 1756 roku (kat. 133) oraz studium o dawnym malarstwie, wydane w Berlinie przez Andreasa Riema i Bernharda Rodego w 1787 roku (kat. 134); w obu publikacjach dekoracyjne rozpasanie rokoka wyparte zostało przez powściągliwość wczesnego i dojrzałego klasycyzmu.

Z tematyką artystyczną nierozzerwalnie połączone są ówczesne albumy z widokami miast i rezydencji, publikowane m.in. dla manifestacji splendoru władców oraz rządzonych przez nich państw. Wśród różnych wydawnictw tego typu na uwagę zasługuje *Les delices de Paris et de ses environs*, wydany w Paryżu w 1753 roku i zawierający zbiór wedut Paryża i okolic, z ich pałacami, kościołami i budowlami publicznymi (kat. 135). Zupełnie inną funkcję miały pełnić ryciny znajdujące się w wydawnictwach takich, jak *Ideenmagazin für Liebhaber von Gärten*, które popularyzowały najnowsze trendy w architekturze rezydencjonalnej i ogrodowej oraz wyposażeniu wewnątrz (kat. 136–137). W kategorii ekskluzywnych albumów prezentujących zbiory sztuki koronowanych głów tudzież arystokracji europejskiej mieszczą się takie wydawnictwa, jak *Choix des principales pierres gravées de la collection qui appartenait autrefois au Baron de Stosch*, wydany w Norymberdze w 1787 roku (kat. 138). Z dzisiejszej perspektywy żaden album rycin w zbiorach towarzystwa nie może się jednak równać wartością kolekcjonerską z teką grafik Francisca Goi zatytułowanych *Los Caprichos* (kat. 139). Ów skarb europejskiego rytownictwa znalazł się w Płocku wraz z całą kolekcją Zielińskich, stanowiąc jedyny w Polsce kompletny zbiór 80 rycin wchodzących w skład pierwszego wydania z 1799 roku.

Francisco Goya, *No hay quien nos desate?* (Czy nikt już nas nie rozłączy?),
akwaforta, akwatinta, papier żeberkowy, ryc. nr 75 z cyklu *Los Caprichos*, 1799

Jako dopełnienie przeglądu dokonań europejskiego drukarstwa i rytownictwa wybrano na wystawę dzieło Charlesa Louisa François de Fosségo *Idees d'un militaire*, którego wydawcą był słynny typograf François-Ambroise Didot (kat. 140). Szczególnym walorem tej publikacji jest zestaw 11 tablic Louisa-Marina Bonnet'a, opracowanych w rzadkiej i szlachetniej technice zwanej „sposobem pastelowym”. Publikacja ta jest pierwszą w historii, w której użyto jej jako techniki ilustracyjnej. Na wystawę wybrano też numer czasopisma dla kobiet „The Female Spectator” wydawanego w Londynie od lat 40. XVIII wieku (kat. 141). Społeczna doniosłość tego dzieła sprowadza się do prefeminizmu, stanowiącego jeden z fundamentów późniejszych zjawisk kulturowych w Wielkiej Brytanii i całym kręgu zachodnim.

Bogactwu ilościowemu wytworów polskiego drukarstwa XVIII stulecia towarzyszy niemal bez wyjątku skromność ich szaty edytorskiej. Odzwierciedla się w tym załamanie, jakie po wojnie północnej na długie lata zapanowało na rodzimym rynku wydawniczym. Nawet kulturowe ożywienie doby stanisławowskiej nie było w stanie nadrobić kolosalnego zapóźnienia wobec drukarstwa zachodnioeuropejskiego. Toteż prawie wszystkie z prezentowanych dzieł cechują się brakiem, a w najlepszym razie niewielką liczbą, ilustracji. Wiele do życzenia pozostawia też jakość papieru, czcionek i samego druku, jak również rozwiązań kompozycyjnych na stronicach i rozkładówkach tekstu. Pamiętać jednak należy, że wiele z tych publikacji było nośnikiem postępowych, oświeceniowych treści, wobec których na znaczeniu tracą wszelkie niedociągnięcia edytorskie.

Egzemplifikacją wieloaspektowych problemów, z jakimi zmagало się polskie drukarstwo 1. połowy XVIII wieku, jest niewielki druczek supraski, ozdobiony drzeworytniczą ryciną z portretem Jana III Sobieskiego i Marysieńki (kat. 142). Kilka kolejnych książek i broszur wybrano nie tyle ze względu na ich szatę edytorską, co rolę w reformowaniu struktur państwowych i społeczeństwa Rzeczypospolitej. Wśród nich poczesne miejsce zajmuje *Głos wolny ubezpieczający*, prawdopodobnie z 1743 roku, wiązany z postacią Stanisława Leszczyńskiego (kat. 143). Słynnym głosem literackim zaangażowanym po stronie obozu reform jest *Powrót pusta*

Juliana Ursyna Niemcewicza, w drugiej edycji z 1791 roku (kat. 144). Próbkę tekstów publicystycznych wspierających odnowę państwa stanowią *Uwagi o związku interessów Polski z interessami politycznymi europejskich mocarstw*, wydrukowane anonimowo „w Sarmacyi” w 1795 roku (kat. 147). Dwie inne publikacje są broszurami dotyczącymi sytuacji Żydów na ziemiach Rzeczypospolitej (kat. 146) i paszkwilem *Na Hersztow Targowieckich* (kat. 145). Trzy ostatnie dzieła odbiegają treścią od ważkich spraw politycznych, stanowiąc interesujące przyczynki do działalności warszawskich oficyn oraz kultury elit intelektualnych: *Podróż do Turek y Egiptu* opublikowana w 1789 roku w Drukarni Wolney przez Jana Potockiego ma postać nieobciętego i nieoprawionego woluminu z szerokimi marginesami i papierową okładką wydawniczą (kat. 148). Z kolei dwa kolejne druki należą do wytworów zasłużonej oficyny Michała Grölla: *Zbiór potrzebniejszych wiadomości porządkiem alfabety ułożonych* zjednuje uwagę kompozycją strony tytułowej, na której słabnący pierwiastek rokokowy ściera się z duchem klasycyzmu (kat. 149). Do najelegantszych polskich wydawnictw tamtego czasu należą *Sielanki polskie* z 1778 roku, ozdobione zestawem całostronicowych ilustracji, których wykonanie powierzono słynnemu paryskiemu twórcy – Charlesowi Eisenowi (kat. 150).

VII. Kartografia

Płocka biblioteka może się pochwalić ponad ośmiuset pozycjami katalogowymi kartografii. Wśród nich szczególną pozycję zajmują atlasy geograficzne z XVI–XVIII wieku, reprezentujące wiele czołowych europejskich oficyn wydawniczych. Niektóre z nich odznaczają się niezwykłą urodą, zawdzięczaną tyleż doskonałości sztycharskiego opracowania, co ręcznemu kolorowaniu; inne imponują ogromnymi rozmiarami i oryginalnymi, kunsztownymi poprawami.

Ich przegląd wypadałoby rozpocząć od potężnego atlasu Gerarda Mercatora w amsterdamskiej edycji Jodocusa Hondiusa z 1607 roku (kat. 151). Dzieło to stanowi kompilację map merkatorowskich oraz innych kartografów niderlandzkich XVI

i początku XVII stulecia. Jako takie jest reprezentatywnym przykładem kosztownego przedsięwzięcia wydawniczego, na które składały się prace czysto kartograficzne, graficzne opracowanie płyt miedziorytniczych, skompletowanie pokażnej liczby map z własnej oficyny i innych przedsiębiorstw wydawniczych, a w końcu wydanie całości – zazwyczaj w kilku wersjach językowych. Dla bardziej wymagających i zamożniejszych klientów przeznaczone były egzemplarze atlasu z kolorowanymi mapami, co dokonywane było przez wykwalifikowanych pracowników oficyn. Wprost kolosalnymi rozmiarami wyróżnia się atlas *Hydrographie française*, opublikowany w Paryżu w latach 1737–1772 (kat. 152). Jego olbrzymie, rozkładane mapy mórz i oceanów chronione są pierwotną oprawą z paryskiego warsztatu Petita, oznaczającego swe prace dla francuskiego

Gerard Mercator, *Atlas sive cosmographicae meditationes de fabrica mundi...*,
Amstelodami, Jodocus Hondius, 1607; sygn. BTNP: XVII, 896

Ministerstwa Marynarki Wojennej charakterystycznym medalionem widniejącym pośrodku górnej okładziny. Niejako na drugim *nomen omen* biegunie sytuuje się kieszonkowy *Atlas dziecinny czyli nowy sposób do nauczania dzieci geografii*, opublikowany w warszawskiej oficynie Grölla w 1772 roku (kat. 154).

Do największych cymeliów wśród *poloniców* przechowywanych w Płocku należy wolumin chroniący *Mappy Hrabstwa Bialskiego z folwarkami y wsiami do niego należącemi* Leonarda Targońskiego, z 1781 roku (kat. 155). Na jego rozkładanych, wielkoformatowych planszach drobiazgowo odwzorowano miejscowości, rezydencję i wszelkie ziemie należące do owych dóbr Radziwiłłowskich. Walor dekoracyjny map potęgują kolory oraz rozbudowane kartusze z legendą.

VIII. Oprawy książkowe

Wielorakość proveniencji ksiąg nabywanych przez Gustawa Zielińskiego i dążenie bibliofila, by były one w dobrym stanie zachowania sprawiło, że obecnie w bibliotece TNP znajduje się relatywnie spora liczba dzieł introligatorskich o wysokich walorach historycznych i artystycznych. Na ich podstawie możliwe jest prześledzenie historii tej dziedziny rzemiosła w Polsce i Europie, nie wyłączając krajów tak odległych, jak Hiszpania czy Anglia.

Epokę późnogotycką reprezentuje świetnie zachowana oprawa tzw. kobergerowska, wykonana w jednym z anonimowych warsztatów norymberskich kooperujących ze słynnym impresorem. Dzieło to odznacza się bogatą, acz zestandaryzowaną, dekoracją okładek (kat. 156). Jej efektywność potęgują mosiężne zapięcia i okucia, z których te ostatnie dodatkowo osadzono na barwnym tle podkładek. Na grunt Krakowa, jako prężnego u schyłku XV wieku ośrodka introligatorskiego, przenoszą dwa dzieła; pierwsze pochodzi z pracowni tzw. Introligatora z Banderolą „maria hilf”, na co wskazuje rozbudowana kompozycja dekoracji górnej okładziny oraz dobór tłoków wyciskanych na ślepo i w technice złożenia (kat. 157). Bogactwem zdobień odznacza się też wytwór innego anonimowego

rzemieślnika krakowskiego, który w układ linii na górnej okładzinie wkomponował liczne motywy kwiatonów, pączków roślinnych, banderol i rozetek wyciśniętych z tłoków (kat. 158).

W krąg introligatorstwa renesansowego wprowadza jedna z kilku analogicznych opraw włoskich wykonanych po 1510 roku (kat. 159). Jej dekorację oparto na schemacie ramy ornamentalnej wokół obszernego zwierciadła, w którym widnieją m.in. maureskowe medaliony, wywodzące się z tradycji islamskiej. Trzy kolejne dzieła reprezentują renesans w redakcji środkowoeuropejskiej, której wyróżnikiem jest dekoracja radełkowa, tworząca układ ram ornamentalnych i centralnego zwierciadła z chętnie wkomponowywanymi złożonymi plakietami. Pierwsze dwa dzieła pochodzą najprawdopodobniej z kręgu niemieckiego i śląskiego (kat. 160–161, godna bliższej uwagi jest oprawa z przybitym łańcuchem, którym niegdyś przymocowano ją do pulpitu czytelniczego), trzecie zaś z anonimowej pracowni poznańskiej, działającej w latach 40. XVI wieku (kat. 162). Wyrazem orientalnych wpływów w introligatorstwie europejskim XVI wieku jest polska oprawa ze schyłku tego stulecia (kat. 163): zwierciadło górnej okładziny ozdobione jest złożonymi medalionami narożnymi, które wypełnia ornament maureskowy. Prawdopodobnie w Czechach powstała oprawa oznaczona datą „1611” (kat. 164); za sprawą owalnego medalionu rollwerkowego, ukazanego w centrum górnej okładziny, jej dekoracja wpisuje się w trendy zdobnictwa manierystycznego. Szlachetną, jedwabną i aksamitną materią obleczenia, wyróżniają się dwie oprawy z XVII wieku (kat. 165a-b). Czerń jednej z nich znajduje uzasadnienie w funeralnej tematyce chronionych druków.

Iście barokowym rozmachem wybija się oprawa tzw. wachlarzowa, wykonana w 2. ćwierci XVII wieku prawdopodobnie w którejś z pracowni paryskich (kat. 166). Swą nazwę zawdzięcza motywom koronkowych wachlarzy i wachlarzopodobnego medalionu widniejącego w centrum kompozycji okładzin. Przejawem adaptacji francuskich wzorców w introligatorstwie innych krajów europejskich jest oprawa niemiecka z końca XVII lub początku XVIII wieku

(kat. 167): powierzchnię okładczyń zdobią złożone rozety o wachlarzowej formie, osadzone na tle dekoracyjnej kratki z mniejszymi rozetkami.

Erę rokoka w introligatorstwie reprezentują dwie oprawy tzw. koronkowe (*à dentelle*) z 2. połowy XVIII wieku. Jedna z nich to wyrób polski – przypuszczalnie warszawski – w którym introligator obwiodł obie okładziny efektownym złożonym ornamentem z *rocaille* (kat. 169). Drugie dzieło wykonano przypuszczalnie w Austrii: okładziny z barwionego pergaminu zdobi korona z delikatnymi motywami *rocaille*, gałązek, kwiatów i gwiazdek, dodatkowo otoczonych ząbkowanym ornamentem (kat. 168). Charakterystyczną i efektowną techniką marmoryzacji ozdobionych jest kilka opraw z 2. i 3. ćwierci XVIII wieku (kat. 170a-b, 171–172); różnią się one nie tylko kształtem i barwą plam oraz żyłkowań, ale też złożonymi ornamentami, otaczającymi okładziny. Charakterystyczne marmoryzowanie widnieje też na skórzanej oprawie dwutomowej *Biblii*, powstałej prawdopodobnie we Wrocławiu lub Warszawie pod koniec XVIII wieku (kat. 171); znamienne dla jednego z nurtów ówczesnego zdobnictwa introligatorskiego jest skontrastowanie bogactwa złożenia na grzbiecie woluminu ze skromnością okładczyń.

Trzy ostatnie prezentowane na wystawie dzieła ze schyłkowych dekad XVIII stulecia przynależą już do epoki klasycyzmu. Na pierwszym z nich świadczy o tym ornament wzorowany na fryzach świątyń greckich oraz tzw. meander widniejący wśród ornamentów na grzbiecie (kat. 175). Wprawdzie ornament otaczający okładziny na uroczej oprawie niemieckiej z zielonego pergaminu dziedziczy jeszcze tradycję rokoka, jednak wyeksponowany w centrum motyw greckiej wazy odpowiada już nowej estetyce (kat. 173). Przegląd ten zamyka cenne *polonicum* – oprawa druku powstałego pod patronatem króla Stanisława Augusta Poniatowskiego, co upamiętnia jego herb na okładzinie (kat. 174).

IX. Proweniencje

Fascynującym, choć słabo spenetrowanym obszarem badawczym są proveniencje ksiąg z plockich zbiorów. O ogromie wyzwań w tej

sferze świadczy fakt, iż niemal każdy z kilkunastu tysięcy starych druków w tej księżnicy ma przynajmniej jeden wpis lub znak własnościowy, nierzadko zaś ich liczba sięga kilku. Mimo problemów, jakie nastęrczają tego rodzaju zabytki (identyfikacja herbów, odczytanie wpisów), już przed laty zdołano tu wyodrębnić szereg cennych superekslibrisów i ekslibrisów¹⁹. Kolejnych odkryć dostarczyła kwerenda prowadzona na potrzeby katalogu i wystawy. Próbką ich wyników jest wyselekcjonowany zestaw ponad dwudziestu obiektów.

Wśród nich metrykalnie i typologicznie najstarszym jest anonimowy superekslibris w formie pieczęci sygnetowej, jaki wyciśnięto na gotyckiej oprawie inkunabułowej *Biblii* z 1480 roku (kat. 176). O kilkadziesiąt lat późniejszy jest superekslibris herbowy (na górnej okładzinie) i napisowy (na dolnej okładzinie) Zygmunta Augusta, zdobiący oprawę królewskiego „monumentu” oznaczonego datą „1547” (kat. 177). Obie formy księgoznaku wcielają humanistycznego ducha poprzez antykizujący wieniec wokół herbów Korony i Litwy oraz treść napisu odwołującą się do słów Cycerona. Z wybitnym bibliofilem polskim Janem Łaskim Młodszym wiąże się skromny superekslibris na oprawie o italianizującej dekoracji (kat. 178). Dobrze znany w kręgach badaczy jest ekslibris arcybiskupa gnieźnieńskiego Stanisława Karnkowskiego, widniejący na stronie tytułowej druku lionńskiego wśród trzech wpisów własnościowych (kat. 179). Stronica tytułowa innego druku z XVI wieku ujawnia zamaszty wpis własnościowy klasztoru bernardynów w Łowiczu – jednej z *librarii* będących rezerwuarem cennych nabytków Gustawa Zielińskiego (kat. 180).

Jedynym wybranym na wystawę księgoznakiem z XVII stulecia jest skromny superekslibris napisowy z 1671 roku, wyciśnięty na górnej okładzinie barokowego druku (kat. 181). Liczne i cenne przykłady znaków proveniencyjnych pochodzą zaś z następnego stulecia. Należą do nich w pierwszej kolejności graficzne ekslibrisy jako forma oznaczenia własności księgi, zyskująca w owym stuleciu

---

¹⁹ Kieffer-Kostanecka 1968, s. 334–341; Wagner 2016, II, s. 103–104, 214, 378–379 i in., il. 28, 57c, 165 i in.

wielką popularność. Warto zaakcentować, że dzieła te zachowały się we wnętrzu ksiąg – wklejone na wewnętrzną stronę górnych okładek. Takim jest np. miedziorytniczy ekslibris Józefa Stanisława Sapiehy, którego kompozycja reprezentuje tzw. balcewiczowski typ ekslibrisu, rozpowszechnionego głównie na Litwie (kat. 182). Wysokim poziomem artystycznym wyróżnia się jedna z odmian ekslibrisu Jana Fryderyka Sapiehy (kat. 183); jego autorem był utalentowany rytmik rodem z Niderlandów – Jan Fryderyk Mylius. Spod jego rylca wyszedł także ekslibris biskupa kamienieckiego Mikołaja Dembowskiego (kat. 184); czysta i wyrazista odbitka tej ryciny efektownie kontrastuje z barwnym tłem papieru marmurkowego wyklejki druku, do którego go wklejono. Ostatnia z prezentowanych prac Myliususa wykonana została dla Józefa Andrzeja Załuskiego, w okresie gdy był m.in. archidiakonem płockim (kat. 185). O tej zasłużonej postaci rodzimego bibliofilstwa przypomina w bibliotece TNP parę druków, których strony tytułowe oznaczone są pieczętą „I.A. ZALVSKI” (kat. 186). Z niegdyś potężnym księgozbiorem magnackim Radziwiłłów w Nieświeżu wiąże się kilka miedziorytniczych ekslibrisów, po dziś dzień widniejących we wnętrzach druków (kat. 188a-b). Stanowią one atrakcyjny materiał badawczy, różnią się bowiem wielkością (dwie odmiany) i wyrazistością odbitek, co dowodzi różnego stopnia wyeksploatowania matryc graficznych. Przyznać jednak trzeba, że poziom artystyczny tych sztychów prezentuje się bardzo mizernie, wystawiając niepochlebne świadectwo estetycznemu gustowi ich posiadaczy.

Rzadkością wśród rodzimych księgozbiórów są tzw. superekslibrisy grzbietowe, zwykle ukazywane w polach kompartyméntów, pomiędzy ornamentami. Ów typ reprezentuje superekslibris Franciszka Podoskiego, widniejący na dwóch niewielkich oprawach (kat. 189a-b). Stronę tytułową drukowanego katalogu Biblioteki Załuskich z 1752 roku zdobi wykaligrafowany wpis donacyjny dla biskupa warmińskiego Adama Stanisława Grabowskiego (kat. 187). Na innym ówczesnym druku widnieje zaś pieczętka herbowa z dodaną u góry pieczętą napisową Zofii z Czterwertyńskich Śliźniowej (kat. 190).

Interesujące przykłady księgoznaków wiążą się też z osiemnastowiecznymi bibliofilami spoza dawnej Rzeczypospolitej. Dobrze znany rodzimym kolekcjonerom i badaczom jest wrocławski ekslibris Hieronymusa Scholtza, o swobodnej, rokokowej formie (kat. 191). Do charakterystycznej kategorii ekslibrisów z wymaginowanymi widokami wewnątrz bibliotecznych należy piękny ekslibris Zachariasza Conrada Uffenbacha z Frankfurtu nad Menem (kat. 192a). By uzmysłowić różnicę między fantazyjnym (na ekslibrisie) a faktycznym wnętrzem jego biblioteki, na wystawie pokazano również ilustrację z dawnego katalogu zbiorów bibliofila, na której widać rozplanowanie i kształty mebli bibliotecznych w pomieszczeniach jego domu (kat. 192b). Odosobnionym, acz nie wyjątkowym, sposobem oznaczania własności książki było odbijanie na niej lub w jej wnętrzu pieczętki lakowej; przykład takiej praktyki ilustruje jeden ze starych druków (kat. 193).

Schylek interesującej nas epoki wyznaczają dwa drobne ekslibrisy: pierwszy, należący do warszawskiego kanonika katedralnego Adama Królikiewicza, ma formę nalepki z typograficznym napisem i ramką (kat. 195). Drugi, wykonany dla Marii i Benedykta Morykoni, jest miniaturowym wizerunkiem damy w klasycystycznym kostiumie, odpoczywającej pod drzewem i dzierżącej tablicę z napisem identyfikacyjnym (kat. 194). Spostrzegawcze oko dostrzeże, że obok rycinki wyciśnięto pieczętkę z monogramem tej samej bibliofilki.

X. *Płocciana*

Trudno wyobrazić sobie, ażeby na płockiej wystawie płockich zbiorów zabraknąć miało przynajmniej paru cennych artefaktów związanych z tym miastem. Na ekspozycję wybrano zatem kilka obiektów wysokiej rangi historycznej, przywołujących ważne postaci, instytucje i wydarzenia w dziejach miasta.

Najstarszym z nich jest wolumin w renesansowej oprawie z supereklibrisem biskupa i późniejszego prymasa Jakuba Uchańskiego, który w 1544 roku został też dziekanem katedralnym płockim (kat. 196). Na innej oprawie, oznaczonej datą „1568”, widnieje herb

miasta otoczony radełkowymi ramami ornamentalnymi z wizerunkami postaci biblijnych (kat. 197); napis widniejący w tzw. pustych listwach między radełkowaniami dowodzi, że pierwotnie oprawa chroniła tom archiwaliów miejskich (obecnie brakujący). Sylwetkę biskupa płockiego Piotra Myszkowskiego przywołuje dokument z 1571 roku, na mocy którego hierarcha przekazywał dziekanowi pułtuskiemu części folwarku biskupiego za dwa ogrody w Pułtusku (kat. 198). Świetny stan zachowania tego zabytku potwierdza czytelność wykaligrafowanego tekstu, ale przede wszystkim oryginalna pieczęć zawieszona na trójbarwnym sznurze.

Piotr Myszkowski, biskup płocki oddaje dziekanowi pułtuskiemu część biskupiego folwarku za dwa ogrody w Pułtusku, 1571 r., j. łac., pergamin, podpis i pieczęć biskupa w woskowej misce; sygn. BTNP: R. 1701

Epokę kontrreformacji w dziejach lokalnego Kościoła reprezentuje okazały druk antwerpski z 1643 roku, zawierający pisma niezującego już wówczas od trzech lat biskupa płockiego Stanisława Łubieńskiego (kat. 199). Tuż za dedykacją dla jego krewnego, arcybiskupa gnieźnieńskiego Macieja Łubieńskiego, widnieje biegle wysztychowany portret płockiego hierarchy, sąsiadujący z odą na jego cześć, napisaną przez poczytnego w całej łacińskiej Europie pisarza jezuickiego – Macieja Kazimierza Sarbiewskiego.

Ostatnim zaprezentowanym *plocianum* jest dokument pergaminowy, jaki w 1786 roku wystawił król Stanisław August Poniatowski celem potwierdzenia praw cechowych miasta Płocka (kat. 200). Na wysoką wartość historyczną tego zabytku wpływa zarówno pochodzenie z królewskiej kancelarii, jak też dobry stan zachowania i podwieszenie pieczęci (zamkniętej w charakterystycznej puszcze).

Ów artefakt ze schyłkowych lat rządów ostatniego władcy Pierwszej Rzeczypospolitej zamyka katalog i ekspozycyjną prezentację. Skłania to, by podzielić się z czytelnikami następującą refleksją. Otóż dwieście pozycji katalogowych, jakie zamieszczono na wystawie i w niniejszej publikacji, stanowi efekt ostrej selekcji obiektów. Towarzyszyły temu ciągle – nierzadko bolesne – dylematy, dotyczące dzieł pozostawionych na magazynowych regałach bądź w pancernych szafach. Tak wiele bowiem figuruje wśród nich dzieł pięknych i niezwykle cennych. Zresztą, miarą trudności w sferze wyborów jest fakt, iż w paru przypadkach zdecydowano się na wyjątki i dołączenie do danej pozycji jej dodatkowego egzemplarza. Owej selekcji towarzyszyło jednak przeświadczenie, że „mniej znaczy więcej”, a symboliczna liczba dwustu obiektów pozwoli zobrazować bogactwo europejskiej i rodzimej kultury poprzez zbiory towarzystwa.

Kończąc to wprowadzenie pragnąłbym serdecznie podziękować wszystkim osobom, które umożliwiły mi podjęcie się prac nad niniejszym katalogiem i wystawą. W pierwszej kolejności wyrazy wdzięczności kieruję do Prezesa Towarzystwa Naukowego Płockiego Pana Profesora Zbigniewa Kruszewskiego, którego zaufanie przesądziło o zainicjowaniu naszej współpracy. Podziękowania za entuzjazm dla

idei wystawy w murach świetnie prosperującej placówki, jaką jest Muzeum Mazowieckie w Płocku, kieruję do jego Dyrektora Pana Leonarda Sobieraja. Za niezwykle owocną, pełną przyjacielskiej atmosfery współpracę nad merytorycznym kształtem katalogu i wystawy dziękuję Pani Doktor Grażynie Szumlickiej-Rychlik, Dyktor Biblioteki Towarzystwa Naukowego Płockiego, oraz Pani Barbarze Rydzewskiej, Kierownik Działu Historii Muzeum Mazowieckiego w Płocku. Za podjęcie się zrecenzowania katalogu serdecznie dziękuję Pani Profesor Iwonie Imańskiej z Uniwersytetu Mikołaja Kopernika w Toruniu. Podziękowania kieruję też do wszystkich innych, niewymienionych z nazwiska osób, które przyczyniły się do powstania katalogu i otwarcia wystawy. Pozostaje mi wyrazić głęboką nadzieję, że starania wszystkich osób zaangażowanych w to przedsięwzięcie spotkają się z życzliwym zainteresowaniem zarówno czytelników katalogu, jak i zwiedzających wystawę.

Wykaz skrótów bibliograficznych

- Ameisenowa 1929 – Ameisenowa Zofja, *Minjatury włoskie Biblioteki Jagiellońskiej. Trecento*, Kraków 1929.
- Bruzdowicz 1881 – Bruzdowicz Józef, *Wykaz znakomitszych i cenniejszych księzek znajdujących się w księgozbiorze zwanym – Biblioteka Gustawa Zielińskiego w Skępem, od 1 grudnia 1881 roku należącym do pana Józefa Zielińskiego*, Skępe 1881 [katalog rękopiśmienny w zbiorach biblioteki TNP].
- Gutry 1964 – Gutry Czesław, *Biblioteka Gustawa Zielińskiego a Bibliografia Estreichera*, [w:] *Księga pamiątkowa ku czci Karola Estreichera (1827–1908). Studia i rozprawy*, red. Roman Hennel, Kraków 1964, s. 89–97.
- Kawecka-Gryczowa i in. 1994 – *Incunabula quae in bibliothecis Poloniae asservantur. 2, Addenda, indices*, composuerunt Maria Bohonos, Michael Spandowski et Elisa Szandorowska, moderante Alodia Kawecka-Gryczowa, Wratislaviae 1994.
- Kawecka-Gryczowa, Bohonos, Szandorowska 1970, 1, 2 – *Incunabula quae in bibliothecis Poloniae asservantur*, [1], A–L; [2], M–Z,

- moderante Alodia Kawecka-Gryczowa, composuerunt Maria Bohonos et Elisa Szandorowska, Warszawa 1970.
- Kieffer-Kostanecka 1968 – Kieffer-Kostanecka Maria, *Biblioteka im. Zielińskich w Płocku i jej starodruki w świetle zapisków, exlibrisów i pieczętek*, „Przegląd Biblioteczny”, 1968, z. ¾, s. 334–341.
- Kostanecka 1962 – Kostanecka Halina, *Biblioteka Gustawa Zielińskiego w Skępem*, „Roczniki Biblioteczne”, R. 6, 1962, s. 81–100.
- Kostanecka 1972 – Kostanecka Halina, *Zieliński Gustaw*, [w:] *Słownik pracowników książki polskiej*, red. Irena Treichel, Warszawa – Łódź 1972, s. 1020–1021.
- Kostanecka 1985 – Kostanecka Halina, *50 inkunabułów w Bibliotece imienia Zielińskich Towarzystwa Naukowego Płockiego*, Płock 1985
- Kruszewski 2018 – Kruszewski Zbigniew, *Towarzystwo Naukowe Płockie w odrodzonej Polsce*, Płock 2018.
- Maciuk 2003 – *Goya. Francisco Goya y Lucientes. Los Caprichos. Cykl osiemdziesięciu rycin ze zbiorów Towarzystwa Naukowego Płockiego*, fot. Piotr Maciuk, Lublin 2003.
- Marciniak 1983 – Marciniak Ryszard, *Acta Tomicianiana w kulturze politycznej Polski okresu odrodzenia*, Warszawa – Poznań 1983.
- Pachoński 1962 – Pachoński Jan, *Drukarze, księgarze i bibliofile krakowscy 1750–1815*, Kraków 1962.
- Sidorowicz-Mulak, Wagner 2015 – Sidorowicz-Mulak Dorota, Wagner Arkadiusz, *Dzieło Vesaliusa w oprawie mistrza Dawida a problem początków księgozbioru króla Zygmunta Augusta*, „Roczniki Biblioteczne”, R. 59, 2015, s. 3–24.
- Stogowska 1994 – Stogowska Anna Maria, *Dzieje i funkcje Biblioteki Towarzystwa Naukowego Płockiego (1820–1985)*, Płock 1994.
- Wagner 2011a – *Księgozbiór wielkopolskiego magnata. Andrzej Opaliński (1540–1593)*, red. Arkadiusz Wagner,
- Wagner 2016, II – Wagner Arkadiusz, *Supereklibris polski. Studium o kulturze bibliofilskiej i sztuce od średniowiecza do połowy XVII wieku*, Toruń 2016.
- Woźniak, Rissmann 1998 – *Goya. Los Caprichos. Kaprysy. Katalog wystawy*, red. Michał Woźniak, Agata Rissmann, Muzeum Okręgowe w Toruniu, Toruń 1998.